

Pelastus vai puskutraktori?

Arvot törmäyskurssilla: Kaskenkatu 15a, Turku

Terhi Arell

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Kansatiede

Turun yliopisto

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys
on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta

ARELL, TERHI: Pelastus vai purkutraktori? Arvot törmäyskurssilla: Kaskenkatu 15a, Turku

Pro gradu -tutkielma, 120 s., 36 liites.
Kansatiede
Toukokuu 2019

Tutkielmani käsittelee rakennusperinnön arvoja ja arvostiriitoja vuonna 2009 alkaneessa kaavoituskiistassa, jossa Turunmaan sairaalan laajentamissuunnitelmat saattoivat vuosina 1831 ja 1912 rakennetut empire- ja jugendrakennukset purku-uhan alle. Keskiössä ovat vanhojen rakennusten arvot ja merkitykset entisten asukkaiden ja suojelukiistan eri osapuolten näkökulmasta. Oma näkökulmani on paitsi tutkielman tekijän, myös jugendtalon asukkaan, osallisen ja suojelutaisteluun osallistuneen kansalaisaktiivin.

Kaskenkadun tapaustutkimuksen rinnalla tarkastelen vanhojen puutalojen ja rakennusperinnön arvoja ja merkityksiä yleisesti, etenkin Turussa. Muut keskeiset tutkimuskysymykseni kuuluvat: miksi ja milloin vanha puutalo pitäisi säilyttää katukuvassa, ja mitkä keinot parhaiten auttavat rakennusperintöä säilymään? Tärkeimmät tutkimusmenetelmäni ovat autoetnografia ja muistitietotutkimus. Lähestymistapani on monitieteinen ja moniaineistoinen. Omien muistojeni ja kokemusteni lisäksi aineistooni kuuluu muiden asukkaiden muistoja, kansalaisaktiivien, virkamiesten ja päättäjien näkemyksiä, kaupunkisuunnittelun asiakirjoja, lainsäädäntöä, lehtiartikkeleita ja valokuvia. Osa aineistosta on museologian rakennusdokumentaatiokurssin tuottamaa. Tutkielmani sivuaa myös museologiaa ja kulttuurihistoriaa.

Kaskenkatu 15a:n asukkaille tärkeitä arvoja olivat historiasta kumpuava paikan ”henki”, yhteisöllisyys ja pihapiirin luontoympäristö. Kansalaisaktiivit halusivat molempien talojen suojelua, mutta vain toinen suojeltiin. Kaavoituskiistassa sekä kansalaisaktiivit että kaavoittaja kokivat vuorovaikutuksen epäonnistuneen. Aineistoni valossa rakennussuojelussa on Turussa ongelmia myös tiedon, kokonaisvaltaisen kaupunkisuunnittelun ja johdonmukaisen rakennussuojelupolitiikan puutteessa.

Aktiivisilla kansalaisilla on Turussa ollut – ja on yhä – tärkeä rooli arvokeskustelun ylläpitäjinä ja rakennusperinnön puolustajina. Osallisuutta ja vuorovaikutuksen toteutumista tulisi kehittää lainsäädännön, tiedotuksen, viestinnän ja kulttuuriympäristökasvatuksen avulla. Rakennuksen omistajan valta on suuri. Olisi tärkeää nostaa esiin myös rakennusperinnön taloudellisia arvoja sekä lisätä tukea rakennusten ylläpitoon ja kunnostamiseen. Lisäksi on syytä pohtia, mitä suojellaan, kun suojelu toteutuu: riittääkö, että suojellaan kaupunkikuvaa, vai pitäisikö katse kohdistaa myös sisätiloihin ja asumisen kulttuuriin?

Asiasanat: kansatiede, autoetnografia, muistitieto, puutalot, rakennussuojelu, rakennusperintö, kulttuuriperintö, kulttuuriympäristö, arvot, arvottaminen, kansalaisaktivismi, osallistuminen, yhteisöllisyys, yhteisö, kulttuuriperintöyhteisö, kulttuuriperintöprosessi, kaupunkisuunnittelu, kulttuuriperinnön auktorisoitu diskurssi, AHD, Turku, Turun tauti

KIITOKSET

Pro gradu -polkuni on vihdoin päättymässä: on aika saada entisestä Kaskenkatu 15a:n kodistani kertova tutkielma sähköisten kansien väliin. Polku on ollut kiemurainen, ja mäet välillä jyrkkiäkin. Mutta aina on mäen päältä näkynyt jotain uutta. Matkan varrella mieleeni on putkahdellut lukematon määrä muistoja – mukavia naapureita, klapitalkoita, kakluunin lämpöä, pamahtelevia sulakkeita, syreenintuoksua ja pihalla rapistavia siilejä. Omista muistoistani tuli tärkeä osa tutkimusaineistoa.

Haluan kiittää Kaskenkadun vanhaa naapurustoa yhteisistä vuosista ja lukemattomista hienoista hetkistä. Erityinen kiitos teille, jotka olette jakaneet asumismuistojanne kanssani. Kiitos myös vuokranantajilleni Eurannoille siitä, että sain olla yksi kauniin jugendkotini pitkäaikaisista asukkaista.

Suojelutaisteluun osallistuneille Turun kulttuuriympäristöyhdistys Puu ja Talo ry:n, Meidän Turku ry:n ja Kaskenkatu 15:n puutalojen tukiryhmän aktiiveille suuri kiitos toveruudesta ja sitkeästä yrityksestä pelastaa minulle niin rakas talo ja pihapiiri.

Äidilleni lämmin kiitos kaikesta kannustuksesta, myötäelämisestä ja vahvasta uskosta. Veljilleni perheineen, kummitytölleni ja ystävilleni iso kiitos siitä, että olette! Nummenpakan puutalokortteleissa lapsuutensa elänyttä, jo edesmennyttä isääni kiitän peräänantamattomuudesta ja yhteisestä innostuksesta Turun historiaan ja rakennusperintöön.

Tutkielmani ohjaaja Sirkku Pihlman on ansainnut erityiskiitoksen. Hän heitti ilmaan ajatuksen Kaskenkatu 15a:sta hyvänä gradunaiheena, ja otin kopin. Suuri kiitos kaikista tutkielmani eteen uhraamistasi tunteista ja uusien ovien raottamisesta. Myös professori Helena Ruotsalalle kiitos tärkeistä neuvoista ja oppiaineen käytäntöjen teroittamisesta.

Lopuksi lähetän vielä kiitoksen Kaskenkatu 15a:n jugendtalon hengelle ja hengettärelle. Toivottavasti tekin löysitte uuden kodin suojellussa puutalossa – kuten minä. Vanhassa puutalossa on hyvä elää.

Turussa mustarastaiden laulaessa 12.5.2019

Terhi Arell

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO

1.1 Gradu omasta kodista	1
1.2 Eettistä ja reflektiivistä pohdintaa	3

2. TUTKIMUKSEN PÄÄMÄÄRÄT JA MENETELMÄT

2.1 Tutkimuksen päämäärät ja sovellettavuus	5
2.2 Menetelminä autoetnografia ja muistitietotutkimus	6
2.3 Muita soveltamiani tutkimusmenetelmiä	11
2.4 Keskeisiä käsitteitä	14

3. AIEMPAA TUTKIMUSTA JA OMA TUTKIMUSAINEISTONI

3.1 Aiempaa tutkimusta suojeluprosesseista kaupungissa	20
3.2 Puutaloasumiseen liittyvää tutkimusta	22
3.3 Oma tutkimusaineistoni	23

4. KANSALAISET JA RAKENNUSSUOJELU

4.1 Purkamisen historiaa Turussa ja muualla Suomessa	30
4.2 Vastarinta nousee	33
4.3 Oireyhtymänä “Turun tauti”	36
4.4 Voitto kotiin: Luostarimäki, Portsa, Puu-Käpylä ja -Vallila, Annikinkatu	38

5. KULTTUURIPERINNÖSTÄ VIRALLISESTI

5.1 Virallista puhetta kulttuuriperinnöstä	40
5.2 Rakennusperintöön liittyvää lainsäädäntöä	41
5.3 Suojaa kansainvälisistä sopimuksista	43
5.4 Ohjelmia ja strategioita Turussa	44

6. KATSAUS MENNEISYYTEEN KASKENKATU 15a:ssa

6.1 Kaskenkatu 15a:n historiaa	46
6.2 Turunmaan sairaala ja muut lähiympäristön rakennukset	51
6.3 Asukkaat aikojen saatossa	54
6.4 Asukkaiden arkea ja juhlaa	60

6.5 Luontokeidas kaupungin keskellä	62
6.6 Kaskenkatu 15a:n arvot entisten asukkaiden muistoissa	63
7. ARVOJA ULKOPUOLISIN SILMIN	
7.1 Arvoja rakennusperintöohjelmassa ja rakennushistoriaselvityksessä.....	71
7.2 Arvoja kaavoitusyksikössä ja lautakunnissa	75
7.3 Museokeskus ja muut viranomaiset arvoja antamassa	77
7.4 Arvot kansalaisjärjestöjen silmin.....	79
7.5 Arvokeskustelua tiedotusvälineissä	81
8. PELASTUS VAI PUSKUTRAKTORI?	
8.1 Asemakaavanmuutos esille – kamppailu alkaa	84
8.2 Paneeleja, kuulemisia, vaihtoehtoisia visioita	87
8.3 Kansalaiset barrikadeilla: tapaus Kaskenkatu 15a	90
9. MIKÄ AUTTAA RAKENNUSPERINTÖÄ SÄILYMÄÄN?	
9.1 Miksi ja milloin Turun vanhoja puutaloja pitäisi säilyttää?	95
9.2 Suojaa paremmalla kaavoituksella?	97
9.3 Lisää tietoa ja vuorovaikutusta rakennusperinnön turvaksi.....	100
9.4 Muita keinoja pelastaa vanha arvokas puutalo.....	104
9.5 Säilyttämisestäkin taloudellista hyötyä	106
10. VIELÄ YKSI NÄKÖKULMA – JA JOHTOPÄÄTÖKSET	
10.1 Katse talon sisään	109
10.2 Räsymatto valmistuu: yhteenvetoa ja johtopäätöksiä.....	111
10. EPILOGI	
Visio rakennusperinnöstä tulevaisuuden Turussa	119
LÄHDELUETTELO	121
LIITTEET	136

Kyselyt:

Kysely 1: Kaskenkatu 15a:n asukkaat

Kysely 2: Kansalaisaktiivit ja asiantuntijat

Kysely 3: Lautakunnat ja kaava-arkkitehti

Kuvaliitteet:

Kuvaliite 1: Oma asunto 15a C15

Kuvaliite 2: Jugendtalon porraskäytävä

Kuvaliite 3: Kaskenkatu 15a:n asukkaita ja elämää

Kuvaliite 4: Tapettien helmiä vuosikymmenten saatossa

Kuvaliite 5: Empiretalo ennen vanhaan

Kuvaliite 6: Jugendtalon rappio

Kuvaliite 7: Empiretalon uusi tulevaisuus

Kuvaliite 8: Talonkirjaotteet kertovat

1. JOHDANTO

1.1 Gradu omasta kodista

Kohtalo puuttui peliin tutkielmani aiheenvalinnassa. Turun Kaskenkatu 15a:ssa sijaitseva pitkäaikainen kotini vaihtoi vuonna 2010 yllättäen omistajaa, ja tontin vanhat rakennukset joutuivat uhanalaisiksi. Kyseessä oli satavuotias jugendtalo vuodelta 1912 sekä yksi Turun vanhimmista puisista empiretaloista vuodelta 1831. Paikka pihapiireineen oli kuin vehreä keidas keskellä kivierämaata, harppaus historiassa liki 200 vuotta taaksepäin. Kun liikenteen vilinästä astui pihaan, tuntui melkein kuin maalle olisi tullut vajaan kilometrin päässä kaupattorilta.

Rakennuksia kohdannut uhka sai minut ottamaan yhteyttä Turun Museokeskukseen, ja Kaskenkatu 15a:n rakennukset pääsivät rakennustutkija Kaarin Kurrin ehdotuksesta Turun yliopiston museologian oppiaineen dokumentointikohteeksi. Minut vanhana asukkaana ja aktiivina kutsuttiin kertomaan opiskelijoille rakennusten historiasta ja näyttämään valokuvia. Otin kopin museologian tutkija Sirkku Pihlmanin ilmaan heittäämästä gradu-ajatuksesta. Kenelle tuo aihe olisi sopinut paremmin kuin minulle, vanhalle asukkaalle ja puutalojen ystäville? Juureni olivat kasvaneet tuohon paikkaan todella syvälle, ja ellei niitä olisi revitty irti, asuisin luultavasti edelleen Kaskenkadulla.

Mikä sitten teki Kaskenkatu 15a:ssa asumisesta minulle niin erityistä? Vastaus: paikan arvot. Perinteitä ja historiaa huokuva miljö, kauniit kakluunit ja puuhella, miltei alkuperäisenä säilyneet sisätilat. Vihreä pihapiiri vanhoine puineen. Naapurit ja yhteisöllisyys. Olin tuntenut asuvani kuin elävässä museossa, johon liittyy paljon arvokasta rakennus- ja kulttuurihistoriaa.

Joku ulkopuolinen näki paikan toisin: ränsistynyt talonrohjo, unohtunut rapistumaan kerrostalojen keskelle. Empirerakennus tunkee jalkakäytävälle, häiriten ohikulkijoita ja pyörätiesuunnitelmia. Tontin uusi omistaja taas toivoi näkevänsä tiluksillaan seitsenkerroksisen uudisrakennuksen kasvattamassa Turunmaan sairaalan kilpailukykyä.

Entinen jugendkotini (Kuva 1) merkittiin uudessa asemakaavassa väistyväksi rakennukseksi. Nyt se on poissa, huolimatta sitkeästä vastarinnasta. Empiretalo sen sijaan sai kaa-

vassa suojelumerkinnän, ja sitä kunnostetaan parhaillaan uuteen käyttöön, toimistotiloiksi tontin nykyiselle omistajalle.

Herää kysymys: mikä saa vanhan talon säilymään vastakkaisten arvojen ristiaallokossa? Milloin pehmeistä arvoista löytyy vastusta kovalle bisnekselle? Yksittäisen asukkaan ääni on heikko, mutta mitä sanoivat matkan varrella Kaskenkatu 15a:n tapauksesta museo, päättäjät, virkamiehet, yhdistysaktiivit? Onko kulttuurisia ja esteettisiä arvoja mahdollista pukea kielelle, jota ymmärtävät muutkin kuin romantikot ja vanhan rakennusperinnön ystävät? Minun on helppo samaistua arkkitehti Kaj Nymanin tuntoihin kirjassa “Talojen kieli”:

*Talojen kieli koskettaa jokaista;
me tunnemme arkkitehtuurin muodot ruumiissamme,
miten tila ottaa syliinsä, pilari seisoo pystyssä, seinä vastustaa painetta.
Muistot piileksivät nurkissa ja käytävillä.
Me samastumme taloihin,
ne ovat pysyvyydessään jalansijamme maailmaan,
ne ovat korvaamaton olemassaolomme osa.
Me luemme kaupungin kirjasta,
että on olemassa 'ennen' ja 'nyt',
ja että se mikä on 'nyt' tulee joskus olemaan 'ennen'.*

Kaj Nyman: Talojen kieli (2001)

*Kuva 1: Kaskenkatu 15a:n vanha jugendkotini Kaskenkadun suunnasta nähtynä.
Kuvaaja: Terhi Arell 2011.*

1.2 Eettistä ja reflektiivistä pohdintaa

Kansalaisjärjestömaailma oli minulle tuttu jo ennen Kaskenkatu 15a:n tonttikauppoja. Siispä oman kotini joutuminen kaavaehdotuksessa purettavien rakennusten listalle sai minut soljahtamaan mukaan Turun uhanalaisten puutalojen puolesta kamppailevaan rintamaan. Turun Kulttuuriympäristöyhdistys Puu ja Talo ry:n sekä Meidän Turku ry:n aktiivit kävivät pian tutuiksi ja tarjosivat vertaistukea erinäisissä tempauksissa. Perustimme myös pienen Kaskenkadun puutalojen tukiryhmän, johon kuului rakennusten säilymistä aktiivisesti puolustavia ihmisiä.

Olin siis äkkiä yhtä aikaa talon asukas, talojen puolesta taisteleva kansalaisaktiivi ja aiheesta gradun aineistoa kokoava opiskelija. Kirjoittamistyö jäi tilanteen puristuksessa jalkoihin, mutta aineistoa kertyi – lehtiartikkeleita, ympäristö- ja kaavoituslautakunnan pöytäkirjoja, materiaalia kaavoittajan järjestämistä kuulemistilaisuuksista ja itse järjestämistämme yleisötilaisuuksista. Lähetin eri osapuolten edustajille kyselyjä, ja talojen asukkailta keräsin myös asumiseen liittyviä muistoja. Myös minua itseäni haastateltiin. Tuskin olisin voinut olla enempää sidoksissa omaan gradunaiheeseen – niin arjessa kuin tunteidenkin tasolla.

Oli selvää, että minun olisi mahdotonta tehdä aiheesta tutkimusta ulkopuolisesta, neutraalista näkökulmasta. Siksi olenkin valinnut keskeiseksi tutkimusmenetelmäksi autoetnografian, jossa tutkijan omat kokemukset ovat tutkimuksen lähtökohtia ja sen keskeistä aineistoa (Uotinen 2010 a: 87). Oma näkökulmani limittyi tutkielmassani entisten naapurieni ja Kaskenkatu 15a:n vanhojen talojen puolustajien näkökulmien lomaan.

Etnografian kenttä on viimeisten vuosikymmenien aikana laajentunut maailmalta "kotiin". Sekä kotona että maailmalla tehtävä kenttätö edellyttää tutkijalta kykyä arvioida omaa rooliaan joko osana tutkittavaa yhteisöä tai ulkopuolisena. (Fingerroos 2003.) Omassa tutkimuksessani jokapäiväinen elämäni oli samalla osa kenttätöä, ja tutkimusaineistoni syntyi tiiviissä vuorovaikutuksessa kentän ja sen muiden jäsenten kanssa. Kansatieteen kenttätöössä onkin tärkeää tarkastella, miten tutkija ja hänen suhteensa ja vuorovaikutuksensa tutkittaviin vaikuttavat tuloksiin. (Ruotsala 2005: 47.)

Uuvuttavan ja henkisesti raskaan muuttoreuljanssin ja työllistävän kansalaisaktiivisuuden pyörteissä jäi oman tutkimuspäiväkirjan pitäminen valitettavasti vähiin. Onneksi omia muistojani

tukevat sekä naapuruston muistot että suuri määrä vuosien varrella ottamiani valokuvia. Kotiarkistostani löytyy myös muun muassa lehtileikkeitä, tapahtumajulisteita ja kaavoitusprosessiin liittyviä asiakirjoja. Kun lisäksi käytössäni on paljon julkisista arkistoista ja internetistä löytyvää materiaalia, voinen todeta, että tutkimusaineistoa on pro gradu -työhön vähintään riittävästi.

Yhtenä haasteenani onkin ollut valita laajasta aineistosta keskeinen tieto, ja tehdä valinta niin, etteivät omat näkemykseni ja mielipiteeni nouse liian tärkeäksi seulaksi. Tiedostan, että kolmoisroolini entisenä asukkaana, kansalaisaktiivina ja tutkijana on haastava. Samalla aiheen omakohtaisuus, ”kotikenttäetu”, kuitenkin antaa tutkimukselle syvyyttä ja mahdollisuuksia, joita ulkopuolisella tutkijalla ei olisi ollut käytössään. Se myös tekee nimenomaan tutkijan omia kokemuksia ja tunteita hyödyntävästä autoetnografiasta itseäni kiinnostavan ja mielestäni opinnäytteelleni hyvin soveltuvan tutkimusmenetelmän.

Autoetnografiaa menetelmänään käyttävä tutkija ei kuitenkaan pääse helpolla. Vaikka tutkijan subjektiivisuus, tunteet ja oma vaikutus tutkimuksen kulkuun myönnetään ja tunnustetaan, on nämä asiat erittäin tärkeää pitää mielessä koko tutkimus- ja kirjoitusprosessin ajan, ja tuoda ne tutkimuksessa esiin. Lisähaastetta voi tuoda se, että tutkimukseen osallistuvat ihmiset ovat usein tutkijan ystäviä, tai ystävyysuhteita muodostuu tutkimusprosessin aikana. (Ellis et al. 2011.) Tämä koskee myös omaa tutkielmaani: tutuille naapureille oli helpompaa lähettää kyselyjä kuin vieraammille. Tutut myös vastasivat todennäköisemmin kyselyihin. Tutkimuksessa esiintyviin ihmisiin liittyy myös toinen tutkimuseettinen kysymys: Heewong Changin (2008: 68) mukaan autoetnografiaa käyttävissä tarinoissa henkilöiden yksityisyyden suojeleminen on paljon vaikeampaa kuin muussa ihmisiin liittyvässä tutkimuksessa. Myös tämä minun on syytä pitää mielessäni.

Jos autoetnografiaa käyttävä tutkija on enemmän ”tarinankertoja” kuin ”tarinan analysoija”, voi tutkimuksen päämäärästä tulla enemmän terapeutin kuin analyttimen. (Ellis & Bochner 2000: 745 < ks. Atkinson 1997: 335.) Tämä lienee riski myös omalla kohdallani, mutta uskoisin että aika on tässä ollut ystäväni: Kaskenkadun suojelemissa ja omasta pakko-
muutostani on jo kulunut muutama vuosi, mikä on auttanut saamaan tapahtumiin niiden analysointia helpottavaa etäisyyttä. Kipeimmät haavatkin ovat jo ehtineet parantua. Tämä on tutkielman teolle hyvä aika.

2. TUTKIMUKSEN PÄÄMÄÄRÄT JA MENETELMÄT

2.1 Tutkimuksen päämäärät ja sovellettavuus

Pro gradu -tutkielmassani on kolme keskeistä tutkimuskysymystä, joihin etsin vastausta niin omasta tutkimusaineistostani kuin aihepiiriin liittyvästä aiemmasta tutkimuksesta, kirjallisuudesta ja muusta aineistosta. Tutkimusotteeni on lähestymistavaltaan monitieteinen: kansatieteen lisäksi se sivuaa ainakin museologiaa ja kulttuurihistoriaa.

Ensinnäkin pyrin selvittämään, mitkä ovat Kaskenkatu 15a:n rakennusten tärkeimmät arvot ja merkitykset eri osapuolten näkökulmista. Mitä arvoja entiset asukkaat näkivät vanhassa kodissaan ja sen pihapiirissä? Tähän ryhmään kuuluvat myös omat henkilökohtaiset muistoni ja mielipiteeni, jotka samalla limittyvät uhattujen rakennusten puolesta kamppaileiden kansalaisjärjestöjen näkökulmaan. Osittan vastapuolena näille “sisäpiiriä” edustaville ryhmille toimivat niin sanotut “ulkopuoliset” tahot, kuten kaupungin virkamiehet ja luottamushenkilöt, tontin uusi omistaja sekä kaavoittaja. Jako “sisä- ja ulkopiiriin” ei kuitenkaan ole selkeä: entisiltä asukkailta löytyi myös kriittistä suhtautumista rakennusten tilaan, ja osa virkamiehistä ja luottamushenkilöistä oli rakennusten säilyttämisen kannalla. Kaavoittajalta ja Turun museokeskukselta tuli kannanottoja sekä säilyttämisen puolesta että vastaan, riippuen ajankohdasta ja rakennuksesta.

Toinen tutkimuskysymykseni liittyy yleisemmällä tasolla Turun vanhaan rakennusperintöön ja erityisesti vanhoihin puutaloihin: miksi – ja milloin – vanhat puutalot pitäisi säilyttää Turun katukuvassa? Jos Kaskenkatu 15a:n rakennukset toimivat tapaustutkimuksena yhdestä uhanalaisesta kohteesta, niin tämän kysymyksen kohdalla selvitän eri osapuolten näkemyksiä laajemmin, kaupunkitasolla. Lisäksi pohdin rakennus- ja kulttuuriperinnön arvokysymyksiä tutkimuskirjallisuuden valossa.

Kolmas tärkeä tutkimuskysymykseni on käytännönläheisempi: voiko puskutraktoria pysäyttää – eli mikä auttaa vanhoja puutaloja ja muuta arvokasta rakennusperintöä säilymään myös tulevien sukupolvien asuttavaksi ja ihailtavaksi? En edes kuvittele voivani antaa kysymyksen kovin tyhjentävää vastausta. Voinen silti tutkimukseni lopussa kuvailla, miltä vastaus näyttää oman tutkimusaineistoni valossa, millä keinoin uhanalaisia rakennuksia on saatu pelastuttua muualla, ja mitä mieltä asiasta ovat rakennus- ja kulttuuriperintöön perehtyneet tutkijat ja asiantuntijat.

Lisäksi haluan pro graduni kautta dokumentoida ja tallentaa palan arvokasta turkulaista asu-
mis- ja rakennushistoriaa Kaskenkatu 15a:ssa, ja saattaa nuo muistot ja tarinat pienen piirin
keskuudesta edes hieman laajemman yleisön tietoisuuteen. Myös kansalaisaktiiviryhmämme
sinnikäs toiminta rakennusten pelastamiseksi on tallentamisen arvoinen pala turkulaista kult-
tuurihistoriaa.

Vaikka Kaskenkatu 15a:n rakennusten kohtalo onkin jo ratkennut, on tutkimusaiheeni edel-
leen hyvin ajankohtainen: uusia rakennussuojelukiistoja nousee jatkuvasti esiin sekä Turussa
että muualla Suomessa. Toivon, että voin pro gradu -työni kautta antaa oman panokseni tär-
keästä aiheesta käytävään yhteiskunnallisen keskusteluun. Tutkielmani pohjaa menneisyy-
teen, mutta pyrin tuomaan esiin myös aihepiiriin liittyviä tulevaisuudennäkymiä. Turussa
otettiin jo vuonna 2015 käyttöön Rakennusperintöohjelma, joka tähtää arvokkaan kulttuuri-
perinnön säilyttämiseen. Mikä on riittävän arvokasta perintöä ja ketkä tästä saavat todelli-
suudessa päättää?

2.2 Menetelminä autoetnografia ja muistitietotutkimus

Sopivien tutkimusmenetelmien valinta kesti aikansa. Aineistoni on moninainen ja runsas –
risteymä asumis- ja kulttuurihistoriaa, rakennustutkimusta, museologiaa, muistitietoa...
Koen olevani enemmän maailmanparantaja ja tarinankertoja kuin teoreettinen pohdiskelija.
Kirjoittaminen on kuitenkin lähellä sydäntäni, ja myös toimittajan työtä tehneenä tunnen
olevani siinä vahvoilla. Tieteellisyysvaatimuksista huolimatta haluan kirjoittaa kieltä, joka
ei sotke itseään ja lukijoita käsitteiden ja teorioiden vyyhtiin. Haluan kieleni avulla myös
vaikuttaa.

Pro gradu -tutkielmani aihetta taas luonnehtii vahva omakohtaisuus: tutkimuskenttäni on tut-
tuakin tutumpi – oma koti – ja aihe nostaa minussa pintaan vahvoja tunteita vielä vuosien
jälkeen. Kun luin autoetnografiasta, herätti siinä moni asia itsessäni vastakaikua. Huomasin
löytäneeni omalta tuntuvan ja tutkielmaani varmastikin soveltuvan tutkimusmenetelmän,
jota käyttämällä voisin hyödyntää sitä, että olin sekä arjessa että tunteiden tasolla niin upok-
sissa tutkimusaiheeseeni.

Pro gradu -tutkielmaa tehdessäni mieleeni on tulvinut muistoja jugendtalossa elämäni liki
20 vuoden ajalta. Mitä muistan, mitä en? Muistanko ”oikein”, vai onko aika kullannut muis-
tot? Koska muistot – niin omat kuin entisten naapurieni ja sitä aiempien asukkaiden muistot

– kuuluvat niin keskeisesti tutkimusainestooni, päätin valita toiseksi tutkimusmenetelmäseni muistitietotutkimuksen.

Sekä autoetnografiaan että muistitietotutkimukseen kuuluu olennaisesti niin sanottu refleksiivisen paikantamisen vaatimus. Tutkimustekstin kirjoittaminen, tutkijan oma persoona ja prosessin aikana tehtävät valinnat ja rajaukset kuuluvat tärkeinä osina kaiken etnografian tekemiseen. Tutkimuksessa nämä lähtökohdat pitää kirjoittaa auki, mikä on refleksiivisen paikantamisen keskeisin ja vaativin tehtävä. (Fingerroos: 2003.)

Autoetnografia – katse sisään ja ulos

Autoetnografia kuuluu laadullisen tutkimuksen piiriin. Sillä tarkoitetaan omaelämäkerrallista tutkimuksen tekemisen tapaa, jossa tutkijan omat kokemukset ovat tutkimuksen lähtökohdista ja sen keskeistä aineistoa (Uotinen 2010 a: 87). Minulle oivia autoetnografiaan ovat avanneet muiden muassa Johanna Uotinen artikkelissaan ”Kokemuksia autoetnografiasta” (2010 b), Carolyn Ellis, Tony E. Adams ja Arthur P. Bochner artikkelissa ”Autoethnography – An Overview” (2011), Ellis ja Bochner artikkelissa ”Autoethnography, Personal Narrative, Reflexivity. Researcher as Subject” (2000) sekä Billy Ehn artikkelissa ”Doing-It Yourself: Autoethnography of Manual Work” (2011).

Tutkija on autoetnografiassa sekä tarkkailija että tarkkailun kohde (Ehn 2011: 53). Menetelmä sijoittaa omat kokemukset sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiinsa: *yhdistää henkilökohtaisen kulttuuriseen*. Tavoitteena on siis ymmärtää yleistä tutkimalla yksityistä ja yksittäistä. Tämä on Uotisen mukaan mahdollista, koska meidän kaikkien elämä on yhtä aikaa paitsi ainutlaatuisia, myös yleistettävää. Liittyhän henkilökohtainen aina ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin. (Uotinen 2010 b: 179 < ks. Ellis & Bochner 2000: 737-739, 751.)

Tunnetun autoetnografiaa tutkimuksessaan käyttävän Carolyn Ellisin mukaan menetelmän nimi juontuu juuri tästä: tutkija pyrkii tutkimuksessaan kuvailemaan ja analysoimaan (*graphy*) henkilökohtaista kokemustaan (*auto*) voidakseen ymmärtää laajempaa kulttuurista kokemusta (*ethno*). Näin hän pyrkii tekemään omasta kokemuksestaan kulttuurisesti merkityksellistä. Autoetnografian tekemisessä ja kirjoittamisessa yhdistyy myös piirteitä omaelämäkerrallisesta kirjoittamisesta (*autobiography*) ja etnografiasta (*ethnography*). Autoetnografia – kuten muukin etnografia – tarkoittaa sekä tutkimusmenetelmää että sen avulla syntyntä ”tuotetta”, tutkimustekstiä. Menetelmänä autoetnografia haastaa vakiintuneita

käytäntöjä tehdä tutkimusta. Se myös pyrkii käyttämään tutkimusta poliittisena ja sosiaalisesti oikeudenmukaisena sekä sosiaalisesti tietoisena tekona. (Ellis et al. 2011.)

Oma tutkimusaiheeni sopii mielestäni perustellusti autoetnografian piiriin, ja myös eettisyyteen ja läpinäkyvyyteen olen tutkimuksessani pyrkinyt. Itsereflektion ja autoetnografian eron määrittely tuntuu haastavalta, sillä molemmissa peilataan omia tunteita ja kokemuksia. Myös autoetnografiaa tehdessä keskeisintä on tutkimuksen ja tuotetun tiedon huolellinen paikantaminen: tutkijan omiin kokemuksiin pohjautuvan tekstin asemoiminen tiettyyn paikkaan ja tilanteeseen (Uotinen 2010b: 180).

Keskeisiä autoetnografian ominaisuuksia ovat juuri tutkijan subjektiivisuus, tunteiden olemassaolo ja tutkijan oma vaikutus tehtävään tutkimukseen, sen sijaan että nämä piilotettaisiin näkyvistä tai kielletäisiin niiden olemassaolo (Ellis et al. 2011). Tavoitteena voi myös olla tunteiden herättäminen, mikä erottaa autoetnografian muista etnografian lajeista. Laadukkaan autoetnografian tunnuksiksi on usein nostettukin tutkijan kokemusten ja tunteiden kuvaaminen tavalla, joka koskettaa vastaanottajaa syvästi ja aidosti. Ehkä siksi autoetnografiat ovat usein keskittyneet vaikeisiin ja ongelmallisiin aiheisiin. (Uotinen 2010b: 181 < ks. Reed-Danahay 2001: 417; Ellis & Bochner 2006: 433–436; Anderson 2006: 377). Oma tutkielmani ”Pelastus vai puskutraktori” sopii tähän kirjoittajalleen rankkojen aihepiirien sijaan hyvin.

Tunteisiin vetoavaa ja usein ongelmiin tai onnettomuuksiin keskittyvää autoetnografiaa on kritisoitu liiasta henkilökohtaisuuteen menemisestä. Myös Uotinen (2010b: 182) pitää menetelmän suurimpana ongelmana sen tapaa keskittyä *vain* tutkijan kokemuksiin. Ruotsalainen Billy Ehn mainitsee menetelmän loukuiksi myös liiallisen luottamuksen omaan muistiin sekä taitavan kerronnan yhdistettynä kehittymättömään kulttuuriseen analyysiin (Ehn 2011: 60.) Haasteet eivät lopu tähän: tutkimuksen pitäisi lisäksi olla yhtä aikaa henkilökohtaista ja tutkimuksellista, tunteita herättävää ja analyttistä sekä kuvaavaa ja teoreettista. Lisäksi tavoitteiksi on mainittu hoivan ja tuen tarjoaminen, muutoksen aikaansaaminen, yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja kaunokirjallinen lahjakkuus. (Uotinen 2010b: 180–182.)

Tutkimusmenetelmäni ei siis ole helppo. Haluan kyllä ottaa tutkielmallani kantaa ja herättää keskustelua, enkä pelkää tarvittaessa laittaa itseäni likoon. Minulla on myös kirjallista lahjakkuutta. Tekstissäni on paljon henkilökohtaista, mutta koska informantteja on parikym-

mentä, pystynen välttämään pyöriskelyn vain omista kokemuksistani. Tutkimuksen teoreettisen ja analyttisen käsittelyn suhteen koen olevani huterammalla pohjalla, mikä ainakin osittain johtuu kokemattomuudestani tutkimusentekijänä.

Haasteiden vastapainoksi autoetnografialla on myös monia etuja. Ehnin (2011: 60–61) mielestä autoetnografia on hyvä tapa harjoitella sukkulointia tunteiden ja pohdinnan sekä tarkkailun ja tulkinnan välillä, ja se myös lisää tutkijan herkkyyttä tutkimuskentällä. Ellisin mukaan autoetnografiaa käyttävä tutkija saattaa helposti avautuvien tekstiensä kautta saavuttaa laajemman ja moninaisemman yleisön kuin mihin perinteinen tutkimus pystyy. Tämä voi mahdollistaa henkilökohtaisen ja sosiaalisen muutoksen isommalle määrälle lukijoita. (Ellis et al. 2011.) Tutkimusmenetelmään sisältyvä itsereflektio voi myös kasvattaa tutkijan itseymmärrystä ja muuttaa häntä itseään, ja parempi itsen ja toisten ymmärtäminen taas avaa mahdollisuuksia esimerkiksi kulttuurienväliseen yhteistyöhön. (Chang 2008: 57.) Tätä voidaan soveltaa myös yhteistyöhön erilaisia arvomaailmoja edustavien ihmisten kanssa. Changin (2008: 52–54) mukaan autoetnografia voi myös auttaa parantamaan menneisyyden aiheuttamista emotionaalisista arvista.

Oma pro gradu -tutkielmani tuskin saavuttaa suuria lukijakuntia saati muuttaa lukijoiden elämää, mutta tunteita ja ajatuksia uskoisin sen herättävän useassa lukijassa. Uskoakseni tutkimusprosessilla on ollut oma parantava vaikutuksensa ainakin vanhan kotinsa menettäneelle tutkielman tekijälle.

Muistitietotutkimus

Peilattessani omia ja entisten naapurieni muistoja pyrin autoetnografian lisäksi soveltamaan työhöni muistitietotutkimusta, jota on hyödynnetty suomalaisten kulttuurintutkijoiden piirissä 1980-luvun puolivälistä alkaen (Fingerroos & Haanpää 2006: 26). Muistitietotutkimus on syntynyt pitkälti pyrkimyksestä laajentaa erilaisia menneisyyden tulkintoja tai vallitsevia totuuksia. Historiaa on käsitelty pienen ihmisen näkökulmasta, ja kiinnitetty huomiota myös tavalliseen jokapäiväiseen arkeen. Keskeistä on ihmisten omien kokemusten ja menneisyyden tulkintojen esiin saaminen. Etenkin 1960-luvulta lähtien tavoitteena on ollut antaa ääni niille, joita tutkimus ei aiemmin ole juuri huomionut - esimerkiksi köyhät, työläiset ja naiset. (Karhunen 2014: 66; Fingerroos & Haanpää 2006: 27; Vanha-Similä 2017: 30.)

Suomalainen muistitietotutkimus linkittyy kansainväliseen *oral history* -tutkimukseen, mutta sille on tunnusomaista aineistojen monipuolisuus: tarkastelun kohteena on sekä suullisia että kirjallisia muistitietoaineistoja (Vanha-Similä 2017: 30). Kansainvälisessä tutkimuksessa *suullisella historialla* tarkoitetaan yleensä haastattelumenetelmien avulla tuotettuja aineistoja, kun taas Suomessa korostetaan arkistoihin tallennettujen muistitietotekstien suurta määrää (Fingerroos & Haanpää 2006: 27). Folkloristi Anne Heimo määrittelee suomalaisen muistitietotutkimuksen seuraavasti: ”Muistitietotutkimus on omaehtoiseen joko omakohtaiseen tai yhteisöllisiin kokemuksiin perustuvaan historialliseen tietoon kohdistuva tutkimus” (Heimo 2016; ks. myös Tieteen termipankki).

Pirjo Korhokankaan mukaan etnologinen muistintutkimus liittyy aina ajatukseen yhteisesti jaetuista ja tunnistetuista kulttuurisista merkityksistä, joita muistelun kautta välitämme sekä toisillemme että sukupolvilta toisille. Muistelu ikään kuin rakentaa menneisyyttä aina uudelleen, nykyisyydestä käsin. Kun tutkimus rakentuu muisteluaineistolle, pitää näitä aineistoja myös käsitellä, analysoida ja tulkita muistettuina – kertojan, kirjoittajan ja muistelijan rakentamina, esittäminä ja tulkitsemina. (Korkeakangas 2005: 131, 145.)

Muistellessa menneitä asioita palautetaan mieleen ja niitä tulkitaan. Kertojan omat kokemukset ja historialliset tapahtumat limittyvät aineistoissa toisiinsa ja niiden merkityksiä tulkitaan kerrontatilanteissa uudestaan. Enemmän kuin itse tapahtumista, muistitieto kertoo tapahtumien merkityksestä ihmisille. Lähtökohtaisesti muistitieto on siis aina tulkinnallista aineistoa: mitä pidetään muistamisen ja kertomisen arvoisina, ja miten sitä muistellaan ja tulkitaan. Tutkija ei välttämättä edes pyri etsimään muistitiedosta faktoja tai rakentamaan totuutta menneisyydestä, vaan häntä kiinnostavat sen moniääniset tulkinnat. (Ukkonen 2000; Karhunen 2014: 66; Kortelainen 2008: 30–32; Fingerroos & Haanpää 2006: 33.)

Käytännössä muistitietotutkimusta voi toteuttaa lukemattomin eri tavoin. Muistitieto voi olla tutkimuksen *lähde*, jolloin tuodaan esiin muistelijoiden omat näkökulmat menneisyydestä. Jos muistitieto on tutkimuksen *kohde*, voi tutkijan kiinnostus suuntautua esimerkiksi muistelun rakenteisiin ja keinoihin. Muistitietotutkimusta voidaan myös hyödyntää aineiston muodostamisen *apuvälineenä* tai vain tutkimuksen sivujuonteena. Lisäksi se voidaan ymmärtää menneisyyden esittämisen tavaksi tai metodiksi. (Fingerroos & Haanpää 2006: 28–29, 43.)

Kulttuuriperinnön tutkija Eeva Karhusen mukaan tärkeintä muistitietotutkimuksessa on yhteistyö ja vuorovaikutus. Tutkija toimii ikään kuin tulkkina, joka kääntää yhteisön kokemukset akateemisen tutkimuksen kielelle, lisäten samalla mukaan oman tulkinntansa. (Karhunen 2014: 67.) Muistitietotutkijan on tiedostettava vastuu omista tulkinnoista. Tutkijan itse-reflektio on tässä tärkeää: hänen tulee hahmottaa ja kirjoittaa julki muun muassa henkilökohtaiset sitoumuksensa kuten sisä- tai ulkoryhmäläisyys, tutkimuksessa käytetyt menetelmät, teorit ja käsitteet sekä oma sijoittuminen suhteessa aiempaan tutkimukseen, etenkin oman tutkimusalan erityisteemoihin. Lisäksi tutkijan pitää arvioida tutkimuksen ulkoisia merkityksiä ja eettisiä sitoumuksia sekä näiden vaikutuksia muun muassa tutkittaviin. (Fingerroos & Haanpää 2006: 34, 41–42.)

Muistitieto on osallisena yhteisön kaikessa aineettomassa kulttuuriperinnössä. Sillä on myös läheinen yhteys aineelliseen kulttuuriperintöön kuten rakennuksiin. (Karhunen 2014: 66.) Itse olen antanut äänen joukolle Kaskenkatu 15a:n entisiä asukkaita. Kyselyvastauksissaan ja kirjoituksissaan he sukeltavat muistelemaan kakluuniensa hehkua ja klapitalkoita – vanhassa pihapiirissä elettyä elämää. Nostalgia, menneisyyden nostaminen ihanteelliseen valoon, saattaa kuitenkin muokata muistitietoa (Vanha-Similä 2017: 34). Kenties näin tapahtui ainakin osaksi myös Kaskenkatu 15a:n tapauksessa: paikan henki kultasi muistot, vaikka mieliin muistuihin myös vuotavia kattoja ja meluavia naapureita.

Osassa tutkielmaani käytän paljon sitaatteja, joiden välityksellä asukkaat pääsevät kertomaan asumismuistojaan suoraan lukijalle. Muisteluaineistojen siteerauksella voidaan tehdä tutkimusaihetta ja aineistojen tuottajia ”elävämmäksi”, ja samalla saadaan esiin laadullisille aineistoille ominainen moniäänisyys ja monimuotoisuus (Korkeakangas 2005: 131). Asukkaiden muistikuville saadaan tutkielmassa ”raameja” muun muassa talonkirjaotteista.

2.3. Muita soveltamani tutkimusmenetelmiä

Vaikka autoetnografia ja muistitietotutkimus ovat pääasialliset tutkimusmenetelmäni, voi lähestymistavassani nähdä myös muun muassa kriittistä kulttuuriperintötutkimusta, kaupunki- ja yhteiskuntaetnologiaa sekä niin sanottua taistelevaa tutkimusta. Tässä alaluvussa kuvailen lyhyesti myös näiden tutkimusmenetelmien keskeisiä piirteitä.

Kriittinen kulttuuriperintötutkimus

Viime vuosina yleistyneen kriittisen kulttuuriperintötutkimuksen (*critical heritage studies*) keskeiseksi teemaksi on noussut kulttuuriperinnön diskursiivisuus ja prosessiluonteisuus. Kiinnittämällä huomio ilmiön diskursiivisuuteen tehdään näkyväksi, kuinka kulttuuriperintö on aina arvottamisen ja valintojen tulos. (Vahtikari 2013.) Kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen piirissä kulttuuriperinnön käsite on haluttu arvioida uudelleen. Tavoitteena on purkaa ylhäältä alaspäin johdetun länsimaisen kulttuuriperintödiskurssin valta-asetelmat ottamalla kansalaiset mukaan keskusteluun. (Karhunen 2014: 33.) Käytännössä kulttuuriperinnön käyttö johtaa kuitenkin usein valtataisteluihin. Jotta konflikteja voitaisiin ymmärtää ja ratkaista, pitäisi osapuolten tunnustaa kulttuuriperinnön ristiriitainen luonne. Vaikka asiantuntijat julistavat osallisuutta, todellisuudessa yhteisöt usein katoavat kulttuurisiin arvojärjestelmiin. Suojeluaate taas pyrkii ”jäädättämään” kulttuuriperinnön, vaikka kulttuurin prosessit ovat oikeasti luonteeltaan muuttuvia. (Kaipainen 2015: 67.) Omassa tutkielmassani minua kiinnostaa erityisesti viranomaisdiskurssin, asiantuntijuuksien ja kansalaisymmärryksen suhde toisiinsa ”Turunmaan sairaala” -asemakaavanmuutoksen synnyttämän konfliktin keskellä.

Kaupunkietnologinen tutkimus ja yhteiskuntaetnologia

1990-luvulla kaupunkietnologinen tutkimus lisääntyi ja vakiintui luontevaksi osaksi etnologiaa. Kaupunkitutkimusta tehdessään etnologi tutkii ja katselee kaupunkia etnologisten linsien läpi (Lillbroända-Annala 2017: 102, 107 < ks. myös Arvastson & Ehn 2009). Kaupunkietnologisen tutkimuksen juuret ovat sekä kansainvälisessä monitieteisessä kentässä että suomalaisen kansatieteen omassa, muistitietoon, aineelliseen kulttuuriin ja arjen tulkintaan liittyvässä etnografisessa perinnössä. Pyrkimys kaupungin kokonaisvaltaiseen hallintaan on vaihtunut ”pienempiin kertomuksiin”, jossa keskiössä on kaupungin ihminen ja hänen luomansa kulttuurin merkitykset. (Virtanen 2012: 2.) Myös tutkija itse voi olla osa omaa tutkimustaan ja pientä kertomusta. Etnologinen kaupunkitutkimus rakentuu myös tutkijan ja tutkittavien välisestä kommunikaatiosta ja vuorovaikutuksesta (Lillbroända-Annala 2017: 103, 108).

2000-luvun suomalainen kaupunkietnologinen tutkimus on yhdistelmä etnografisen tutkimustavan menetelmällistä ja näkemyksellistä perinteisyyttä, monitieteisyyden mahdollisuuksia sekä tulevaisuuspolkujen hahmottamista (Lillbroända-Annala 2017: 108; Virtanen 2012: 2). Tämän päivän yhteiskuntaetnologit tarkastelevat arjen ilmiöitä ruohonjuuritasolla, ihmisten ja ryhmien omista lähtökohdista käsin. He ovat kiinnostuneita ihmisistä ja heidän

arjestaan, sekä hiljaisesta tiedosta, mielipiteistä ja tunteista virallisten lausuntojen, asiantuntijoiden ja julkisen sanan taustalla. (Fingerroos et al. 2017: 16.)

Yhä useammin yhteiskuntaetnologia linkittyy myös kaupunkisuunnitteluun ja lähidemokratian toteutumiseen. Sen tehtävä on hahmottaa muistamisen ja kertomusten avulla kaupungin luonnetta, kaupunkeihin liittyvää kokemuksellisuutta ja kaupungista tehtyjä tulkintoja. Kaupungin elementtejä voidaan tutkia erilaisten aineistojen, kuten kyselyjen, haastattelujen, sanomalehtiaineistojen, muistitiedon, päiväkirjojen ja kaupunkikuvausten avulla. Ruohojuuritason nousevien näkökulmien avulla yhteiskuntaetnologi voi ymmärtää menneisyyttä ja nykyisyyttä ja sijoittaa yksilöt osaksi isompaa kokonaisuutta. (Lilbroända-Annala 2017: 116, 119–120.)

Taisteleva tutkimus

Tunnistan lähestymistavassani myös niin sanotun ”taistelevan tutkimuksen” elementtejä. Kyseessä on kantaa ottava, toimintalähtöinen ja osallistuva tutkimus, jossa osallistutaan kamppailuun yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden puolesta. Käsite kokoaa yhteen eri tutkimusperinteitä, keskusteluja ja menetelmiä, jotka sitoutuvat käytännön ja teorian yhdistävään *toimintaan* jonkin yhteiskunnallisesti tai ekologisesti tärkeän asian puolesta. Taistelevaa tutkimusta on tehty ja kehitetty esimerkiksi Latinalaisessa Amerikassa ja Espanjassa, mutta myös englanninkielisessä maailmassa. Suuntauksesta on käytetty myös esimerkiksi nimityksiä aktivistitutkimus (*activist research*), sitoutunut tai osallistuva tutkijuus (*engaged scholarhip*) tai toimintasuuntautunut tutkimus (*action-oriented research*). (Suoranta et al. 2014: 15–17.)

Juha Suorannan ja Sanna Ryytäsen mukaan taistelevan tutkijan tavoitteena voi olla yhteiskunnallisesti merkittävän asian esillä pitäminen, ja äänen antaminen marginalisoiduille ja ”äänettömille” ryhmille. Tutkija myös herättelee ihmisten kriittistä tietoisuutta kyseenalaistamalla totuttuja ajattelutapoja, osoittamalla asioiden välisiä yhteyksiä ja luomalla uusia näkökulmia. Tavoitteena voi myös olla osallistava, voimauttava ja toimintaa tukeva tutkimus. Parhaimmillaan se lisää kaikkien osallisten ymmärrystä ja taitavuutta vaikuttaa yhteiskunnallisesti. (Suoranta et al. 2014: 31–35.)

Minäkin osallistun mielelläni tutkielmani kautta yhteiskunnalliseen keskusteluun, sen verran kuin se yhdellä pro gradu -työllä on mahdollista. Kysymykseni rakennusperinnön kohtaloista, arvohierarkioista, päätösvallasta ja kansalaisten ”äänen” saamisesta kuuluviin on

paitsi kulttuurinen, myös yhteiskunnallinen. Olin Kaskenkatu 15a:n vanhojen rakennusten suojelutaistelun aikana kirjaimellisesti taisteleva tutkija.

Taistelevasta näkökulmasta huolimatta pääasialliset tutkimusmenetelmäni ovat siis autoetnografia ja muistitietotutkimus. Useiden eri menetelmien, aineistojen ja lähestymistapojen yhdistämistä tutkimuksessa kutsutaan *triangulaatioksi*. Omassa tutkielmassani kyse on ennen kaikkea aineistotriangulaatiosta, vaikka myös tutkimusmenetelmiä on useampia kuin yksi. Triangulaation avulla on mahdollista lisätä tutkimuksen luotettavuutta, kun mukana on useampia näkökulmia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka: 2006: 16.)

2.3 Keskeisiä käsitteitä

Tutkielmassani keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö, kulttuuriympäristö, rakennusperintö, yhteisö sekä arvot ja arvottaminen. Käsitellen myös ilmiöitä kulttuuriperintöprosessi, kulttuuriperintöyhteisö ja AHD (kulttuuriperinnön auktorisoitu diskurssi).

Kulttuuriperintö

Kulttuuriperinnön (*heritage*) tarkka määrittely on haastavaa johtuen käsitteen yleisyydestä. Kulttuuritieteissä kulttuuri ymmärretään nykyään siten, että se ei ole jotakin selkeärajaista, homogeenista ja staattista, vaan muuttuva, globaali ja vuorovaikutteinen prosessi. Kulttuuriperintö välittyy sukupolvelta toiselle myös henkilökohtaisen kerronnan ja tarinoiden avulla. (Hieta et al. 2015: 315.) Sitä ei siis ole olemassa sellaisenaan valmiina, vaan se syntyy kun jokin menneisyyden jälki päätetään valita säilyttämisen arvoiseksi. Kulttuuriperinnölle on myös ominaista, että se mukautuu kunkin ajan haasteisiin. (Tuomi-Nikula et al. 2013: 20.)

Kulttuuriperintö on siis aina määrittelyn tulos. Määrittely voi tapahtua esimerkiksi Unescon tai jonkin maan hallituksen, taikka yksittäisten ihmisryhmien toimesta. (Hieta et al. 2015: 315.) Vaikka Unesco on määritellyt erikseen aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön kriteerit ja kohteet, on ero näiden kahden välillä kuin veteen piirretty viiva (Tuomi-Nikula et al. 2013: 18). Keskeistä kulttuuriperinnölle onkin konkreettisten paikkojen ja aineettomuuden välinen jatkuva vuoropuhelu ja jännite: materiaalin perintö on aina myös aineettomuutta, ja aineettominkin perintö on aina kytköksissä paikkaan ja ruumiillisuuteen. Kulttuuriperintö ei vain *ole*, vaan se *tapahtuu* suhteessa menneisyyden materiaaliin jälkiin. (Vahtikari 2013.)

Perinteisesti kulttuuriperintö on jaettu aineelliseen ja aineettomaan kulttuuriperintöön. Aineellinen kulttuuriperintö voi olla joko irtainta (esimerkiksi kirjat ja esineet) tai kiinteää, kuten vaikkapa rakennusperintö. Aineeton kulttuuriperintö voi olla esimerkiksi suullista perinnettä, esittävää taidetta tai sosiaalisen elämän käytäntöjä. (Www1.) Kulttuuriperintö voidaan myös jakaa kahteen kategoriaan sen yhteiskunnallisen merkittävyyden ja julkisuusarvon perusteella. Ensimmäiseen kuuluu julkisesti tunnustettu ja virallisesti suojeltu aineellisen tai aineettoman kulttuurin jälki, jolla on merkitystä kansallisesti tai kansainvälisesti. Toisen kategorian muodostaa arkisempi ja yksityisempi kulttuuriperintö, jolla on merkitystä ihmisen, yhteisön tai paikkakunnan arjelle ja identiteetille. Hyvin usein kulttuuriperintö-käsitettä käytetään tilanteissa, joissa jokin kulttuuriperintönä pidetty kohde on uhattuna esimerkiksi modernisaation tai taloudellisten tai poliittisten syiden takia. (Tuomi-Nikula et al. 2013: 15–16.)

Laurajane Smithin mukaan aineellinen perintökohde itsessään ei ole muuta kuin ”kasa kiviä”. Vasta siihen liitetyt arvot tekevät siitä kulttuuriperintöä. Käsitteen keskiössä on siis staattisen kohteen sijasta se kulttuurinen prosessi, jossa perinneyhteisön jäsenet yhdessä jakavat ja tulkitsevat muistoja ja kokemuksia, sekä luovat ja välittävät samalla merkityksiä ja arvoja. Aineellinen kulttuuriperintökohde syntyy näin valinnan ja uudelleen kerronnan myötä. (Karhunen 2014: 35–36 < ks. Smith 2006: 2–3.) Kun yhteiset muistot ja tarinat kiinnitetään rakennukseen, on tämä rakennus siten kulttuuriperintöä vasta yhdessä siihen liitetyn tarinan kanssa, ei vielä itsessään. Aineellinen kulttuuriperintö toimii näin muistamisen ja merkityksenannon välineenä, eräänlaisena ”muistin teatterina”. (Karhunen 2014: 35–36; ks. myös Smith 2006: 62 ja Samuel 1994: 269.) Näin ajateltuna juuri Kaskenkatu 15a:han liitetyt muistot ja tarinat tekevät tutkimukseni kohteina olevista rakennuksista arvokasta kulttuuriperintöä.

Kulttuuriperintöprosessi ja kulttuuriperintöyhteisö

Tutkielmassani kuvataan myös kulttuuriperintöprosessia, jossa aineellisen tai aineettoman perinnön kohteesta valikoituu säilytettävää kulttuuriperintöä. Tässä tapahtumien ketjussa yksilöt, yhteisöt tai erilaiset instituutiot valitsevat jonkin heille merkitykselliseksi koetun menneisyyden jättämän jäljen, vaalivat ja säilyttävät sitä ja tuottavat sen tietoisesti kulttuuriperinnökseen. Kulttuuriperintöprosessit muodostuvat näin monenlaisista neuvotteluista, näkökulmien yhteensovittamisesta ja kompromisseista. (Tuomi-Nikula et al. 2013: 9–13.) Historioitsija Peter Aronssonin mukaan kulttuuriperintöprosessiin sisältyviä peruskysymyk-

siä ovat: Mikä on arvokasta? Miksi ja millä tavoin se tulisi säilyttää? Kenelle ja kenen toimesta se tulisi säilyttää? (Karhunen 2014: 30 < ks. Aronsson 2005: 27). Nämä prosessit ja kysymykset ovat olennaisen tärkeitä myös omassa tutkielmassani.

Eeva Karhusen väitöskirjassa *Tarinoista rakennettu kulttuuriperintö* Porin Kuudennen osan asukkaat määrittyvät kulttuuriperintöyhteisöksi, jota määrittävät muun muassa yhteisesti tunnustetut normit ja arvot. Faron sopimuksessa¹ kulttuuriperintöyhteisön määritellään koostuvan ihmisistä, jotka arvostavat määrättyjä kulttuuriperinnön piirteitä, joita he haluavat ylläpitää ja välittää tuleville sukupolville julkisen toiminnan puitteissa. (Karhunen 2014: 35.) Ainakin osa Kaskenkatu 15a:n asukkaista ja taloja puolustavat kansalaisaktiivit muodostivat mielestäni eräänlaisen pienen kulttuuriperintöyhteisön viimeistään siinä vaiheessa, kun jugendtalosta tuli uhanalainen.

Regina Bendix käyttää jotain ihmisryhmää sisäisesti ajassa ja tilassa yhdistävästä ja heidän elämäänsä kuuluvasta kulttuurista käsitettä perinnöllisyys (*heredity*). Katriina Siivosen mukaan jonkin ihmisryhmän suhteellisen tiivis vuorovaikutus tuottaa kulttuurin perinnöllisyyttä tai erilaisia perinteen tihentymiä jopa vahvemmin kuin fyysinen sukulaisuus ja sosiiaalinen valta-asema. (Siivonen 2015: 156–157; ks. myös Bendix 2000.)

Kulttuuriympäristö ja rakennusperintö

Yleiskäsitteellä kulttuuriympäristö tarkoitetaan ympäristöä, jonka ominaispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Käsite viittaa sekä konkreettisesti rakennettuun ympäristöön että siihen maankäytön ja rakentamisen historiaan ja tapaan, jolla se on syntynyt. Kulttuuriympäristöön liittyy myös ihmisen suhde ympäristöönsä ennen ja nyt; sille annetut merkitykset, tulkinnat ja sen erilaiset nimeämiset. Tarkemmin kulttuuriympäristöä voidaan kuvata käsitteillä kulttuurimaisema ja rakennettu kulttuuriympäristö. Lisäksi kulttuuriympäristöön kuuluvat muinaisjäännökset ja perinnebiotoopit. (Www2.) Rakennettu kulttuuriympäristö muodostuu yhdyskuntarakenteesta, rakennuksista sisä- ja ulkotiloineen, pihoista, puistoista sekä erilaisista rakenteista kuten kadut. Rakennusperintö on pääsääntöisesti synonyymi rakennetulle kulttuuriympäristölle, mutta joskus käsitteellä tarkoitetaan erityisesti vanhoja rakennuksia. (Www3.)

---

¹ Euroopan neuvoston kulttuuriperinnön yhteiskunnallista merkitystä koskeva puitesopimus vuodelta 2005. Suomessa sopimus tuli voimaan vuonna 2017.

Yhteisö ja yhteisöllisyys

Tutkielmassani esiintyvät myös käsitteet yhteisö ja yhteisöllisyys. Yleisimmillään käsite 'yhteisö' viittaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen tapaan, yhteisyyteen, ihmisten väliseen suhteeseen tai siihen, mikä on tietylle ihmisryhmälle yhteistä (Lehtonen 1990: 15). Yleistäen yhteisöt voidaan jakaa kolmeen luokkaan: 1) muodollinen yhteisö, kuten rekisteröity yhdistys, 2) toiminnallinen yhteisö, kuten kansalaisliike, joka perustuu jäsenten vuorovaikutukseen ja jonka jäsenet kokevat kuuluvansa yhteisöön ja 3) symbolinen yhteisö, jonka jäsenet jakavat saman aatteellisen ajatusmaailman. (Paasivaara & Nikkilä 2010: 10-11.)

Myös samassa paikassa asuvat ihmiset muodostavat eräänlaisen yhteisön. Empiirisessä yhteisötutkimuksessa yhteisö onkin yleensä käsitelty alueellisesti rajattavissa olevaksi, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteenkuuluvuuden tunteiden ja muiden symbolista yhteisyyttä osoittavien ilmiöiden yksiköksi. Näihin kuuluu myös suhde ympäristöön. (Lehtonen 1990: 12–28 < ks. myös Kortelainen 2008: 41.) Yhteisö voidaan myös määritellä muun muassa sen piirissä tunnustettujen arvojen ja normien perusteella. Jos yhteisö on rakentunut yhteisten arvojen pohjalle, sen olemassaolo perustuu jäsenten vastavuoroiseen tukeen ja solidaarisuuteen. (Karhunen 2014: 46.) Nykyään yhteisöä tarkastellaan usein moraalisenä ja tunnepitoisena verkostona, joka sitoo henkilöitä vuorovaikutussuhteeseen toistensa kanssa. Käsitteen kiinnittymistä tiettyyn paikkaan ei enää aina korosteta, ja ihmiset voivat myös kuulua useisiin yhteisöihin yhtä aikaa. (Kortelainen 2008: 42; ks. myös Holmila 2001: 12–14.)

Yhteisöllisyys puolestaan koostuu vuorovaikutuksesta, yhdessä olemisesta ja tekemisestä, henkilökohtaisesti merkittävistä suhteista, luottamuksesta ja yhteenkuuluvuudesta. Englanniksi yhteisöllisyys määritellään yleisimmin ”*sense of community*” (Paasivaara & Nikkilä 2010: 11). Kaskenkatu 15a:n asukkaiden keskuudessa yhteisöllisyyttä synnytti sekä jaettu paikka, että ainakin osaksi samankaltaiset arvot. Myös minua ja muita vanhojen rakennusten säilyttämistä puolustaneita kansalaisaktiiveja voitaneen pitää toiminnallisena yhteisönä.

Arvot ja arvottaminen

Arvot ovat keskiössä, oli kyse sitten rakennusperinnön kauneusarvoista, historiallisista arvoista, taloudellisista arvoista tai tunnearvoista. Yleensä arvoilla tarkoitetaan sitä, mikä on hyvää, arvokasta ja tavoiteltavaa. Laura Tuominen kuvailee artikkelissaan ”Arvot ja arvottaminen” erilaisia tapoja määritellä arvoja. Arvosubjektivistin mielestä asialla on arvoa, jos joku arvostaa sitä. Relativistin mukaan arvo määritellään aina toimijaan nähden: kohde on arvokas vain suhteessa johonkin yhteisöön, kulttuuriin tai tieteenalaan. Arvo-objektivisti

taas näkee arvon nimenomaan kohteen ominaisuutena, riippumatta siitä mitä siitä ajatellaan. Tuomisen mukaan suosituin näkemys näyttäisi olevan konstruktivistinen: arvokkuus syntyy arvoja luovan toiminnan kautta, mutta se on kuitenkin riippuvainen kohteen itsensä – vaikkapa juuri rakennuksen – ominaisuuksista. (Tuominen 2001: 182–183.)

Tulevaisuudentutkija Anita Rubinin mukaan arvot voidaan käsittää yksilön kannalta symboleiksi, jotka määrittävät ihmisten käyttäytymistä, valintoja ja arviointeja erilaisissa päätöksenteon ja toiminnan tilanteissa. Yhteiskunnan kannalta arvojen tehtävä on pitää yhteisö koossa pyrkimällä eliminoimaan järjestelmään kohdistuvat heilahdukset. Viime kädessä arvot perustuvat tarpeisiin ja ne motivoivat toimintaa ja päätöksiä. Rubin jakaa arvot kahteen ryhmään: 1) ristiriitojen yläpuolelle asetuvat tavoitteet, joita kohti yksilö tai yhteiskunta voi suuntautua, mutta joita ei voi koskaan lopullisesti saavuttaa ja 2) ihmismielen aktiiviset, ei-objektiiviset, eettiset symbolit ja laatumääritelmät (yksilöarvot) sekä yhteiskunnan ylläpitämät moraalikoodit (yhteiskunnan arvot). Joskus voi vallita ristiriitatilanne yksilön omien arvojen kesken, yksilöarvojen ja yhteiskunnan arvojen välillä tai yhteiskunnan eri toimijoiden välillä. (Rubin 2004.) Turunmaan sairaalan kaavanmuutosprosessi oli esimerkki tilanteesta, jossa eri osapuolten arvot erosivat osittain suuresti ja joutuivat siksi törmäyskurssille.

Kulttuurihistoriallinen arvottaminen tarkoittaa alueiden, kohteiden ja rakennusten arvon erittelyä ja analysointia perusteluksi sille, mitkä kohteet halutaan säilyttää. Arvoa määriteltäessä puhutaan muun muassa historiallisista, rakennushistoriallisista, arkkitehtonisista, rakennusteknisistä, taiteellisista ja maisemallisista arvoista, ja apuna käytetään vakiintuneita kriteerejä. Hoito ja suojele perustuvat tunnistettuihin arvoihin ja viranomaisien määrittämään merkittävyyteen. (Www2.) Arvottamisen tulisi olla objektiivista ja neutraalia, ja sen menetelmien tulisi olla läpinäkyviä sekä perustua eksaktille pohjalle (Karhunen 2014: 143).

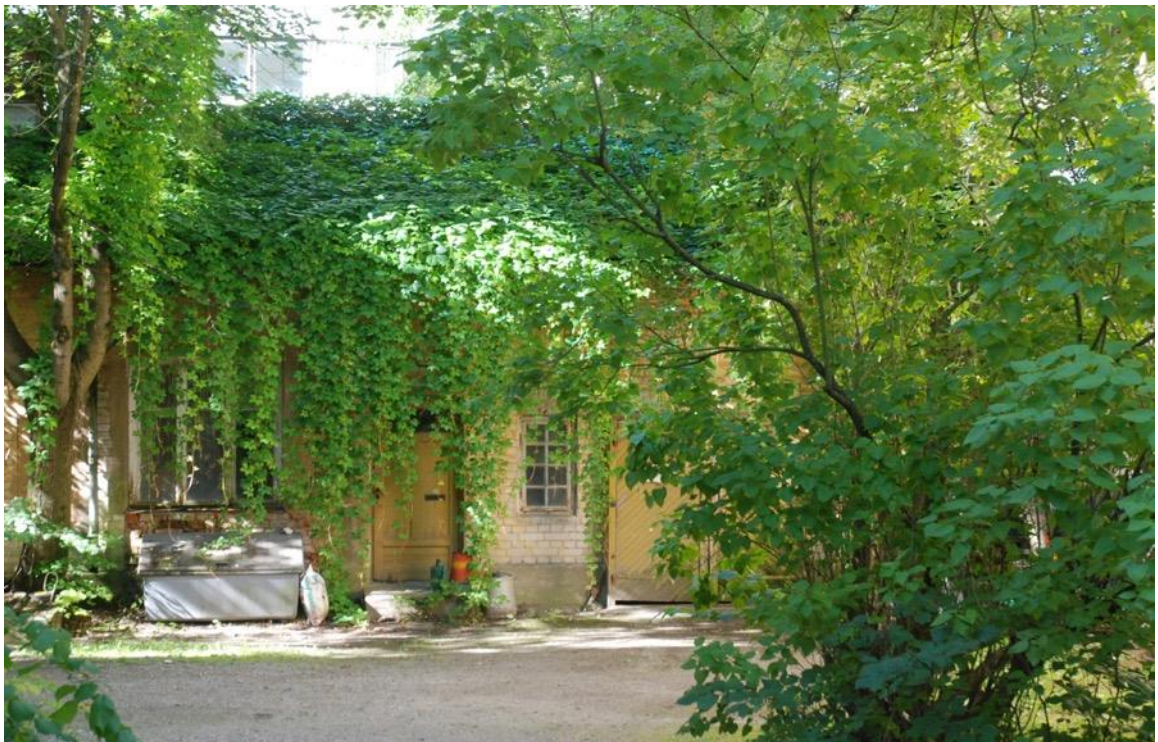
Viranomaiskielessä arvottaminen tarkoittaa kohteen merkityksen selvittämistä ja siitä johdettua arvoluokittelua (Www4: 18). Lainsäädäntö on rakennusperintöä ja maankäytön suunnittelua koskevassa arvottamisessa keskeisellä sijalla. Yleensä paikallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön arvottaminen tapahtuu kuntien kaavahankkeiden yhteydessä (Karhunen 2014: 143). Länsimaisen kulttuuriperinnön auktorisoidun diskurssin (*Authorized Heritage Discourse* eli *AHD*²) mukaan viranomaiset ja asiantuntijat määrittelevät, mikä on säästämi-

---

² Arkeologi Laurajane Smithin nosti AHD:n ajatuksen esiin vuonna 2006 julkaistussa *Uses of Heritage* -kirjassaan. Siitä käytetään Suomessa myös nimeä ”auktorisoitu perintödiskurssi”.

sen arvoista tuleville sukupolville, ja keillä on valta päättää (Smith 2006: 29). Tutkimuskohteenani olevien rakennusten viralliseen arvottamiseen osallistuivat muun muassa Turun kaupungin kaavoitustoimisto, lautakuntien jäsenet sekä Turun museokeskus.

Arvokas kulttuuriympäristö muodostuu kuitenkin paitsi rakennuksista, myös paikasta kerrotuista tarinoista, eli asukkaiden tuottamasta aineettomasta kulttuuriperinnöstä (Karhunen 2013: 268). Aineettomat arvot eivät kuitenkaan yleensä ole mukana yleisesti vallalla olevassa kulttuuriperintödiskurssissa. Haluan omassa tutkielmassani tuoda vahvasti esiin myös rakennusperintöön liittyviä aineettomia arvoja. Niihin kuuluvat myös *yhteisölliset arvot* eli yhteisössä vallitsevat käsitykset hyvästä elämästä ja tavoiteltavista päämääristä. Merkitykselliset arvot muodostavat ikään kuin yhteisen taustaymmärryksen, joiden pohjalta voimme vaihtaa ajatuksia samaan yhteisöön kuuluvien kanssa. (Karhunen 2013: 286.) Omassa tutkielmassani yhteiset arvot kiinnittyvät ennen kaikkea Kaskenkatu 15 a:n rakennuksiin ja vehreään pihapiiriin (Kuva 2) sekä niissä elettyyn elämään (ks. Kuvaliite 3: sivut 1-2).

Kuva 2: Näkymä Kaskenkatu 15a:n pihapiiristä. Taustalla villiviinin peittämä talousrakennus pihan perällä vuodelta 1922. Kuvaaja: Terhi Arell 2011.

3. AIEMPAA TUTKIMUSTA JA OMA TUTKIMUSAINEISTONI

3.1 Aiempaa tutkimusta suojeluprosesseista kaupungissa

Saadakseni tapaukselle Kaskenkatu 15a lisää syvyyttä ja vertailupohjaa, ja pystyäkseen sijoittamaan oman tapaustutkimukseni osaksi akateemista kenttää, nostan esiin myös aiempaa tutkimusta aihepiiristä. Suuri osa käyttämästäni tutkimuskirjallisuudesta liittyy Suomen puutalokaupunginosiin ja niiden säilyttämisestä käytyihin kamppailuihin sekä arvokeskusteluihin viranomaisten, asukkaiden ja asiantuntijoiden välillä.

Omaa aihepiiriäni ja lähestymistapaani melko lähellä on Eeva Karhusen vuonna 2014 valmistunut väitöskirja *Porin Kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö*. Muistitietoaineistoon perustuva tutkimus nostaa asukkaiden kokemuksellisen ja paikkaan sitoutuneen hiljaisen tiedon viranomaisten materiaa ja visuaalisuutta korostavan arvottamisen rinnalle, kulttuurisesti kestävä maankäytön perustaksi. Tarkastelun kohteena on rakennussuojelu valtakunnallisesti arvokkaassa Porin Kuudennessa osassa, jossa suojeltiin yli 400 rakennusta vuonna 2012 voimaan tullessa kaavamuutoksessa. Tutkimus käsittelee viranomaisten ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta kaavaprosessin aikana. Karhusen mukaan kestäviä suojelupäätöksiä voidaan tehdä vain viranomaisten ja asukkaiden tasa-arvoiseen vuoropuheluun perustuen. Asukkaiden ja viranomaisten lähtökohdat kulttuuriympäristön arvottamiselle ovat kuitenkin erilaiset: asiantuntijoiden näkemys perustuu viralliseen tietoon, joka heijastaa positivistista käsitystä maailmasta. Siinä maailma nähdään mitattavista objekteista rakentuvana kokonaisuutena. Asukkaiden arvostus omaa asuinalueitaan ja sen rakennuksia kohtaan taas nousee aineettoman perinnön yhteisöllisestä merkityksestä. Heidän kokemuksensa tulevat esiin rakennuksiin liittyvissä tarinoissa. (Karhunen 2014: 5.)

Aiheeni kannalta kiinnostavaa tutkimusta on tehnyt myös arkkitehti Elisa El Haroyny väitöskirjassaan *Historiallinen puukaupunki suojelukohteena ja elinympäristönä. Esimerkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe*. Hän tarkastelee, millä edellytyksillä historialliset puukaupungit voivat säilyä hyvänä elinympäristönä myös tulevaisuudessa. El Haroynyn tutkimus tuottaa rakennetun kulttuuriympäristön suojeluun sovellettavaa tietoa ihmisten ympäristösuhteesta, arkikokemuksiin liittyvistä arvoista sekä tarpeesta vaikuttaa omaan asuinympäristöönsä. (El Haroyny 2008: 13–21.)

Aura Kivilaakso (2010) johdattaa lukijansa suomalaisen rakennussuojelun toimintaperiaatteisiin ja ympäristön vaalimiseen artikkelissaan ”Rakennusperintö suojelun kohteena”. Artikkelin julkaistiin osana ”JOY Jokaisen Oma Ympäristö” -kulttuuriympäristökampanjaa. Artikkelissaan ”Arvokeskustelua elämän ja suojelun ympäristöissä. Kulttuuriset elinkaaret rakennusperinnön arvon muuttajina Puu-Käpylässä ja Pihlajamäessä” (2010) hän käsittelee muun muassa rakennusperintöön liittyviä arvoja ja asenteita. Myös Kivilaakson väitöskirja *Suojelevat sanat. Puu-Käpylän kaavoituskiista esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön asiantuntijaviestinnästä* (2017a) osoittautui tutkielmani kannalta erittäin kiinnostavaksi. Tutkimus tuo esiin rakennussuojeluun liittyvien kysymysten moniulotteisuutta ja viestinnän kehittämisen tarvetta.

Sanna Lillbroända-Annalan väitöskirja *Från kåk till kulturarv: en etnologisk studie av omvärderingen av historiska trädadsområden i Karleby och Ekenäs* (2010) liittyy sekin rakennusperinnön arvoihin ja arvottamiseen. Tutkimuksessa kuvaillaan ja analysoidaan gentrifikaatio- ja kulttuuriperintöprosessi-ilmiöiden kautta sitä, miten historialliset puutalomiljööt Kokkolassa ja Tammisaassa ovat 1900-luvun jälkipuoliskolla muuttuneet purku-uhan alaisista asuinalueista muodikkaiksi, hoidetuiksi ja arvostetuiksi kaupunginosiksi. Muutosprosessin myötä niistä on tullut suojeltua kulttuuriperintöä. Ilmiö on kuitenkin tuonut mukanaan myös suuria sosioekonomisia muutoksia: esimerkiksi perinteiset ruokakaupat ovat kadonneet ravintoloiden ja sisustusliikkeiden tieltä, ja vanhojen puutalokorttelien alkuperäisen asukasyhteisön tilalle on muuttanut ulkopuolelta entistä varakkaampaa väkeä ja kesäasukkaita (Lillbroända-Annala 2010: 147–152). Kaskenkatu 15a:n tontilla ei gentrifikaatiolle ollut juuri sijaa, mutta ilmiö on tuttu myös Turun puutaloalueilla, joilla arvonnousu on lopulta voinut johtaa myös suojelumerkintään asemakaavassa.

Tarja Eskelisen taidehistorian pro gradu -tutkielma tarkastelee Port Arthurin kaupunginosan säilyttämisestä 1970-luvulla käytyjä keskusteluja: *Taistelu kaupunkitilasta. Diskurssi-analyysi kaupunginosan suojelupyrkimyksistä Vancouverin Strathconassa ja Turun Port Arthurissa*. Ydinaineistona ovat asukasyhdistysten nimissä kirjoitetut tekstit, joista nousee voimakkaasti esiin ”erinomaisuusdiskurssi” – asuinympäristön ainutlaatuisuuden, ihanteellisuuden, ihmis- ja luonnonläheisyyden sekä hyväkuntoisuuden korostaminen. Pro gradussa tutkitaan myös 1970-luvun lehdistössä käytyä keskustelua Portsan puutalojen säilyttämisen puolesta ja sitä vastaan. (Eskelinen 2007: 100–101, 54–58.)

3.2 Puutaloasumiseen liittyvää tutkimusta

Outi Tuomi-Nikulan ja Eeva Karhusen (2007) toimittama *Kotina suojeltu talo: Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa* on humanistinen puheenvuoro rakennetun kulttuuriperinnön suojelukysymyksistä ja asukaslähtöisestä talotutkimuksesta. Suomalaisia tapaustutkimuskohteita, Vanhaa Raumaa ja Porin 5. kaupunginosaa eli ”Viikkaria”, lähestytään asukkaiden niille antamien merkitysten ja tulkintojen kautta: talo saa asukkaidensa kertomusten kautta merkityksiä, joiden avulla asukkaat luovat niin omaa henkilöhistoriaansa kuin talonsakin historiaa. Turun yliopiston kulttuurintuotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen opiskelijaprojektina syntyneen hankkeen tavoitteena oli myös rohkaista asukkaita omaa kotiaan ja asuinalueitaan koskevaan kehitystyöhön. (Tuomi-Nikula & Karhunen 2007: 14–18.) Teoksessa nostetaan myös esiin tekijöitä, joita suojellun tai vanhan talon asukkaat omassa asumisessaan ja talossaan arvostavat.

Joni Rouskun pro gradu -tutkielma ”*Olen aina halunnut asua täällä.*” *Suomalainen vanha puutalo asumisunelmien kohteena, lohduttajana ja minuuden peilinä 1967–2013* (2014) käsittelee vanhoja suomalaisia puutaloja sekä niiden asukkaiden – etenkin keski- ja yläluokan tapaa kuvata omaa puutaloelämäänsä. Tutkimusaineistona Rouskulla on Avotakka-sisustuslehden kotiesittelyjä aikavälillä 1967–2013. Suomen ja Pohjoismaiden historian oppiaineessa tehdyssä tutkimuksessa selkeimpänä teemana nousee esiin puutaloelämän ja -asukkaiden poikkeavuus tavallisesta kerrostaloelämästä. Elämä puutalossa kuvattiin ihmisläheisenä, yhteisöllisenä ja luontoon sidoksissa olevana, ja pehmeät ja perinteiset arvot olivat asukkaille tärkeitä. Puutalomiljöön koettiin myös lohduttavan ja eheyttävän omistajaansa, jota vieraannuttava kaupunkimiljöö ja kiireinen työelämä rasittivat. Lisäksi puutalot kertoivat asukkaan arvoista ympäristölle. (Rousku 2014: 111–116.) Rouskun havainnoista ja omistami löytyy paljon yhtäläisyyksiä, vaikka useimmat informanteistani olivatkin vuokralaisia eivätkä oman talon remontoijia.

Myös Turun yliopistossa on tehty puutaloasumiseen ja -alueisiin liittyviä pro gradu -tutkielmia. Portsasta ja portsalaisista kertoo myös Tatu Väyrysen (2015) uskontotieteen pro gradu -tutkielma ”*Täs viehättää se et täs elää niinku siin historiassa.*” *Port Arthur, portsalaisuus ja symbolinen järjestys – uskontotieteellinen näkökulma asuinalueeseen ja asuinalueidentiteettiin.* Port Arthurin asukkaiden ”henkisen järjestyksen” keskeisiä elementtejä ovat Väyrysen mukaan alueen historiallisuus ja yhteisöllisyys, ja talojen pihoja hän pitää alueen symbolisena keskuksena (Väyrynen 2015: 88–89). Päinvastoin kuin minä itse, kirjoittaja kuuluu

”ulkopiiriin”: hän ei ole koskaan asunut puutalossa ja puutaloasuminen näyttäytyy hänelle myös varsin samantekevänä (Väyrynen 2015: 32). Itse taas olen vannoutunut puutaloasukas ja vanhojen puutalojen ystävä.

3.3 Oma tutkimusaineistoni

Tutkielmani on aineistoltaan moninainen ja kirjava kuin vanhan puutalon räsymatto. Sen kudokset ovat eri ikäisiä ja ne on kudottu monenlaisista materiaaleista. Pyrkimykseni on ollut yhdistää ne mahdollisimman toimivaksi kokonaisuudeksi. Tehtävä ei ole ollut helppo, sillä materiaalia kertyi vuosien varrella paljon enemmän kuin yhteen räsymattoon – tai graduun – mahtuu. Haastavaa onkin ollut valita aineksista ne parhaiten omaa paikkaansa puolustavat. Kirkkaiden värien lisäksi olen halunnut antaa tilaa myös hennomille sävyille, sillä nekin ovat tärkeä osa kudelmää. Lisähaastetta ovat tuoneet omat vahvat mieltymykseni materiaalien suhteen, sekä vielä kovin puutteellinen kudontatekniikka. Tässä alaluvussa selvittän, minkälaisia tutkimusaineistoja olen omassa pro gradu -kudelmassani käyttänyt. Toivon, että monien kertojajäänien ja eri tyyppisten materiaalien kirjo pysyy minulla riittävästi hallinnassa, eikä kudelmasta tule liian harva.

Kyselyt asukkaille, järjestöaktiiveille ja luottamusmiehille

Keskeisen osan omasta tutkimusaineistostani muodostavat laatimieni kyselyjen (Kyselyliitteet 1–3) vastaukset. Kyselytutkimuksella on kansatieteessä syvät juuret. Katoamassa olevan perinteen ja vanhojen asioiden sijaan pohjoismaiset tutkijat kiinnostuivat 1960–1970 -luvulla oman ajan dokumentoinnista ja osallistujien omista kokemuksista. Kyselyvastaajat muuttuivat toimijoiksi ja vastauksia käsiteltiin omaelämäkerrallisina teksteinä. Samalla dialogi ja tulkinta syrjäyttivät kansatieteellisten faktojen keruun (Hieta 2016: 64; ks. myös Westergren 2003: 6.) Parhaimmillaan kysely on sekä tutkijan että kertojan yhteisiä intressejä palveleva tapa tuottaa ymmärrystä ajankohtaisista ilmiöistä. Kyselyt ovat tärkeitä etenkin silloin, kun ”kansan” ääntä ei ole muutoin dokumentoitu. Vastausten tutkiminen vaatii kuitenkin monitulkinnallisuudessaan tarkkaa ja syvällistä lähdekritiikkiä. (Korkiakangas et al. 2016: 15, 18.)

Päätin valita kyselyn keskeiseksi tiedonkeruumenetelmäksi lähinnä kahdesta syystä: 1) arvelin näin tavoittavani eniten informanteja, myös muualla kuin Turussa asuvia, ja 2) suuri määrä teemahaastatteluja jälkitöineen olisi tilanteessani vienyt liikaa aikaa, vaikka ne olisivatkin olleet tutkimustuloksille antoisia. Jos olisin vasta aloittamassa tiedonkeruuta, pyrkisin

sisällyttämään siihen myös muutamia haastatteluja. Kyselyni olivat kuitenkin varsin laajoja, ja vastaajilla oli vapaus päättää, miten pitkästi kirjoittavat. Yhtään ”rasti ruutuun” –kysymystä ei kyselyni sisältänyt. Jotkut informanteista lähettivät minulle kyselyvastausten sijaan tai lisäksi muutakin Kaskenkatu 15a:han liittyvää muisteluaineistoa. Aineistooni kuuluu myös kolme museologian oppiaineen tuottamaa teemahaastattelua, jotka paikkaavat osaksi omien haastattelujen puutetta.

Suurimman osan kyselyistä lähetin keväällä 2012 sähköpostin liitteenä kolmelle eri informantiryhmälle: joukolle Kaskenkatu 15a:n entisiä asukkaita, rakennusten säilyttämisen puolesta toimineille tai vanhasta rakennusperinnöstä muuten kiinnostuneille kansalaisjärjestöaktiiveille sekä ympäristö- ja kaavoituslautakunnan³ ja rakennuslautakunnan jäsenille. Lisäksi lähetin kyselyn kaava-arkkitehdille. Asukkaista valikoituivat mukaan lähinnä ne, joiden yhteystiedot minulla oli, tai jotka löytyivät helposti. Joitakin asukkaita vuosikymmenten takaa löytyi Pelastakaa Kaskenkatu 15 -nettiaadressin keskustelupalstalta. Aktiiveista useimmat kuuluivat Kulttuuriympäristöyhdistys Puu ja Talo ry:hyn, Meidän Turku ry:hyn tai Kaskenkadun puutalojen tukiryhmään. Sekä asukkaista että aktiiveista suuri osa oli tutujani ja jotkut ystäviä.

Kyselyjä oli kolme osittain erilaista versiota, kullekin vastaajaryhmälle omansa (ks. Kyselyt 1–3). Kyselyiden avulla pyrin selvittämään eri osapuolten näkemyksiä ja mielipiteitä, liittyen Kaskenkatu 15a:n puutaloihin ja niiden tulevaisuudennäkymiin. Mitä rakennuksille pitäisi vastaajien mielestään tehdä – säilyttää vai purkaa, ja mitä käyttömahdollisuuksia niille voisi olla jatkossa? Pitäisikö talot suojella? Kysyin myös muun muassa mitä Turun vanhat puutalot ja arvokas rakennusperintö merkitsevät vastaajille yleisemmin, mitä he ajattelevat kaupungin politiikasta rakennusperinnön säilyttämisen suhteen, milloin vanha rakennus tulisi säästää ja tarvittaisiinko lisää pelisääntöjä rakennusten kohtaloista päätettäessä. Entä mitkä ovat tärkeimmät opetukset menneiltä vuosikymmeniltä?

Entisiä asukkaita pyysin lisäksi kertomaan Kaskenkatu 15a:ssa asumiseen liittyviä muistoja – sekä hyviä että huonoja. Mitä he pitivät kaikkein arvokkaimpana? Kysyin myös heidän kokemuksiaan yhteisöllisyydestä ja kanssakäymisestä naapureiden kanssa, mieleen muistuvista tarinoista sekä talojen ja pihapiirin tilanteesta tapahtuneista muutoksista. Kansalaisjärjestöaktiiveilta ja lautakuntien jäseniltä taas kysyin lisäksi mielipiteitä kaavoituskäytäntöihin

---

³ Myöhemmin kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunta ja nykyään kaupunkiympäristölautakunta.

ja lainsäädäntöön liittyvistä asioista. Lautakunnille suunnattu kysely jakaantui kolmeen osaan: ”Suhteeni rakennussuojeluun ja sen tavoitteisiin Turussa”, ”Uudisrakentamisen ja säilyttämisen ristiriita Kaskenkatu 15:ssä” sekä ”Rakennusperintö ja kaupunkimiljöön tulevaisuuden Turussa”.

Kyselyiden vastausprosentti oli kiitettävän järjestöaktiivien kohdalla; heiltä sain kahdeksan vastausta, eli lähes kaikilta pyytämiltäni henkilöiltä. Myös asukkailta sain kahdeksan vastausta (yksi pariskunnalta yhteisesti). Kun vapaamuotoiset kirjoitukset lasketaan mukaan, käytössäni on ollut asumismuistoja yhteensä 12 henkilöltä. Lisäksi nettiadressin keskustelupalstalta löytyi kolmen entisen asukkaan muistoja. Useimmat asukkaat olivat halukkaita yhteistyöhön. Lautakuntien kohdalla kyselyn määrällinen tulos oli huonoin: sain lautakunnista yhteensä vain neljä vastausta, vaikka lähetin kyselyn kahdesti. Kyselyyn sai sähköpostitse yhteensä noin 50 ympäristö- ja kaavoitus- sekä rakennuslautakunnan jäsentä ja varajäsentä. Neljältä lautakunnan jäseneltä (mukaan lukien puheenjohtajat) sain sähköpostitse palautetta, jossa he kertoivat, etteivät halua tai voi vastaamalla sitoa kantaansa kaavaprosessin ollessa kesken. Tosin kyseiset henkilöt eivät vastanneet myöskään kyselyn yleiseen Turun rakennusperintö -osioon. Yksi lautakunnan jäsen kertoi sähköpostitse, että kysymykseni olivat jäsenten mielestä vaikeita, varsinkin kun vastauksissa eivät riittäneet pelkät rastit. Erityisesti jäsenet olivat valitelleet sitä, ettei heillä ollut tarpeeksi tietoa Kaskenkatu 15a:n tilanteesta. Moni taas ei halunnut vastata, koska myöhemmin saattaisi tulla uutta tietoa ja mielipide muuttua. Uskoakseni myös puolueiden ryhmäpäättöksillä oli vaikutusta asiaan.

Vaikka vastausprosentti lautakunnista oli huono, tarjosivat kyselyjen vastaukset minulle erittäin arvokasta ja kiinnostavaa tietoa ja mielipiteitä liittyen sekä Kaskenkatu 15a:n rakennukseen että Turun rakennusperintöön yleisesti. Pyrkimykseni saada vastauksia tasapuolisesti kaikilta vastaajaryhmiltä ei siis kuitenkaan toteutunut. Asukkaiden ryhmässä eniten painoarvoa saivat tuttavani, sillä heidät oli helppoa tavoittaa. Kaikki lautakuntien vastaajat kannattivat molempien vanhojen rakennusten säilyttämistä. Heiltä näytti löytyvän sekä aikaa että uskallusta kommentoida keskeneräistä kaavaprosessia. Lautakuntien rivijäsenenä he kenties olivat myös vapaampia vastaamaan kuin puheenjohtajat. Vanhojen rakennusten säilyttämistä kannattaneet olivat silti kaikesta päätellen halukkaampia yhteistyöhön kanssani kuin mielipiteeltään neutraalit tai purkamista kannattavat.

Kyselyvastausten lisäksi sain kolmelta entiseltä asukkaalta vapaamuotoiset kirjoitukset, joissa he kertoivat muistojaan Kaskenkatu 15a:ssa eletystä ajasta. Keväällä 2012 tehtyjä kyselyjä täydensi vielä muutama myöhemmin saamani kyselyvastaus. Tontin vanhojen omistajien näkemyksiä sain tietooni paitsi museologian oppiaineen kautta, myös vuosien varrella samassa talossa asuessamme. Keväällä 2018 sain vielä entiseltä vuokraisännältäni, Kaskenkatu 15a:n omistaneen perikunnan edustajalta sähköpostitse tietoa tontin myyntiin johtaneista syistä omistajan näkökulmasta. Uusien omistajien näkemykset kävivät ilmi muun muassa lehtiartikkeleista, kuulemistilaisuuksista ja kaavoitukseen liittyvistä asiakirjoista.

Museologian oppiaineen tuottama aineisto

Paljon arvokasta, ”valmista” tutkimusaineistoa sain käyttööni myös Turun yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkistosta. Kaskenkatu 15a:n vanhat rakennukset olivat keväällä 2008 museologian *Rakennetun ympäristön dokumentoinnin lähtökohtia* -kurssin dokumentointikohteina. Tutkija Sirkku Pihlmanin luotsaama opiskelijaryhmä ja opettajat dokumentoivat rakennuksia ja niissä elettyä elämää kolmen päivän ajan valokuvamalla, piirtämällä ja mittaamalla huoneita ja yksityiskohtia. He myös haastattelivat jugendtalossa asuvia tontin vanhoja omistajia sekä kahta vuokralaista, joista toinen olin minä itse. Lisäksi opiskelijat kopioivat Turun maakunta-arkistoon ja Turun kaupunginarkistoon tallennettua materiaalia kuten rakennuspiirustuksia ja palovakuutuksia sekä tontin vanhojen omistajien hallussa olleita talonkirjaotteita. Näiden asiakirjojen pohjalta opiskelijat ja kolme opettajaa tuottivat tai keräsivät alla luettelemani aineiston, jota tutkielmassani käytin. Lähdeviitteissä ne löytyvät kohdasta MUSE/spa/13 tai kirjoittajan sukunimen mukaan lähdekirjallisuuden alta.

Asukashistoriat (lähteenä talonkirjat)

- Söderlund, Pia 2008: Kaskenkatu 15:n asutushistoriaa 1910–40-luvuilla. Essee. 24.5.2008
- Löppönen, Titta 2008: Kaskenkatu 15a asukashistoriaa 1950–1993. 18.5.2008

Palovakuutukset

- Lindberg, Bodil 2008: Kaskenkatu 15 A, Turku. Palovakuutukset 1800-luvulta Turun kaupungin III:a kaupunginosa 10 korttelissa, koskien tontin nro 2 toista puolikasta (Palovakuutus nro 262/1608)

Haastattelut

- Asukkaat 12 ja 13: Kaskenkatu 15a, huoneisto 7. Antti ja Liisa Eurannon haastattelu. 25.4.2008. Haastattelut ja kirjakielelle litteroinut Sirkku Pihlman.

- Asukas 14: Kaskenkatu 15a. Haastattelu 25.4.2008 informantin kotona. Haastatellut ja kirjoittanut haastattelun pohjalta Sirkku Pihlman, Turun yliopisto, museologia.
- Asukkaat 15 ja 16: Kaskenkatu 15 asuinrakennuksessa asunnon 15 keittiössä. 28.4.2008. Haastateltavat Terhi Arell ja Outi Pajunen. Haastattelija Petra Gyllenberg.

Muu painamaton materiaali (omassa hallussani)

- Lahtinen, Rauno 2010: Arkkitehti Alexander Nyström (1869–1926). Kirjoitus Turun Kirjakahvilassa pidettyä yleisötilaisuutta varten.
- Euranto, Antti 2008: Kaskenkatu 15a historiikki. Antti Eurannon luovuttama lyhyt kirjoitus tontin historiasta.
- Vapaamuotoisia muistelukirjoituksia neljältä Kaskenkatu 15a:n asukkaalta.

Kaskenkatu 15a -aineistoa tiedotusvälineissä

Turunmaan sairaalan ja Kaskenkatu 15a:n tontin kaavoitusprosessi ja suojelukiista sekä sittemmin empiretalon remontti ja sairaalan kiemuraiset tulevaisuudensuunnitelmat ovat olleet jo pian kymmenen vuoden ajan esillä sekä suomen- että ruotsinkielisessä turkulaismediassa. Äänensä ovat saaneet kuuluville niin Turunmaan sairaalan ja sen omistavan Eschnerska Frilasarsettet -säätiön edustajat ja asemakaava-arkkitehti, kuin me kansalaisaktiivitkin. Eniten kaavoitusprosessista kaikkine käänteineen ovat kirjoittaneet Turun Sanomat ja Åbo Underrättelser. Lisäksi juttuja julkaistiin ainakin Aamuset-lehdessä, YLE Turussa, Yle Åbolandissa ja Turku-TV:ssä. Olipa Kaskenkatu 15:n tapaus esillä YLE:n Spotlight -ajankohtaisohjelmassakin. Yle Åbolandissa ja Turku-TV:ssä haastateltiin myös minua, ja oma kotinikin pääsi televisioon. Tartuin kynään myös itse: Turun Sanomien Alakerrassa julkaistiin kirjoitukseni ”Rakennuskulttuurin arvot törmäyskurssilla Kaskenkadulla” (Arell: 2011).

Tarkempaa mediaseurantaa ja/tai analyysiä en ole tehnyt, mutta löytämieni artikkelien perusteella ylivoimaisesti eniten mediajulkisuutta tapaus Kaskenkatu 15a sai vuonna 2011, jolloin kiista kävi kiivaimmillaan. Lehtijuttuja rakennusten kohtalonkäänteistä löytyy kuitenkin jokaiselta vuodelta alkaen vuodesta 2010, jolloin kaavanmuutosprosessi julkisesti alkoi. Tästä aineistosta sain vastapainoa omille ja muiden kansalaisjärjestöaktiivien näkemyksille.

Valokuvat muistojen vahvistajana

Valokuvauksen harrastajana otin Kaskenkadulla asuessani paljon valokuvia, joita olen käyttänyt dokumentaatiomateriaalina, muistin tukena ja autoetnografian apuvälineenä. Paitsi että

kuvat johdattivat minut takaisin Kaskenkadun elämään, olen saanut niistä tutkielmaani paljon kuvitusta. Näin myös lukijat pääsevät ”vieraisille” vanhaan kotiini ja sen pihapiiriin, ja voivat saada tuntumaa paikan tunnelmaan ja tutkielmassa esille tuomiini arvoihin. Omien kuvieni lisäksi käytössäni on ollut Kaskenkatu 15a:n entisen omistajasuvun, Eurantojen, valokuva-albumeista ottamiani kopioita vanhoista valokuvista, ajalta kauan ennen kuin itse muutin jugendtaloon. Tutkielman lopussa olevista valokuvaliitteistä löytyy kuvia myös muun muassa rakennusten sisätiloista ja asukkaiden elämästä. (ks. Valokuvaliitteet 1-7).

Kaavoitukseen liittyvät asiakirjat

Kaskenkatu 15a:n suojelukiista käynnistyi tontin omistajanvaihdosta seuranneesta asemakaavanmuutosehdotuksesta, jossa kaikki vanhat puurakennukset oli merkitty väistyviksi. Uudesta ehdotuksesta vastasi Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto. Tärkeimmät käyttämäni kaava-asiakirjat ovat:

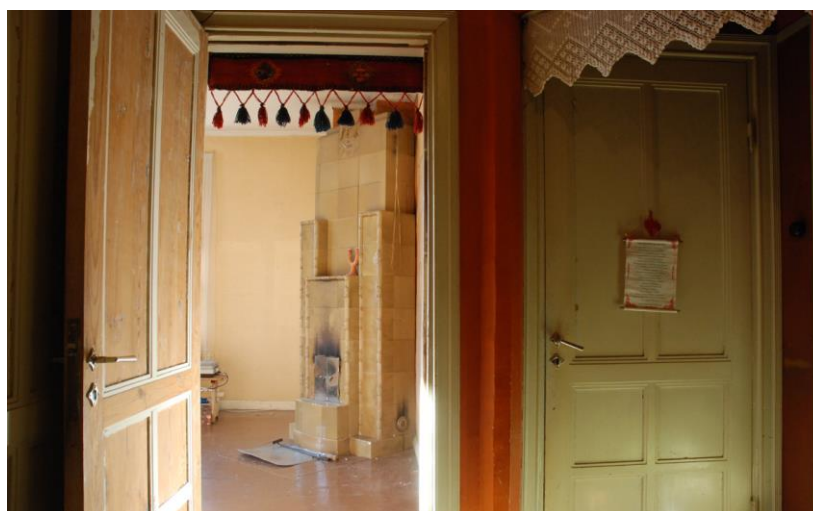
- Asemakaavanmuutosehdotus ”Turunmaan sairaala” (asemakaavatunnus 14/2009)
- Asemakaavanmuutoksen selostus ”Turunmaan sairaala – Åbolands sjukhus” (14/2009)
- Asemakaavanmuutosehdotus, kartta (14/2009)
- Vuorovaikutusraportti. ”Turunmaan sairaala – Åbolands sjukhus” (14/2009)
- Rakennushistoriaselvitys ”Turunmaan sairaala lähiympäristöineen” (2010)

Vuorovaikutusraporttiin on koottu vuosilta 2009–2014 muun muassa kaavanmuutokseen sisältyvät muistiot kuulemistilaisuuksista, lausunnot, kannanotot, muistutukset ja asemakaavatoimiston laatimat vastineet. Lausuntoja ovat antaneet muun muassa Bryggman-seura, Turun Museokeskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus ja ympäristönsuojelutoimisto. Raporttiin on listattu myös meidän Kaskenkatu 15a:n puutalojen puolustajien tekemät muistutukset, järjestämämme yleisötilaisuus sekä internet-adressi. Virallisten kaava-asiakirjojen lisäksi olen hyödyntänyt lähteenä Panu Savolaisen ja Riikka von Martensin tekemää ”Kaskenkatu 15: Visio uuden ja vanhan rakentamisen kohtaamisesta - kaupunkikuva- ja kerrosalatutkielmaa” vuodelta 2012.

Omat muistoni ja kokemukseni

Viimeisenä, mutta sitäkin tärkeämpänä aineistona ovat omat muistoni niiden lähes 20 vuoden ajalta, jotka asuin Kaskenkatu 15a:n jugendrakennuksen C-portaassa, toisen kerroksen

suuressa kaksiossa (Kuvat 3 ja 4; Kuvaliite 1). Päiväkirjaa pidin valitettavan vähän, mutta valokuvat, naapureideni muistot, lehtiartikkelit, kaavaprosessin vuorovaikutusraportit ja muu aineisto toimivat muisteluni tukena. Suojelukiistan aikana roolini asukkaana, järjestöaktiivina ja tutkielman aineistoa keräävää opiskelijana limittyivät. Aineiston järjestelmällinen keruu jäi osaksi muuton ja kaavataistelun jalkoihin, mutta paljon on tallentunut mieleni syövereihin. Nyt Kaskenkadulta lähdöstäni on kulunut jo muutamia vuosia; tuoreeltaan muistot olisivat kenties olleet tarkempia, mutta näin jälkikäteen pystyn uskoakseni katsomaan tilannetta edes hieman ulkopuolisemmin silmin. Vaikka suojelukiistassa toimin yhtenä kansalaisjärjestöaktiiveista, pro gradu -tutkielmaani olen tehnyt muista riippumattomana ja ilman ainakaan tiedossani olevia odotuksia kenenkään taholta.

Kuva 3(ylempi): Näkymä keittiöstäni. Oikealla ahkerassa käytössä ollut puuhella. Eteisestä johti omaan vinttihuoneeseeni kapeat portaat. Kuvaaja: Terhi Arell 2011.

Kuva 4 (alempi): Näkymä jugendkotini eteisestä olohuoneeseen. Kaksi kakluunia ja keittiön puuhella palvelivat minua uskollisesti melkein kaksikymmentä vuotta. Kuvassa asunto on jo pois muuton alla lähes tyhjä. Kuvaaja: Terhi Arell 2011.

4. KANSALAISET JA RAKENNUSSUOJELU

4.1 Purkamisen historiaa Turussa ja muualla Suomessa

Ennen kuin syvennyn Kaskenkatu 15a:n rakennuksiin ja niissä elettyyn elämään, valotan tutkimusaiheittani yleisemmän historian valossa; liittyhän aiheeni niin rakentamisen ja asumisen historiaan, kulttuurihistoriaan kuin rakennussuojelun ja kansalaisaktivisminkin historiaan. Oma asumiseni 100-vuotiaassa jugendrakennuksessa, 180-vuotiaan empiretalon naapurissa, liitti minut itsenikin osaksi historian jatkumoa.

Tutkielmani kohteena olevat talot selvisivät pystyssä kaupunkien puurakennusten purkamisen kiivaimmasta aikakaudesta Suomessa. Itsenäistymisen jälkeen alkoi modernisaation aikakausi, jolloin haluttiin katsoa eteenpäin ja luoda uutta. Tämä vaikutti mullistavasti myös maamme rakennusperintöön. Kulttuurihistorioitsija Rauno Lahtinen kuvailee Turun kaupunkikuvan nopeaa muutosta yksityiskohtaisesti kirjasarjassaan *Turun puretut talot*.

Koristeellinen jugendtyyli, jota vanha kotini etenkin sisätiloiltaan edustaa, koettiin 1920-luvulla jo vanhanaikaiseksi rakennustyyliksi. Muotiin tuli klassisismi, jonka tunnetuin edustaja Turussa oli Erik Bryggman, Turunmaan sairaalan suunnittelija. Vuoden 1929 Turun Messut sysäsi liikkeelle yhä vain pelkistetyimmän tyylin, funktionalismin, joka sanoutui irti kaikesta vanhasta: myös vanhoista rakennuksista. Niinpä 1920- ja 1930-luvuilla Turussa purettiin paljon puutaloja kivitalojen tieltä. Uutena tavoitteena oli avara, vihreä, valoisa ja hygieeninen kaupunkitila, joten vanhat ja ahtaat puiset umpikorttelit julistettiin pannaan. (Lahtinen 2009: 12–18.) Ajatusta siitä, että vanhat rakennukset voitaisiin korjata moderneiksi asunnoiksi ja toimitiloiksi, ei vielä tuolloin ollut (Laaksonen 2016: 147).

Toinen maailmansota keskeytti modernisaation ja rakentamisen kauden, mutta sodan päätyttyä uudistusinto oli sitäkin suurempi. “Ajan henki” vaati 1940-luvulla kaupunkien täydellistä uudistamista. Paineita kasvatti myös jatkuva asuntopula, kun kansa muutti maalta kaupunkiin. Turusta haluttiin luoda kansainvälinen suurkaupunki; katuja levennettiin 1950-luvulta lähtien, ja luotiin tilaa autoilun voittokululle. (Lahtinen 2009: 19–22.) Rakentajat saivat katuja leventämistä vastaan lisää rakennusoikeutta ja -korkeutta (Laaksonen 2016: 148).

Turun suurten rakennusfirmojen valta oli suunnaton. Muutama suuri rakennusliike – etunäissä Armas Puolimatka – saattoi poliittisen ja taloudellisen vaikutusvaltansa ansiosta tehdä

lähes mitä tahansa, ja usein rakennustyöt olikin jo aloitettu asemakaavan tullessa kaupunginvaltuuston käsittelyyn (Lahtinen 2009: 32). Turussa oli myös paljon yhden omistajan vuokrapuutaloja, jotka rakennusliikkeiden oli helppo ostaa purettaviksi (Laaksonen 2016: 147).

Asemakaavoituksen tärkeimmiksi uudistajiksi nousivat Alvar Aalto ja Suomen ensimmäinen asemakaavaopin professori Otto-Iivari Meurman. Meurman kuvaili ajan tuntoja vuonna 1945 näin:

Rakennukset eivät kypsy tervehdyttämisteelle yhtä aikaa, vaan toinen rappeutuu ja käy kannattamattomaksi aikaisemmin, toinen myöhemmin. Meillä Suomessa on kuitenkin etuna se, että kaupunkiemme keskustoissa on vielä suhteellisen paljon yksikerroksisia puutaloja, joiden suhteen tervehdyttäminen on helpointa. (Lahtinen 2009: 1921.)

Oppi meni perille: 1950-luvun lopulta 1960-luvun puoliväliin saakka maatamme “tervehdytettiin” niin tehokkaasti, että kaupunkien keskustoista tuli paljolti toistensa näköisiä. Rakentamisen piti olla tehokasta liiketoimintaa (Lahtinen 2009: 15). Edes ydinkeskustojen suurista kivitaloista ei ollut vastusta purkamisvimmalle. Turussa torinlaidan koristeellinen Lindblomin talo purettiin vuonna 1956 Wiklundin tavaratalon tieltä, ja seuraavana vuonna oli vuorossa Turun yliopiston päärakennus, entinen hotelli Phoenix. Asemakaava-arkkitehti Olavi Laisaaren mielestä myös Piispankadun puurakennukset, Pinellan pylväikkö ja Maa-herran makasiini joutivat purettaviksi kasvavan liikenteen tieltä (Lahtinen 2009: 34). Purkamisen ”huippuvuosina” 1961 ja 1962 rakennuksia purettiin ehkä 40–60 kappaletta vuodessa (Laaksonen 2016: 148).

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten purkaminen jatkui kiivaana vielä 1960–1970 -luvuillakin: katukuvasta katosivat muun muassa Nobelin talo, Läntisen Rantakadun jugendtalot sekä Barkerin tehdas (Drake 1995: 90). Aikakaudesta on myös puhuttu sankariarkkitehtien aikana, sillä tuon ajan arkkitehdit olivat vakuuttuneita oman arkkitehtuurinsa paremmuudesta (Lahtinen 2009: 75).

Myös muissa kaupungeissa ja taajamissa vanhaa rakennuskantaa katosi vauhdilla. Jyväskylässä koettiin kiivain saneerauskausi vuosina 1959–63 (Lahtinen 2009: 35), Helsingissä käytiin ensimmäiset suuret purkukiistat 1960-luvun alkupuolella, ja Tampereen uusi asemakaava siunasi vuonna 1965 Amurin puukaupunginosan purkamisen, lukuun ottamatta yhtä museoksi jätettyä umpipihaa (Www5). Purkuaalto rantautui myös pieniin kaupunkiin: Naantalissa suunniteltiin koko vanhan rakennuskannan uudistamista ja Uudessakaupungissa

kaikki ruutukaava-alueen puutalokorttelit oli tarkoitus korvata kerrostaloilla. (Lahtinen 2009: 53–54.)

1960-luvun lopulla, kun kaupunkien keskustat jo olivat täynnä saman näköisiä laatikkotaloja, alkoivat vihdoinkin puhaltaa uudet tuulet: yksittäisten rakennusten suojelun sijaan haluttiin suojella myös kokonaisuuksia. Turussa rakentamisen painopiste siirtyi pois keskustasta, ja alkoi lähiörakentamisen ja suurten rakennusfirmojen kulta-aika (Lahtinen 2009: 59, 69, 74).

Ajan henki ja aikakauden ihanteet

Turussa lähes jokaisen purettavan rakennuksen kohdalla toistuivat samat todistelut: vanha talo oli huonokuntoinen, edusti arvotonta tyyliä ja se oli liikenteen tiellä. Yleensä purkamista eivät vastustaneet sen paremmin arkkitehdit, arkkitehtuurin asiantuntijat kuin lehdistökään. Vaikutusta lienee ollut myös sillä, että rakennuksen käyttöä laskettiin tuolloin vain 50–55 vuotta. (Lahtinen 2009: 31, 34, 48.) Tosin Olavi Laisaaren mielestä jo yli 40-vuotiaat rakennukset oli purettava ja otettava vapautunut tila liikekeskusten käyttöön (Niskanen 2010: 37).

Ihmisten elinolot ja -tavat muuttuivat nopeasti 1960–1970 -luvuilla. Ajan hengen mukaan vanha rakennus edusti puutteellista, kulunutta ja taloudellisesti hyödytöntä menneisyyttä. Puutalossa asuminen oli häpeällistä, ja samaan ajattelutapaan perustui myös kaavoitus. (Ranta 1999: 275.) Arkkitehdit toteuttivat oman aikakautensa ihanteita. Modernisaation kaudella kaupunkisuunnittelijoiden pelko oli elottomaksi museoksi muumioitunut keskusta (Lahtinen 2009: 42). Myös koulutuksella suuri vaikutus: arkkitehtiopiskelijoita ei opetettu arvostamaan historiaa, ja yhteys klassisen ja kansallisen rakentamisen perinteeseen hylättiin. Maalta saapuneet uusturkulaiset eivät hekään välttämättä osanneet arvostaa Turun vanhaa rakennusperintöä. (Lahtinen 2009: 13, 22, 37.); uudet kerrostalot moderneine mukavuuksineen vetivät kansaa puoleensa.

Jokaisena aikakautena parin edellisen vuosikymmenen rakennusmuodit ja -tavat näyttävät joutuneen arvostelijoiden ankaran kritiikin kohteeksi. Rakentamisella on myös aina osoitettu valtaa: vanhan vallan merkit on pitänyt hävittää ja rakentaa tilalle uudenaikaisempaa ja näyttävämpää kuin entinen. Rakennusten avulla on haluttu näyttää vaurautta – sitä että hyvin menee. (Ranta 1999: 276–277, 302.)

Nykyään monella Portsassa tai Piispankadulla asuvalla ”menee hyvin”. Vielä 1960-luvulla ja 1970-luvulla näiltä työväenluokkaisina pidetyiltä puutaloalueilta saattoi ostaa huonokuntoisia asuntoja edullisesti, mutta 1970-luvulla tilanne alkoi muuttua: käynnistyi niin sanottu gentrifikaatio-prosessi, jonka seurauksena arkisista puutaloasuinalueista on tullut suosittuja ja arvostettuja. Samalla ovat nousseet myös asuntojen hinnat ja asukkaiden tulotaso. Vuoden 1972 pohjoismaisella puutalokonferenssilla oli tässä keskustelun käynnistäjänä ja tietoisuuden herättäjänä erittäin suuri merkitys. (Lillbroända-Annala 2010: 244, 248.)

4.2 Vastarinta nousee

Rakennussuojelukeskustelun aloittajana Turussa voidaan museokeskuksen tutkija Kaarin Kurrin mukaan pitää Kaskenkatu 15a:n jugendtalon suunnitellutta arkkitehti Alex. Nyströmiä. Jo vuonna 1904 tämä puhui Puolalanmäellä sijainneen vanhan kyläasutuksen säilyttämisen puolesta. Neljä vuotta myöhemmin Nyströmin huolenaiheena olivat Turun kukkuloilta avautuvat näkymät, jotka olivat peittymässä puistojen kupeeseen nousevien uudisrakennusten myötä. Nyström esitti ratkaisuksi kerroskorkeuden rajaamista. (Kurri 2015: 27.)

Samana vuonna Turun kaupungin historiallisen museon (nykyinen Turun museokeskus) johtokunnan jäsenet taiteilija Axel Haartman ja Julius Finnberg aloittivat keskustelun Luostarimäen vanhan asuinalueen säilyttämiseksi. Alex. Nyström teki kaupunginhallitukselle aloitteen Luostarimäen kysymyksen perusteellisesta tutkimisesta (Kärki 2010: 49; Drake 1995: 118). 30 vuotta myöhemmin toteutuneet Turun ensimmäiset rakennussuojeluhankkeet, Luostarimäen käsityöläismuseon perustaminen vuonna 1940 ja Qwenselin talon muuttaminen Apteekkimuseoksi vuonna 1958, olivat museon hankkeita (Laaksonen 2016: 149).

1950-luvun puolivälissä Turun rakennussuojelussa otettiin askel systemaattiseen suuntaan: Iso-Heikkilän kartanon purku havahdutti kaupungin museolautakunnan laatimaan luettelon ehdottomasti säilytettävistä rakennuksista. Ensimmäinen suojeluluettelo käsitti 68 rakennusta ruutukaava-alueelta ja 14 sen ulkopuolelta. (Kurri 2015: 27.) Tämä niin sanottu Gardbergin lista oli tiettävästi ensimmäinen suojelulista Suomessa. Uusi Aura -lehti kirjoitti tammikuussa 1957: ”Kamppailu vanhasta Turusta on alkanut”. (Lahtinen 2009: 36–39.) Lista oli kuitenkin lähinnä symbolinen, sillä kaupunginvaltuusto ei koskaan vahvistanut sitä (Drake 1995: 90).

Rakennusperintöä alettiin nyt suojella myös lainsäädännöllä. Vuonna 1959 säädetyn rakennuslain mukaan ”arvokkaita rakennuksia ja ympäristöjä tuli säilyttää, jos niiden purkamiseen ei ollut pakottavaa syytä”. Lain teho oli kuitenkin lähes olematon. Myöskään vuoden 1964 uusi rakennussuojelulaki ei pelastanut ainuttakaan rakennusta ennen 1970-luvun alkua. (Lahtinen 2009: 40, 60.) Vuonna 1971 Turun museolautakunta teki uuden suojelulistausesityksen yleiskaavaa varten (Laaksonen 2016: 149).

Yhdistykset rakennusperinnön puolustajina

Monissa kaupungeissa kotiseutuyhdistykset olivat rakennussuojelun edelläkävijöitä. Vanhan Turun katoaminen antoi sysäyksen myös Turkuseuran perustamiselle vuonna 1957. Yhdistyksen tavoitteena oli estää vanhan rakennuskannan purkua vaikuttamalla sekä yleiseen mielipiteeseen että päättäjiin. (Lahtinen 2009: 39.)

Vanhan Turun purkamista alettiin kritisoida maanlaajuisesti Julinin tontin purkukiistan seurauksena: vanhat rakennukset purettiin vuonna 1966, mutta Stockmanin tavaratalon sijaan paikalle syntyi 20 vuodeksi vain pysäköintialue (Lahtinen 2009: 52). Kriitikistä huolimatta kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten purkaminen jatkui 1960- ja 1970-luvuilla entisellä vimalla: muun muassa Nobelin talo, Läntisen Rantakadun jugendtalot sekä Barkerin tehdas katosivat ilman suurempaa vastustusta (Drake 1995: 90).

Port Arthurin alueen suojelemiseksi perustettiin vuonna 1972 Portsaa ry, mikä johti myös muiden kaupunginosaseurojen, kuten Piispankatu - Biskopsgatan ry:n syntyyn vuonna 1974. Piispankatuliike pysäytti jo monta kaunista puutalokorttelia kaataneen purkuaallon (Kuva 5, sivu 49). Portsaa ei kuitenkaan lopulta pelastanut aktiivinen suojeluliike, vaan talojen omistuspohja. (Lahtinen 2009: 66–67.)

Rohkeasti rakennusperinnön asiaa ajanut museonjohtaja Knut Drake teki vuonna 1973 aloitteen Turun *Miljööpoliittinen yhdistys Enemmistö ry*:stä, joka ottaisi huolekseen suojeluesitysten tekemisen (Kärki 2010, 55; Drake 1995: 91). Enemmistö ry tuli kuuluisaksi Hamburger Börsin purkuskandaalin yhteydessä vuonna 1976. Yhdistys järjesti kauppatorilla surumarssilla alkaneen mielenosoituksen, josta tuli Turun rakennussuojelun merkkipyöky. (Drake 1995: 91–92.) Siitä huolimatta vuosien 1975–79 välillä ruutukaava-alueelta purettiin 151 rakennusta, joista 92 oli puutaloja (Laaksonen 2016: 148).

Purkamista ja suojelua 1970–1980 -luvuilla

1970-luvun loppupuolella purkamisvauhti vihdoin hidastui. Turun kaupungin historiallinen museo alkoi seurata tapahtumia entistä tiiviimmin ja se dokumentoi purettavat rakennukset. Vuonna 1976 purkaminen tuli luvanvaraiseksi, minkä jälkeen museo sai tiedot purettavista kohteista jo etukäteen. (Lahtinen 2009: 67.) Suojelu laajeni käsittämään yksittäisten kohteiden rinnalla myös kokonaisuuksia. Enää ei myöskään arvostettu vain ”autenttista”, vaan alettiin hyväksyä kerrostuneisuus sekä kaupunkikuvassa että suojelukohteissa. (Kivilaakso 2017.)

Tärkeitä vaikutteita saatiin myös Tukholmasta, jossa ympäristöliikkeet ja Alternativ stad -liike kritisoivat voimakkaasti keskustan purkuratkaisuja. Vuonna 1968 käynnistetty Pohjoismainen puukaupunki -hanke toi tulosta myös Suomeen: muun muassa Vanha Porvoo ja Helsingin Puu-Käpylä pelastuivat, ja Vanha Rauma sai suojelukaavan vuonna 1981. Vanhat puutalokeskustat olivat kuitenkin jo suureksi osaksi kadonneet muu muassa Vaasasta, Hämeenlinnasta, Joensuusta, Porista, Oulusta ja Kuopiosta. (Lahtinen 2009: 59–63.)

1980-luvulla alkoivat käytännöt arkkitehtuurissa vihdoin muuttua. Vanhaa ei enää haluttu vain tuhota, vaan ottaa osaksi uutta, ja myös vanhojen kohteiden rahallinen arvo nousi. (Lahtinen 2009: 83.) Kaavoitusarkkitehti Iina Paasikiven mukaan ennen 1980-lukua vanhoilla taloilla ei ollut pankkien mielestä vakuusarvoa, eikä niiden korjaamiseen saanut lainaa. Uusi perusparannuslaki vaikutti kaupunkisuunnitteluun ja ihmiset alkoivat korjata innokkaasti talojaan. (Berner 2015.)

1980-luvun alussa tehtiin keskustan rakennussuojelun inventointiluettelo, jossa suojelutavoitteita arvioitiin museaalisen asiantuntemuksen ja maankäytönsuunnittelun näkökulmasta (Paasikivi 2015: 22). Ruutukaava-alue käytiin läpi rakennus rakennukselta, tarkoituksena että valtuusto voisi tehdä kerralla periaatepäätöksen kymmenien talojen suojelusta. ”Turun keskustan rakennussuojelun vaihekaava. Rakennus- ja miljöönsuojelukohteet 1984” ei kuitenkaan läpäissyt valtuustoa, ja myöhemmissä yrityksissä kaava juuttui aina kiinteistö- ja rakennustoimen lautakuntaan. Aikalaisarvion mukaan puolueet halusivat säilyttää vapaat kädet vaihtokauppoihin ja muihin operaatioihin. Jonkinlaista epävirallista auktoriteettia tuolloin luodulla vaihekaavalla on, mutta ei virallista lainvoimaa. (Miettunen: 2015.)

Hansakorttelia 1980-luvulla perustettaessa päädyttiin suojelunäkökohtien ja kaupallisten intressien kompromissiin (Drake 1995: 92). Enemmistö ry:n, Museoviraston ja lääninhallituk-

sen vastustuksesta ja valtakunnallisesta mediamylläkästä huolimatta Eerikinkadun Basaari-talon eli Antintalon piharakennukset purettiin vuonna 1983. Vanhasta Antintalosta jäi lopulta jäljelle vain etuseinä. (Latvakangas et al. 2012: 68.) Myös onnistumisia tapahtui: 1980-luvun lopulla sekä Piispankadun jäljelle jääneet puutalot että Mestarinkadun alue turvattiin suojeluasemakaavalla (Www4: 22).

Kansalaiset ovat puolustaneet myös maisemia: vuonna 1981 mieltä osoitettiin Vartiovuoren puistoalueella, jossa oltiin kaatamassa puita ja tuhoamassa kaupunkinäkömiä kerrostaloilla. Kiista johti Talousseuran tontin valtaukseseen ja noin 300 mielenosoittajan marssiin Kunnallisen demokratian hautajaiskulkueessa. Tapahtumat vaikuttivat paljon ympäristönsuojelun radikalisoitumiseen Turussa. (Lahtinen 2009: 70.)

Rakennusperintöä puolustavat järjestöt tämän päivän Turussa

2000-luvusta lähtien Turun suojelukiistoissa on ollut näkyvimmin esillä Meidän Turku – Vårt Åbo ry. Vuonna 1993 perustettu yhdistys edistää kaupunkisuunnittelun ekologisuuutta ja kaupunkikuvallisesti merkittävien rakennusten suojelemista koko kaupunkialueella, mutta erityisesti ydinkeskustassa (Www6). Viime vuosina yhdistys on profiloitunut muun muassa toriparkin vastustamisessa. Kamppailu Koulukadun varrella sijainneen, Turun kulttuuripääkaupunkivuotena 2011 puretun, ”Sinisen talon” kohtalosta synnytti lisäksi Turun kulttuuriympäristöyhdistys Puu ja talo ry:n. Iso-Puolalassa toimii vuonna 1997 perustettu Rakennusperinteen Ystävät ry – Byggnadstraditionens Vänner rf, joka edistää vanhan rakennusperinteen säilymistä, perinnerakentamista ja tiedon soveltamista uudisrakentamiseen (Www7). Myös Turkuseura ottaa kantaa liittyen Turun kaavoitukseen ja kehittämiseen.

Alan yhdistyksillä ja kansalaisaktiiveilla on riittänyt Turussa työsarkaa näihin päiviin asti, ja riittänee myös tulevaisuudessa. Nykyään on meneillään uusi purkuaalto, joka kohdistuu ennen kaikkea 1970-luvun elementtirakennuksiin, mutta myös useita vanhoja puutaloja on uhan alla. Vuosikymmenten varrella purkamisen syypäinä on pidetty vuoron perään gryndereitä, demaripoliitikkoja, kokoomuksen liikemiehiä, arkkitehtejä, virkamiehiä ja vapaamuurareita (Lahtinen 2009: 73).

4.3 Oireyhtymänä ”Turun tauti”

Vanhan rakennusperinnön ystävä ei voi välttyä törmäämästä käsitteeseen *Turun tauti*. Koska tämä monissa merkityksissä esiintyvä ja voimakkaitakin tunnelatauksia sisältävä käsite

esiintyy myös omassa aineistossani, käsittelen lyhyesti sen syntyä ja taustaa.

1970-luvun lopulla Turun rakennusfirmojen lahjusoikeudenkäynnit kiinnittivät valtakunnallista huomiota. Käsite ”Turun tauti” syntyi tammikuussa 1981, kun Uudessa Suomessa julkaistiin juttu otsikolla: ”Riitoja, juonitteluja, loikkauksia, kaupankäyntiä, näennäisdemokratiaa ja likaisia juoruja: TURUNTAUTI”. Viikkoa myöhemmin termi pääsi Helsingin Sanomiin: ”Turun tauti. Vanhan kunnianarvoisan pääkaupungin maine kärsii oikeudenkäynneistä ja liikemiesten kovista otteista”. Nyt viitattiin kunnallispolitiikan sijaan rakentajiin, liike miehiin, vapaamuurareihin ja Turun Sanomiin – jälkimmäiseen siksi, ettei lehdellä näyttänyt olevan mitään kiinnostusta asettua rakennusliikkeitä vastaan. Turun kaavoitus todella oli pitkään vapaamuurarien käsissä: asemakaava-arkkitehtina toimi 1950-luvulta 1970-luvulle kolme vapaamuuraria. (Lahtinen 2009: 75–78.)

Maakuntamuseon tutkija Tarja-Tuulikki Laaksonen kirjoitti vuonna 1981 Turun taudista Suomen Turku -lehteen, keskittyen pelkästään kaupunkikuvan muuttumiseen. Pysyvästi termi jäi eloon vuonna 1982 julkaistun Hannu Tapani Klamin *Turun tauti* -kirjan myötä. Klami pohti teoksessaan kunnallisen päätöksenteon mädännäisyyttä sekä kaavoittamista ja rakentamista koskevien lakien puutteellisuutta. (Lahtinen 2009: 79–80.) Enemmistö ry:n puheenjohtaja Eugen Parkatti luonnehti kyseistä tautia seuraavasti:

Useimmiten turuntaudilla tarkoitettaneen muutamien mahtikeskittymien laajamittaista lainvastaista vaikuttamista kunnallispolitiikkaan ja erityisesti maankäyttöä koskeviin julkisiin ratkaisuihin, joiden johdosta varsinkin kaupungin vanha kulttuurihistoriallisesti arvokas arkkitehtuuri katoaa katukuvasta (Lahtinen 2009: 80).

Vuonna 2019 julkaistussa *Kuka kuntaa kaavoittaa?* -kirjassa tautia kuvaillaan näin: ”Turun tauti on korruptiota, kulttuurihistoriallisten rakennusten purkamista ja rakennusliikkeiden suosimista vaalirahan vastineena”. Valtuuston sivuuttaminen ja ylipäätään laillisen hallintomenettelyn ohittaminen oli tyypillistä 1960–1970-lukujen rakentamisbuumille. Purkamisten lisäksi Turun tauti ilmeni poliitikkojen ja virkamiesten lahjomisena. (Nermes & de Anna 2019: 75–82.) 1990-luvulta lähtien Turun kaavoitusta tiiviisti seuranneiden Meidän Turku ry:n Maarit Nermeksen ja Pauliina de Annan mukaan kyse ei kuitenkaan ole ainoastaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten purkamisesta ja sopivien kiinteistökehittäjien suosimisesta, vaan myös perustuslain, kuntalain ja maankäyttö- ja rakennuslain noudattamisesta ja soveltamisesta (Nermes & de Anna 2019: 81).

Käsitteeksi muodostuneella Turun tauti -termillä on siis tarkoitettu ja tarkoitetaan yhä varsin erilaisia asioita. Nimitys ei missään merkityksessä mairittele Turun mainetta – huolimatta siitä, että vastaava ilmiö on tuttu monessa muussakin Suomen kaupungissa.

4.4 Voitto kotiin: Luostarimäki, Portsa, Puu-Käpylä ja Puu-Vallila, Annikinkatu

Toisinaan puskutraktori on myös saatu pysähtymään, usein hyvinkin pitkän ja sitkeän kansanliikkeen ansiosta. Rakennusten säilymiseen on voinut vaikuttaa myös yhteiskunnallinen tilanne kuten lama.

Luostarimäki

Turun palosta säästyneen Luostarimäen puutaloalueen suojeluprosessi kesti lähes 30 vuotta, Axel Haartmanin vuonna 1908 tekemästä aloitteesta aina vuoteen 1937, jolloin kahdeksan puutalopihapiiriä suojeltiin museokäyttöön. Aluetta olivat puolustaneet niin museoihmiset, taiteilijat ja valokuvaajat kuin eräät liikemiehetkin. Etenkin vuosina 1911–1913 keskustelu lehdistössä kävi kiivaana, ja puutalojen säilyttämistä puolusti myös arkkitehti Alex. Nyström. (Bergroth et al. 1990: 40–58.)

Portsa

Port Arthuria eli Portsan aluetta uhkasi 1960–1970 -luvulla kerrostalorakentaminen, mutta sen pelasti asukkaiden aktiivisuuden lisäksi asunto-osakeyhtiöiden yhtiöjärjestykseen sisältyvä lunastuslauseke, joka esti osakkeita joutumasta rakennusliikkeiden omistukseen. Asukkaiden ja museoväen vaatimuksista kaupunginvaltuusto päätti vuoden 1976 yleiskaavassa säilyttää alueen, ja se suojeltiin vuonna 1979–1982 laaditulla asemakaavalla. (Laaksonen 2013: 186.)

Puu-Käpylä

Helsingin Puu-Käpylän suojelupäätös vuonna 1971 on kanonisoitu modernin rakennussuojelun symboliksi. Kaavoituskiistan ja siihen liittyneen kansalaisliikehdinnän (Www8) seurauksena toteutui ensimmäistä kertaa rakennusten suojeluun johtanut päätös, joka kumosi jo tehdyt uudelleenrakentamissuunnitelmat. Tapaus kertoo 1960-luvulla tapahtuneesta muutoksesta kulttuuriympäristön suojelussa. (Kivilaakso 2011.)

Puu-Vallila

Puu-Vallila on toinen säilynyt esimerkki tiiviistä, mutta vehreästä Helsingin kantakaupungin asuinympäristöstä, jolla on vahva identiteetti ja “paikan henki”. “Puulämmitteinen“ elämä

sai jatkaa, kunnes vuonna 1967 alue osoitettiin kerrostalojen ja yleisten rakennusten tontteiksi. Syntyi vahva Puu-Vallilan säilyttämistä ajanut kansanliike, mukana arkkitehtiopiskelijoita, tutkijoita ja kulttuuriaktiiveja kuten M.A. Numminen. Risto Jarvan elokuva ”Mies joka ei osannut sanoa ei” oli tärkeä apu kamppailussa, joka päättyi vuonna 1979 säilyttäjien voittoon. (Silfverberg 2002: 36.) Myöhemmin Vallilan puutalokorttelit on palkittu Europa Nostra -diplomilla kulttuuriympäristön säilyttämisestä (Www9).

Annikinkatu

Myös Tampereella Annikinkadun korttelissa kansalaisaktiivisuus kääntyi rakennussuojelun voitoksi. Kaupungin rajalle rakennetun korttelin alueelle noussut Puu-Tammela muuttui 1960-luvulla betoni-Tammelaksi. Sattuma kuitenkin säästi tuolloin Annikinkadun korttelin: tontille kaavoitettiin puisto. Nykyään Annikki on ainoa säilynyt Vanhan Tammelan puutalokortteli ja ainoa asuttu umpipihainen kortteli Tampereella. (Www10.) Kortteli pelastui lopulta yhteisöllisen ostohankkeen kautta. Aasukkaat kuitenkin osaksi vaihtuivat, sillä kaikilla ei ollut varaa ostaa asuntojaan tai asua peruskorjauksen jälkeen vuokralla.

Kuva 5: Suojeltu Piispankatu 11. Myös näiden kauniiden jugendrakennusten tuho oli 1970-luvulla hyvin lähellä, kun Åbo Akademi raivasi tilaa uusille yliopistorakennuksille. Seudun asukkaiden käynnistämän Piispankatuliikkeen ansiosta rakennukset kuitenkin säilyivät. Kuvaaja: Terhi Arell 2019.

5 KULTTUURIPERINNÖSTÄ VIRALLISESTI

5.1 Virallista puhetta kulttuuriperinnöstä

Kenellä tai keillä on valta päättää, saako vanha rakennus jatkaa elämäänsä, vai joutuuko se väistymään “tervehdyttämisen” tieltä? Entä mikä lopulta on “tervettä”? Mikä kulloinkin katsotaan niin arvokkaaksi, että se on säästettävä jälkipolville? Vai ovatko rakennusperinnön kohtalot enemmänkin kulloisenkin “ajan hengen”, taloustilanteen, kiinteistön omistajan ja gryndereiden heiteltävissä?

Arkeologi Laurajane Smith on esittänyt *Uses of Heritage* –kirjassaan (2006) ajatuksen länsimaisesta kulttuuriperinnön auktorisoidusta diskurssista⁴ (*Authorized Heritage Discourse*, AHD). Sen ydinajatuksena on, että kulttuuriperintöhallinto käyttää valtaa ja ylläpitää luokkaeroja määritellään, mikä on säilyttämisen arvoista kulttuuriperintöä. (Kivilaakso 2017b.) Tämä diskurssi on yleisesti vallalla myös Suomessa. AHD:n mukaan kulttuuriperinnöllä on itseisarvo: se ikään kuin “löydetään valmiina”, asiantuntijat vahvistavat sen arvon, ja viranomaiset määrittelevät sen kulttuuriperinnöksi (Kaipainen 2015: 66). Tämä kulttuuriperintö nähdään pitkälti aineellisena, pysyvänä resurssina. Sitä vaalitaan kohteina, joiden tärkein ominaisuus on länsimaisen tradition mukaisesti materian autenttisuus (Vahtikari 2013). Arvottamisessa keskeinen rooli on asiantuntijoilla, ja perintöä katsellaan ylemmän keskiluokan näkökulmasta (Karhunen 2014: 33).

AHD luo ja ylläpitää yhteiskunnallisia valtasuhteita esimerkiksi eri sosiaaliluokkien, etnisten ryhmien sekä asiantuntijoiden ja maallikoiden välillä. Aineellista perintöä suositaan suhteessa aineettomaan perintöön ja asiantuntijatietoa suhteessa kansalaisten näkemyksiin. (Karhunen 2014: 33; Kaipainen 2015: 67.) Smithin mukaan eliitti myös haluaa ylläpitää tätä hierarkkista rakennetta, jossa se itse saa määritellä, mikä on arvokasta (Kaipainen 2015: 67; ks. Smith 2012) Tämän hegemonisen, kansainvälisesti operoitavan diskurssin käyttövoimaa ovat olleet yhtäältä kansakuntaan ja luokkaan liittyvät suuret (länsimaiset) kertomukset, toisaalta esteettinen ja tekninen asiantuntijuus (Vahtikari 2013). Kulttuuriperinnön auktorisoidun diskurssin asenne sopii hyvin esimerkiksi arkeologiseen työhön, mutta ei kaikkeen kulttuuriperintöön, sillä se ei huomioi kulttuuria sosiaalisena käytäntönä, joka pystyy myös muuttamaan yhteiskuntaa (Kaipainen 2015: 67). AHD:n asema on edelleen vahva, mutta on

---

⁴ Jouni Kaipainen kutsuu kulttuuriperinnön auktorisoitua diskurssia nimellä valtuutettu perinnekurssi (VPD)

olemassa myös muita diskursseja, joissa kulttuuriperinnön prosessimainen luonne, aineettomat arvot ja kansalaisten mielipiteet ovat esillä vahvemmin. Tuon seuraavissa alaluvuissa esiin AHD:n piiriin kuuluvaa lainsäädäntöä, ohjelmia, strategioita ja sopimuksia, koska tämä diskurssi on ollut vallalla myös Kaskenkatu 15a:n virallisessa kaavaprosessissa.

5.2 Rakennusperintöön liittyvää lainsäädäntöä

Suomen perustuslain mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu meille kaikille. Julkisen vallan on myös pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus osallistua elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. (Suomen perustuslaki: 20 §.)

Nykyaikainen rakennussuojelu järjestäytyi Suomessa 1960-luvulla, kiivaimman modernisaatio- ja purkuaallon seurauksena. Keskeisen roolin suojeluaatteen kehittämässä otti Muinaistieteellinen toimikunta (vuodesta 1972 Museovirasto), joka määritteli suojelulle kansalliset tavoitteet. Museoviranomaisilla on suojelussa ja säilyttämisessä edelleen keskeinen rooli asiantuntijatahona. (Kivilaakso: [sine anno])

Rakennetun kulttuuriympäristön suojelulainsäädännössä keskeistä on ollut kehitys kohti alueellisten kokonaisuuksien suojelua yksittäisten rakennusten sijasta. Tämä on merkinnyt ennen kaikkea kaavoituksen keinojen kehittämistä suojelua palveleviksi. (El Haroyny 2008: 240.) Monelle yksinään pystyyn jääneelle vanhalle rakennukselle tämä kehitys ei kuitenkaan ole palvellut suojelua.

Maanäyttö- ja rakennuslaki

Nykyään keskeiset lait rakennusperinnön suojelussa ovat laki rakennusperinnön suojelemisesta sekä rakennuslain vuonna 1999 korvannut maankäyttö- ja rakennuslaki (Www11). Asemakaava-alueilla rakennusperintöä suojellaan ensisijaisesti maankäyttö- ja rakennuslakiin (MRL) perustuvalla kaavoituksella. Lain tavoitteina on:

- järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä.
- turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa”. (MRL: 1 §.)

Asemakaavan laatimisesta sekä rakennustaiteen ja kaupunkikuvan vaalimisesta maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään muun muassa näin:

”Asemakaava on laadittava siten, että luodaan edellytykset terveelliselle, turvalliselle ja viihtyisälle elinympäristölle, palvelujen alueelliselle saatavuudelle ja liikenteen järjestämiselle. Rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää. (MRL: 54 §.)

”Rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella” (MRL: 118 §).

Kuntalaisten osallisuutta pidetään maankäyttö- ja rakennuslaissa tärkeänä: kaavoitusta tulisi toteuttaa yhteistyössä osallisten kanssa. Osallisuutta toteutetaan laatimalla osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) ja panemalla kaavat julkisesti nähtäville. Näin osalliset voivat halutessaan tehdä muistutuksia. Suurissa hankkeissa järjestetään myös esittely- ja keskustelutilaisuuksia. (Nermes & de Anna 2019: i.) Turunmaan sairaalan asemakaavan muutos-hankkeessa tällaisia tilaisuuksia oli useampia. Osallisia olivat muiden muassa minä itse asukkaana, Kaskenkatu 15a:n vanhoja rakennuksia puolustavat järjestöt sekä tontin lähinaapurit.

Turun kaupungin rakennusperintöohjelma toteaa maankäyttö- ja rakennuslaista näin:

(lain) lähtökohtana on *ympäristöön liittyvien arvojen säilyttäminen*. Tavoitteena on ollut rakennuskulttuurin ja kauneusarvojen liittäminen osaksi normaalia kaavoitus- ja rakennustoimintaa. Laki edellyttää rakennetun ympäristön vaalimista ja erityisarvojen säilyttämistä. Osaltaan se myös edistää nykyisen rakennuskannan käyttöä ja täydentävää uudisrakentamista. Lisäksi laissa otetaan huomioon myös sosiaalisen toiminnallisuuden, estetiikan ja viihtyisyyden merkitys osana hyvää ympäristöä. (Www4: 6.)

Laki rakennusperinnön suojelemisesta

Toinen keskeinen rakennussuojeluun liittyvä laki on vuonna 2010 voimaan tullut Laki rakennusperinnön suojelemisesta eli rakennusperintölaki. Sillä halutaan ”turvata rakennetun kulttuuriympäristön ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus, vaalia sen ominaisluonnetta ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävä hoitoa ja käyttöä” (Rakennusperintölaki: 1 §). Suojelemisen arvoisina laki mainitsee rakennukset ja alueet, joilla on ”merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen tai rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta” (Rakennusperintölaki: 3 §). Yleensä lain piiriin kuuluvat rakennukset sijaitsevat kaupunkien ja taajama-alueen ulkopuolella. Lakia voidaan kuitenkin käyttää myös, jos kohde on valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävä, sen säilymistä ei voida turvata MRL:lla tai kohteen suojeeluun on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi. Peruslähtökohtana laissa on suojelun harkinnanvaraisuus. Harkinnassa määritellään rakennuksen kulttuurihistorialliset *arvot* sekä

arvioidaan suojelun tarkoituksenmukaisuus ja kohtuullisuus. Merkittävyyteen vaikuttavat kohteen *harvinaisuus, tyypillisuus, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus ja historiallinen kerroksellisuus*. (Rakennusperintölaki: 8 §.)

Suojeluesityksen saa tehdä rakennuksen omistaja, valtion viranomainen, kunta, maakuntaliitto tai rekisteröity yhteisö, joka toimii esityksen kohteena olevan rakennuksen sijaintipaikkakunnalla ja jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen. Esitys tehdään ELY-keskukselle, ja ympäristöministeriö joko vahvistaa sen tai jättää vahvistamatta. (Www12; Www13.) Kaskenkatu 15a:n tapauksessa Kulttuuriympäristöyhdistys Puu ja Talory teki suojeluesityksen jugend- ja empiretalon kulttuurihistoriallisiin arvoihin, alkuperäisyyteen ja merkittävyyteen vedoten. Rakennussuojelulain arvoa suojeluvälineenä kuvaakin sen käyttö ennen kaikkea välittömän purku-uhan alla olevien kohteiden suojeluyrityksissä. Suunnitelmallisen ja ennakoivan suojelun välineenä laki ei niinkään ole toiminut. (El Harony 2014: 241 < ks. myös Kairamo 2005: 16.)

5.3 Suojaa kansainvälisistä sopimuksista

Lainsäädännön lisäksi rakennus- ja kulttuuriperinnön suojeluun ja hoitoon pyritään vaikuttamaan erilaisten sopimusten, ohjelmien ja strategioiden avulla. Kansainväliset sopimukset ja suositukset, kuten UNESCO:n (Www14) ja Euroopan Neuvoston rakennusperintösopimukset sekä monet EU-ohjelmat antavat osaltaan velvoitteita ja lähtökohtia huolehtia yhteisestä rakennusperinnöstä (Rakennusperintöstrategia 2001: 9). Kansainväliset sopimukset ovat keskeinen osa kulttuuriperinnön auktorisoitua diskurssia ja ne luovat pohjan myös Suomen kansallisille, alueellisille ja paikallisille sopimuksille, strategioille ja ohjelmille, kuten Turun kaupungin rakennusperintöohjelma. (Www4: 9.)

Faron puiteyleissopimus

Euroopassa kansainvälisistä kulttuuriperintösopimuksista laajin ja monipuolisin on Faron puiteyleissopimus, joka tuli voimaan Suomessa vuonna 2017. Sopimus kehottaa antamaan puheenvuoron myös meille tavallisille ihmisille, haastaen pohtimaan, miten me kaikki voisimme osallistua yhteiseen kulttuurityöhön. Sopimus korostaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä yhteisenä ja arvokkaana voimavarana. Laajasti nähtävään kulttuuriperintöön kuuluvat sopimuksessa muun muassa asuinympäristö, rakennukset ja menneisyyttä tulkitsevat kertomukset. Taustalla on ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, jossa jokaisen

ihmisen sivistykselliset oikeudet sisältävät oikeuden myös kulttuuriperintöön – niin siitä hyötymiseen kuin sen rikastuttamiseen. Tähän oikeuteen liittyy myös velvollisuus kunnioittaa muiden kulttuuriperintöä. Tavoitteena on muun muassa kulttuuriperinnön, elämänlaadun, identiteetin ja kestäväen kehityksen välisen yhteyden vahvistaminen yhteiskunnassa. (Www15; Www16.) Nykyään julkishallinnon resurssien väheneminen muodostaa kulttuuriperinnöstä huolehtimiselle selvän haasteen.

Faron sopimuksella halutaan myös vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa ja demokratiaa korostamalla ihmisten oikeutta määrittellä itselleen tärkeä kulttuuriperintö (Www17). Sopimus nostaakin erilaiset paikalliset ja globaalit kulttuuriperintöyhteisöt (*heritage communities*) etualalle ja kannustaa niitä toimimaan yhteiseksi koetun kulttuuriperinnön hyväksi. Nämä yhteisöt määrittellään sopimuksessa ”ryhmäksi ihmisiä, jotka toivovat julkisen toiminnan avulla tiettyjen, arvoihinsa liittyvien kulttuuriperinnön osien säilyvän ja siirtyvän tuleville sukupolville”. (Www16.) Kaskenkadun vanhoja rakennuksia puolustaneita yhdistyksiä ja entisiä asukkaita voidaan hyvin pitää pienen mittakaavan esimerkkinä tällaisesta kulttuuriperintöyhteisöstä.

5.4 Ohjelmia ja strategioita Turussa

Turun arkkitehtuuripoliittinen ohjelma,

Kulttuuripääkaupunki 2011 -hankkeen myötä syntyi Turun arkkitehtuuripoliittinen ohjelma, jonka yhtenä tavoitteena on ”tehdä Turusta uuden ja vanhan arkkitehtuurin yhteensovittamisen mallikaupunki”. Ohjelmassa pyritään edistämään rakennusperinnön ja kulttuuriympäristön arvot huomioon ottavaa kaupunkisuunnittelua, mutta toisaalta myös tuetaan arkkitehtonisesti korkeatasoista uudisrakentamista. Myös kestävää kehitystä painotetaan. Ohjelmassa todetaan, että ”vanhoissa rakennuksissa näkyvät esi-isiemme käsityötaito, kädenjälki ja arvostukset” ja ”Tietoisuus rakennusperinnön arvosta rikastuttaa ja elävöittää arkielämää ja edistää rakennuskulttuurin monipuolista hyödyntämistä kaupungin imagon kehittämässä. Rakennetun ympäristön asiantunteva ja vastuullinen hoito on rakennuskulttuurin perusta”. (Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma: 7, 12–13.)

Turku 2029 –strategia

Turun lähestyvät 800-vuotisjuhlalat antoivat nimen Turku 2029 -strategialle,⁵ otsikoltaan *Turku on pohjoisen Itämeren kiinnostavin kaupunki*. Siitä ei kuitenkaan löydy mainintoja rakennus- tai kulttuuriperinnön vaalimisesta tai säilyttämisestä. Asukkaiden osallisuudesta kaupungin kehittämiseen ja päätöksentekoon Turku 2029 -strategiassa todetaan näin:

Tavoitteenamme on, että kaikki asukkaat voivat tuntea itsensä turkulaisiksi ja kykenevät halutessaan vaikuttamaan tärkeiksi kokemiinsa asioihin, palveluiden suunnitteluun sekä kaupungin kehittämiseen erityisesti omassa lähiympäristössään. Siksi asukkaiden osallisuus nähdään tärkeänä osana kaupungin perustoimintaa, asioiden valmistelua ja päätöksentekoa. Kannustamme ja luomme edellytykset asukkaiden matalan kynnyksen osallisuuteen, myös ilman tarvetta sitoutua pysyviin organisaatiomuotoihin.

Turun kaupungin rakennusperintöohjelma

Yksi Turun arkkitehtuurisen ohjelman hankkeista on Turun kaupungin rakennusperintöohjelma⁶ (2015), joka ”linjaa rakennetun ympäristön vaalimisen ja rakennussuojelun periaatteita sekä määrittelee lainsäädäntöön, sopimuksiin ja strategioihin perustuvat paikalliset periaatteet rakennussuojelulle ja rakennusperinnön vaalimiselle”. Ohjelman lähtökohtana on, että ”rakennusperintö on osa elävää, jokapäiväistä toimintaympäristöä; identiteetin perusta ja omaleimaista uudistumista tukeva voimavara”. Luonteeltaan ohjelma on strateginen, eikä siinä esitetä rakennuskohtaisia suojelutavoitteita. Rakennettua ympäristöä tulee ohjelman mukaan vaalia eikä erityisiä arvoja saa hävittää. Erityisten arvojen turvaaminen eli rakennussuojelu kuuluu kunnan velvollisuuksiin osana kaavoitusta ja rakentamisen valvontaa. Ohjelmalla kuitenkin luodaan suojelukysymyksiä varten toimintamalleja, joita toteutetaan pääosin kaupunkisuunnittelun kautta. (Www4: 4.) Ensisijaisia suojelun keinoja ovat rakennuksen sopiva käyttö ja kunnossapito. Vaalimisen edellytys puolestaan on riittävä tiedon saaminen. (Www4: 30.)

Yhteenvedona: Turun omissa ohjelmissa ja strategioissa halutaan edistää historiallisen rakennusperinnön vaalimista, erityisten arvojen suojelemista ja viihtyisää elinympäristöä. Samalla tavoitteena on kuitenkin myös edistää kaupungin kehittämistä ja elinvoimaisuutta uudisrakentamisella ja kaupunkirakenteen tiivistämisellä sekä tukemalla muun muassa elinkeinoelämää. Nämä vastakkaiset pyrkimykset kohtasivat myös Kaskenkatu 15a:n ja Turunmaan sairaalan kaavamuutoksen yhteydessä, eikä ristiriidoilta voitu välttyä.

---

⁵ Päivitetty versio hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 16.4.2018.

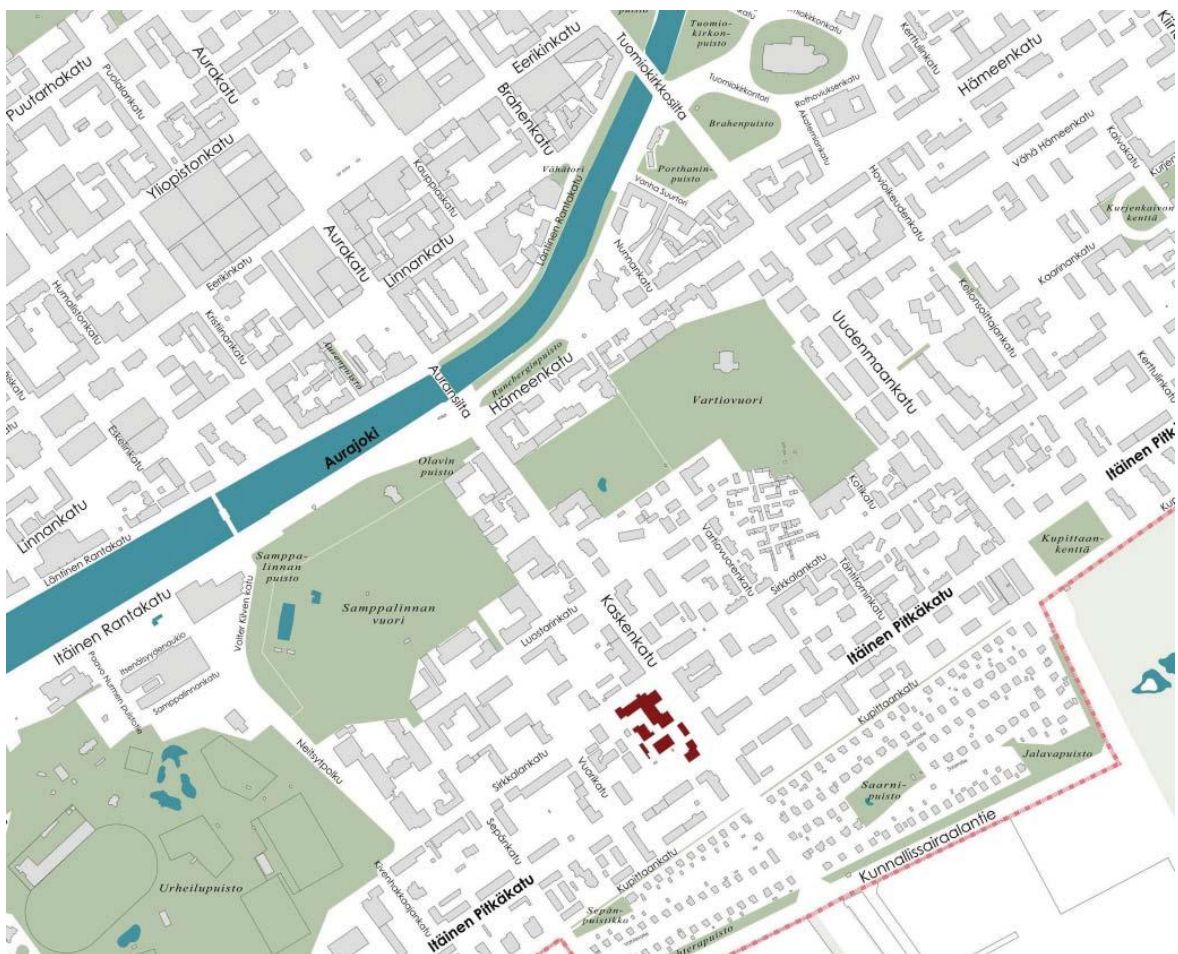
⁶ Ohjelma on toteutettu kaupunkisuunnittelun, rakennusvalvonnan ja museokeskuksen yhteistyönä. Se perustuu Turun kaupunginvaltuuston ryhmien väliseen sopimukseen 2005–2008 sekä vuonna 2009 hyväksytyyn Turun arkkitehtuuripoliittiseen ohjelmaan.

6. KATSAUS MENNEISYYTEEN KASKENKATU 15a:ssa

6.1 Kaskenkatu 15 a:n historiaa

Kaskenkatu on yksi Engelin asemankaavan “perspektiivikatuja”, pääkatu Aurajoen yli. Joelta on Kaskenkatu 15a:n tontille matkaa noin kilometri. Tontti kuuluu niin sanottuun kolmanteen kaupunginosaan, jonka korttelit muodostettiin Turun palon jälkeen vuonna 1828 laaditussa asemakaavassa. Korttelin maa-alue sijaitsi silloisella kaupunginrajalla, paloalueen ulkopuolella. Kortteleista tuli tyypillisiä ruutukaava-alueen kortteleita, jotka muodostuivat neljästä samankokoisesta tontista. (RHS 2010: 7.)

Tutkimani alueen eli korttelin numero 10 tontteja 1 ja 2 rajasi etelässä Itäinen Pitkätie, idässä Itäinen Aurakatu eli Kaskenkatu ja pohjoisessa Arseninkatu eli nykyinen Sirkkalankatu (Kartta 1). Näiden tonttien rakentaminen alkoi pian vuonna 1827 tapahtuneen suuren Turun palon jälkeen. (RHS 2010: 7)

Kartta 1: Paikannuskartta. Kaskenkatu 15a:n ja Turunmaan sairaalan tontit näkyvät kartassa punaisella värillä. Kartta: Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto. (RHS: 4)

Tutkimuskohteenani olevat rakennukset ovat aivan Kaskenkadun laidassa sijaitseva vuonna 1831 rakennettu puinen empire-rakennus, tontin sisäpihalla kohoava vuonna 1912 rakennettu kaksikerroksinen jugend-talo sekä pihan perällä oleva talousrakennus vuodelta 1922. Kuvailen tässä alaluvussa kunkin rakennuksen historian pääpiirteitä erikseen.

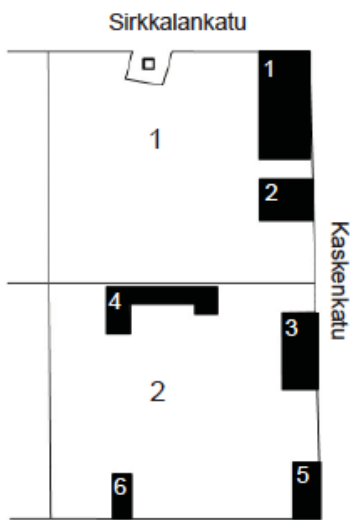
Kadunvarren empiretalo

Aivan Kaskenkadun varrella sijaitseva puuempiretyylinen rakennus (Kuva 6; Piirustus 2) on jäännös aikaisemmasta kaupunkirakentamisen kerroksesta, jollaisesta koko kortteli aiemmin muodostui (RHS 2010: 52–53). Tontin pitkäaikaiselta omistajasuvulta saamani historiaselvityksen mukaan tontin nro 2 lainhuudon saivat huhtikuussa 1831 vänrikki Malachias Stephanoff ja muurarinkisälli Gustaf Sandberg, joista jälkimmäinen rakensi tontin pohjoisosaan samana vuonna kaksi puista asuinrakennusta. Kolme vuotta myöhemmin vuonna 1834 tontti jaettiin senaatin päätöksellä kahteen osaan, joista tutkimuskohteenani olevan pohjoisemman tontin numeroksi tuli 2a. Tämä osa jäi Sandbergille, mutta se siirtyi myöhemmin tullivahtimestari Lindgrenille, joka perilliset omistivat tontin ainakin vuoteen 1869 asti. (Euranto 2008.)

Pihanpuoleinen, suurempi rakennus oli vuodelta 1834. Tämä rakennus oli U-mallinen, “selkämyksen” osoittaessa kohti nykyistä Turunmaan sairaalaa. Lyhyet siipirakennukset osoittivat sisäpihalle Itäisen Pitkätien suuntaan. Palovakuutukset mainitsevat myös puisen Sisäänajoportin ja sata kyynärää pitkän aidan. Palovaarallista materiaalia tai toimintaa

Kuva 6: Näkymä Kaskenkadulta. Etualalla Kaskenkatu 15a:n vuonna 1831 rakennettu empiretalo, jonka takaa pilkistää osa jugendtalosta. Oikealla kohoaa Turunmaan sairaalaan kuuluva korkea torni. Kuvaaja: Terhi Arell 2009.

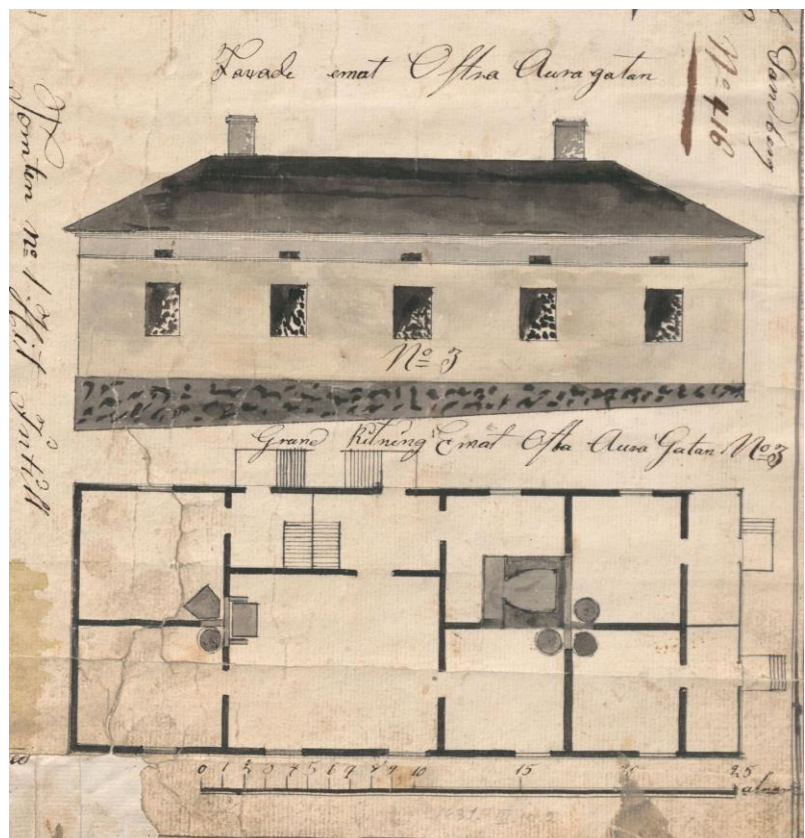
■ 1830-l

- 1 asuinrakennus 1832
- 2 talousrakennus 1832
- 3 asuinrakennus 1831
- 4 talousrakennus 1831
- 5 asuinrakennus 1830-l?
- 6 ?rakennus 1830-l?

tontilla ei dokumenttien mukaan ollut, kuten ei myöskään naapuritonteilla. Vuoden 1872 asiakirjojen mukaan piharakennuksen ylisiltä löytyy kuitenkin heinävarasto, joka korratti vakuutustariffia 30 prosenttia. Tarkastuksen yhteydessä viisi vuotta myöhemmin oli piirretty tontti rakennuksineen sekä ympäröivät tontit, rakennukset ja kadut. (Piirustus 1; Lindberg 2008.) Vuoden 1882 palovakuutuksesta löytyy jo tiedot palontorjuntakalustosta, johon kuului “portatie brandslag” eli siirreltävä vesiletku, kaksi nahkaämpäriä sekä kaksi palohakaa. Tämä oli vakuutusyhtiön mielestä riittävä turva, jotta asiakas itse pystyi torjumaan paloa ennen palokunnan saapumista hevoskyydillä. Hyvälaatuista vettä saatiin myöhemmän asiakirjan mukaan tontin omasta kaivosta. (Lindberg 2008.) 1900-luvun jälkipuoliskolla tulentorjunta sujui huonommin: empirerakennuksessa syttyi vuosina 1978 ja 1992 tulipalot, joista ensimmäinen vaati kuusi kuolonuhria ja myös talo vaurioitui pahoin (Euranto 2008).

Piirustus 1 (yllä): 1830-luvun rakennukset nykyisen Kaskenkatu 15a:n ja Turunmaan sairaalan tonteilla. Empiretalo on nro 3. Rakennus nro 4 purettiin uuden jugendrakennuksen tieltä. Piirustus: RHS, 7.

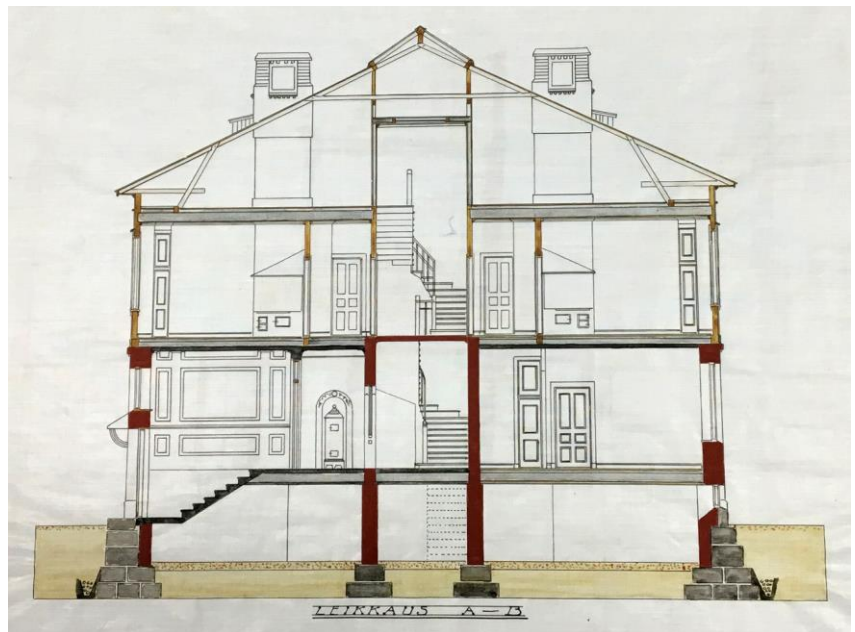
Piirustus 2 (oikealla): Empiretalon rakennuspiirustukset 1831. Omistaja muurarikisälli Gustav Sandberg. Rakennuksessa on kahdeksan huonetta. Ilmeisesti yksi suurempi asunto ja kaksi pientä asuntoa. Piirustus: Turun kaupunginarkisto; tiedot RHS: 22.

Oma kotini – vuonna 1912 rakennettu jugendtal

Vuonna 1911 tontti 2a siirtyi Lemun Luukkaan talosta kotoisin olevan rakennusmestari Frans Eero Luodon omistukseen. Osa hänen sisaristaan lähti nuorena Amerikkaan, mutta Frans Eero oli päässyt Teollisuuskouluun ja kouluttautunut kiertokoulupohjalta rakennusmestariksi. Seuraavana vuonna U-mallinen asuinrakennus purettiin, ja sen tilalle Luoto rakennutti jo samana vuotena – eli vuonna 1912 – kaksikerroksisen asuinrakennuksen (Piirustukset 3 ja 5), jossa sijaitsi pitkäaikainen jugendkotini. Luodon toiminta oli siksi ammatimaista, että hän toimi yhteistyössä arkkitehdin, **Alexander (Alex.) Nyströmin** kanssa (Paasikivi 2010).

Alex. Nyströmin laatimissa rakennussuunnitelmiin piirtyi uusi kaksikerroksinen asuinrakennus, jossa alempi kerros on tiiltä, ylempi hirttä (RHS: 2010: 23; Piirustukset 3 ja 5). Tämän mahdollisti vuonna 1908 voimaan tullut uusi rakennusjärjestys, joka salli kaksikerroksiset rakennukset, kunhan ensimmäinen kerros on palamaton, eli kivirakenteinen. (Paasikivi 2015). 25 m x 16 m suurinen uudisrakennus muodostui 13 asunnosta ja yhteensä 27 huoneesta. Keskellä runkoa on vierekkäin kolme porrashuonetta, joihin tulee luonnonvaloa kattoikkunoiden kautta.

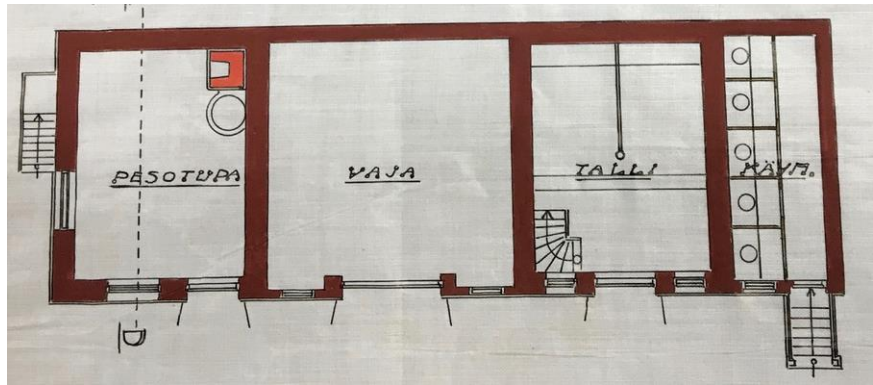
(RHS 2010: 23.)

Piirustus 3: Jugendrakennuksen piirustus vuodelta 1912. Omistaja rakennusmestari F. Eero Luoto. Suunnittelija Alexander Nyström. Piirustus: Turun kaupunginarkisto.

Uuden asuinkiinteistön omisti ensin kirjaltaja Akseli Ferdinand Alkio, mutta syyskuussa 1918 sai talonomistaja Anders Aleksander Lahtinen tonttiin lainhuodon. Anders Lahtisen kuoltua kiinteistöä hallitsi hänen vaimonsa Maria Aleksander Lahtinen, joka rakennutti pihan perälle vielä tiilestä muuratun pulpettikattoisen pesutupa-, talli- ja käymälärakennuksen vuonna 1922. (Euranto 2008; Piirustus 4.) Myös sen oli suunnitellut Alex. Nyström.

*Piirustus 4: Piharaken-
nus vuodelta 1922.
Suunnittelija Alexan-
der Nyström. Raken-
nuksessa sijaitsivat yh-
teinen pesutupa, vaja,
käymälä ja talli, josta
tehtiin myöhemmin ta-
lonmiehen asunto. Tu-
run kaupunginarkisto.*

Myöhemmin asuinkiinteistön omistivat Lahtisten lapset Konsta Lahtinen ja Naima Euranto sekä myöhemmin Naima Eurannon poika Erkki Euranto (Euranto 2008). Ensimmäiset kaksi vuotta, jolloin itse asuin Kaskenkadulla, oli professori Erkki Euranto vuokraisäntäni. Hänen kuoltuaan tapaturmaisesti vuonna 1993 kiinteistö siirtyi Erkki Eurannon perikunnan omis-

tukseen. Aina Anders Lahtisen lainhuudosta (1918) vuoteen 2008 asti kiinteistö siis oli saman suvun omistuksessa.

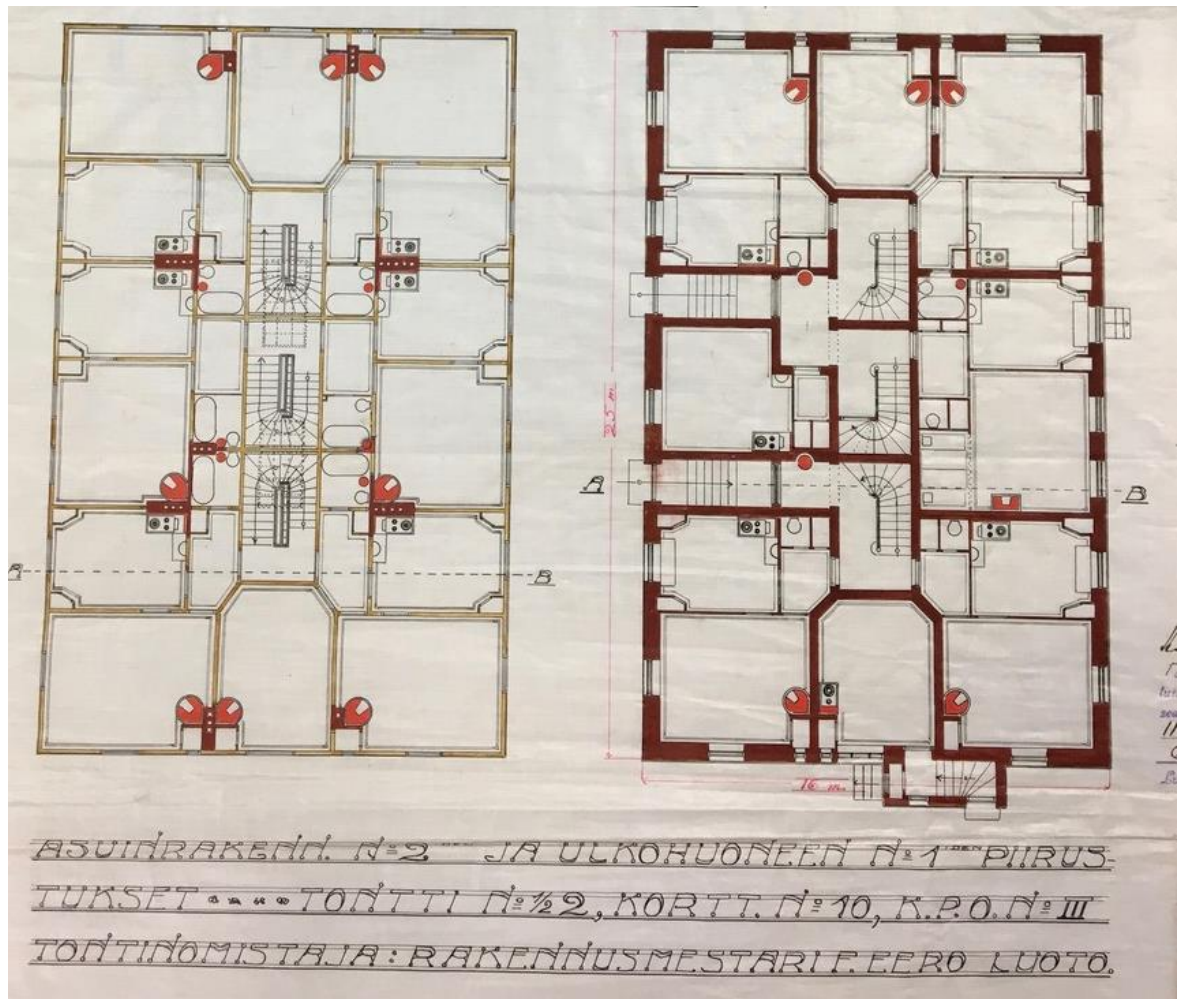

Kiinteistön toiminta on alusta alkaen perustunut huoneistojen vuokraamiseen, vaikkakin rakennusten omistajat ovat itsekin koko ajan asuneet jugendtalossa. Enimmillään vuokra-asuntoja lie-
nee ollut kolmessa eri rakennuksessa yhteensä 16 kappaletta. (Euranto 2008.)

Kuva 7: Eurannot juhlimassa vappua. Naima ja Erkki Euranto sekä ottotytär Lyyli jugendtalon portailla vappuna 1941. Kuva: Eurantojen kotiarkisto.

Jugendtalon suunnitellut **Alexander Nyström** (1869–1926) on jäänyt arkkitehtinä täysin kuuluisamman isoveljensä, Gustav Nyströmin varjoon, vaikka hän vaikutti Turussa paljon veljeään enemmän. Frithiof Strandellin ohella hän oli Turussa vaikuttaneista jugendarkkitehteistä tuotteliain. Nyströmin kädenjälkiä löytyy yhä eri puolilta Turkuu: hänen luomuksiaan ovat muun muassa Turun Biologinen museo, Yliopistonmäen Villa Hortus sekä Parkhotelli Puolalanpuiston kupeessa (Lahtinen 2006, 32–33). Betanian kirkko Itäisellä Pitkäkadulla tuhoutui pommituksessa. Rakennussuunnittelun ohella lahjakas arkkitehti toimi myös

julkisten rakennusten, kuten kaupunginkirjaston ja Mikaelinkirkon rakennusvalvojana. Lisäksi hän vaikutti kunnallispolitiikkona sekä rakennusmestareiden ja arkkitehtien yhdistyksen puheenjohtajana, kantaen huolta Turun kaupunkikuvasta. Kaarin Kurrin (2015: 27) mukaan Nyströmiä voidaan pitää Turun rakennussuojelukeskustelun käynnistäjänä: jo vuonna 1904 hän puhui Puolalanmäen vanhan kyläasutuksen puolesta ja neljä vuotta myöhemmin hän esitti kerroskorkeuden rajaamista, etteivät puistojen kupeeseen nousevat uudisrakennukset peittäisi kukkuloilta avautuvia näkymiä.

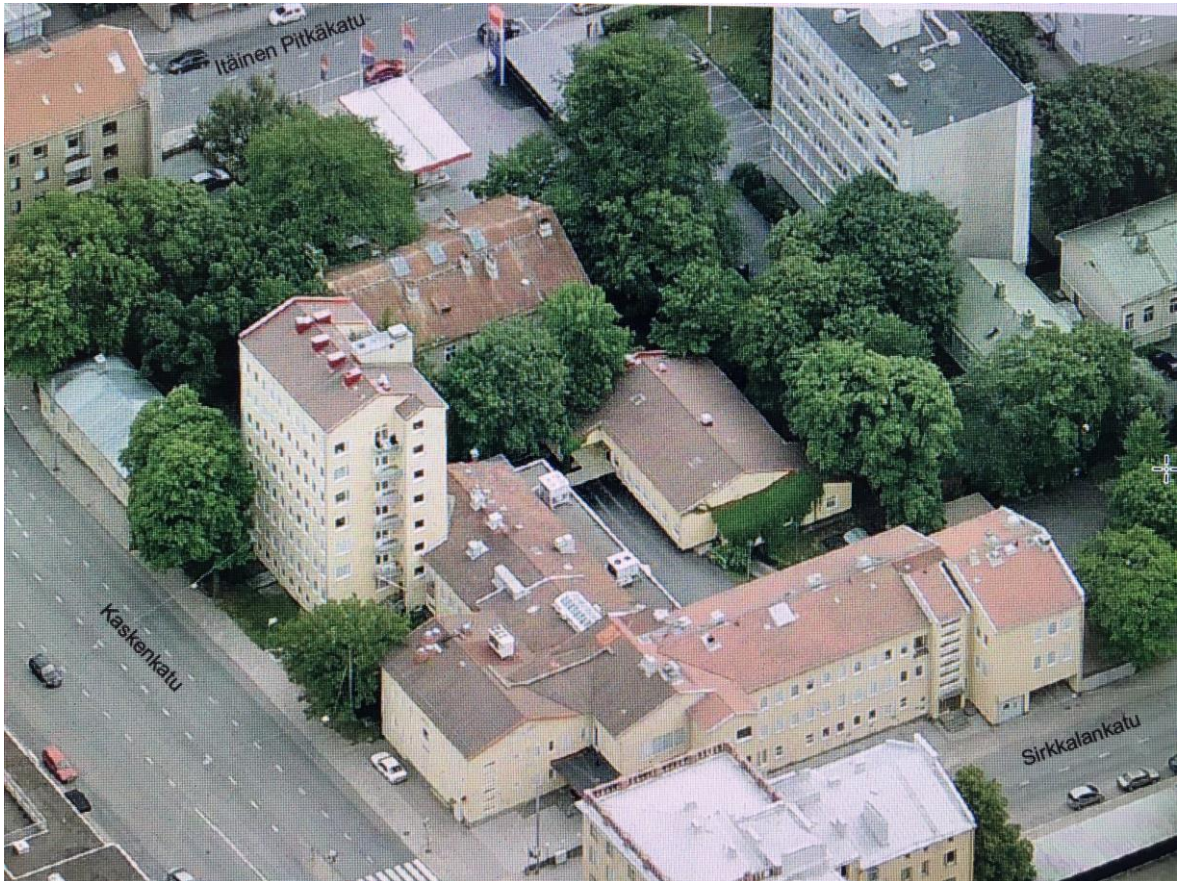

Piirustus 5: Jugendtalon pohjapiirustukset. Suunnittelija Alexander Nyström. Oikealla alakerta, vasemmalla yläkerta. Keskellä kerroksia näkyy kolme porraskäytävää, vaikka sisäänkäyntejä onkin vain kaksi. Oma kaksioni näkyy yläkerran oikeassa alanurkassa. Siihen kuului myös vinttihuone, jonne johti eteisestä omat portaat. Piirros: Turun kaupunginarkisto.

6.2 Turunmaan sairaala ja muut lähiympäristön rakennukset

Naapuritonttien rakennuksista tunnetuin on Kaskenkadun ja Sirkkalankadun kulmauksessa sijaitseva Turunmaan sairaala (Kuva 8), jonka suunnittelijana toimi arkkitehti Erik Bryggman. Sairaala rakennettiin vaiheittain vuosina 1948–1953, kun kaikki tontin puutalot oli en-

sin purettu. Rakentaminen käynnistyi varoilla, jotka Ruotsin Punainen risti lahjoitti Turunmaan saariston lasten terveydenhuollon kehittämistä varten. Turunmaan kuntien ajama hanke laajeni sairaan- ja terveydenhoitokeskukseksi. Vuonna 1953 sairaalan sisäpihalle valmistui vielä erillinen lastensairaala. (RHS 2010: 11–15; < ks. Uusitalo 1982: 196.) Lasten hyvinvoinnista paikalla oli huolehdittu jo lähes vuosisata aiemmin. Turun Rouvasväen yhdistyksen lastenkoti oli nimittäin aloittanut toimintansa jo 1860-luvulla Sirkkalankatu 32:ssa. Se toimi paikalla olleessa puurakennuksessa aina sairaalan rakentamiseen asti. (RHS 2010: 11–12).

Kuva 8: Turunmaan sairaala ja lähiympäristö. Etualalla Erik Bryggmanin suunnittelema vuonna 1953 valmistunut sairaala. Matala rakennus keskellä on lastensairaala. Ruostekattoinen talo puiden keskellä on Kaskenkatu 15a:n vuonna 1912 rakennettu jugenditalo. Pieni empiretalo vuodelta 1831 näkyy kuvan vasemmassa laidassa. Kuva: RHS: 9 (kuvaaja Blom)

Vuonna 1953 Kaskenkadun ja Itäisen Pitkätien kulmasta purettiin Kasken Aitta -puutalo ja viereisestä puutalosta puolet. Samalla Kaskenkatua levennettiin. (Lahtinen 2018: 99.) Seuraavana vuotena kadunkulmaan nousi Viljo Laitsalmen suunnittelema 6-kerroksinen asuinkerrostalo Asunto Oy Kaskenkatu 15b. Sen alimmassa kerroksessa on liiketiloja, joista Kaskenkatu 15a:ta lähimpänä sijaitsee nykyisin Perttalan hautaus toimisto. Aiemmin Perttalan paikalla sijaitsi säästöpankki. (RHS 2010: 24).

1960-luvulla oli Itäisen Pitkäkadun vuoro leventyä. Tontti kaavoitettiin kokonaan huoltamotontiksi, puutalot purettiin ja aivan Kaskenkatu 15a:n naapuriin rakennettiin Shellin huoltoasema. (Lahtinen 2018: 99.) Myöhemmin se korvattiin Teboilin itsepalveluasemalla. Maanalaisten tankkien vuoksi 1990-luvulla tehtyjen räjäytystöiden seurauksena myös Kaskenkatu 15a:n jugendtaloksi sai mahdollisesti vaurioita alakertansa tiiliseinään.

Kaskenkadun suuntaisen Vuorikadun suunnassa olevalla naapuritontilla (8b) sijaitsevat rakennusmestari August Heleniuksen vuonna 1878 rakennuttama puinen asuintalo, talousrakennus vuodelta 1884 sekä Vuorikadun varressa sijaitsevat rakennusmestari Sahlbergin vuosina 1909 ja 1911 rakennuttamat kaksikerroksiset nikkarijugendtalot (Vuorovaikutusraportti: 31, Turun museokeskuksen lausunto). Sahlbergin talot päätettiin lopulta vuoden 2015 asemakaavassa suojella, mutta sisäpihan vanhat puutalot merkittiin purettaviksi.

Kaskenkadun vastapuolella osoitteissa Kaskenkatu 12 ja 14 (Kuva 9) katumaisema muuttui radikaalisti vuonna 1969, kun kokonainen rivi vanhoja puu- ja kivitaloja purettiin rumien liikehuoneistolaatikoiden tieltä. Puskutraktorin alle jäivät muun muassa Adrian Thomanderin suunnittelema kolmikerroksinen jugendkivitalo vuodelta 1909 ja koristeellinen puujuugendtalo sen vieressä. 1800-luvun puolivälin jälkeen tontilla oli toiminut muun muassa Turun Trikootehdas, vesitehdas, Tarmolan virvoitusjuomatehdas sekä leipomo. (Lahtinen 2018: 45–47.)

Kuva 9: Kaskenkatu 12–14. Näkymä empiretaloa vastapäätä, Kaskenkadun toisella puolella. Kuva: C.J. Gardberg/Turun museokeskus 1958.

Kaskenkatu 15a:n lähikorttelit ovat siis 1940-luvulta lähtien kokeneet suuren muutoksen: kadonnut on suuri määrä vanhoja puu- ja kivitaloja liikkeineen, asuntoineen ja pihapiireineen ja tilalle on noussut sairaala, kerrostaloja ja moderneja liikehuoneistoja. Kaskenkatu 15a oli siten harvinainen säilynyt kokonaisuus uudemman kaupunkirakentamisen lomassa.

6.3 Asukkaat aikojen saatossa

Edellisessä kappaleessa kuvailin Kaskenkatu 15 a:n rakennusten ja lähialueen historiaa. Palatkaamme nyt siellä asuneisiin ihmisiin. Keiden askeleet olivat kuluttaneet entisen kotini kynnykset keskeltä matalaksi? Ketkä olivat ennen minua ja naapureitani heitelleet puukla-
peja kellarin puuvaraston pienistä ikkunoista sisään – ja kiikuttaneet niitä koreissa ylös rap-
pusia, hellojaan ja kakluunejaan lämmittämään? Oliko empiretalon kellarissa sijainneen ki-
vimankelin veivaaminen naisten vai miesten työtä? Entä kuka valitsi makuuhuoneeni tapet-
tikerroksista pohjimmaisena, sen joka oli viininpunaisia ruusuja tulvillaan?

Vanhimmat tarinat ovat kadonneet kertojien myötä, mutta niiden muruja voi yhä kaivaa esille arkistojen kätköistä. Rakennusten asumishistoriaan liittyvät dokumentit kertovat väri-
käästä kieltä paitsi Kaskenkatu 15a:n, myös turkulaisen elämän ja koko yhteiskunnan muu-
toksesta. 1800-luvun palovakuutukset antavat vanhimpia viitteitä elämästä ja asukkaista tut-
kimassani pihapiirissä. Talonkirjat ulottuvat 1910-luvulta vuoteen 1993. Suurin osa 1910–
1940 -lukujen asukkaista oli dokumenttien mukaan kotoisin Turun seudulta. Pieni osa heistä
tuli Karjalasta, Satakunnasta, Keski-Suomesta tai Uudeltamaalta, ja muutama myös Pohjois-
Suomesta. Ruotsin kansalaisia on tiettävästi ollut kolme. (Söderlund 2008.)

Suurin osa asukkaista oli suomenkielisiä, luterilaiseen kirkkoon kuuluvia työläisiä, mutta
myös ruotsinkielisiä oli paljon. Ammattinimikkeitä olivat esimerkiksi tehtaan työmies, me-
kaanikko, teknikko, merimies, satamatyöläinen, telefonisti, konttoristi, siivoojatar, palveli-
jatar, liikeapulainen, kotiapulainen ja kylmänruoanlaittaja. Myös käsityöammattien harjoit-
tajia on ollut paljon: kirvesmies, räätäli, ompelija, naulaseppä, viilari, galvaniseeraaja, kai-
vertaja, kivenhioja, huonekalunkiillottaja ja revonverinsorvaaja. (Söderlund 2008; ks. Ku-
valiite 8.) Paikassa on asunut myös raitiovaunukuljettaja ja polkupyörämonttööri.

Yhteiskunnan muutos näkyy myös naisiin liittyvissä merkinnöissä. Talonkirjan sarakkeessa
“säätty, arvo, virka tahi ammatti” lukee vielä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä naisten koh-

dalla hyvin usein vain vaimo, rouva tai neiti; sen sijaan miehillä ammatti on aina mainittu. (Söderlund 2008.). Uskonnoltaan useimmat olivat luterilaisia.

Empiretalon asukashistoriaa

Koska talonkirjan merkinnät alkavat vasta 1910-luvulta, säilyvät Kaskenkadun laidan empiretalon 1800-luvun ja 1900-luvun alun asukkaat suurimmalta osin arvoituksena. 1910 – 1940-luvulla talon A-porras oli jaettu kolmeen asuntoon. Asunnossa A1 asui vuodesta 1925 lähtien pieniä perheitä ja lapsettomia pariskuntia sekä yksi leski palvelusneitinsä kanssa. Asukkaat vaihtuivat muutaman vuoden välein, kunnes vuonna 1948 sinne muutti 6-lapsinen perhe, joka pysyi asunnossa vuoteen 1964 asti. Lapsista neljä saattoi olla sukulaislapsia rantakaisesta Karjalasta. (Söderlund 2008.)

Keskimmäisessä asunnossa A2 asui samana ajanjaksona keski-ikäisiä sisaruksia sekä leskiä lastensa kanssa. Leskistä asuntoon ensimmäisenä muuttanut kuoli vuonna 1927, jolloin kirjoitettiin hänen muuttaneen taloon ”noin 45 v. sitten”. Asunnon A3 asukasluettelot ovat Kaskenkatu 15:n talonkirjoista pisimmät, koska siellä asuttiin hyvin lyhyitä, jopa muutaman viikon tai kuukauden jaksoja kerrallaan. 1930-luvulla asunnossa asui peräkkäin kolme perhettä, joista ensimmäiseen kuului viisi, toiseen kolme ja kolmanteen kuusi lasta. (Söderlund 2008.) Yhteiskunnan muutos näkyy siis myös perheiden lapsiluvussa.

Omana aikani empiretalon eteläpäädyssä toimi jugendtalon pitkäaikaisen vuokralaisen puusepänverstas. Rakennuksen pohjoispään asuntoon naapurini kunnostivat 2000-luvulla tunnelmallisen ortodoksisen kulttuuritilan. Viimeisinä vuosina ennen tontin omistajanvaihdosta tilaa vuokrasi joukko nuoria kulttuuriaktivistejä, jotka ristivät rakennuksen Hiilipirtiksi. He järjestivät aikoinaan tulipalossa mustuneessa asunnossa muun muassa konsertteja ja valokuvanäyttelyitä. Yksi niistä kertoi talonvaltaajista eri puolilla Eurooppaa. (ks. Kuva 22, sivu 108.) Kytköksistä huolimatta Kaskenkatu 15a:n rakennuksia ei koskaan vallattu.

Jugendtalon “parempaa väkeä”

Jugendtalon B- ja C-rapuissa asui yleisesti ottaen enemmän korkeasti koulutettuja – tai ainakin ammatin perusteella parempiosaisia ihmisiä – kuin muissa portaissa. Heihin kuului muiden muassa pankki- ja vakuutusvirkailija, työnjohtaja, kauppias, prokuristi, ylikonstaapeli, insinööri ja liikemies. (Söderlund 2008; ks. Kuvaliite 8.) Myös kiinteistön omistajat, Eurannot ja Lahtiset, asuivat jugendtalossa.

Asunnot voi jakaa kolmeen päätyyppiin: 1) hellahuoneet, jotka toimivat samalla myös keittiönä, 2) yhden huoneen ja keittiön asunnot sekä 3) kahden huoneen ja keittiön asunnot. Itse sain asua rakennuksen suurimmassa huoneistossa, johon kuului kahden huoneen ja keittiön lisäksi pieni huone ullakolla. Yleisin asuntotyyppi on yhden huoneen ja keittiön asunto, joita löytyy kahdeksan kappaletta. Kahden huoneen ja keittiön asuntoja on kolme ja hellahuoneita kaksi kappaletta. (Löppönen 2008.)

Nykyisen mittapuun mukaan hellahuoneet luontuvat parhaiten yksineläjälle, mutta 1950-luvun lopulle asti niissä asui enimmäkseen pariskuntia tai perheitä. Yksin ei juuri muutenkaan asuttu: myös eläkeläisten ja leskien asuinkumppanina oli yleensä vähintään kotiapulaisneiti. Vuonna 1936 leskeksi jääneellä rouvalla oli pienessä asunnossaan 16 vuoden aikana perätysten kymmenkunta naispuolista alivuokralaista. Asunnoissa saattoi myös asua sukulaisia, kuten miehen tai vaimon leskeksi jääneitä vanhempia, sisaruksia tai mahdollisesti kaupunkiin kouluun tai opiskelemaan tulleita sukulaistyttöjä tai -poikia, kenties myös ottolapsia. (Löppönen 2008.)

Talonkirjojen mukaan rakennuksen ensimmäiset asukkaat muuttivat C-portaaseen, ”omaan portaaseeni”. Alakertaan (C12) muutti kesällä 1914 ruotsalainen 36-vuotias kauppiasneiti pienen suomalaisen sukulaispoikansa kanssa, ja yläkertaan (C14) samana päivänä 35-vuotias opettajan leski kahden lapsensa kanssa. (Löppönen 2008.) C-porras tuntui olleen perheelisten suosiossa, ja asuntoihin on asetettu pitkäksi aikaa. Portaassa asui myös pihapiirin ainoa kirkonmies, kunnes hän vuonna 1941 antoi tilaa Karjalasta tulleelle perheelle. Myös muita siirtolaisperheitä muutti taloon. Sota näkyi myös ”naapuriasunnossani”, jossa tuohon aikaan eläneen perheen poika kaatui jatkosodassa. (Söderlund 2008.)

Kuva 10: Lahtisten perhettä joulunvietossa vuonna 1923. Lahtiset ja Eurannot olivat tontin omistajia. Itse asuin samassa asunnossa vuosina 1991-2011. Kuva: Eurantojen kotiarkisto.

B-porras sai asukkaita 1910-luvun jälkipuoliskolla. Vuonna 1916 sinne muuttivat muiden muassa ruotsinkielinen leskirouva sukulaisneitinsä kanssa sekä ruotsinkielisen liikemiehen perhe, ja pari vuotta myöhemmin talonomistajan leski. 29 vuoden ajan rapussa asui poliisikonstaapelin perhe, joskin perheen isä ilmeisesti kuoli jatkosodassa. (Söderlund 2008.)

Vuonna 1924 B-rapun yläkertaan muutti sähkölaitteiden tarkastaja **Karl Konrad Engman**, jonka nimi suomennettiin myöhemmin Eurannoksi. Konradin rymättyläissyntyinen vaimo Naima oli muuttanut taloon Viipurista jo vuonna 1918. Pariskunta asunnossa kuolemaansa asti 1980-luvulla. Kotiapulaisia heillä oli vuosien 1925–39 välillä peräti yhdeksän. Konradin ja Naiman vuonna 1926 syntynyt poika Erkki muutti 33-vuotiaana alakerran asuntoon vuonna 1959 ja hänen avioiduttuaan vaimo Raili Euranto seurasi perässä. (Söderlund 2008.)

Professori Erkki Euranto oli ensimmäinen vuokraisäntäni. Hänen kuoltuaan vuokranantajani oli perikunta, mutta käytännössä vuokralaisten asioita hoitivat B-portaassa koko ikänsä asunut Antti Euranto ja vaimonsa Liisa.

Kuva 11: Eurannot jouluvietossa vuonna 1940. Potretissa Naima, Konrad, poika Erkki ja ottotytär Lyyli. Kuva: Eurantojen kotiarquivo.

Jugendtalon asukkaista kuuluisin lienee ollut B-rapussa asunut **Harri Larva**, Amsterdamin vuoden 1928 olympiakisojen 1500 metrin juoksun kultamitalimies. Hänen olohuoneensa sijaitsi oman keittiön seinän takana. Näin muistelee rakennusten omistajia ja Larvan pariskuntaa empiretalossa lapsena asunut nainen:

Taloryhmän omistajat, Eurannot ja Lahtiset asuivat kaksikerroksisessa päärakennuksessa. Sen muista asukkaista mieleeni jäi erityisesti olympiavoittaja Harri Larvan leoparditurkkiin ja näyttäviin kultakorvakoruihin pukeutunut rouva. (TYKL/spa/194: asukas 10.)

Olympiavoittajan hohtava mitali herätti naapuruston pikkupojissa suurta ihastusta. Talonmiehenasunnossa 1950-luvulla äitinsä kanssa asunut poika muistelee juoksijaa ja tämän poikaa näin:

Se mitali möllötti pyöreän pöydän lasilevyn alla keskellä pöytää ja oli taatusti muiden mitalien laatuun nähden kultaa ja kultaseppähän oli itse Harrikin. Hänen poikansa Markku kehtasi romuttaa meidän nuorempien mukuloiden lumilintojen katot, joita olimme kaivaneet takapihan valtaviin lumikasoihin! Larvan keittiönikkunan alla riippui usein jäniksiä katajanhavuja sisuksissaan. (TYKL/spa/194: asukas 9.)

Yhteisasumisen muotoja on ollut monenlaisia. Vuonna 1929 B-rapun hellahuoneeseen muutti yksinään 53-vuotias rouva, jota ei talonkirjassa kutsuta leskeksi eikä eronneeksi. Lähikuukausina hänen luokseen muutti yksitellen kuusi noin 20-vuotiasta työssäkävyytä, eri paikkakunnilta kotoisin olevaa nuorta. Miehistä yksi, muurarioppilas, joutui vankilaan kahden viikon kuluttua taloon muuttamisesta. Loput viisi nuorta asuivat kukin rouvan kanssa noin vuoden. Kenties nuoret olivat rouvan alivuokralaisia. Tyypillistä B- ja C-portaan talonkirjoissa on asuntojen välinen muuttoliike: asukkaat ovat vain vaihtaneet asuntoja keskenään. (Söderlund 2008.)

1960-luvulta 1980-luvulle tapahtunutta muutosta jugendtalon asukaskunnassa kuvailee entinen vuokraisäntäni haastattelussa näin:

Täällä oli silloin, kun minä olin lapsi, niin pitkäaikaisia vuokralaisia. Asuivat parikymmentä vuotta täällä samat. Tunsivat sitten toisensa.

Niin, ja sitten 80-luvulla vanhat asukkaat muuttivat pois kun tulivat liian vanhaksi tällaiseen taloon, ja tämä muuttui tämä luonne. Sitten tuli näitä nuoria asukkaita. Ja sitten on vaihtunut tiheämpään tahtiin. Silloin tämän luonne muuttui toisenlaiseksi. Opiskelijoita alkoi tulla.

Yhdessä vaiheessa väki tuli niin vanhaksi, etteivät jaksaneet nousta portaita ja lämmittää. Ja sitten he muuttivat pois täältä. (MUSE/spa/13: informantit 1 ja 2.)

Kotiapulaisten aikakausi oli ohitse, eivätkä ikääntyvät vuokralaiset enää pärjänneet työlään puulämmityksen kanssa. Omistajaperhe lämmitti asuntonsa öljyllä, mutta me muut turvauimme loppuun asti perinteiseen klakilämmitykseen, sydäntalvella ehkä irtopattereita apuna käyttäen. Kiinteämpään sähkölämmitykseen eivät talon vanhat sähköjohdot ja sulakkeet olisi riittäneetkään.

1980–1990-luvuilla jugendtalossa asuneen naapurini mielestä ”Jollain tavoin vuokranantajien elämästä välittyi myös ns. parempien tai sivistyneempien ihmisten ”ylemmän luokan” henki, vaikka he olivatkin olemukseltaan ja käytökseltään vaatimattomia”. Talon vuokralaisia yhdisti vähävaraisuus, mutta monet olivat myös valinneet vaatimattoman elämäntavan tietoisesti ja arvostivat talon kauneutta ja henkeä. (TYKL/spa/194: asukas 6.)

Taloustrakennus asukkaineen

Vuonna 1922 rakennetun piharakennuksen E-portaassa (kuva 12) oli vain yksi asunto. Talonkirjoja tutkineen Söderlundin mukaan siellä asui 1910–1940 -luvuilla ainoastaan suomenkielisiä yksi- tai kaksilapsisia perheitä, joiden isät olivat sekatyömiehiä. Näistäkin perheistä kaksi oli kotoisin Karjalasta. (Söderlund 2008.) Eräs informanttini kertoo kuitenkin asuneensa pihanperän talonmiehenasunnossa vanhempiensa kanssa vuosina 1949–1959 (TYKL/spa/ 194: asukas 9). Vielä 1990-luvun alussa itse Kaskenkadulle muutettuani asui vaatimattomassa asunnossa ainakin kesäaikaan keski-ikäinen talonmies kuuromykan vaimonsa kanssa (TYKL/spa/-194asukas 6). Osa rakennuksesta on ollut asukkaiden yhteiskäytössä, sillä siellä sijaitsi muun muassa yhteinen pesutupa ja “monireikäinen” huussi. Saunaa rakennuksessa ei tietävästi ole koskaan ollut.

Kuva 12: Taloustrakennus pihan perällä. Vasemmalla entinen talonmiehen-asunto, oikean laidan portaita noustiin aikoinaan käymälään. Asunnon vasemmalla puolella sijaitsi yhteinen pesutupa. Kuvaaja: Terhi Arell 2011.

Naapureita omana aikanani

Minut elämä johdatti C-rapun yläkerran kaksioon C15 keväällä 1991. Yläkerran suuressa asunnossa asunut tuttavaperhe teki muuttoa, ja he kutsuivat minut käymään. Olin kodin tarpeessa, talo lumosi minut ja asunto oli vapaana. Elävältä museolta tuntunut uusi koti oli kuin tehty minua varten. Siispä tuo paikka olikin kotini melkein kaksi vuosikymmentä. Kuuluin siis tuohon “vanhaan”, talossa pitkään viihtyneeseen vuokralaiskaartiin. Edustin entisaikoja siinäkin, että myös minulla oli alkuvuosina useita alivuokralaisia: ystäviä ja väliaikaisen kodin tarvitsijoita. Oman Kaskenkadulle muuttoni syitä perustelen minua vuonna 2008 haastatelleelle museologian rakennetun historian dokumentaatiokurssin edustajalle näin:

Jotenkin tää heti tuntui oman oloselta tai henkiseltä... ja vanha puutalo ja puulämmitys ja semmonen maalaismainen... ja se vaan tuntui kotoisalta. Ja sitten oli tietenkin edullinen vuokra, että mulla oli varaa tähän köyhänä opiskelijana, ja hyvä sijainti. Siinä varmaan tärkeimmät. (MUSE/spa/13: informantit 4 ja 5.)

Omana aikanani Kaskenkatu 15a:ssä ehti asua omistajasuvun lisäksi suuri joukko muita vuokralaisia – niin opiskelijoita, taiteilijoita kuin palkkatyössä käyviäkin. Myös käsityöammattien pitkä perinne talossa jatkui: 1990- ja 2000-luvun ammattinimikkeitä olivat muun muassa keraamikko ja puuseppä. 2000-luvulla toiseen hellahuoneeseen asettui englantilais-syntyinen muusikko. Monet naapureistani toimivat kansalaisjärjestöpiireissä, kuten Turun maailmankauppayhdistyksessä, Emmauksessa tai Estelle-laivalla, ja vinkit vapautuvista asunnoista kulkivat paljolti puskaradion kautta. Asukkaiden kanssakäymistä leimasi sopivan väljä yhteisöllisyys. (ks. Kuvaliite 3.) Ongelmia ja ongelma-asukkaitakin toki oli, mutta tarvittaessa löytyi myös apua ja kukankastelijoita. Monet entisistä asukkaista ovat yhä ystäviäni.

6.4 Asukkaiden arkea ja juhlaa

Muistitietoon perustuva tutkimusaineistoni ulottuu 1950-luvulta 2010-luvulle. Tuona aikana on elämänmeno pihapiirissä ja koko kaupungissa muuttunut suuresti. Aiemmista vaiheista sain arvokasta tietoa 1950-luvun tytöltä ja pojalta, jotka tuolloin elivät lapsuuttaan Kaskenkadun pihapiirissä, asuen eri puolilla pihaa. Takapihan pojan muistoissa elävät myös pihan tuoksut:

Tuolloin oli etupihalla empiretalon seinässä vesipiste, josta haettiin juoma- ja talousvesi, jätevesi-kaivo oli talonmiehenasunnon ikkunan alla, joten tuoksut olivat joskus kesäisin aikamoiset takapihan piirissä. Takapihalle saatiin oma vesipiste vasta vuosien kuluttua, kun samalla ulko- huussi poistettiin ja päätalon kellariin rakennettiin WC-tilat kadunvarren ja takapihan asukeille. (TYKL/spa/194: asukas 9.)

Arjen muutoksesta käy malliksi pyykinpesu. Omana aikanani useimmilla asukkailla oli oma pesukone, mutta 1950-luvulla perheen vaatehuoltoa harjoitettiin näin:

Pyykkipäivänä äiti katosi takapihan pesutuvan uumeniin. Höyryävästä padasta hän ammensi vettä kolmijalkaiseen korkeaan pesusaaviin ja hankasi tarmokkaasti vaatekappaleita peltistä pyykkilautaa vasten. Padassa keitetty lakanapyykki oli narukuivatuksen jälkeen vielä mankeloitava etupihan mankelihuoneessa. Valtava mankeli liikkui natisten ja kirskuen, kun isäni veivasi sitä kammesta. (TYKL/spa/194: asukas 10; ks. Kuvaliite 5.)

Lasten ei tarvinnut painavaan kivimankeliin kajota. 1950-luvun kesäiset puuhut saattoivat tytön vinkkelistä näyttää tältä:

Kesä, kesä! Pihan syreenipensaat olivat aukaisseet valkoiset ja violetit tuoksuvat kukkansa. Tytöt olivat vaihtaneet raskaat talvitamineensa pikkumekkoihin ja polvisukkiin ja pojat polvihousuihin. Tytöt pyörittivät hyppynarujaan ja kuljettivat kiveä hyppien pihaan piirrettyssä ruudukossa. Pojat järjestivät urheilukilpailuja. Pituushypyn ja kolmiloikan tulokset ja varsinkin kil-

pailijoiden paremmuusjärjestys julistettiin joskus varsin riitaisesti. Eräs pihamme pojista harasti seiväshyppyä takapihalla.. Kerran nauraa räkätin, kun rima putosi. Poika lähti pyykkiseiväs ojossa takaa-ajoon, ja pelastauduin täpärästi kotirappuuni. Päärakennus tarjosi sokkeloisuudessaan mahdollisuuksia piiloleikkeihin. Usein lapset juoksivat porraskäytävistä sisään ja sen jälkeen käytävän sivuovesta kellariin. Ulos päästiin kellarin pääovesta takapihalla. Kellarin portaikko muodosti suojaisan sopen, jossa usein istuixin parhaan kaverini Pekan kanssa keskustelemassa tärkeistä asioista. (TYKL/spa/194: asukas 10.)

Omana aikanani Eurantojen nuorin sukupolvi varttui pikkulapsista teineiksi, ja puuhailu pihan punaisessa leikkimökissä vaihtui mopediajeluiksi lähikaduilla. 1950-luvulla mopedit tuskin kuuluivat edes lasten haaveisiin, mutta vauhtia riitti ilmankin:

Olin perinyt serkuiltani pienen kaksipyöräisen polkupyörän. Ajelin sillä ylpeänä päärakennuksen ympäri. Talojen omistajiin kuuluva rouva Lahtinen kuitenkin paheksui äidilleni, että pyöräilyni nostattaa aivan liikaa pölyä ilmaan! (TYKL/spa/194: asukas 10.)

1950-luvun talviset leikit paljastavat, miten erilaista elämä oli tuon ajan Turussa:

Talvisin erityisen hauskaa oli mielestäni mäenlasku. Mäeksi riitti hiljainen Sirkkalankatu, jota laskimme ”tyyrikelkoillamme”. Sirkkalan- ja Kaskenkadun risteyksestä hurjastelimme alas ”junalla”, joka oli peräkkäin tuupattujen potkukelkkojen letka. Kääntyessämme korkeiden lumivallien reunustamalle Itäiselle Pitkällekadulle jouduimme varomaan katua säännöllisesti kolkuttelevaa raitiovaunua. Autoja liikkui tuolloin lähikaduilla hyvin vähän. (TYKL/spa/194: asukas 10.)

Vuosikymmenten vierieissä vauhti ja liikenne lähikaduilla kasvoi, eikä Sirkkalankadulla enää laskettu mäkeä. Varsinkin ruuhka-aikaan Itäisellä Pitkällekadulla satamaan jyräävät rekat nosivat desibelejä, kunnes Helsinginkadun valmistuminen 1999 rauhoitti liikennettä. Vilkkaista lähikaduista huolimatta Kaskenkatu 15a:n pihapiiri pysyi omana rauhallisena kaupunkikeitaanaan.

Kun keitaasta loppui leipä, olivat kaupungin palvelut kivenheiton päässä: omana aikanani lähin ruokakauppa oli heti Kaskenkadun toisella puolella, ja parinsadan metrin säteeltä löytyi ainakin kaksi pitsa- ja kebab-paikkaa, R-kioski, pubi, videovuokraamo, kehystämö, Perttalan hautaustoimisto ja bensa-asema. Vielä 1990-luvulla lähikortteleista löytyi useita pikku leipomoja, mutta yksi toisensa jälkeen ne lopettivat toimintansa.

1950-luvulla lähikortteleiden kauppavalikoima oli tyystin erilainen. 1950-luvun pikkupojalle on jäänyt mieleen ”rekkelileipä”, jota hän toimitti talonpäädyssä asuvalle Lagerqvistin mammalle. (TYKL/spa/194: asukas 9.) 1950-luvun tytön muistot kertovat elävästi tuon ajan kaupparetkistä:

Viikonloppua juhlistettiin tavallista paremmalla ruoalla. Minua miellytti erityisesti naapuritalon maitokaupasta ostettu lettipitko, jonka nimesin pyhäpullaksi. Naapuritalossa sijaitsi maitokaupan lisäksi lihakauppa. Kauppojen myyjättäret olivat pukeutuneet valkoisiin työasuihin ja hilkkoihin. Kasken- ja Sirkkalankadun kulmassa sijaitsevassa komeassa kivi-talossa oli osuuskauppa, josta voi ostaa etelän hedelmiä ja muita ”siirtomaatavaroita”. Myyjättärillä oli myös valkoiset hilkat, mutta työasut olivat tummansiniset. Ruoka-valikoimaa täydennettiin asioimalla keskustan kauppahallissa, joskus myös kauppatorilla. (TYKL/spa/194: asukas 10.)

Turun kauppahallin tuo tyttö tunnistaisi varmaan yhä, mutta suuri monttu kauppatorin paikalla saisi hänet kipittämään kiiruusti takaisin omalle vuosikymmenelleen.

6.5 Luontokeidas kaupungin keskellä

Entisen kotini tunnelma ulottui vahvasti myös seinien ulkopuolelle, ohikulkijoiden katseilta suojattuun pihapiiriin. Se loi vilkkaiden katujen väliin vihreän keitaan, jonka vanhat tammet, jalavat ja saarnit kruunasivat lehvistöillään. Niiden suojissa viihtyi ihmisten lisäksi suuri joukko siipiväkeä ja puiden rungoilla kisailevia oravia. Luonnonrauhasta nauttivat suuresti myös omat naapurini 1990–2000 -luvuilla:

Pihapiiri, talon tuoksu, tunnelma – lapsuuden ajan pihapiirin luonne. Kaupungin häly jäi taakse, kun portista astui pihaan (TYKL/spa/194: asukkaat 1).

Pihapiirin puut ja pensaat tuovat luonnon lähelle ja toimivat alueen "keuhkoina" ja puhdistavat ilman alueella. Ruohokentän ja sen kukkasten herääminen keväällä "omassa pihassa" ovat ihmisen mielelle terapiaa. Keinussa istuminen ja jutustelu talon asukkaiden kanssa luovat yhteisöllisyyttä. Lintujen elämän seuraaminen pihapuissa kuuluu hyvään elämään. Miten hauskoja olivatkaan sorsan poikaset, jotka syntyivät vanhan tallin katolla. (TYKL/spa/194: asukkaat 1.)

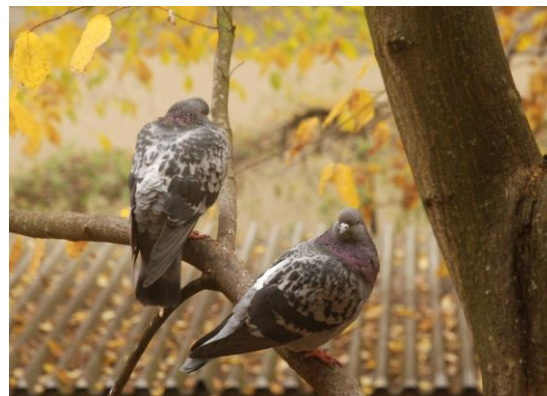
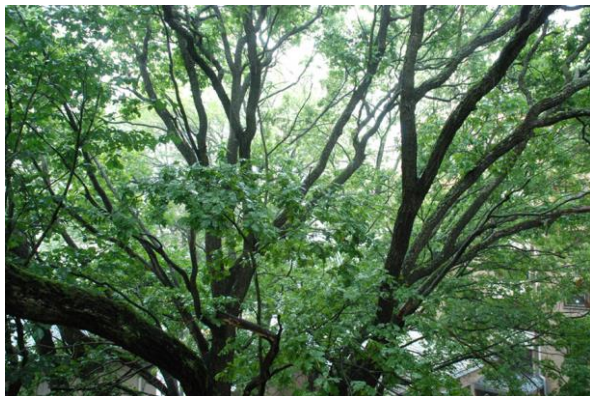
Tammesta on nyt iloa vanhalle, kun siinä on oravia, jotka leikkivät ja juoksevat ympäri. On seurattavaa (MUSE/spa/13: asukas 14).

Pihapiiri oli isojen puiden ja ympäröivien korkeiden rakennusten välissä kuin joku oma ”alue”, kun astui Kaskenkadulle, kontrasti oli hyvin jyrkkä & sama toisinpäin kun pujahti kadulta pihamaalle sen suuren vanhan tammen latvuksen suojaa. [...] Kerran yöllä kovalla myrskyllä yksi vaahteroista oli kaatunut niin että latvus tukki etupihan kuin valtava vihreä muuri. Silloin oikeastaan vasta tajusin millainen viherkatto sen paikan päällä oli kesäisin. (TYKL/spa/194: asukas 7.)

Muistan elävästi myös linnunpoikien piipityksen keittiöni kulmakaapista. Pikkulinnut olivat rakentaneet pesän myös kylmäkaappina toimivan komeroni tuuletusaukkoon. Suosikkinaapureihini kuului pulpariskunta, joka aamuisin makuuhuoneen verhot avatessani istui viereyksin lähioksalla, kujerrellen metrin päässä ikkunasta.

Pihapiirin omenapuut ja marjapensaat ovat ”alkuperäisiä”, istutettu jo ennen Eurantojen aikakautta, samoin luultavasti myös piha syreenimaja (MUSE/spa/13: informantti 3). 1950-

luvun pikkupojan mieleen olivat piirtyneet isot punakukkaiset unikat, joita professori Erkki Euranto antaumuksella hoivaili (Kirjoittajan arkisto: asukas 9). Myös komeita pihapuita arvostettiin: “Tammesta on nyt iloa vanhalle, kun siinä on oravia, jotka leikkivät ja juoksevat ympäri. On seurattavaa” (MUSE/spa/13: informantti 3).

Kuva 13: Vanha tammi jugendtalon etupihalla. Kuvaaja: Terhi Arell 2008.

Kuva 14: Tuttu kyyhkyperi makuuhuoneen ikkunan takana. Kuvaaja: Terhi Arell 2009.

Suhde lähiympäristöön ja ympäröivään luontoon onkin hyvin tärkeää ihmisen hyvinvoinnille. Elisa El Haroynyn (2008: 455) mukaan pitkään elettyyn ympäristöön on tiivistynyt sukupolvien kokemus asumisesta. Vanhassa talossa voi saada osakseen hiukan siitä rauhaisasta elämänrytmistä, jonka tahtiin ympäristö on aikanaan rakentunut. Koemme myös paikan kaikilla aisteilla. Rakennettu ympäristö onkin osa meitä, arkista elämäämme ja muistojamme. (Karhunen 2014: 42.) Näin koin asian olevan myös Kaskenkadulla.

6.6 Kaskenkatu 15a:n arvot entisten asukkaiden muistoissa

Vanhat puutalot ovat nuoruudesta asti vetäneet minua puoleensa. Niistä huokuu menneiden sukupolvien arvokas perintö ja esivanhempien viisaus. Siksipä varmaan tuonkin, vuonna 1912 rakennetun jugendtalon valitsin kodikseni.

Yksi keskeisistä tutkimuskysymyksistäni liittyy Kaskenkatu 15a:n vanhojen rakennusten arvoihin: mitkä ovat paikan tärkeimmät arvot ja merkitykset eri osapuolille – entisille asukkaille ja omistajille, kansalaisjärjestöjen aktiiveille, museolle ja kaupungin virkamiehille sekä naapurustolle? Tärkeän osan aineistostani muodostavat kyselyt ja haastattelut, joiden avulla olen selvittänyt eri osapuolten näkemyksiä ja mielipiteitä.

Entisiltä asukkailta olen kysellyt myös tärkeitä asumismuistoja – niin hyviä kuin huonoja. Lähdemateriaalinani ovat myös omat muistoni ja valokuvani niiden lähes 20 vuoden ajalta,

jotka sain asua Kaskenkatu 15a:n jugendtalossa. Käydessäni nyt läpi tutkimusaineistoja huomaan mieleeni tulvivan monia jo unhoon painuneita muistoja ja yksityiskohtia. Saman toteaa jugendtalossa 1990-luvulla asunut mieshenkilö:

Yllättävällä tavalla oikeastaan tulvahti mun mieleeni asioita tästä vanhasta talosta, jotka olivat täysin unohtuneet. Ilmeisesti se oli ollut kaikesta huolimatta merkityksellinen paikka. Luultavasti ihmiselle on paljon voimakkaampi suhde kotitaloonsa kuin hän sillä hetkellä arvaakaan. (TYKL/spa/194: asukas 4.)

Tunnistan vastauksista muutakin itselleni tuttua ja monille yhteistä. Puulämmitys kaakeliuuneineen ja puulämmitteisine helloineen (Kuvat 15 ja 16) tuntuu herättävän erityisen paljon lämpimiä muistoja. 1950-luvulla empiretalossa lapsuuttaan elänyt nainen kuvailee asiaa näin:

Keittiön lämmitys ja ruoan laitto hoidettiin puuhellalla, jonka reunassa oli lämminvesisäiliö. Vesi oli haettava takapihan vesihanasta ja likavesi oli myös kannettava takapihan likakaivoon. Kamaria lämmitti suuri valkoinen kaakeliuuni. Kunnan prasun jälkeinen pehmeä, makea lämpö haluttiin säilyttää mahdollisimman pitkään kohentamalla punaisena kiiluvaa hiillosta koristeellisella pranstakalla. (TYKL/spa/194: asukas 10.)

Kirjoituksesta kuvastuu ehkä myös nostalgia, haikeus lapsuuden arkista elämänmuotoa muistellessa. Omana aikanani, 1990-luvulta alkaen, helloja ja kakluuneja saatettiin jo pitää luksuksena, jota osattiin todella arvostaa:

Keittiön puuhella ja kaakeliuuni olivat meille luksusta. [...] Polttopuilla aikaansaatu lämpö, kuuma hella ja kaakeliuunin lämpimät posket hehkuivat ns. kodin lämpöä ja ikkunoista avautui kaunis ja rauhallinen maisema. Huoneiden korkeus tasasi lämmön - koskaan lämpö ei ollut tukalaa. (TYKL/spa/194: asukkaat 1.)

Kaakeliuuni on jäänyt mieleeni, pidin sen lämmittämisestä. Ja vanhanaikainen vessanpönttö, jossa oli puuistuin ja narusta vedettävä säiliö (TYKL/spa/194: asukas 3).

Tuli olo, kuin olisi asustellut kesämökillä kaupungissa. Lämmitettävä liesi keittiössä ja kaakeliuuni kamarissa olivat ihanat (TYKL/spa/194: asukas 8).

Romanttinen paikka melkein keskellä kaupunkia, kakluunin tunnelmaa talvi-iltaisain, mielenkiintoisia naapureita (TYKL/spa/194: asukas 7).

Talon *sydämiä* olivat kakluunit. Oman huoneeni kakluuni oli erityisen mieleenjäävä. Se oli vihreä, lasitettua juolukiveä. Se lämpeni aivan tulikumaksi ja piti lämmön erityisen hyvin. Huoneeni oli juuri oikean kokoinen. *Ei liian suuri eikä liian pieni*. Yksi sylillinen koivuhalkoja riitti pitämään huoneen sopivan lämpimänä koko päivän. (TYKL/spa/194: asukas 4.)

Itse totean minua haastatelleelle museologian dokumentoijalle seuraavasti:

Kun puhuttiin siitä, mistä tässä asunnossa on tykännyt tai mikä on tärkeää, niin kyllä nuo kakluunit ovat kodin sydän ja tykkään niistä tosi paljon. En tiedä, kun täältä joutuu muuttamaan, pärjäisinkö missään missä ei ole tulta, elävää tulta. (MUSE/spa/13: informantit 4 ja 5)

Pari vuotta pärjäsin, mutta sitten hakeuduin jälleen puutaloasuntoon, jossa kodin sydämenä hehkuu kakluuni. Ei ihme, että tulisija vetää puoleensa; lämmön ja kodikkuuden tuojana se on yksi asuttuun taloon vahvimmin liittyvistä perusmielikuvista. Outi Tuomi-Nikulan mukaan symboliikka liittyy tuleen ajatuksen elämän ylläpitämisestä, lämmöstä ja turvasta ja vielä lisäksi yhteisöllisyydestä johtuvan mielihyvän tunteen. (Tuomi-Nikula 2007: 23–24.)

Kuva 15: Keittiön hella ”leivänpaahittimeen”. Kuvaaja: Terhi Arell 2016.

Kuva 16: Tuli syttyy makuuhuoneen vihreässä kakluunissa. Kuvaaja: Terhi Arell 2016.

Talon ainutlaatuinen henki

Elävä tuli oli siis tärkeä osa vanhojen rakennusten ”henkeä” tai tunnelmaa, joka selvästi oli monille vastaajille aivan erityinen. Nautin itsekkin suuresti jugendkotini autenttisesta henkestä, johon kuuluivat kakluunien ja hellojen ohella monet muutkin kauniit, käsintehty yksityiskohdat (ks. Kuvaliite 1). Rappukäytävät kattoikkunoineen, punavalkeine Viktoria-laatoineen, koristeellisine kaiteineen ja maalin alta pilkottavine koristemaalauksineen saivat monet talossa kävijät ihastelemaan paikan eksoottista tuntua (ks. Kuvaliite 2). Veljeni mieleen rappukäytäväni toi Marokon. 1990-luvulla jugendtalossa asunut mies kuvaa tuntojaan näin:

Mä ihastuin täydellisesti *jugendin* orgaanisiin muotoihin vivahtaviin käytäviin, kattoikkunoihin. [...] Yleensä kun mä kuljin käytävässä mä suoritin omia epävirallisia tutkimuksia ja selvitin minkälaisia erilaisia maalikerroksia vuosien saatossa oli ollut. (TYKL/spa/194: asukas 4.)

Paikan henkeä ei kuitenkaan voi vangita rakennusteknisiin ratkaisuihin. Maalikerroksia tutkinut asukas vertaa talon henkeä elävään olentoon:

Kaikesta huolimatta rakennus oli loistava paikka asua. Sillä oli oma miellyttävä vanhojen hirsien *tuoksunsa*. Käytävät olivat kuin jonkinlainen talon *suolisto*. Kellari ja ullakko oli kokonaan oma lukunsa. Kellarissa oli vain yksi hehkulamppu ja sen sai sytytettyä vain, jos kompuroid ensin sypimeässä. Ullakko oli paikka, jossa talon monimuotoisuus oli yliveräinen. Pieniä nissejä /syvennyksiä siellä täällä. Kattoikkunoita, joista saattoi katsella käytävässä kulkijoita.

Paikka oli suoraan joistakin kauhuelokuvista, joissa koko talo tuntui elävän. Tämä talo oli todella mystinen kun se *muistutti niin elävää olentoa*. (TYKL/spa/194: asukas 4.)

[...] Mä kerroin hyvin yksityiskohtaisesti *tämän talon hengestä tai pitäisikö puhua persoonasta*. Talon rakentamisen aikaan ihmiset uskoivat vielä keijukaisiin ja henkiin. Aivan kuin tämäkin talo olisi suunniteltu jotakin talon hengetärtä ajatellen. (TYKL/spa/194: asukas 4.)

Naapurissani 2000-luvulla asunut pariskunta puolestaan kuvailee asuntonsa henkeä näin:

Olimme erittäin ylpeitä asunnostamme, jonka itse remontoimme ennen muuttoa, sillä siinä oli hyvä henki, jonka kaikki vieraammekin aistivat. [...] Kaipaamme ennen kaikkea tunnelmaa, jonka miljöö ja historia saivat aikaan. (TYKL/spa/194: asukkaat 1.)

Historian läsnäolo todellakin oli Kaskenkatu 15a:n arjessa voimakkaasti aistittavissa, ja sen ilmentymät yhdessä miljöön ja ”samanhenkisen” naapuruston kanssa loivat aivan omanlais-taan tunnelmaa. Suurelta osin juuri näistä tekijöistä kumpusivat myös asukkaiden tärkeinä pitämät arvot.

Monella Kaskenkatu 15a:n asukkaalla – minä itse mukaan lukien – näyttäisi vanhaa kotia muistellessa nousseen pintaan aimo annos nostalgiaa. Aura Kivilaakson (2017) mukaan nostalgialla tarkoitetaan tänä päivänä useimmiten menneen tai menetetyn kaipuuta. Sillä voidaan kuitenkin viitata myös tunteikkaaseen, identiteetin muodostamiselle tärkeään tapaan sitoutua tai kiinnittyä tiettyyn paikkaan. Nostalgiseen muisteluun liittyy usein juuri voimakas tunnelataus, kuten monilla meistä Kaskenkadun entisistä asukkaista. Usein nostalgian laukaisee jokin nykyhetken tapahtuma, kuten uhka, joten nostalginen asennoituminen usein lisääntyy epävarmoina aikoina. Siihen voi liittyä myös menettämisen pelkoa. Kivilaakso esittää, että nostalgian avulla saatetaan myös esittää moraalisia vaatimuksia valtaapitäville. Toisaalta nostalgia voidaan nähdä niin sanotun modernin hengen vastareaktiona. Kaiken kaikkiaan nostalgia näyttäytyy hänelle positiivisena, ihmisiä yhteen kokoavana ja paikkaan sitovana voimana (Kivilaakso 2017a: 182–186.) Kivilaakson näkemykset sopivat mielestäni hyvin myös Kaskenkatu 15a:n tapaukseen.

Polttopuutalkoita ja ongelma-asukkaita

Paikan tunnelman ja pihapiirin vehreyden lisäksi aineistostani nousee vahvasti esiin myös kolmas tärkeä arvo: asukkaiden yhteisöllisyys. Kaskenkatu 15a:ssa yhteisölliset arvot kiinnittyvät rakennuksiin ja pihapiiriin sekä niissä elettyyn elämään. Yhteisöllisyys on eri aikoina saanut erilaisia ilmenemismuotoja, mutta aina on asukkaiden keskuudesta löytynyt keskinäistä välittämistä ja huolenpitoa. Näin asiaa kuvailee lapsuutensa 1950-luvun puolivälistä vuoteen 1962 empiretalossa asunut nainen:

Päärakennuksen kulmauksessa takapihan puolella oli iäkkään, huonosti liikkuvan rouva Lagerqvistin pieni asunto. Lämpiminä päivinä hän istuskeli rosoisilla kiviportailtaan ja kommentoi hausalla, virheellisellä suomen kielellään lasten tekemisiä. Muut asukkaat menivät usein lukitsemattomasta ovesta tarkistamaan, että rouvalla oli kaikki hyvin. (TYKL/spa/194: asukas 10.)

1960-luvun lopulla äitinsä ja isoäitinsä mukana jugendtaloon muuttanut mies taas muistelee lapsuusvuosiaan näin:

Emmä mittän murheit muist, ain joku komenteli ja piti ruadus. Nykyään ko koittaa samaa, ni haista paskaa tulee vaan. Mitäs teet, times they are changing. (TYKL/spa/194: asukas 11.)

Ajat ovat muuttuneet ja varmasti myös yhteisöllisyyden muodot. Omana aikanani jugendtalossa asui omistajasuvun lisäksi niin opiskelijoita, taiteilijoita, käsityöläisiä kuin palkkatyössä käyviäkin. Ongelmia ja ongelma-asukkaitakin toki oli, mutta tarvittaessa löytyi myös apua ja kukankastelijoita, ja kanssakäymistä leimasi itselleni sopivan väljä yhteisöllisyys. Polttopuita tilattiin kimpassa, ja yhteisiä huveja olivat myös satunnaiset tupaantulijaiset, pikukujoulut ja pihan grillijuhlat. (ks. Kuvaliite 3.) 1990-luvun kesäjuhlista on jäänyt mieleeni pihakonsertti, jossa lauloi euroviisuvoittaja Johnny Logan, erään vuokralaisen kuuluisa ystävä. Vuokraemäntäni toteaa tuosta ajanjaksosta näin: “Ja on hyvin värikästä. Ja yhdessä vaiheessa oli todella värikästä” (MUSE/spa/13: informantit 1 ja 2). Muut asukkaat kuvaavat paikan yhteisöllisyyttä muun muassa seuraavasti:

Kaskenkadulla mukavaa olivat naapurit ja jonkinasteinen yhteisöllisyys; kilpailuhenkisyys ja kulutusyhteiskunta tuntuivat etäisiltä (TYKL/spa/194: asukas 2).

Vettä tuli kehnonlaisesti suihkusta ja koko rappu kävi meillä pesulla. Vastavuoroisesti me saimme pestä pyykkiä naapurissa. (TYKL/spa/194: asukas 4).

Talo toi mieleeni jollain tavalla asumiskollektiivin, siinä määrin läheisiä oltiin. Mekin kävimme tosiaan naapurissa suihkussa ja muutenkin oltiin tekemisissä. (TYKL/spa/194: asukas 8)

Talossa oli mielestäni myös sopivasti yhteisöllisyyttä eli kaikilla omat asunnot, mutta mahdollisuus tehdä asioita yhdessä. Se toimi hyvin. [...] Mikko X muutti talon päätyyn ja piti tosi kivat juhlat, tarjottiin jotain saippuakeittoa muistaakseni. Terhin ulkomaalaiset vieraat oli jännittäviä. (TYKL/spa/194: asukas 3.)

Hyvää oli monien naapureiden samanhenkisyys. Monet edustivat jotain alakulttuurua. Ja elivät vaihtoehtoisesti, jolloin oli luonnollista, että myös asuminen oli järjestetty valtavirrasta poikkeavalla tavalla. (TYKL/spa/194: asukas 5.)

Huippukokemuksia ovat olleet eri asunnoissa olleet yhteiset illanistujaiset sekä myös omat tulisijaillat omien ystävien kanssa. Ulkona raivoaa siperian myrsky ja omassa kakluunissa räiskyy tuli, se on aika perussuomalainen kokemus. (TYKL/spa/194: asukas 7.)

Naapurusten kanssakäymiseen liittyy myös hupaisia muistoja, joista seuraava aiheutui omasta hajamielisydestäni:

Yksi hauska tarina liittyy myös siihen kun löysin pyöräni korista ruusuja ja ilahtuneena vein ne kotiini. Hieman myöhemmin naapurini tuli pahoitellen pilaamaan iloni kun kävi ilmi että hän oli vain unohtanut ne siihen laskiessaan ne hetkeksi koriini. (jälleen sinä Terhi, heh.). (TYKL/spa/194: asukas 5.)

Kaikki naapureihin liittyvät muistot eivät kuitenkaan ole yhtä ruusuisia, eikä elämä vanhassa talossa muutenkaan ollut pelkkää juhlaa ja leppoisaa kanssakäymistä. Vapaamuotoinen ja lähinnä puskaradion kautta toimiva vuokralaisten valinta ei tuonut taloon pelkästään yhteisöllisiä ihannenaapureita. Meno toisessa rappukäytävässä saattoi toisinaan olla värikästä:

Ehkä ikävin ja samalla humoristisin kausi liittyi pirikauppiiaan puolentoista vuoden visiittiin talossa. Tilanne oli välillä tosi kireä kun yöllä mellasti narkomaanit ja päivällä paikalla oli poliisit koirien kanssa tai yöllä itse kotiin tullessa hämärällä pihamaalla notkuu todella epäilyttävää väkeä haluamassa samaan rappuun. Keskeisen sijainnin takia muutakin sosiaalista ongelmaa saattoi eksyä rappuihin, jotka olivat yleensä auki yötä päivää ja joka tapauksessa helposti murrettavissa. (TYKL/spa/194: asukas 5.)

Ikävää oli (xxx vastapäätä asuva) narkkari tai ennemminkin hänen sekopäiset ystävänsä, jotka jaksoivat rampata öisin rapuissa ja sitkeästi jyskyttää ovea, vaikkei naapuri jostain syystä halunnut avata (TYKL/spa/194: asukas 5).

Myös omassa rappukäytävässäni oli ajoittain melko levotonta, mutta koskaan en tuntenut oloani uhatuksi. Äänieritys tosin oli vanhassa puutalossa huono, ja yhden seinänaapurin ovea jouduin välillä jyskyttämään volyymin ylittäessä sietokykyni. Enimmäkseen lähinaapurini olivat kuitenkin rauhaa rakastavaa väkeä. Tuntui hyvältä tietää, että talossa asui ystäviä ja tuttavuuksia, joiden luokse saattoi mennä piipahtamaan tai pyytämään apua, ja pihalla tuli usein vaihdeltua kuulumisia. Tuota luontevaa yhteisöllisyyttä huomaan kaipaavani edelleen.

Katto vuotaa - säröjä paratiisissa

Nykyajan mukavuuksia vaativille tuo elämäntapa puulämmityksineen, pienine vesiboilereineen, ylikuormituksesta pokahtelevine sulakkeineen ja ullakolla sadevettä keräävine saaveineen ei sopinut. Monia asukkaita yhdistikin paitsi vanhan arvostaminen ja viehtymys puutaloasumiseen, myös tietynlainen vaatimattomuus liittyen nykyaikaisiin mukavuuksiin:

Lämmityskauden alkaessa asuimme lähinnä olohuoneessa, jota lämmitimme kaakeliuunilla ja sähköpattereilla. Keittiössä lämmitimme veden puuhellalla tiskaamista varten. Suihkussa kävimme uimahallissa, työpaikalla tai tuttuun luona. Meistä tällainen elämäntapa ei tuntunut mitenkään hankalalta, vaan pikemminkin tunnelmalliselta. (TYKL/spa/194: asukas 6.)

Tietty askeettisuus asumisessa Kaskenkadulla oli mieleeni poikamiehenä ja tulini toimeen, mutta eihän siellä perheellisenä voisi asua: nuorena poikamiehenä asunnon (ja veden) lämmittämien puilla tuntui ihan luonnolliselta. [...] Talo oli heikkokuntoinen sikäli, että kattoa ei oltu uusittu/korjattu vuosikymmeniin, ja sateella piti rynnätä ullakolle asettelemaan muoveja ja sankoja, jottei vesi olisi tullut katosta läpi, jota tapahtui sitäkin. Suihkua 15 ac 14 -asunnossa

ei ollut, mutta toimeen tultiin ilmankin, kun viereisessä asunnossa saattoi käydä pesulla. (TYKL/spa/194: asukas 2.)

Asunnossamme oli puilla lämmitettävä suihku, aikansa modernia teknologiaa, mutta sitä ei voinut käyttää. Muistaakseni syy oli lattiakaivossa eikä sinänsä suihkulaitteessa. Olisi ollut mahtavaa, jos suihku olisi toiminut, se oli niin eksoottinen! (TYKL/spa/194: asukas 8.)

Alkeellinen, ei suihkua ja välillä kovat pakkaset tekivät lämmittämisestä tiukkaa. Itäisen Pitkänkadun liikenne oli välillä kiusa. (TYKL/spa/194: asukas 7.)

Myös 1960-luvulla taloon muuttaneen lapsiasukkaan oli sopeuduttava vaatimattomiin olosuhteisiin: “Siit mää en tykänny, et ei ollu lämmint vettä. Joteski ol talvel ain muuteski vilu” (TYKL/spa/194: asukas 11).

Suru ja harmi rakennusten huonosta kunnosta yhdistää useimpien oman aikani asukkaiden kyselyvastauksia. Talot omistaneen perikunnan varat ja kiinnostus eivät riittäneet ulkokaton kunnolliseen korjaamiseen tai uusimiseen, mistä syystä ämpärit, muoviripustukset – ja vanha kylpyammekin – olivat ullakkotiloissa tarpeeseen (Kuva 18). Hyvä ilmanvaihto kuitenkin hidasti isomman katastrofin syntymistä. Varotoimenpiteistä huolimatta vettä valui toisinaan sisälle joihinkin yläkerran asuntoihin:

Vintin kaunis katto vuosi ja vettä norui keittiön katosta. Kaikki rännit, jos niitä oli, olivat rikki ja rempsottivat. Talon pääty oli savipatjan päällä ja siirtyi. Ilmeisesti ainakin vuosikymmen oli kulunut kun viimeksi talosta huolehdittiin - niin kauan kuin vanhat omistajat itse asuivat talossa. Rappio eteni huimaa vauhtia, eikä mistään huolehdittu. (TYKL/spa/194: asukkaat 1.)

Koska katto vuoti jonkin verran, kehittelimme talon vintille omia hätäratkaisujamme. Ullakolla oli useampia vanhanaikaisia kylpyammeita. Virittelimme ullakolle systeemejä, joissa sadevesi ohjattiin valumaan kylpyammeisiin. (TYKL/spa/194: asukas 6.)

Suhteeni asuntooni oli hieman ristiriitainen, mutta ehdottomasti pääosin positiivinen. Pidin asuntoa uniikkina ja kun olin saanut mm. rakentaa itse asuntoon parven tuntui se omalta... toisaalta asunnon rähjäisyys joskus jopa hävetti hiukan, saatoin ajatella mitä naapurin kerrostaloasukit oikein ajattelivat meistä ja mm. isäni joka oli muuttamassa tavaroitani hieman naurskeli asunnon kunnolle. (TYKL/spa/194: asukas 5.)

Myös alakerroksen tiiliseinässä oleva halkeama kasvoi tontin myyntiä edeltävinä vuosina huolestuttavasti, johtuen luultavasti savimaan vajoamisesta. Osuutensa saattoi olla myös naapuritontin bensiniaseaman maanalaisten tankkien räjäytyksillä. Alakerran pienessä päätyasunnossa 2000-luvulla asunut mies kuvailee seinähalkeaman vaikutusta elämäänsä näin:

Talon kunto rapistui kokoajan lisää. Esim. alakerran tiilikerrokseen tuli valtava halkeama, joka teki hellakakluunistani melkein käyttökelvottoman. (TYKL/spa/194: asukas 5.)

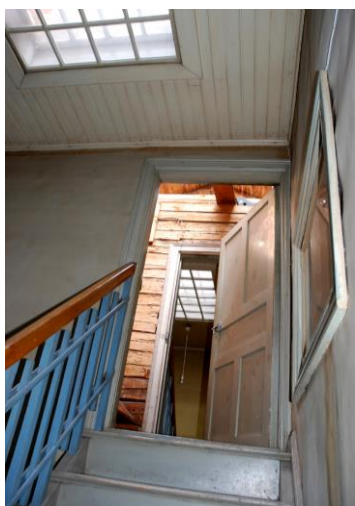
Asunnon seuraavassa asukkaassa oli enemmän tee-se-itse muurarin vikaa, ja hän pärjasi helkakluuninsa kanssa vielä monta vuotta. Talon huonosta kunnosta saattoi positiivisella ajattelulla löytää myös myönteisiä puolia:

Tilana se kämppä oli jotenkin luova, korkeat huoneet ja talo sen verran valmiiksi rähjä, että sai rakennella omiaan vapaasti. [...] Joo, kun ajattelee niin siinä talossa syntyi pitempään asuneiden kesken luottamuksellisempi suhde kuin normaalikämpissä. Ehkä siinä piti hakea luottamusta toisista asukkaista kun talo oli sellainen kuin oli. (TYKL/spa/194: asukas 7.)

Olen samaa mieltä: tuon paikan arvoissa ja yhteisöllisyydessä oli jotain aivan erityistä. Nytkin asun vanhojen puutalojen muodostamassa pihapiirissä, ehkä yhdessä Turun kauneimmista. Rakennuksista pidetään hyvää huolta, naapurit ovat mukavia ja paikan olemuksessa on paljon tuttua. Mutta Kaskenkatu 15a:n kaltaista yhteisöllisyyttä en ole vielä löytänyt. Jotain Kaskenkadun erityisyydestä ja siellä eletyn ajan jättämistä syvistä jäljistä kuvastuu myös 1950-luvulla siellä eläneen naisen muistoista:

Seuraavaksi minua odottivat oppikoulun haasteet, jopa kokonaan uudet oppiaineet, ja muutto uuteen asuinympäristöön.. Kaskenkadun pihapiirin ja lähikorttelien fyysisesti ja sosiaalisesti vivahteikas ympäristö on kuitenkin aina kulkenut mukana maailmankuvani perustana. (TYKL/spa/194: asukas 10.)

Kaskenkatu 15a:n rakennukset ja ympäristö tulevat aina kulkemaan myös minun itseni mukana – niin syviä muistoja ne jättivät elämään.

Kuva 17 (vas.) Vintille johtavat portaat. Ylhäällä näkyy osa suurta step-kattoikkunaa, jossa oli 24 lasiruutua. Vastaavia ikkunoita oli Turun Taidemuseon katolla ennen sen remonttia. Kuvaaja: Terhi Arell 2012.

Kuva 18 (oik.): Suuri vinttitila vesiämpäreineen. Kaikilla asukkaalla oli vintillä oma suuri varasto-tila, paitsi minulla, jolla oli asunnon yhteydessä vinttihuone. Kuvaaja: Terhi Arell 2012.

7. ARVOJA ULKOPUOLISIN SILMIN

Edellisessä alaluvussa kuvasin Kaskenkatu 15a:n arvoja entisten asukkaiden näkökulmasta. Meillä asukkailla oli luonnollisesti aivan erityinen suhde noihin rapistuneisiin, mutta ainutkertaisiin rakennuksiin ja pihapiiriin. Tässä luvussa on ”ulkopuolisten” tahojen – kaavoittajan, lautakuntien jäsenten, Turun museokeskuksen, kansalaisjärjestöjen ja tiedotusvälineiden – vuoro saada äänensä kuuluviin: mitä arvoja ne löysivät Kaskenkatu 15a:n vanhoista rakennuksista? Entä mitä Turun kaupungin rakennusperintöohjelmassa kerrotaan rakennusperintön arvoista?

Rakennussuojelu jakaa helposti mielipiteitä, ja asukkaat ja asiantuntijat asetetaan vastakkain. Kulttuuriperintö kuitenkin koostuu valinnoista ja ihmisten käymästä arvokeskustelusta, jossa ei ole universaalia totuutta. Arvottamisessa on tärkeää huomioida paikallisen yhteisön näkemys, mutta tarvitaan myös asiantuntijoita. (Kivilaakso 2017b.)

7.1 Arvoja rakennusperintöohjelmassa ja rakennushistoriaselvityksessä

Turun kaupungin vuonna 2015 laatiman rakennusperintöohjelman mukaan tilanteissa, joissa kaikkia arvoja ei voida säilyttää tai toteuttaa, on ”tapauskohtaisesti ratkaistava, milloin suojeluarvot menevät muiden arvojen edelle, mutta myös milloin muut arvot osoittautuvat suojeluarvoja tärkeimmiksi” (Www4: 5).

Suojeluviranomaiset käyttävät arvottamisen apuna usein kolmijakoista luokittelua: arkkitehtonisesti arvokas, historiallisesti arvokas tai maisemallisesti arvokas. Täydentäviä kriteerejä voivat olla ”harvinaisuus, edustavuus, tyypillisuus, alkuperäisyys, sopusointuisuus, yhtenäisyys, vaihtelevuus, kerroksisuus, symbolikohde, avainkohde, liittyminen ympäristöön sekä tutkimus- ja opetusarvot”. Lisäksi puntarissa on alueellinen vaikuttavuus. Myös kohteen kauneusarvot, sosiaaliset merkitykset ja todistusvoima ovat vakiintuneet osaksi arviointia. (Www4: 18.)

Arkkitehtoninen arvo

Rakennuksen arkkitehtoninen arvo jaetaan yleensä rakennustaiteelliseen ja rakennushistorialliseen arvoon. Näistä jälkimmäinen ei tarkoita pitkää ikää, vaan ”rakennuksen erityisyyttä tai tyypillisyyttä, rakennuksen alkuperäisyyttä tai eri aikakausien tyylien kerroksellisuutta”.

Rakennustaiteellinen arvo taas merkitsee ”esteettisten tekijöiden hyvää laatua, arkkitehtonista esimerkillisyyttä ja rakennuksen toiminnallisuuden ja muotokielen tasapainoa”. Tämä voi tulla esiin myös rakennuksen ja ympäristön suhteessa. (Www4: 19.)

Arkkitehtonisiin arvoihin sisältyvät alkuperäisyyden ja aitouden arvot ovat Turun ohjelman mukaan arvoista korvaamattomimmat. Autenttisuudella voidaan tarkoittaa “alkuperäisiä materiaaleja, rakenteita tai alkuperäistä käyttöä”. Arvoa lisää myös vanhojen rakennusosien hyvä laatu. (Www4: 19.) Autenttisia arvoja Kaskenkatu 15a:sta löytyi runsaasti – kenties kaikkein eniten juuri omasta kodistani: esimerkiksi alkuperäiset kakluunit ja puuhella, talvella jääkaappina toimiva ruokakomero, vinttihuoneen seinään upotettu kerrossänky ja alkuperäinen WC, jonka vesisäiliö oli kiinnitetty korkealle seinään.

Historiallisesti arvokkaaseen rakennukseen liittyy jotakin “historiallisesti merkittävää, kuten tunnettu toimija, tapahtuma tai ilmiö” (Www4: 53). Kaskenkadun jugendtalolle antoi siis arvoa se, että rakennuksen oli suunnitellut tunnustettu arkkitehti Alex. Nyström. Myös olympiakisojen kultamitalimies entisenä asukkaana lisäsi paikan arvoa. Arvokasta oli myös se, että kyseessä oli vuosisadan ajan vuokratalo, jossa myös sen omistajat asuivat. Ohjelman mukaan ”merkittävyyttä lisää se, että rakennettu ympäristö auttaa ymmärtämään yhteiskunnan eri vaiheita” (Www4: 53). Jugendtalon historiallista arvoa kasvatti siis vaikkapa sodan aikainen pommisuoja talon kellarissa. Myös kulttuurihistorian kannalta vanha kotini oli arvokas: ”Kulttuurihistoriallisen arvon kannalta ihanteellisinta on käyttö, joka edellyttää mahdollisimman vähän rakenteellisia muutoksia” (Www4: 18).

Kaupunkikuvallinen arvo

Maisemallinen tai urbaaniympäristössä kaupunkikuvallinen arvo tarkoittaa rakennusperintöohjelman mukaan rakennetun ympäristön esteettisten ja visuaalisten ominaisuuksien arvoja. Vaikka yksittäinen rakennus olisi arkkitehtoniselta arvoltaan vähäinen, voi se olla tärkeä osa kokonaisuutta. (Www4: 18.) Kaskenkatu 15a:ssa pihapiiri muodosti nimenomaan kokonaisuuden.

Jugendtalossa monet alkuperäisistä elementeistä, kuten useimmat kakluunit ja hellat, olivat käytössä talojen tyhjentymiseen asti. Osa vanhoista elementeistä oli aikojen kuluessa jäänyt seisomaan vailla käyttöä, kuten kivimankeli empiretalon kellarissa, porraskäytävien puulämmitteiset uunit tai istuma-aukkojen rivi vanhassa yhteishuussissa. Ne olivat kuitenkin säilyneet kertomassa entisaikojen elämästä Kaskenkadulla. (ks. Kuvaliitteet 1, 2, 4 ja 5)

Sosiaaliset ja kokemusperäiset arvot

Turun kaupungin rakennusperintöohjelmassa puhutaan myös sosiaalisista ja kokemusperäisistä arvoista. Kulttuuriperinnön auktorisoituun diskurssiin (ADH) lukeutuva virallinen arvottaminen ja viranomaistieto liittyvät ennen kaikkea rakennusten ulkoiseen olemukseen. Rakennusperintöön liittyy kuitenkin myös muita tärkeitä tiedon lajeja: sosiaalinen eli yhteisöllinen tieto, perinteenä kulkeva tieto sekä kokemukseen perustuva tieto. (Www4: 18.) Näiden sisäistäminen vaatii ohjelman mukaan henkilökohtaista suhdetta kyseiseen rakennukseen tai ympäristöön.

Kun yhteisö liittyy ympäristöönsä myönteisiä merkityksiä, ovat kyseessä sosiaaliset arvot. Tällaisia kokemusperäisiä arvoja ovat muun muassa ”kerronnallisuus, kerroksellisuus, moni-muotoisuus, inhimilliset mittasuhteet, omaleimaisuus ja tunnistettavuus”. Myös tunnesyyt voivat tehdä ympäristöstä merkittävän. Tunnearvo voi olla yhteisesti koettu tai henkilökohtainen side rakennettuun ympäristöön. (Www4: 19.) Useimmilla kyselyyni vastanneilla Kaskenkatu 15:n entisillä asukkailla oli vahva henkilökohtainen tunneside kyseisiin rakennuksiin ja pihapiiriin.

Sosiaalisia arvoja tuodaan esille myös Turku 2029 -strategiassa, jossa kaupunki tekee kolme toimintalupaus: asukas- ja asiakaslähtöisyys, vastuullisuus ja suvaitsevaisuus sekä uudistuminen ja yhteistyö. Lupaukset on laadittu tärkeäksi koettujen yhteisten arvojen pohjalta. Asiasta todetaan strategiassa näin:

Arvot ovat toimintamme perusta, ja näyttävät meille, mikä on oikein ja mikä väärin, mikä tavoiteltavaa, mikä tärkeää. Kaupungin arvot ovat yhteisiä meille kaikille, ja niiden pohjalta ovat muotoutuneet toimintalupaukset. Toimintalupauksiin sitoutuminen on meille tärkeää, sillä ne ohjaavat koko kaupungin toimintaa. (Kaupunkistrategia Turku 2029.)

En saata olla kysymättä: ketkä strategiassa ovat ”meitä”, joille kaupungin arvot ovat yhteisiä? Todellisuudessa ei liene ihmisryhmää, jonka keskuudessa arvot olisivat samanlaisia, kokonaisuudesta kaupungista ja sen päättäjistä puhumattakaan. Niinpä myös kaavoittamisessa ja kaupunkisuunnittelussa arvot joutuvat usein törmäyskurssille.

Arvoja rakennushistoriaselvityksen valossa

Museoviranomaiset, tutkimushankkeet sekä julkiset ja yksityiset toimijat hankkivat arvottamisessa tarvittavaa tietoa tilaamalla esimerkiksi rakennuskulttuuriselvityksiä alan yrityksiltä konsulttipalveluina (Www4: 18). Turunmaan sairaalan kaavanmuutosprosessissa ELY-keskus vaati kaava-alueelta rakennushistoriaselvitystä, ja Turun kaupungin Ympäristö- ja

kaavoitusvirasto tilasi sellaisen Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy:ltä. Yli 70-sivuinen *Turunmaan sairaala lähiympäristöineen* -selvitys valmistui vuonna 2010.

Rakennushistoriaselvityksessä (RHS) kerrotaan Turunmaan sairaalan rakennushistoriasta, inventoidaan rakennuskantaa ja arvioidaan rakennustaiteellisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja alueen suunnittelun ja kaavoituksen tarpeisiin. Sairaalan lisäksi selvityksessä inventoidaan ja arvioidaan yleispiirteisesti myös kaupunkikuvaa ja kahden viereisen tontin rakennuksia. (RHS 2010: 5.)

Empiretalon ja sen taakse kätkeytyvän pihapiirin kaupunkikuvallista merkitystä RHS:ssä arvioidaan muun muassa näin:

Puuempiretalo on asemakaavoissa toteutettujen katulinjojen siirtämisten vuoksi nykyään osittain katualueella. Rakennus on jääne aikaisemmasta kaupunkirakentamisen kerroksesta, jollaisesta koko kortteli aiemmin muodostui.

Puutalojen tontin sisäpihalla on yllätyksellinen ja omaleimainen uniikkien rakennusten ja vanhan kasvillisuuden muodostama paikan tuntu. (RHS 2010: 53-55.)

Jugend- ja empiretalojen historiallisista merkityksistä RHS:ssä korostetaan erityisesti poikkeuksellista säilyneisyyttä:

Puutalojen tontin rakennukset ovat poikkeuksellisen säilyneitä, jopa aivan autenttisia. Kaskenkadun varren puutalo on tyypillinen esimerkki pienehköstä suurpalon jälkeen rakennetusta kaupunkitalosta. Nyt 180 vuoden ikäisenä sitä voidaan pitää hyvin harvinaisena poikkeuksellisen säilyneisyytensä vuoksi.

Pihan leveärunkoinen nikkarijugendia edustava pienkerrostalo on säilynyt harvinaisen hyvin alkuperäisessä asussaan myös sisätiloiltaan. Porrashuoneissa ja ilmeisesti myös asunnoissa on runsaasti alkuperäisiä pintamateriaaleja ja rakennusosia. (RHS 2010: 53.)

Myös rakennushistoriallisia ja -taiteellisia arvoja puutalojen tontilta löytyi:

Katuvarren empiretalo on tyypillinen pienehkö palon jälkeinen puuasuintalo. Arkkitehtoniselta ilmaisultaan se on vaatimaton, mutta suhteiltaan harmoninen. Pihan pienkerrostalossa on jo rakentamisaikanaan ollut poikkeuksellisia tavoitteellisia arkkitehtonisia ja tilallisia ratkaisuja. Rakennus on erikoinen ja ainutkertainen. Porrashuoneet ovat hyvin kiinnostavia myös arkkitehtonisesti. Turun maakuntamuseon arvotuksessa Nyströmin suunnittelemaa puutaloa pidetään rakennushistoriallisesti ja ympäristöllisesti arvokkaana. (RHS 2010: 57.)

Vanhoista puutaloista siis löytyi selvityksessä monenlaisia tärkeitä arvoja ja merkityksiä liittyen niin arkkitehtuuriin, historiaan kuin kaupunkikuvaankin. RHS:n loppupäätelmissä Bryggmanin suunnittelema sairaala kuitenkin voittaa arvokisan yksi nolla:

Kolmen tontin aluekokonaisuudessa on näkyvissä ja koettavissa eri aikakausien rakenteita, materiaaleja ja tyylipiirteitä, jotka ilmentävät kaupunkirakentamisen ja käytön historiaa ja jatkuvuutta. Kaikki rakennukset ovat säilyttäneet rakentamisajankohtansa arkkitehtuurin sekä tilassa että materiassa.

Sairaalakäytön jatkuminen tässä arkkitehtonisessa merkkikohteessa on todennäköisesti käyttötarkoituksimuutoksia säilyttävämpää, koska alun perin sairaalaksi suunnitellulle rakennukselle on vaikeaa löytää luontevaa uuskäyttöä. Tästä syystä valintoja joudutaan tekemään toiminnan turvaamiseksi tontilla. Säilyttämällä ja vahvistamalla muutoksessa Bryggmanin sairaalan tärkeimmät ominaispiirteet, voidaan turvata toiminnallisten muutostarpeiden lisäksi rakennetun ympäristön kulttuuriarvojen säilyminen kaupunkikuvassa. (RHS 2010: 57-58.)

Asemakaavanmuutosehdotuksessa todetaankin, että ”tilauksen mukaan selvitys painottui erityisesti Erik Bryggmanin suunnitteleman Turunmaan sairaalan säilyneisyyteen ja merkitykseen Bryggmanin tuotannossa” (Vuorovaikutusraportti: 12).

Rakennushistoriaselvityksestä käy ilmi, että Kaskenkatu 15a:n rakennukset inventoitiin vain ulkopuolelta. Turun museokeskuksen edustajat sen sijaan tutustuivat rakennuksiin myös sisältä, samoin kansalaisjärjestöjen aktiivit. RHS:n porrashuoneisiin liittyvät maininnat ovatkin peräisin museokeskuksen lausunnoista tai itse kirjoittamastani Turun Sanomien artikkelista (Arell: 2011). Selvityksestä löytyy myös ainakin kaksi minun ottamaa valokuvaa. Omassa tutkielmassani nostan esiin erityisesti Kaskenkatu 15a:n arvoja, jotka jäivät mielestäni virallisissa selvityksissä liian vähälle huomiolle. Samaa mieltä oli ELY-keskuksen edustaja viranomaisneuvottelussa (2011); muistion mukaan hän totesi, ettei RHS-selvitys ole riittävä purku-uhan alaisten rakennusten merkityksestä ympäristössä. Turun museokeskuksen Kaarin Kurri ilmoitti neuvottelussa, että vanhoista rakennuksista löytyy museologian opialan harjoitustyömateriaalia Turun yliopistolta, ja tämä tieto olisi saatava kaavaselostukseen lisämateriaaliksi (Vuorovaikutusraportti: 12). Kaavaselostuksesta en tästä materiaalista kuitenkaan löytänyt mainintaa, joten ELY-keskuksen mielipide näyttäisi jääneen huomiotta.

7.2 Arvoja kaavoitusyksikössä ja lautakunnissa

Turunmaan sairaalan asemakaavanmuutosta käsittelevät kokouksissaan sekä ympäristö- ja kaavoituslautakunta (myöhemmin kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunta) että rakennuslautakunta. Lähetin molempien lautakuntien jäsenille kyselyt, joissa tiedustelin heidän mielipiteitään Kaskenkatu 15a:n vanhoista rakennuksista ja niiden tulevaisuudesta sekä Turun rakennusperinnöstä ja sen säilyttämisestä yleisemmin. Sain jäseniltä hyvin niukasti vastauksia, vaikka pyysin niitä kahdesti.

Lautakunnissa tehtyjen äänestysten ja päätösten perusteella jäsenten ylivoimainen enemmistö kannatti Kaskenkatu 15 a:n vanhojen rakennusten purkamista. Silti kaikki neljä kyselyyni vastannutta ympäristö- ja kaavoituslautakunnan⁷ jäsentä kannattivat rakennusten säilyttämistä. Kahdella heistä oli ”kaksoisrooli”, sillä he toimivat myös puutaloja puolustavissa kansalaisjärjestöissä. Eräs kyselyyn vastannut perustelee kantaansa museokeskuksen näkemysten kautta:

Museoviranomaisten kanta on hyvin selkeä ja pidän sitä parhaana mielipiteenä. Itse pidän rakennuksia kauniina, ja niistä tulisi kunnostettaessa varmasti jopa parempia. Kannatan empire-talon ja jugendtalon suojelua. Näillä on museoviranomaisten mielestä suurta rakennushistoriallista arvoa. Tämän lisäksi pidän itse rakennuksia kauniina ja kohtuullisesti paikoilleen sopivina (kerroksellisuus). (TYKL/spa/194: lautakunnan jäsen 1.)

Lautakunnan jäsenten enemmistöä kyselyni ei ehkä kiinnostanut, heillä ei ollut aikaa vastata tai kysymykseni olivat liian hankalia. Jotkut heistä eivät myöskään halunneet sitoa kantaansa, kuten eräästä sähköpostiviestistä käy ilmi:

Kyselyni on mielenkiintoinen, mutta kun se keskittyy vahvasti Kaskenkatu 15 kaavan käsittelyyn en oikein voi siihen nyt vastata. Ensinnäkin asia on tulossa käsittelyyn lähiaikoina ja toisaalta vielä ei ole tiedossa missä muodossa kaavassa säilyttäminen ja uudisrakentaminen kaavassa ovat. Eli en ennakkoon halua sitoa kantojani asiaan. Pahoittelen. (TYKL/spa/194: lautakunnan jäsen 2.)

Rakennuslautakunnasta⁸ sain ainoastaan yhden vastauksen, ja senkin empire- ja jugendtalojen säilyttämistä kannattavalta henkilöltä. Kantaansa hän perustelee sillä, että vastaavia rakennuksia on Turussa jäljellä enää muutamia. Sähköpostiviestissä (29.3.2012) hän kertoi lautakunnan jäsenten kokeneen kysymykseni vaikeiksi, koska heillä ei ollut tarpeeksi tietoa Kaskenkatu 15:n tilanteesta. ”Moni sanoi, ettei haluaisi vielä vastatakaan, jos vaikka myöhemmin tulee uutta tietoa ja mielipide muuttuu”. Eräs lautakunnan jäsen ilmoitti sähköpostiviestissä (maaliskuu 2012), että on liian riskialtista ”ottaa kanta asiaan, joka on kaikilta osin auki. [...]. Olen päätöksenteossa mukana ja jos nyt vastaan jotain on se sama kuin että olisin lopullisen kantani määritellyt. Olen pahoillani, mutta päätöksenteko ei toimi tällä tavoin, jos patteri olisi kaikilta osin yleisluontoinen, tilanne olisi toinen.”

Oman mielipiteen ilmaiseminen näytti siis olevan huomattavasti helpompaa niille lautakuntalaisille, jotka kannattivat vanhojen rakennusten säilyttämistä. Oma johtopäätökseni on, että myös puolueiden ryhmäpäätöksillä oli osuutensa asiassa.

---

⁷ Toimitin kyselyn sähköpostitse ympäristö- ja kaavoituslautakunnan kaikille jäsenille ja varajäsenille, yhteensä noin 13 hengelle. Välittäjänä toimi lautakunnan puheenjohtaja tai sihteeri.

⁸ Myös kaikki rakennuslautakunnan noin 13 jäsentä ja varajäsentä saivat kyselyn.

Kaupunkisuunnittelun kaavoitusyksikkö

Asemakaavanmuutosehdotuksen valmistelijana kaupungin kaavoitusyksikössä toimi arkkitehti Iina Paasikivi. Hänen lausuntoihinsa ja mielipiteisiinsä törmäsin lukuisia kertoja niin kasvotusten, sähköpostitse kuin kaavoitusasiakirjojenkin välityksellä. Kaavoittajan laatimassa selostuksessa empire- ja jugendtalaja kyllä pidetään asutushistorian kannalta merkittävänä. Niiden historiallisia arvoja kuvataan näin:

Empiretalo on tyypillinen esimerkki pienestä palon jälkeisestä kaupunkitalosta. Se on säilyneisyydessään harvinainen ja harvinaisen vanha. [...] Arkkitehtoniselta ilmaisultaan se on vaatimaton, mutta suhteiltaan harmoninen.

Leveärunkoinen nikkarijugendia edustava kerrostalo on säilynyt alkuperäisessä asussaan sisätiloiltaan. Pihan pienkerrostalo on poikkeuksellinen sisätiloiltaan. Porrashuoneet ovat kiinnostavia arkkitehtonisesti. Julkisivuja ei ole alkuperäisissä piirustuksissa esitetty eikä niitä ole varsinaisesti suunniteltu, koska tontin sisällä olevia ulkoseiniä ei pidetty "julkisivuna". Se edustaa rakennusjärjestyksen sallimaa uutta rakennustyyppiä, jota tuotettiin kasvavalle kaupunkiväestölle vuokra-asunnoiksi tonttien täydennyksenä. (Asemakaavanmuutoksen selostus: 6-8.)

Kaavoittajan mukaan uuden kaavan tärkein tavoiteltava vaikutus oli Turunmaan sairaalan toiminnan turvaaminen "alkuperäisessä kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa sairaalassa, Turun kaupungin keskusta-alueella hyvien liikenneyhteyksien varrella." Kaavoittaja näki sairaalan ja Bryggmanin rakennusperinnön säilymisen sekä toiminnallisen parantamisen merkittävänä yhteiskunnallisena ja kulttuurihistoriallisena tavoitteenaan. Kulttuurihistoriallisten arvojen monimuotoisuuden kannalta kielteisinä vaikutuksina kaavoittaja näki sen, että Bryggmanin suunnittelema, alkuperäiseen sairaalaan kuuluva lastentalo, entinen jugendkotini sekä viereisellä tontilla olevat kaksi hirsirakennusta menetetään, ja lisäksi tonttien puusto vähenee rakentamisen myötä. (Asemakaavanmuutoksen selostus: 34.)

Kaavaprosessin aikana kaavoittaja päätyi Turun museokeskuksen ja ELY-keskuksen vaatimaan ratkaisuun, jossa empirepuutalo säilytetään sen kulttuurihistoriallisen arvon takia. Kansalaisjärjestöt puolestaan halusivat säilyttää kaikki alueen puutalot.

7.3 Museokeskus ja muut viranomaiset arvoja antamassa

Otin yhteyttä Turun museokeskukseen saatuani tietää tonttimme myynnistä Eschnerska Fri-lasarettet -säätiolle. Kulttuuriperintöyksikön tutkija Kaarin Kurri tuli käymään jugendtalossa, ja esittelin hänelle myös omaa kotiani. Kurri oli vaikuttunut asuntoni autenttisuudesta ja totesi, ettei ehkä koskaan ollut nähnyt Turussa sisätiloiltaan yhtä alkuperäisenä säilynyttä rakennusta. Oma tunteeni "elävässä museossa" asumisesta osoittautui näin perustelluksi.

Kurri oli mukana myös useissa kuulemis- ja keskustelutilaisuuksissa sekä panelistina meidän puutalojen puolustajaryhmämme järjestämässä yleisötilaisuudessa.

Turun museokeskuksen vuonna 2002 tekemässä keskustan rakennuskannan täydennys-inventoinnissa Turunmaan sairaalan ja Kaskenkatu 15 a:n rakennukset on arvotettu luokkaan sr3, mikä tarkoittaa kaupunkikuvallisesti ja paikallishistoriallisesti arvokasta tonttikokonaisuutta (Vuorovaikutusraportti: 17). Museokeskuksen lausunnossa kuvaillaan jugendtalon arkkitehtonisia arvoja näin:

Se on ulkoasultaan eleetön jugendkauden leveärunkoinen pienkerrostalo, jonka omintakeisuus avautuu sisätiloissa: porrashuoneiden käsittely on poikkeuksellisen omintakeinen. Talo on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan, mutta sen kunto on pitkällisen laiminlyönnin vuoksi huono. (Vuorovaikutusraportti: 16.)

Turun museokeskus näki kulttuurihistoriallisia arvoja molemmissa vanhoissa puurakennuksissa. Kaavoitusprosessin edetessä se päätyi kuitenkin esittämään lausunnossaan (3.5.2012) ainoastaan empiretalon suojelua:

Kaskenkadun varressa sijaitsevan, vuonna 1831 rakennetun empiretalon kaupunkikuvallinen ja historiallinen arvo on niin suuri, ettei sitä saa hävittää. Se sijaitsee vanhan pääliikenneväylän varrella osoittaen vanhan kaupunkirakenteen rajan. Se on osa monikerroksista, historiallista kaupunkikuvaa ja edustaa ammattikuntalaitoksessa oppinsa saaneen suunnittelijakunnan ponnasta Turun palon jälkeisessä jälleenrakentamistyössä. (Vuorovaikutusraportti: 16.)

Museokeskuksen virallisen kannan mukaan “Turunmaan sairaalan toimintaedellytykset tulee turvata hävittämättä tyystin alueen aiemmista historiallisista vaiheista kertovia elementtejä”. Uusimmassa kaavaehdotuksessa museokeskus esitti empiretalon säilyttämisen lisäksi myös naapuritontilla, Vuorikadun sisäpihalla, olevien kahden puisen jugendtalon suojelua. Oman kotini suojelua museokeskus ei esittänyt.

Turun ELY-keskus

Turun ELY-keskus katsoi, ettei kaavaluonnos perustunut riittävään vaihtoehtotarkasteluun, eikä kaava-alue ollut tarkoituksenmukainen eikä riittävän laaja alueen vanhimman rakennuskannan säilyttävän ratkaisun selvittämiseksi. “... kaavoituksen eteneminen valitun ratkaisun pohjalta ei näytä riittävästi vaalivan rakennettua ympäristöä eikä huomioivan siihen liittyviä erityisiä arvoja”, todetaan lausunnossa. ELY-keskuksen lausunnossa (19.6.2012) kuvataan empiretalon kaupunkikuvallisia arvoja näin:

Kaskenkadun empirepuutalo edustaa Turussa Engelin empirekaavaan perustuvaa 1800-luvun alkupuolen rakennusvaihetta ja antaa kaupunkikuvaan kerroksellisuutta liittäen korttelin muuhun historialliseen kaupunkirakenteeseen. Kadun varren kaupunkikuvaan kuuluu muuallakin

korkean ja matalan rakentamisen vuorottelu, mikä tekee katukuvasta elävän. (Vuorovaikutusraportti: 24.)

ELY-keskus siis pitää empiretaloa tärkeänä kaupunkikuvan kerroksellisuuden kannalta. Sen purkaminen köyhdyttäisi historiallista kaupunkiympäristöä. Keskuksen mielestä alueen merkittävin rakennus on kuitenkin Bryggmanin suunnittelema Turunmaan sairaala. (Vuorovaikutusraportti: 18.)

Ympäristönsuojelutoimisto

Jugendtalon kaupunkikuvallista merkitystä arvioidaan useiden osapuolten lausunnoissa selvästi empiretaloa vähemmän, johtuen ehkä yksinkertaisesti siitä, että jugendtalo sijaitsee tontin sisäosassa, osin puiden suojassa. Ympäristönsuojelutoimiston lausunnosta löytyy kuitenkin mielipiteitä myös kaava-alueen puustosta:

Korttelialueen puusto on kaupunkikuvallisesti ja luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävä. Puustolla on virkistys-, maisema- ja luonnonarvojen ohella monia muita myönteisiä vaikutuksia kuten vaikutukset kaupunki-ilman laatuun, pienilmastoon, hulevesien hallintaan ja lisäksi ne toimivat hiilinieluinä kaupunkialueen kasvihuonepäästöjä tarkasteltaessa. (Vuorovaikutusraportti: 21)

Kaskenkatu 15 a:n asukkaat ja kansalaisjärjestöjen edustajat saivat siis myös virallista tukea näkemykselleen vihreän pihapiirin arvoista niin ympäristön kuin terveellisyydenkin kannalta.

7.4 Arvot kansalaisjärjestöjen silmin

Kaavanmuutosehdotuksen myötä minusta tuli yksi Kaskenkatu 15a: vanhoja rakennuksia puolustaneista kansalaisaktiiveista. Tässä ryhmässä ”ulkopuolisten” tahojen ja entisten asukkaiden rakennuksissa näkemät arvot siis limittyvät. Ryhmä muodostui Meidän Turku ry:n ja Turun Kulttuuriympäristöyhdistys Puu ja Talo ry:n edustajista sekä epävirallisesta Kaskenkadun puutalojen tukiryhmästä, jota itse edustin. Sen alullepanija oli helsinkiläinen kansalais- ja ympäristöaktiivi Mikael Sjövall, jonka äiti oli nuoruudessaan asunut Kaskenkadun jugendtalossa. Ryhmään liittyi myös kaksi arkkitehtia, joista toinen on lisäksi kulttuurihistorian ja arkeologian tutkija. Selviä jakolinjoja kansalaisjärjestöaktiivien, asiantuntijoiden ja tutkijoiden välillä ei informanttien keskuudessa ole, sillä useilla heistä (ja meistä) on useita eri rooleja limittäin. ”Kansalaisaktiiveiksi” nimeämäni henkilöt kuvailevat joka tapauksessa rakennusten arvoja näin:

Hyvin harvinainen ja poikkeuksellisella tavalla säilynyt kohde, jolla on kaupunkikuvallista ja historiallista (ja käytännöllistä!) arvoa (TYKL/spa/194: aktiivi 2).

Suojelu olisi hyvä vaihtoehto. Jugend talo on hyvin erikoinen ja hieno. Se on säilynyt myös hyvin, vaikka vaurioitakin on. Empire talo kadun varressa on hyvin esillä kaupunkikuvassa ja korjattuna se olisi varsin edustava. (TYKL/spa/194: aktiivi 3.)

Jugendrakennus on ainutlaatuinen puhumattakaan empirerakennuksesta. Muodostavat hyvän parin uuden rinnalle. Kaupunkirakennetta voidaan ihan valtakunnallisen tavoitteenkin mukaan tiivistää rakennussuojelun kanssa rinnan. (TYKL/spa/194: aktiivi 4.)

Empiretalo on ehdottoman arvokas, piharakennuskin on, mutta sen kunto arveluttaa, mutta sehän on tunnetusti taktiikkaa, että annetaan lahota (TYKL/spa/194: aktiivi 5).

Vanhojen rakennusten säilyttämiseen kielteisemmin suhtautuvissa piireissä näiden kansalaisjärjestöjen kaavahuomautuksia ja valituksia pidetään usein riesana ja kehityksen jarruna. Kaavoituskiistoja on sekä voitettu että hävitty, ja molemmissa tapauksissa vanhojen rakennusten arvot ovat nousseet lehtien palstoille ja julkiseen keskusteluun. Näin tapahtui myös Kaskenkatu 15a:n tapauksessa.

Myös Rakennusperinteen Ystävät ry:n puheenjohtaja Viri Teppo-Pärnä puolusti vahvasti Kaskenkatu 15a:n vanhojen rakennusten ja naapuritontin uhanalaisen lastensairaalan arvoja sekä yleisöpaneelimme panelistina että kyselyni vastauksissa:

Mielestäni nykytilanne olisi säilytettävä, talot saatettava kuntoon (nehän on lainvastaisesti päästetty huonoon kuntoon). Arvoja on roppakaupalla. Kokonaisuushan on vallan hämmästyttävä: Bryggmania, kerrostaloasumisen historiaa, empiren kosketus.

“Kansalaisaktiivien” jäsenet arvostivat siis suuresti tontin vanhojen rakennusten ja pihapiirin arvoja, vaikkei kaikilla ollutkaan paikkaan henkilökohtaista suhdetta. Ryhmä myös oli omaa arvomaailmaani lähimpänä. Suuria näkemyseroja ei puutalojen puolustajien välillä ollut, mikä toi yhteiseen rintamaan vahvuutta. Itselleni tästä aktiiviryhmästä muodostui tärkeä henkinen tukiranka, jonka kanssa oli voimaannuttavaa jakaa tunteja ja suunnitella toimintaa.

Pyysin myös Turkuseuraa vastaamaan Kaskenkatu 15a:ta koskevaan kyselyyni. Turkuseura-Åbosamfundet ry on ”kotiseutuyhdistys, joka vaalii turkulaisuutta ja Turun murretta, tallettaa perinteitä ja turkulaista paikallishistoriaa ja välittää niitä myös uusille sukupolville”. Turkuseura ottaa myös kantaa ajankohtaisiin asioihin ja antaa lausuntoja Turun kaavoituksesta ja muista kaupungin kehittämiseen liittyvistä asioista. (Www18.) Minulle tiedotettiin, että seura päätti pysyä neutraalina koskien kyselyä ja Kaskenkatu 15a:n tilannetta. Yhdistys

kuitenkin tiedotti kyselystäni turkulaisia kaupunginosaseuroja edustavia kaupunginosajaoston jäseniä, mutta yhtään kyselyvastausta en sitä kautta saanut.

7.5 Arvokeskustelua tiedotusvälineissä

Turunmaan sairaalan kaavoituskiistaan liittyvä arvokeskustelu oli toistuvasti esillä myös paikallisessa lehdistössä, radiossa ja televisiossa. Asemakaavatoimiston kaavoitusyksikkö toteakin raportissaan näin: “Laajasti uutisoitu konflikti on antanut käsityksen, että sairaalan säilyminen on uhattuna”. Yksikön mukaan Turunmaan sairaalan kehittäminen ja sen perustelut ovat olleet esillä lähinnä *Åbo Underrättelsen*issä, kun taas muut paikallismediat ovat uutisoineet kaavoituksen vaiheita konfliktista käsin. Raportissa tuodaan esille tiedotusvälineiden suurta roolia vuorovaikutuksessa:

Voidaan todeta, että vuorovaikutuksessa ei tasapuolisuus ole toteutunut, osallisuuden käsite on hämärtynyt ja keskeiseksi arvokeskustelun kohteeksi on noussut puutalojen suojeleminen. [...] Vuorovaikutus ei ole toteutunut kaavoituksen johtamana, vaan julkisuudessa. (Vuoro-vaikutusraportti: 48)

Julkinen lehtikirjoittelu aiheesta alkoi jo loppuvuodesta 2010. Arkkitehti Panu Savolainen ehdottaa *Turun Sanomien* mielipidesivulla (Savolainen: 2010) kompromissia, jossa Turun palon jälkeen rakennettu empiertalo suojeltaisiin. Hänen mielestään ”Pienen sairaalayksikön säilyttäminen perustuu joka tapauksessa muihin arvoihin kuin kustannustehokkuuteen ja harvinaisen puurakennuksen suojeleminen näihin arvoihin olisi kulttuuriteko”. Savolaisen mielestä Kaskenkatu 15 edustaa ainutlaatuista paikallista rakennuskulttuuria, jollaista Turkuun kulttuuripääkaupunkivuotena saapuvat matkailijat haluavat nähdä.

Osallistuin itsekkin aktiivisesti tiedotusvälineissä käytyyn arvokeskusteluun, joka oli vilkkainta kevättalvella ja keväällä 2011. *Turun Sanomien* “Alakerrassa” julkaistiin (7.2.2011) oma artikkelini ”Rakennuskulttuurin arvot törmäyskurssilla Kaskenkadulla” (Arell: 2011). Tuon siinä esille Kaskenkatu 15:n puutaloihin liittyviä arvoja: niiden asumis- ja kulttuurihistoriaa sekä arkkitehtonisia helmiä, vedoten myös juuri käyttöön otettuun Turun kaupungin rakennusperintöohjelmaan. Kysyn artikkelissa: ”mikä saa ihmiset jälleen barrikadeille vanhojen puutalojen puolesta?” ja vastaan: ”niiden henki, historia ja arvot”.

Kolme päivää myöhemmin *Turun Sanomat* julkaisi artikkelin ”Turunmaan sairaalan laajentaminen voi vaatia kolmen talon purkua”, alaotsikkona ”Hankkeen kariutuminen uhkaisi

johtajan mukaan koko toimintaa”. Äänensä saavat esiin niin tontin vanhat omistajat, sairaalan toimitusjohtaja, Puu ja Talo ry:n puheenjohtaja kuin kaavoitusarkkitehtikin, ja myös miina siteerataan. Leipäteksti alkaa ”Turun Kaskenkadulla on meneillään arvojen taisto” (Heino 2011: 8). Kaavoitusarkkitehti Iina Paasikiven mukaan Turun kaupunki lähtee siitä, että Turunmaan sairaalan toimintaedellytykset turvataan. Hän toteaa:

Se ei tarkoita, etteikö punnuksena painaisi myös naapuritontin talojen arvo. Mutta ovatko ne niin arvokkaita, että niiden säilyttäminen voidaan panna sairaalan toiminnan parantamista vastaan.

Paasikivi jatkaa, että naapuritontin talojen taloudelliset arvot ja käyttöarvo ovat lähellä nolaa. Näin varmasti kaavoittajan näkökulmasta olikin. Meille jugendtalosta vastoin tahtomme muuttamaan joutuneille asukkaille käyttöarvoa olisi vielä ollut jäljellä runsaasti.

Åbo Underrättelser otsikoi 11.2.2011 julkaisemansa koko sivun artikkelin raflaavasti: ”Åbosjuka eller modern sjukvård”? Aiheen artikkeliin loi Åbo Svenska Teaternin kahvilassa järjestämämme paneelikeskustelu. ”Jos puutalot voidaan pelastaa, mikä arvo niillä on verrattuna mahdollisuuteen harjoittaa modernia sairaanhoitoa naapuritontilla, Erik Bryggmanin piirtämässä sairaalassa?”, kysytään artikkelin alussa. (Lindén 2011: 13.)

Keskustelua käytiin myös Turun Sanomien ja Åbo Underrättelsenin yleisöosastoilla ja internetissä. Kaskenkadun puutalojen tukiryhmään kuuluvat arkkitehdit Savolainen & von Martens tarjoavat ratkaisuna uuden ja vanhan yhdistämistä:

On selvää, että erinomaisen sairaanhoidon jatkuminen rakennushistoriallisesti arvokkaissa tiloissa on turvattava – mutta edellyttääkö tämä todella sairaalaa paljon vanhemman ja harvinaisemman rakennusperinnön uhraamista?

Vanhoja rakennuksia ei tarvitsisi nähdä uudisrakentamisen uhkana. Pikemminkin rohkea täydennysrakentaminen, puutalojen kytkeminen osaksi uudisrakennuksia, voisi kääntää tontin vanhan rakennuskannan positiiviseksi arvoksi. Turun arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa pyritään luomaan Turusta uuden ja vanhan yhteensovittamisen mallikaupunki, ja tässä olisi oiva tilaisuus tuoda sanoille vastinetta. (Savolainen & von Martens 2011.)

Kirjoittajat toteavat lisäksi, että ”arvokkaan kiinteistön haltijalta on myös lupa odottaa korkeaa moraalialia ja investointihalukkuutta kun vaalitaan koko kaupungin yhteistä kulttuuriperintöä”. Toisenlaista mieltä on Turun Sanomien yleisöosastolla kirjoittanut naishenkilö:

Svenska kvinnoförbundet i Åbo on jo vuosien ajan tehnyt yhteistyötä Turunmaan sairaalan kanssa. Näemme sairaalalla olevan potentiaalia ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Toivommekin, että asiasta syntyy pian kestävä kompromissi kolmen talon suhteen, jotka ovat historiallisesti arvokkaita, mutta valitettavasti tarpeellisen kehityksen tiellä. (Johansson 2012.)

Tällainen arvoratkaisu ei tietenkään kelvannut meille puutaloja puolustaneille kansalaisaktiiveille “kestäväksi kompromissiksi”.

Kaskenkadun kaavataisto huomioitiin myös asemakaavapäällikkö Timo Hintsasen Turku-postin kaavoituskatsaukseen laatimassa pääkirjoituksessa:

Joskus joudutaan kuitenkin tekemään valintoja erilaisten näkemysten välillä. Tästä käy esimerkiksi juuri nyt meneillään oleva Turunmaan sairaalan asemakaavoitus. Osa siihen perehtyneistä kaupunkilaisista on perustellusti sitä mieltä, että vanhojen rakennusten suojelu on hyvinvoinnin kannalta keskeisintä, koska ne säilyttävät miellyttäväksi koettua historiallista jatkuvuutta ja kaupunkikuvaa rikastuttavaa ajallista kerroksellisuutta. Toiset taas pitävät hyvinvoinnin kannalta aivan yhtä tärkeänä sairaalan optimaalista kehittämis- ja laajentamismahdollisuutta. (Hintsanen 2011: 2.)

Asemakaavapäällikkö toteaa perustuslain takaavan jokaiselle meistä oikeuden osallistua ympäristöömme koskeviin ratkaisuihin. Me Kaskenkatu 15a:n vanhoja taloja ja niiden arvoja puolustaneet kansalaisaktiivit ainakin osallistuimme, ja paikalliset tiedotusvälineet toivat mielipiteitämme kiitettävästi esille. Arvoilla oli käydyissä keskusteluissa keskeinen rooli.

Kuva 19: Näkymä entisestä olohuoneestani. Viihdyin kodissani erinomaisesti, vaikka asemakaava-arkkitehti Turun Sanomissa totesikin: ”naapuritontin talojen taloudelliset arvot ja käyttöarvo ovat lähellä nollaa” (Heino 2011: 8). Kuvaaja: Terhi Arell 2011.

8. PELASTUS VAI PUSKUTRAKTORI?

Olen edellä tuonut esille eri osapuolien näkemyksiä Kaskenkatu 15a:n vanhojen rakennusten ja pihapiirin arvoista. Vastakkaiset arvot ja päämäärät Turunmaan sairaalan laajentamishankkeen ja uhattujen puutalojen puolustajien välillä johtivat vuosia kestäneeseen kaavakiistaan, joka lopulta päättyi empiretalon suojeluun ja jugendtalon sekä pihan perällä sijainneen pienen tiilitalon purkuun.

Tässä luvussa tuon esille kaavanmuutos- ja taisteluprosessin vaiheita asemakaavatoimiston kaupunkisuunnittelun koostaman vuorovaikutusraportin, asemakaavanmuutosselostuksen sekä omien aineistojeni ja muistojeni pohjalta. Suojeluryhmämme toiminnan sijoitan kuvauksessani virallisen kaavaprosessin lomaan. Tehtävä on kaava- ja taisteluprosessin monivaiheisuudesta johtuen haastava. Minun on siksi tehtävä valintoja ja vedettävä osa mutkista suoremiksi – toivottavasti lukija pysyy kyydissä.

8.1. Asemakaavanmuutos esille – kamppailu alkaa

Kaavanmuutoshankkeen tarkoituksena oli ”turvata sairaalan toiminnallinen laajentaminen, sairaalan potilas- ja tonttiliikenne sekä pysäköinti ja sallia sairaalaan tukeutuva hoiva- ja palveluasuminen sekä tutkia rakennuskannan arvo ja suojelutarpeet”. Kaavanmuutosta olivat hakeneet tontin omistava Fab Koy Kaskia ja Turunmaan sairaala vuoden 2008 lopulla. Rakentamisen oli tarkoitus toteutua Eschnerska Frilasarettet -säätöön tuella. (Asemakaavanmuutoksen selostus: 1–3.)

Asemakaavanmuutosehdotus ”Turunmaan sairaalaa” valmisteltiin Turun kaupungin ympäristötoimialan kaupunkisuunnittelun kaavoitusyksikössä, valmistelijana asemakaava-arkkitehti Iina Paasikivi (Asemakaavanmuutoksen selostus: 1). Julkisuudessa kaavaprosessi alkoi keväällä 2009, jolloin osallistumis- ja arviointisuunnitelma julkaistiin ja osallisia tiedotettiin suunnitelmista. Kaskenkatu 15a:n asukkaana olin itse yksi osallisista, kuten myös rakennusperinnön parissa toimivat kansalaisjärjestöt ja tontin naapurit. Osalliset saivat jättää kaavoitusyksikölle mielipiteitään. Kulttuuriympäristöyhdistys Puu ja Talo ry vaati tontin molempien vanhojen rakennusten säilyttämistä ja kunnostamista, vedoten rakennusten ainutlaatuisuuteen. Yhdistys visioi vanhoille rakennuksille myös jatkokäyttöä:

”Vanhaa kunnioittava entisöinti mahdollistaisi rakennusten käytön myös Turunmaan sairaalan lisätilojen tarvetta palvelemaan. Säilyttäminen ja innovatiivinen uudiskäyttö sointuisivat esimerkiksi yhteen myös Turun uuden rakennusperintöohjelman ja Turku 2011 Kulttuuripääkaupunkivuoden tavoitteiden kanssa”. (Vuorovaikutusraportti: 1.)

Itse esitin vanhojen talojen säilyttämistä alkuperäisyysarvon perusteella. Rakennushistoriallisten ja -taiteellisten yksityiskohtien lisäksi vetosin talon henkeen, yhteisöllisyyteen, kulttuuritoimintaan ja pihan luontoarvoihin. Turkuseuralla on aivan omanlaisensa ratkaisuesitys Kaskenkatu 15a:n vanhojen rakennusten suhteen:

”Kadunpuoleinen puurakennus puretaan ja alue jätetään aukioksi. Uusi rakennusmassa sijoitetaan laakeana matalana rakennuksena tonttien takaosaan. Tulee tutkia, voisiko vanhan rakennuksen päätyosan siedettävästi säilyttää”. (Vuorovaikutusraportti: 1.)

Vanhan kotini päädyistä ei tullut uutta versiota Julinin ja Antintalon päätyratkaisusta, sillä Turkuseuran idea hautautui heti alkuunsa.

Keväällä 2010 valmistui Varsinais-Suomen ELY-keskuksen edellyttämä kaava-alueita koskeva rakennushistoriaselvitys. Se keskittyi ennen kaikkea sairaalan rakennuksiin. Turun yliopiston museologian oppiaineen harjoitustyömateriaalin katsottiin tarjoavan lisämateriaalia Kaskenkatu 15a:n rakennuksista. (Vuorovaikutusraportti: 12; Asemakaavanmuutoksen selostus: 3.) Kaavaselostuksesta ei museologian aineistosta kuitenkaan löydy mainintaa.

Kartta 2: Kaskenkadun kiistakohteet Turun Sanomien mukaan. Turun Sanomat, 17.8.2011.

Pelastakaa Kaskenkatu 15:n puutalot Turussa! –nettiadressi

Vuoden 2010 lokakuussa Kaskenkatu 15a:n empire- ja jugendtalojen puolustajat julkaisivat nettiadressin, joka keräsi 750 allekirjoitusta (viimeisin lokakuussa 2018). Melkein puolet allekirjoituksista (357 kpl) oli turkulaisten tekemiä, seuraavaksi eniten adressiin osallistuivat helsinkiläiset (88 kpl). (Www19.) Adressi kirvoitti Turun Sanomiin jutun otsikolla "Helsinkiläiset yrittävät pelastaa Turun Kaskenkadun" (Rajala: 2010). Paljon keskustelua ja myös uusien informanttien yhteydenottoja poikanut adressi (Www20) kuuluu näin:

Eschnerska frilasarettet -säätiö Turussa suunnittelee kahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaan puutalon purkamista maan tasalle osoitteessa Kaskenkatu 15. Purettujen talojen tilalle rakennettaisiin Turunmaan sairaalan (Åbolands sjukhus) uusi laajennus. Vanhat puutalot ovat vuosilta 1831 sekä 1912, ja purku aiotaan toteuttaa huolimatta Turun maakuntamuseon vastustuksesta. Turun kaupunginsuunnittelulautakunnan käsittelyyn suunnitelma menee vielä tänä syksynä.

Tämän vetoamuksen allekirjoittaneet henkilöt vetoavat kaupungin päättäjiin, Eschnerska frilasarett -säätiöön sekä Turunmaan sairaalan johtoon ja vaativat, että kyseisten rakennusten purku perutaan, ja että ne suojellaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaina esimerkkeinä puu-taloarkkitehtuurista Turussa.

Kaskenkatu 15 puutalojen tukiryhmä

Vetoamuksen keskustelupalstalle (Www21) ilmestyi vuosina 2010–2011 mielipiteitä puutalojen puolesta ja vastaan. ”Vieras” kirjoittaa näin: ”Turku on jo muutenkin aivan liikaa purkanut kauniita vanhoja taloja, Esim: sininen talo viime talvena. HALOO! HERÄTKÄÄ PÖLJÄT PÄÄTTÄJÄT!” Samoilla linjoilla ovat ”Niko” ja ”Kolmas vieras”, jotka hekin ihmettelevät kaupungin edesottamuksia:

”Käsittämätöntä! Edes kulttuuripääkaupunkivuosi 2011 ei ole saanut Turussa edelleen riehuvaa kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten purkuaaltoa loppumaan. ”Keväällä maisemasta katosivat Rauhankatu 6:sta kadonneet 2 puutaloa ja tiilinen ulkorakennus. Syksyllä osa ns. Jokikadun kiinteistöä jyrättiin maan tasalle. Samoin kävi Puistokadulla sijainneelle 1890 valmistuneelle asuin- ja liikerakennukselle, jonka oli suunnitellut sama henkilö kuin Kauppatorin varressa sijainnut Lindblomin talo (1891-1956). Nyt sitten haluttaisiin hävittää Kaskenkadun puutalotkin. Suomen vanhimpana kaupunkina Turun kuuluisi olla rakennussuojelussa edelläkävijä. Ikävä kyllä nyt voidaan puhua vain historiallisen kaupungin irvikuvasta.” (Niko)

”Ei missään tapauksessa tuollaisia rakennuksia saa purkaa. Joka kaupungissa tulisi säilyttää mahdollisimman paljon historiallista puurakennusperintöä, ja vieläpä mahdollisimman keskeisellä paikalla. Älkää viekö tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta nähdä tällaisia asioita "livenä" missään kaupungissa tai kunnassa. (Kolmas Vieras)

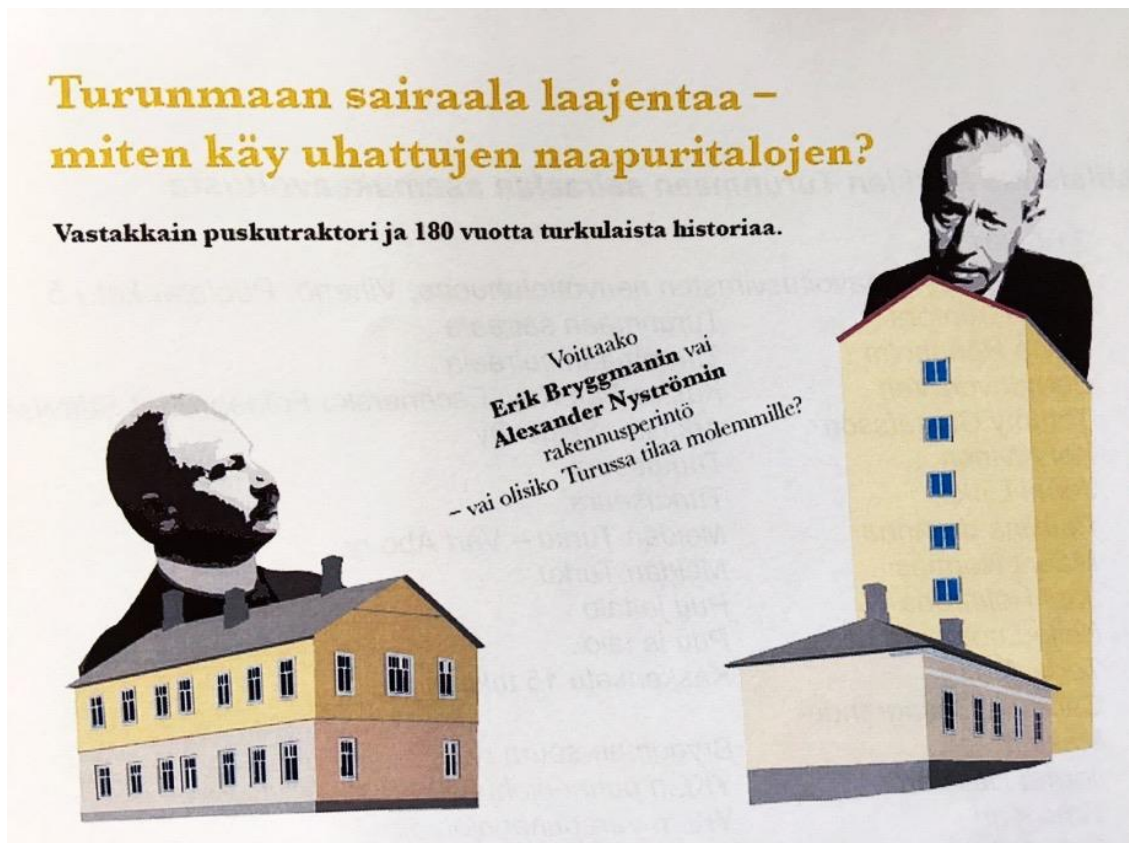
Vastakkainenkin näkemys keskustelusta löytyy. ”Ladot maan tasalle” -nimimerkki kirjoittaa: ”Aika itsekästä, jos sairaalaa ei saa rakentaa vanhojen puurötelöiden tilalle! Menkää nyt itseenne!”. Tähän me puutalojen puolustajat tulimme törmäämään vielä monta kertaa:

sairaalan tärkeä toiminta oli ensisijaisesti turvattava. Jos puutalojen tilalle olisi suunniteltu parkkihallia tai kauppakeskusta, olisimme varmasti saaneet osaksemme enemmän sympatiaa.

Nettivetoomukseen liittyvää kritiikkiä tuli myöhemmin myös kaavoittaja Iina Paasikiveltä. Hän totesi vetoomuksen antavan hyvin ylimalkaisen kuvan sairaalan suunnittelutarpeesta ja purku-uhan alaisten rakennusten arvosta. Allekirjoittajien jakaantuminen puoliksi turkulaisiin ja puoliksi muun paikkakuntalaisiin osoitti Paasikiven mukaan, miten helppoa on ottaa kantaa tietämättä asian muita puolia, jotka ovat paikallisessa tiedotuksessa esillä. (Vuorovaikutusraportti: 3.)

8.2 Paneeleja, kuulemisia, vaihtoehtoisia visioita

Paikallisessa tiedotuksessa me Kaskenkatu 15a:n puutalojen puolustajat teimme parhaamme. Turun Kirjakahvilassa järjestämäämme yleisötilaisuuteen saimme alustajaksi myös Turun puretut talot -kirjasarjan kirjoittaneen kulttuurihistorian dosentti Rauno Lahtisen. Hän kertoi kuulijoille Kaskenkatu 15a:n jugendtalon piirtäneestä Alexander Nyströmistä.

Piirustus 6: Paneelikeskustelu Café Tiljanissa. Osa 10.2.2011 Åbo Svenska Teaternin kahvilassa järjestetyn yleisötilaisuuden ohjelmajulistesta. Juliste: Panu Savolainen 2011..

Järjestämistämme tilaisuuksista eniten väkeä sai liikkeelle paneelikeskustelu Svenska Teaternin Café Tiljanissa 10.2.2011 (Piirustus 6). Tapahtuman mainosjulisteessa kysytään: ”Turunmaan sairaala laajentaa – miten käy uhattujen naapuritalojen?” ja ”Voittaako Erik Bryggmanin vai Alexander Nyströmin rakennusperintö – vai olisiko Turussa tilaa molemmille?”

Tilaisuus houkutteli Tiljanin saliin noin 70 rakennusperinnöstä kiinnostunutta. Alustuspuheenvuoron pitivät Rauno Lahtinen, Turun museokeskuksen rakennustutkija Kaarin Kurri sekä kaava-arkkitehti Iina Paasikivi. Paneelissa olivat mukana ympäristö- ja kaavoituslautakunnan puheenjohtaja Jorma Hellsten, Turunmaan sairaalan toiminnanjohtaja Reijo Grönfors, Rakennusperinteen ystävät ry:n puheenjohtaja ja arkkitehti Viri Teppo-Pärnä, Kaskenkadun puutalojen tukiryhmän arkkitehti Panu Savolainen sekä Kaarin Kurri. Juontajana toimi puutalojen tukiryhmän puuhamies Mikael Sjövall.

Kaskenkatu 15a:n talojen puolustajien mukaan niiden säilyttäminen ja käyttö sairaala- ja hoivatiloina oli tavoiteltavaa ja mahdollista hyvällä suunnittelulla. Puutalojen tukiryhmä lupasi teettää niin sanotun vastasuunnitelman, jolla näytettäisiin miten uutta ja vanhaa tilaa voi yhdistää arkkitehtonisesti innovatiivisella tavalla. He myös vaativat laajempaa näkökulmaa Turun kehittämiseen. (Vuorovaikutusraportti: 3.) Kommenttipuheenvuorojen perusteella yleisön enemmistö oli puutalojen säilyttämisen puolella. Jotkut yleisöstä saivat äänensä kuuluviin myös Åbo Underrättelsenissa seuraavana aamuna: ”Kan man inte vårda sjuka i trähusen?” ja ”Är planerna en del av ”Åbosjukan” och stadens miljö- och planläggningsnämnd bara springpojkar?”. Lautakunnan puheenjohtaja ei näkemystä ostanut, vaan vakuutti kaavaprosessien muuttuneen 1960-lukua paljon paremmiksi. (Lindén 2011.)

Seuraavan kerran kohtasimme ”vastapuolen” edustajat asemakaavatoimiston koollekutsu-
massa kuulemistilaisuudessa 31.5.2011. Sairaalan johto esitteli sairaalan tilatarpeita, asema-
kaava-arkkitehti kaavamuutoksen vaiheita, Sigge Oy:n arkkitehti sairaalan suunnitelmaluon-
noksia ja me järjestöjen edustajat omia näkökantojamme. (Vuorovaikutusraportti: 5.) Kaa-
voittaja Paasikivi toivoi, että suunnittelussa muistettaisiin eri tekijöiden ”suhteellinen paino-
arvo – kulttuurinen mittakaava”. Hänen mukaansa sairaalan suunnittelussa ”turvataan ylei-
sesti kulttuuriarvoltaan ja sosiaaliselta merkitykseltään huomattavan palvelun jatkuminen
Turun keskustassa” ja annetaan mahdollisuus ”rakentaa uudella arkkitehtuurilla merkityk-
sellistä uutta kaupunkiympäristöä”. Me kansalaisaktiivit taas vaadimme edelleen Kasken-
katu 15a:n talojen säilyttämistä, vedoten muun muassa vanhojen talojen ja ympäristön kult-
tuuriarvoon ja tervehdyttävään merkitykseen. (Vuorovaikutusraportti: 6–7.)

Visio uuden ja vanhan rakentamisen kohtaamisesta

Elokuussa 2011 Kaskenkatu 15a:n puutalojen tukiryhmän arkkitehdit Panu Savolainen ja Riikka von Martens tiedottivat julkisuudessa omasta vaihtoehtoisesta kaavatutkielmastaan. Siinä vanha rakennuskanta muuntuisi uuteen käyttöön taitavalla suunnittelulla, ja sairaalan uudistaminen ja laajentaminen toteutettaisiin tuhoamatta kulttuurihistoriallisesti arvokkaita puutaloja. Jugendtalon tulisi sairaalahotellin ja palvelutalon tiloja, empiretalossa toimisi kahvila Eschnerska ja rakennusten välille olisi luotu sairaalan vihreä oleskelupiha, "sairaala-puutarha". Pihanäkymään kuuluisivat myös viherkatot. Turunmaan sairaalalle ja uudelle palvelutalolle ehdotuksesta löytyi silti enemmän rakennusoikeutta kuin kaavoitusosaston kaavaluonnoksessa. (von Martens & Savolainen 2012.) Tiedotusvälineissä "vaihtoehtokaava" nähtiin kiinnostavana sovintoratkaisuna, ja Kaskenkatu 15a:n vanhat talot saivat jälleen keran näkyvyyttä. *Turun Sanomat* kirjoitti uudesta ehdotuksesta näkyvästi: "Suojeluaktiiveilta vaihtoehtokaava pelastamaan Turun Kaskenkadun puutalot". Lähtökohtana oli kytkeä puurakennukset osaksi uudisrakennuksia siten, että sairaalan ja säätien määrälliset ja laadulliset tavoitteet toteutuvat. (17.8.2011)

*Kartta 3:
Kaskenkatu 15: Visio uuden
ja vanhan rakentamisen
kohtaamisesta kaupunki-
kuva- ja kerrosalatutkielma.
Riikka von Martens arkkitehti SAFA ja Panu Savolainen arkkitehti TEK
29.5.2012.*

Seuraavana keväänä asemakaavatoimisto järjesti osallisille esittelytilaisuuden Turunmaan sairaalassa. Tilaisuus järjestettiin, koska "kaavanmuutoksen vireille tulosta oli kulunut jo kolme vuotta ja asia oli ollut pitkään lehdistössä esillä pelkästään rakennussuojeluasiana". Järjestäjät halusivat tuoda esille asian muitakin puolia. Suojeluryhmämme lisäksi paikalla oli parikymmentä sairaalan naapuria. Heillä ei kuitenkaan ollut erityisiä mielipiteitä kaavaluonnosta vastaan. (Vuorovaikutusraportti: 13.) Tilaisuuden jälkeen kaavaluonnos vihdoinkin eteni ympäristö- ja kaavoituslautakunnan käsittelyyn. Lautakunnan kokouksen yhteydessä

22.5.2012 puutalojen tukiryhmän arkkitehdit esittelivät vaihtoehtoista kaavatutkielmaansa, ja olin itsekin paikalla. Vuorovaikutusraportissa todetaan:

”Vaihtoehtosuunnitelman laatineet arkkitehdit ja Kaskenkatu 15 puolesta aktiivisesti osallistunut Terhi Arell esittelivät ennen 29.5.2012 kokousta vastasuunnitelmia ja vaatimuksiaan asemakaavanmuutoksen sisällöstä. Kaavoitusarkkitehti sai olla mukana tilaisuudessa ja pyydettiin kommentoimaan suunnitelmia”. (Vuorovaikutusraportti: 14.)

Kuulemistaan vaihtoehtovisioista huolimatta lautakunta hyväksyi asemakaavanmuutoksen luonnoksen 5.6.2012, ja kaavoittajan laatima täydennetty asemakaavaehdotus lähti lausuntokierrokselle. Ehdotuksessa Kaskenkatu 15a:n kaikki rakennukset purettaisiin. Kaavoittaja arvioi sivuun jätettyä vaihtoehtoista kaavatutkielmaa näin:

Vanhon rakennuksen täydentäminen uudisrakentamisella [...] ei täytä rakennussuojelun periaatteellista tavoitetta suojellun rakennuksen autenttisuuden ja ympäristösuhteen säilymisestä. [...] Vanhoista rakennuksista tulee uudisrakennuksen kylkiäisiä eikä ympäristöstä välttämättä hahmotu uuden käytön ja vanhojen rakennusten merkitys. (Vuorovaikutusraportti: 9.)

Kaavoittaja ja lautakunnan enemmistö eivät siis olleet valmiita uuden ja vanhan arkkitehtuurin yhdistämiseen Turunmaan sairaalan ja Kaskenkatu 15a:n tonteilla. Kaupunkisuunnittelun mukaan suunnitelma ei vastannut miltään osin sairaalan kehittämistarpeita. ”Vastasuunnitelman” parhaana antina kaavoittaja näki hoiva- ja hoitoympäristön laadulle kuvaillut tavoitteet. (Vuorovaikutusraportti: 9; Asemakaavanmuutoksen selostus: 45.)

8.3 Kansalaiset barrikadeilla: tapaus Kaskenkatu 15a

Asemakaavanmuutosehdotus sai lausuntokierroksellaan palautetta muun muassa Turun museokeskukselta ja Varsinais-Suomen ELY-keskukselta. Molemmat halusivat säilyttää Kaskenkatu 15a:n empiretalon. Museokeskus kehotti kaavoittajaa määrittämään kaava-alueen niin laajaksi, että eri arvot voitaisiin ottaa huomioon; hedelmällisintä olisi tarkastella kattavasti koko korttelia. ELY-keskus oli samoilla linjoilla. Ympäristönsuojelutoimisto ei vaatinut kaavaan muutoksia, mutta toi esille korttelialueen puuston merkitystä virkistys-, maisema- ja luonnonarvojen kannalta. Se totesi puustolla olevan myönteisiä vaikutuksia niin kaupunki-ilman laatuun, pienilmastoon kuin hulevesien hallintaan, ja lisäksi puustolla oli merkitystä hiilinieluna. (Vuorovaikutusraportti: 18-21.)

Museokeskuksen ja ELY-keskuksen lisäksi myös rakennusvalvontatoimisto ja kaupunkikuvaneuvottelukunta vetosivat Kaskenkadun varren empiretalon suojelemisen puolesta. Ta-

losta oli asemakaavatoimiston mukaan noussut kaavahankkeen keskeinen arvoristiriita. Empiretalon puolustajat halusivat Itäisen Pitkäkadun varren huoltoaseman tontin mukaan kaava-alueeseen, jolloin uusi ajoyhteys sairaalan tontille mahdollistaisi sekä paremman suunnittelun että empiretalon suojelun. Kaupunkisuunnittelu ei vetoomuksista innostunut, vaan kommentoi vastineessaan:

”kannanotoissa on täysin sivuutettu se mahdollisuus, että uudella arkkitehtuurilla olisi mahdollista luoda merkityksellinen uusi kerrostuma kaupunkikuvaan Bryggmanin rakennustavan hengessä”. (Vuorovaikutusraportti: 21-25.)

Kaavoittajan oli kuitenkin taivuttava, sillä kaavaehdotusta ei sellaisenaan hyväksytty. Keväällä 2013 tilanne muuttui, kun Eschnerin säätiö sai ostettua havittelemansa huoltoasematontin Itäisen Pitkäkadun reunalta. Keväällä 2013 (20.5.) järjestetyssä tiedotustilaisuudessa esiteltiin uusi asemakaavanmuutosehdotus. Se perustui aiempaan, mutta mahdollisti nyt empirepuutalon säilymisen. Kaava-alueeseen oli lisätty sekä huoltoaseman tontti että Vuorikatu 8b, jonne oli ehdotuksessa ilmestynyt 8-kerroksinen asuintalo ja parkkiluola. Nämä merkitsivät kahden ”uuden” vanhan puutalon joutumista vuorostaan uhatuksi. Vuorikadun varren nikkarijugendtalot kuitenkin säästyivät, ja museokin tyytyi lopulta toteamaan, että ehdotus on ”sisällöllisesti pääosin sopusoinnussa siihen kuuluvien rakennusten suojelulle asetettujen tavoitteiden kanssa”. Kaavoittaja toteaa vielä raportissaan:

”On ilmiselvää, että kevyempi rakentaminen antaisi suojelustatukselle paremmin tilaa ja varjeli ympäristöä. Uudisrakentamisen määrässä on kuitenkin kyse siitä, miten täydentäminen tontilla ylipäättään voidaan toteuttaa. Kaupungin kestävä kehityksen edellyttämä tavoite on väestönlisäys keskusta-alueella. Täydentäminen on tasapainoilua ympäristön arvojen ja rakentamistalouden välillä”. (Vuorovaikutusraportti: 26–29, 32–33.)

Taloudella ja arvoilla riittikin kaavaprosessissa tasapainoiltavaa. Me vanhoja puutaloja puolustavat kansalaisaktiivit toki iloitsimme empiretalon säästymisestä, mutta se oli vain puoli voittoa: halusimme edelleen pelastaa myös satavuotiaan jugendtalon.

Valmis asemakaavamuutosehdotus oli julkisesti nähtävänä joulukuussa 2013–2014. Muistutuksia jätettiin kolme, asialla Kaskenkadun puutalojen tukiryhmä, Puu ja Talo ry ja Meidän Turku ry. Vaatimuslistalla oli vanhan jugendkotini suojelun lisäksi Vuorikatu 8b:n jugendtalojen säästäminen. Muistuttajien mielestä kaavaehdotus ei monilta osin täyttänyt MRL:n vaatimuksia: se ei ollut yleiskaavan mukainen eikä riittäviä selvityksiä vaikutuksista ympäristöön, kulttuuriperintöön ja naapurustoon ollut tehty. Kaavassa oli myös epäselviä ilmaisuja ja merkintöjä, ja havainnekuvia puuttui. Lisäksi muistuttajat kritisoivat ”tilkkutäkkikaavoittamista”, vaatien kaavaa koko korttelin kokoiseksi. Meidän Turku ry myös

vaati kaavoittajaa laatimaan kaupunginvaltuuston jo vuonna 1997 päättämät osayleiskaavat, ennen kuin asemakaavoitustyötä jatketaan. Puutalojen tukiryhmän mielestä kaava ei toteutunut Turun uutta Rakennusperintöohjelmaa. Se totesi muistutuksessaan: ”Useiden kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden puurakennusten hävittäminen uudisrakentamisen tietä on lyhytnäköistä, arvoköyhää ja kestämatöntä suunnittelua”. Kaavoittaja ei kuitenkaan pitänyt ohjelmaa sitovana, vaan totesi vastineessaan: ”Valmisteilla olevalla Rakennusperintöohjelmalla ei ole juridista statusta, koska sitä ei ole hyväksytty missään luottamuselimestä”. (Vuorovaikutusraportti: 35–46.)

Osallisten muistutukset eivät kaavoittajan mielestä antaneet aihetta ehdotuksen muuttamiseen. Kaupunkisuunnittelu toteaa raporttinsa yhteenvedossa vuonna 2014:

kaavaprosessin monien vaiheitten jälkeen syntynyt ehdotus on kompromissi. Asemakaavanmuutoksen tärkein tavoite on Bryggmanin perinnön turvaaminen siten, että varmistetaan sairaalarakennuksen säilyminen alkuperäisessä käytössä, Turunmaan sairaalan toiminnan jatkuminen tällä paikalla. (Vuorovaikutusraportti: 47.)

Kaskenkadun puutalojen tukiryhmän, Puu ja Talon ry:n ja Meidän Turku ry:n muistutuksista todetaan yhteenvedossa seuraavasti:

Kaikki kolme muistutusta tähtäävät asemakaavanmuutoksen perusteiden kumoamiseen. Muistutukset tähtäävät siihen, että kaikki korttelissa nyt olevat rakennukset säilyvät. Nyt muistutuksen tehneet osalliset ovat saaneet näkökulmansa esille hyvin lehdistössä, internetissä, radiossa, kuulemistilaisuuksissa ja lautakunnan kokouksen esittelyssä. (Vuorovaikutusraportti: 47.)

Kyllä vain, olimme tulleet kuulluiksi, mutta mielestämme näkökulmamme eivät silti olleet tulleet huomioituiksi. Niinpä keskustelu jatkui: maaliskuussa 2014 Meidän Turku ry, Puu ja Talon ry ja Kaskenkadun puutalojen tukiryhmä järjestivät vielä Manillan Köösisalissa keskustelutilaisuuden rakennussuojelusta ja kaavoituksesta. Keväällä 2014 asemakaavamuutos eteni Turun kaupunginvaltuustoon.

Purkulupa uusista käännteistä ja SOTE:sta huolimatta

Kiistan eri osapuolten arvot, toiveet ja pyrkimykset eivät yrityksistä huolimatta sopineet samaan kaavaehdotukseen. Kaavaprosessin kuluessa sekä Turun että yhteiskunnan tilanne ehti muuttua. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri peräytyi suunnitellusta yhteistyöstä Eschnerska Frilasarettet -säätiön kanssa Turunmaan sairaalan laajentamisen suhteen, ja lopulta epävarmuutta terveydenhoitoalan tulevaisuuteen tuonut SOTE-uudistus sai koko projektin jäihin.

Puu ja Talo ry teki myös keväällä 2014 rakennussuojeluesityksen ympäristöministeriölle, vedoten rakennusperintölakiin: kohteen säilymistä ei voida turvata MRL:llä, rakennukset on arvioitu maakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviksi, ja lähes kaikki lain edellyttämät suojelukriteerit täyttyvät. Ministeriöstäkään ei apua herunut. Museoviraston lausunnon mukaan:

”suojeluesityksen kohteella ei ole rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettua valtakunnallista merkitystä. Valituksenalainen asemakaava ottaa riittävästi huomioon rakennusten ulkoasun säilymisen. Suojelu kohdistuu myös sisätiloihin ja kiinteään sisustukseen. Asemakaavamuutos täyttää kohtuullisesti olennaisimmat suojelutavoitteet säilyttäessään sairaalarakennuksen keskeisine sisätiloineen sekä empirepuutalon”. (Museoviraston lausunto 20.11.2014.)

Sisätilojen suojelu kohdistui kuitenkin vain Turunmaan sairaalan sisätiloihin. ELY-keskus katsoi silti, ettei sillä ollut ”harkintavaltaa muuttaa Museoviraston tulkintaa kohteen merkittävydestä”, vaan rakennusten riittävä ja tarkoituksenmukainen suojelu turvattiin 19.5.2014 hyväksytyssä lainvoimaisessa asemakaavassa. (ELY-keskuksen lausunto 25.9.2015.) Ympäristöministeriö kirjoitti lopulta päätöksessään:

Empiretalo, jugendtalo ja lastensairaala täyttävät rakennusperintölain 3 ja 8 § mukaiset suojelun edellytykset. Asemakaava-alueella sijaitsevina niiden suojeluun voidaan kuitenkin soveltaa rakennusperintölakia vain lain 2 §:n 3 momentin edellytysten täytyessä. Näistä valtakunnalliseen merkittävyyteen ja asemakaavatilanteeseen liittyvät edellytykset eivät täyty eikä rakennusperintölain soveltaminen myöskään asemakaavan keinojen riittämättömyyden johdosta ole kokonaisuutena arvioiden perusteltua. Tällä perusteella valitus on hylättävä. (Ympäristöministeriön päätös 14.9.2016)

Aiemmassa lausunnossaan Ympäristöministeriö oli todennut, ettei rakennusperintölakia voida soveltaa asemakaavan vanhentuneisuuden perusteella. Rakennusperintölain mukaisessa suojeluprosessissa ei myöskään voitu tutkia asemakaavan lainmukaisuutta. Myöskään Puu ja Talo ry:n epäily siitä, ettei tuoretta asemakaavaa tullakaan toteuttamaan sairaalan laajentamiseen, ei ministeriön mielestä ollut ”erityinen syy” soveltaa rakennussuojelulakia (Ympäristöministeriön lausunto 22.11.2016.).

Helmikuussa 2016 Turun rakennuslautakunta myönsi Kaskenkatu 15a:n jugendtalolle purkuluvan. Kansalaisaktiiviryhmämme tilanne lähenteli toivotonta, mutta emme luovuttaneet. Koska asemakaavanmuutoksen lähtökohta, tarve laajentaa sairaalaa, oli muuttunut, olivat mielestämme myös perustelut jugendtalon suojelematta jättämiseen vanhentuneet. Tähän vedoten Puu ja Talo ry teki vielä valituksen Turun hallinto-oikeudelle. Armoa ei kuitenkaan annettu, vaan uusi purkulupa myönnettiin joulukuussa 2016. Puu ja Talo ry vetosi turhaan vielä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Syyskuussa 2017 Turun Sanomat kirjoitti: ”KHO teki kuitenkin lakonisen ratkaisun, jonka mukaan ”hallinto-oikeuden päätöksen muuttamiseen ei ole perusteita” (Heino 2017). Meidän jugendtalon puolustajien keinot olivat lopussa ja taistelu hiipui. Elämäkin oli jo kulkenut eteenpäin, ja olin itse jo useamman vuoden asunut vanhassa suojellussa puutalossa Piispankadun seudulla.

Vanha jugendkotini Kaskenkadulla purettiin kesällä 2018, samoin pihanperän pieni tiilirakennus. Empiretalo sen sijaan sai uuden elämän: sitä kunnostetaan parhaillaan Turun ammatti-instituutin toimesta – ei Café Eschnerskaksi, vaan toimistotiloiksi tontin omistavalle Eschnerska Frilasarettet säätiölle. Kävin tutkielmani valmistuessa tutustumassa tilanteeseen ja ilokseni kuulin työmaajohtaja Antti Sandbergiltä⁹, että säätiö on halunnut pyrkiä säilyttämään talon vanhaa henkeä. Koneellinen ilmanvaihto tiloihin on tulossa, mutta seinille tulee pinkopahvit ja tapetit. Jugendtalosta yksi kakluuni on nyt siirtynyt tänne, ja muutamista jugendtalon ikkunanpokista tulee empiretalon pihan puolelle lasikuisti.¹⁰ (ks. Kuvaliite 7.)

Sairaalan laajentamiseen liittyvissä suunnitelmissa on tapahtunut erilaisia käännteitä: esillä on ollut myös tulevaisuus osana Turun yliopistollista keskussairaala (Lolax 2019: 5). Vanhojen puutalojen tontille sairaala ei luultavasti laajenekaan, vaan jugendtalon ja lastensairaalan tilalle rakennetaan palveluasumista.

Kuvat 20 ja 21: Jugendtalon purku kesällä 2018. Sitä ennen ainakin useimmat kakluuneista onneksi pelastettiin, samoin suuri osa vanhoista ovista, ovenkarmeista ja listoista. Osan niistä sai myöhemmin uuden kodin Wanha Vallankumous -yrityksen kautta. Kuvaaja: Terhi Arell 2018.

---

¹⁰ Sain paikan päällä tilanpäivityksen empiretalon kunnostustyötä johtavalta Antti Sandbergiltä 9.5.2019. Työt valmistuvat hänen arvionsa mukaan noin vuoden kuluttua, vievän siten kaikkiaan noin kolme vuotta.

9. MIKÄ AUTTAA RAKENNUSPERINTÖÄ SÄILYMÄÄN?

Pro gradu -työni on ennen kaikkea tapaustutkimus Kaskenkatu 15a:n vanhoista rakennuksista sekä niihin liittyvistä arvoista, tarinoista ja suojelupyrkimyksistä kaavamuutoksen keskellä. Tapaus ei kuitenkaan ollut yksinäinen saareke, vaan osa yhä edelleen vellovaa tärkeää keskustelua rakennusperinnön kohtaloista suojelun ja uudisrakentamisen ristiaallokossa. Siksi halusin selvittää rakennusperinnön säilymiseen liittyviä kysymyksiä myös yleisemmin. Päästän informanttini – Kaskenkatu 15a:n asukkaat, kansalaisjärjestöaktiivit ja lautakuntien jäsenet – vielä ääneen, mutta on myös analyysin aika: mitä vastauksia tutkimuskysymyksiin nousee aineistostani, ja mitä sanovat asiantuntijat ja muut tutkijat?

9.1 Miksi ja milloin Turun vanhoja puutaloja pitäisi säilyttää?

Voidakseni ankkuroida tapauksen Kaskenkatu 15a osaksi laajempaa keskustelua, kysyin kyselyni toisessa osiossa, mitä vanha rakennusperintö ylipäättään vastaajille merkitsee, ja mikä tekee vanhoista taloista kiinnostavia tai arvokkaita. Vastauksissa vanhat rakennukset tuovat kaupunkiin tunnelmaa ja ”henkeä”. Ne ovat kauniita ja kestäviä, ja istuvat täydellisesti paikalla, johon ne on pystytetty. Vanhoissa taloissa myös ”silmiä lepää ja historia on mukana” ja ne ”kestävät yli 100 vuotta toisin kuin betonilootat”. (TYKL/spa/194: aktiivit 4 ja 5.) Vanhat talot myös ”kertovat toisesta ajasta, jolloin kiire ei sanellut rakentamista ja tekijät saattoivat olla ylpeitä kättensä työstä” (TYKL/spa/194: asukas 2).

”Taitavan käden jälki! Ammattimiesten aikaansaannoksia täytyy ihailta (kivityö, peltityö, muuraustyö, rappaustyö, puutyö...) [...] Talot ”toimivat todistuskappaleina vanhoista rakennusmateriaaleista, tekniikoista ja -tavoista: elävänä rakentamisen laboratoriona, jossa voi nähdä rakennusten elinkaareen vaikuttavia tekijöitä - ja oppia siitä”. (TYKL/spa/194: aktiivi 7.)

Vanhat rakennukset nähdään vastauksissa myös itsearvoisesti tärkeinä: niillä on olennainen rooli kulttuurihistorian ja arkkitehtuurin todistuskappaleina, ”siteenä menneisyyteen, joka antaa oman kokemuksen sijoittumisesta historian aikajanelle” (TYKL/spa/194: aktiivi 7). ”Rakennukset ovat eräänlaisia muistipaikkoja, jotka säilyttävät paitsi aineellisia jälkiä menneisyydestä, myös rakentavat historiatietoisuutta saaden erilaisia merkityksiä eri aikakausina ja eri tahojen kokemuksissa” (TYKL/spa/194: aktiivi 1). Vanhat talot ovat lisäksi ”merkkejä turkulaisuudesta, syy miksi monet tulevat kaupunkiin” (TYKL/spa/194: lautakunnan jäsen 3). Vastauksissa toistuu myös arvostus talojen mukanaan kantamia tarinoita ja asumishistoriaa kohtaan:

”Vanhat puutalot on rakennettu hyvin ja niissä eri vuosikymmenillä, jopa vuosisadoilla, asuneet asukkaat ovat jättäneet pihoihin oman elämänsä merkit: kukkia, pensaita, aitoja, kiveyksiä. Talojen historia on myös asukkaiden historiaa”. (TYKL/spa/194: aktiivi 8.)

Myös Aura Kivilaakso puhuu väitöstutkimuksessaan rakennetusta ympäristöstä ”muistin paikkana”, muistona menneistä sukupolvista ja elämästä. Pierre Noran käyttönottama termi tarkoittaa jotakin, joka liittyy kokijansa ympäristöönsä, paikallisidentiteettiä ja ryhmään kuulumisen tunnetta vahvistaen, ja joka usein synnyttää nostalgisia tunteita. (2017a: 187.) Aineellinen tai aineeton kulttuuriperintö saa muistin paikkana erityisen roolin myös historiatietoisuutta vahvistavana symbolina. Tällaisen paikan ominaisuuksiin kuuluu, että se yhdistää tietyn yhteisön jäsenet muistelemaan ja tulkitsemaan menneisyyttä, ja uudistamaan tietoisuutensa historiasta. (Sivula 2013:164.)

Kysyin informanteiltani, milloin vanha rakennus pitäisi säilyttää katukuvassa, vaikka tehokkaampi rakentaminen olisi mahdollista. Eräs heistä kääntää kysymyksen pääläelleen: ”Pitäisi kysyä toisinpäin: Milloin tehokentämien voisi olla sallittua...” (TYKL/spa/194: aktiivi 7). Toiset vastaajat ovat samoilla linjoilla:

Kaikkea ei voi säilyttää, mutta Turun tapauksessa jäljelle on jäänyt jo niin vähän varsinkin erilaisia tyynejä edustavia puutaloja, että niiden purkamisen pitää olla poikkeustapaus (TYKL/spa/194: aktiivi 4).

Ainakin ennen 1920-lukua rakennetut talot tulisi säästää lähes kaikissa tapauksissa (TYKL/spa/194: lautakunnan jäsen 1).

Vastauksissa listataan myös lainsäädännössä määriteltyjä suojeluperusteita: rakennus- tai teellinen ja kaupunkikuvallinen merkittävyys sekä kulttuurihistoriallinen arvo. Vanha talo elävöittää ja juurevoittaa kaupunkikuvaa. Joidenkin vastaajien mielestä merkittävä rakennus tulisi säilyttää, vaikka ostajalle aiheutuisi suuriakin kustannuksia. (TYKL-/spa/194: aktiivit 1 ja 8). Museoviranomaisten, muiden asiantuntijoiden ja tavallisten turkulaisten näkemyksiä toivotaan huomioitavan enemmän:

Vanha rakennus tulee säästää, jos se on asiantuntijalausuntojen mukaan arvokas, jos se on turkulaisten mielestä säilytettävä tai jos vastaava rakennustila uusrakennuksille löytyy ilman ylityspääsemätöntä vaivaa muualtakin. Tilaa tehokkaalle rakentamiselle Turusta löytyy kyllä. (TYKL/spa/194: lautakunnan jäsen 3.)

Luottamusta asiantuntijoihin näyttääkin vastaajilla löytyvän enemmän kuin luottamusta kaavoitusviranomaisiin.

9.2 Suojaa paremmalla kaavoituksella?

Nykyään vanhaa rakennusperintöä arvostetaan jo paljon enemmän kuin Turun kiivaimman purkamisaallon aikana, mutta puutaloja puretaan edelleen – joskaan ei enää hiljaisuudessa ja varoittamatta kuten menneinä aikoina. Taloudelliset seikat ja rakennuksen omistajan tahto ajavat silti usein suojelun ohi.

Kaavoittaminen on rakennussuojelun keskeisin juridinen työväline. Suomessa tehdään kaavoja kolmella tasolla. Laajin on maakuntakaava. Rakennussuojelun kannalta tärkeämpi on kunnan laatima yleiskaavoitus, jossa päätetään yksityiskohtaisten kaavojen laatimisen tavoitteista. Yleiskaava taas ohjaa asemakaavoitusta, joka on kaavamuodoista yksityiskohtaisin ja jossa määrätään varsinaisesta suojelusta. Osayleiskaava taas koskee kaupungin osaluokkia kuten kaupunginosia. Suojelukaavaksi puolestaan kutsutaan asemakaavaa, joka tähtää kulttuurihistoriallisesti tai kaupunkikuvallisesti arvokkaiden alueiden ja rakennusten säilyttämiseen. Kaavassa suojeleminen tapahtuu erilaisilla kaavamerkinnöillä. (Kivilaakso [sine anno]: 7.) Turun museokeskuksen vuonna 2002 laatimassa suojelutavoitelistauksessa sekä Turunmaan sairaalan tontti että Kaskenkatu 15a:n jugend- ja empiretalojen tontti arvoitettiin luokkaan sr3, eli kaupunkikuvallisesti ja paikallishistoriallisesti arvokas tonttikokonaisuus. (Asemakaavanmuutoksen selostus: 5; www4.)

Turun asemakaava-alueella, johon myös Kaskenkatu 15a kuuluu, rakennussuojelu toteutuu siis ensisijaisesti asemakaavamääräyksin. Asemakaavalla tai muun oikeusvaikutteisen päätöksen nojalla suojeltuja rakennuksia on keskustan osayleiskaava-alueella yli 500 (Www4: 28). Turun kaupungin rakennusperintöohjelmassa (2015) todetaan: ”ohjelma on lähtökohdaksi tehtäessä rakennettua kulttuuriympäristöä koskevia päätöksiä ja suunnitelmia”. Lähtökohdaksi mainitaan myös erityisten arvojen vaaliminen. Vastuu rakennetun ympäristön käytöstä, ylläpidosta ja hoidosta kuuluu kuitenkin ensi sijassa kiinteistönomistajalle. Omistajan lisäksi viranomaiset, suunnittelijat ja päättäjät ovat rakennusperintöohjelman tavoitteiden tärkeimpiä toteuttajia. (Www4: 30.) Ohjelma on kuitenkin ainoastaan strateginen, eikä sisällä rakennuskohtaisia suojelutavoitteita. (Www4: 4.)

Kysyin informanteiltani, tarvittaisiinko Turun vanhojen talojen purkamiseen ja säilyttämiseen lisää pelisääntöjä. Turunmaan sairaala -kaavan vastaava kaavoitusarkkitehti Iina Paasikivi vastasi vuonna 2015 kysymykseeni näin:

Suomessa on jotakuinkin toimiva rakennussuojelu - sekä maankäyttö- ja rakennuslaki. Pelisääntöjä luo paikallisesti yleiskaavallinen tavoitteen asettelu rakennetun ympäristön muutoksessa. Turussa on tekeillä rakennusperintöohjelma, joka avaa koko rakennussuojelun ja ympäristön vaalimisen kenttää yksittäisten kiistatapausten ongelmaa yleisemmin. Rakennetun ympäristön muutoksesta päätettäessä on AINA kyse erilaisten tavoitteitten yhteen sovittamisesta. Suunnittelu on yhteen sovittamista. Lainsäädäntö antaa raamin, jonka sisällä on tehtävä harkinnan varaisia päätöksiä. (TYKL/spa/194: kaavoitusarkkitehti.)

Vaikeasti yhteen sovitettavat tavoitteet ovat kuitenkin usein johtaneet rakennussuojelukiistoihin, kuten kävi Kaskenkadulla. Puutalojen tukiryhmään kuuluneen arkkitehti ja historioitsija Panu Savolaisen mielestä ”pelisäännöt” ovat rakennussuojelussa mahdottomuus, sillä niitä on yritetty luoda tuloksetta 1970-luvulta alkaen. Hänen mukaansa onnistuneessa suojelutapauksessa myös kiinteistön omistaja on lopulta tyytyväinen ja hahmottaa prosessin myötä historiallisen materian ja miljööän arvon. Aina suojelu ei onnistu, koska se edellyttää myös sitoutumista ylläpitoon, jota ei saavuteta ”pakottamalla”. Lainsäädäntö, onnistuneet suojelutapaukset ja kansanliikkeet ovat kaikki suojelupolitiikassa välttämättömiä, ja tavaltaan myös riippuvaisia toisistaan (Savolainen 2019.)

Monen vastaajan mielestä ”Turun tauti” elää yhä; he pitävät erittäin ongelmallisena kytköstä rakennusliikkeiden ja poliitikkojen välillä. ”Enemmistö Turun päättäjistä kuuntelee rahan ja rakennusfirmojen ääntä”, väittää kaupunginvaltuustossakin aikoinaan istunut kansalaisjärjestöaktiivi (TYKL/spa/194: aktiivi 5). Myös toisen aktiivin mielestä ”Kaavoitus ja kaupunkisuunnittelu on usein taloudellisten intressien ohjaama. Tähän liitetään poliittiset tuet ja paketti on selvä”. (TYKL/spa/194: aktiivi 2.) Eräälle vastaajalle Turun tauti tarkoittaa ”Rakennusyhtiöiden ja poliitikkojen etukäteen ties missä sovittuja päätöksiä, jotka tuodaan demokraattisiin päätöksentekoeleimiin, kuten lautakuntaan, sellaisinaan hyväksyttäväksi. Asiat esitetään kiireellisinä tässä vaiheessa” (TYKL/spa/194: aktiivi 8). Rakennuslautakunnan jäsen puolestaan kritisoi puolueiden ryhmäpäätöksiä: ”Ryhmäpäätökset jyräävät tärkeimpien ryhmien jäsenten oman ajattelun, ja todellinen päätäntävalta on jossain aivan muualla kuin siellä missä sen pitäisi olla” (TYKL/spa/194: lautakunnan jäsen 2). Uskoisin tällä olleen vaikutusta myös siihen, että sain lautakunnista niin vähän kyselyvastauksia.

Turun kaupunkisuunnittelua ja kaavoitusta pitkään seuranneiden Maarit Nermeksen ja Pauliina de Annan (2019: 81) mukaan Turun poliittisessa päätöksenteossa ei helpolla tartuta esteellisyyteen: juuri mikään vaalirahoitus tai sidonnaisuus kaavoituksesta hyötyviin yhteisöihin ei nykytulkinnan mukaan tuo lain vastaista esteellisyyttä.

Turun tauti -oireilun lisäksi ongelmaksi koettiin tiedon puute: useimpien vastaajien mielestä

tavallisilla kaupunkilaisilla ei ollut riittävästi tietoa rakennussuojeluun liittyvästä lainsäädännöstä, mutta mikä vielä ongelmallisempaa: tietoa ei näyttänyt olevan myöskään kaikilla päättäjillä. Ympäristö- ja kaavoituslautakunnan jäsen perustelee väitettään näin: ”Viime aikoina luvattoman moni Turun päätös on myöhemmin osoittautunut lainvastaiseksi oikeuskäsittelyssä”. (TYKL/spa/194: lautakunnan jäsen 3). Toinen lautakunnan jäsen toteaaakin:

”Nähdäkseni minulla ei ole ”riittäviä” (tarkoitan tällä hyviä) tietoja juuri minkään aiheen lainsäädännöstä. Pelkästään lautakuntatyötä varten tulisi tuntee erittäin monia lakikokonaisuuksia ja luottamushenkilöillä ei juuri koskaan ole hyvää käsitystä näistä”. (TYKL/spa/194: lautakunnan jäsen 4.)

Ihmeikös sitten, etteivät tavalliset kaupunkilaisetkaan usein tiedä, miten ja milloin voi ilmaista oman kantansa kaavaprosesseissa.

Myös kokonaisvaltaisen, pitkän linjan kaupunkisuunnittelun ja johdonmukaisen rakennussuojelupolitiikan puute koettiin selkeäksi ongelmaksi. Vanhan rakennusperinteen ystävää kirjoittaa vastauksessaan näin:

Ihmettelen erityisesti kaavaosaston kaupunkikuvanäkemyistä, joka vaihtelee aina kulloisenkin tilanteen mukaan. Välillä halutaan saada 'eheää kaupunkikuvaa' (kun vanhojen talojen tilalle halutaan kohottaa uutta), välillä taas halutaan ”kiintoisaa vuoropuhelua vanhan ja uuden välillä” (kun tehdään vanhan miljööseen keskelle ylitehokas suunnitelma). [...] Viime aikojen suosikkiperustelu on ollut kaupunkikeskustan elävöittäminen asumisella ja 'kaupunkirakenteen tiivistäminen'. (TYKL/spa/194: aktiivi 7.)

Kaavoitus tapahtuu usein niin sanottuna ”tilkkutäkki- tai postimerkkikaavoituksena”, tontti ja kortteli kerrallaan. Järjestöaktiivi kaipaakin Turun keskustaan uutta lainvoimaista suojelusunnitelmaa, jossa vanha rakennuskanta arvotettaisiin:

Ensinnäkin Turun kaupunki pitäisi velvoittaa tekemään yleiskaava ja suojelun vaihekaava joka sen jälkeen sitoo kaupungin kaavoitustoimea. Ja yleiskaava sekä suojelun vaihekaava pohjautuvat monipuolisiin ja perusteellisiin selvityksiin ja inventointeihin sekä lausuntoihin. (TYKL/spa/194: aktiivi 4.)

Keskustan rakennussuojelusta kyllä tehtiin inventointiluettelo ja rakennussuojelun vaihekaava jo 1980-luvulla, mutta se ei koskaan saanut lainvoimaa. Vuonna 1997 kaupunginvaltuusto päätti laatia Turun keskustaan tarkemman osayleiskaavan, mutta tätäkään ei ole toteutettu (Nermes & de Anna 2019: 95). Nermeksen ja de Annan (2019: 92–94) mukaan Turun yleiskaavan epämääräisenä pitäminen onkin yksi olennainen piirre Turun taudissa: yleiskaava ei ohjaa asemakaavoitusta, vaan asemakaavat ohjaavat yleiskaavoitusta. Heidän mukaansa yleiskaavan yleispiirteisyyden ja epämääräisyyden varsinkin keskusta-alueella

ovat vahvistaneet myös useat viranomaiset. Lainvoimaisen suojelukaavan puute edesauttaa näin ”postimerkkikaavoituksen” jatkumista.

Kenties myös Turun kaupunkisuunnittelussa olisi sija useissa maissa käytetyn *karakterisaation* menetelmille. 1990-luvulla Englannissa kehitetyssä karakterisaatiossa yhteisöjä autetaan hallitsemaan historiallisessa ympäristössä tapahtuvaa muutosta kokonaisvaltaisella tavalla. Suunnittelun lähtökohtana ovat kaupungin omaleimaiset historialliset alueet, jotka ensin kartoitetaan ja rajataan. Uutta rakentamista suunniteltaessa huomioidaan alueen historiallinen menneisyys tarkoin ja pyritään säilyttämään alueelle luonteenomaiset piirteet. Kunkin alueen myönteistä ”karakteeria”, luonnetta, pyritään vahvistamaan ja kielteistä vähentämään. Prosessissa huomioidaan myös kunkin alueen identiteetti, maisemat ja avoimet alueet, kulttuuriperintö ja kaupunkitila sekä korttelirakenne ja liikkuminen. Perustana ovat kestävyys, avoimuus, moniarvoisuus ja monitieteisyys. (Fairclough; ks. myös Wwv22.)

Turun uusi Yleiskaava 2029 on nyt luonnosvaiheessa, ja kaavaan liittyviä suojelutavoitteita on valmisteltu yhteistyössä museokeskuksen ja rakennusvalvonnan kanssa. Kaavaselostuksen mukaan tärkein työ on ollut museon ja kaavoituksen yhdessä tekemät täydennysinventoinnit vuosina 2013–2017. Niiden perusteella on luotu ”ajankäytön suojelutavoitteet”, joissa on huomioitu myös moderni rakennusperintö. (Yleiskaava 2029: 38.) Toivottavasti uusi yleiskaava suojaa myös yksittäisiä vanhoja puutaloja, eikä moni niistä ehdi kadota ennen kuin uusi yleiskaava astuu voimaan.

9.3 Lisää tietoa ja vuorovaikutusta rakennusperinnön turvaksi?

Kaavoituksen kehittämisen ja suojelukaavojen voimaan saattamisen lisäksi moni kyselyni vastaaja piti tärkeänä koulutusta sekä yleisen tietoisuuden ja keskustelun lisäämistä. Myös Kaskenkatu 15a:n ”vaihtoehtokaavan” toinen arkkitehti Riikka von Martens painottaa tätä:

Kaupunkisuunnittelu tulisi avata yleiseksi keskustelun aiheeksi yhteiskunnassa, tehdä siitä arkipäivää ja kansantajuista. Yleinen tietous ympäristömme asioista takaa parhaimman tuloksen kaupunkia kehitettäessä tasapainoisesti.

Von Martens uudistaisi myös arkkitehtien koulutusta, jossa vanhojen yksittäisrakennusten säilyttämistä kaupunkikuvassa saatetaan hänen mukaansa pitää jopa hölmönä. “Ensin tulisi aina tutkia mahdollisuutta säästää oleva rakennus ja tutkia miten se soveltuu esimerkiksi uuteen käyttötarkoitukseen”, ohjeistaa von Martens. Arkkitehteillä on paljon valtaa, mutta

sitä on myös ”tavallisella” kansalla: kansanliikkeet alkavat aktiivisista kansalaisista. Yksi vastaajistani vetoaakin kaupunkilaisten omaan aktiivisuuteen keskustelun herättämisessä:

Kyllä kaupunkilaisten pitää itse olla aktiivisia, tuoda esiin säilyttämisen merkitystä ja rakennusten arvoa ja merkitystä ihmisille ja kaupunkikuvalle. Täytyy herättää keskustelua siitä, millaisen kaupungin haluamme, mitä vanhat rakennukset tuovat ja merkitsevät. (TYKL/spa/194: asukas 3.)

Kaupunkilaisten ja yhdistysten aktiivisuus on onnistunut pysäyttämään pusku- ja traktorin monta kertaa. Myös Kaskenkatu 15a:n tapauksessa suojelutiimimme vaikutti osaltaan empi-retalon säästymiseen, ja herätti aktiivisella toiminnallaan myös paljon keskustelua. Meidän Turku ry:n aktiivien mukaan pitkäjänteisellä kansalaistoiminnalla on ”tiettyä ennaltaehkäisevää vaikutusta” ja joskus sillä on myös konkreettista vaikutusta hallintoon ja kaavapäätöksiin (Nermes & de Anna 2019: 110).

Turun kaupunki kyllä harjoittaa osallistavuutta ja vuorovaikutusta maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti: tiedottaa ajankohtaisista kaava-asioista *Kaavoituskatsaus*-lehdessä, järjestää yleisötilaisuuksia ja tiedustelee internet-kyselyissä kaupunkilaisten mielipiteitä liittyen kaupunkisuunnitteluun. Vuonna 2018 toteutettiin Tulevaisuuden Turku 2029 -kysely, johon itsekin aktiivisena kaupunkilaisena osallistuin (Yleiskaava 2029: 76.)

Kuulemis- ja keskustelutilaisuuksia järjestettiin myös Turunmaan sairaalan kaavaprosessissa, mutta paljonko vuorovaikutuksella oikeasti on vaikutusta ratkaisuihin? Eräs kansalaisaktiivi toteaa vastauksessaan: ”Prosessi on nykyisellään enemmän kuunteleva, mutta kuntalaisten kuuleminen ei vaikuta kaavoituspäätöksiin. Se on ns. kaavoitusteatteria. Tontin omistajan tahto ratkaisee”. Hänen mielestään kaupunkimaisema on kuitenkin kuntalaisten yhteinen, eikä yksittäisen maanomistajan ”ole oikeutettua saada tontilleen arvonnousua siitä, että vanha rakennus puretaan ja korvataan isommalla uudisrakennuksella. Se on kuntalaisten ojentama lottovoitto grynderille”. (TYKL/spa/194: aktiivi 6.) Rakennuksen ja tontin omistajan valta onkin suuri – näin myös Kaskenkatu 15a:n tapauksessa. Myöskään Maire Mattisen (2006: 122) mukaan rakennettua ympäristöä ei koeta kansallisena kulttuuripääomana tai kansalaisten yhteisenä elinympäristönä, vaan yksityisomaisuutena, josta omistajalla on yksinoikeus päättää. Siksi omistaja kokee yhteiskunnan antamat rajoitukset vääräksi.

Useat kyselyvastaajistani toivoivat, että myös asiantuntijoiden, museoviranomaisten ja yleishyödyllisten tahojen näkemyksiä huomioitaisiin päätöksenteossa enemmän:

Ohjaavaa päätöksentekoa tarvitaan lisää. Siinä asiantuntijat arvioivat tilannetta ja sillä on todellista painoarvoa rakennusten kohtaloa arvioitaessa. Valtuustolla, asiantuntijalautakunnalla eli kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunnalla, asiantuntijoilla kuten kaupunkikuvaneuvottelulautakunnalla, museoviranomaisilla ja kansalaisjärjestöillä pitäisi olla myös vaikutusmahdollisuus matkan varrella. Aasukkaiden kuuleminen on myös oleellista demokraattisessa päätöksenteossa. (TYKL/spa/194: aktiivi 2.)

Myöskään Aura Kivilaakson (2017b) mielestä auktorisoidun perinnön diskurssi ei huomioi riittävästi kulttuuriperinnön asiantuntijan näkökulmaa kaupunkisuunnittelussa, ja asiantuntijat ja asukkaat asetetaan helposti mustavalkoisesti vastakkain. Kyse on kuitenkin arvovallinnoista, eikä universaalia totuutta ole.

Me Kaskenkatu 15a:n jugend- ja empiretalojen puolesta kamppailleet kansalaisaktiivit tulimme kyllä kuulluiksi niin kuulemis- ja yleisötilaisuuksissa kuin mediassakin, mutta näkemysiemme ei mielestämme oikeasti kuunneltu ja huomioitu riittävästi. Myöskään kaupunkisuunnittelu/kaavoittaja ei ollut toteutuneeseen vuorovaikutukseen tyytyväinen. Vuorovaikutusraportissa todetaankin: ”vuorovaikutuksessa ei tasapuolisuus ole toteutunut, osallisuuden käsite on hämärtynyt ja keskeiseksi arvokeskustelun kohteeksi on noussut puutalojen suojele”. Kaavoittajan mielestä vuorovaikutus ei toteutunut kaavoituksen johtamana, vaan julkisuudessa. (Vuorovaikutusraportti: 48.)

Entinen naapurini ehdottaa suojeluristiriidoissa ratkaisuksi uutta monipuolista toimikuntaa, joka selvittelisi asiaan liittyvät faktat ja eri tahojen toiveet, ja esittäisi sitten ehdotuksen ratkaisukeinoista (TYKL/spa/194: asukas 8). Ympäristöhallinnon ohjeissa luetellaan paljonkin vaihtoehtoisia osallistamis- ja vuoropuhelumenetelmiä, joilla osallisten ääni voitaisiin saada paremmin kuuluviin: esimerkiksi mielikuvakartat, haastattelut, kävelykierrokset, muisteluilat ja muut ryhmäkeskustelut, tulevaisuusverstaat, suunnittelupajat tai nettifoorumit (Osallistuminen yleis- ja asemakaavoituksessa 2007: 6). Etuna näillä menetelmillä on helposti marginaaliin jäävien ryhmien tavoittaminen, ongelmana taas saadun tiedon sovellettavuus käytäntöön (Karhunen 2008: 238–239).

Niin kutsutun ”Strandellin kulman”¹¹ yli vuosikymmenen kestäneessä suojelukiistassa Turussa yritettiin löytää ratkaisu sovittelumenetelmällä vuosina 2010–2011. Osallisten, virkamiesten ja tontinomistajien näkemysristiriitoja oli ratkomassa Suomen Sovittelufoorumi ry, osana ”Sovittelu maankäyttö- ja ympäristöristiriidoissa (SOMAR) -pilottihanketta. Asema

---

¹¹ Turun Koulukadun ja Eerikinkadun kulman kaksi puutaloa, joista toinen on nyt purettu ja toinen päätettiin suojella.

kaavaluonnoksen tiivistelmässä (Www23) kirjoitetaan:

sovittelun tuloksen rooli vaikutti epäselvältä sovittelun eri tahoille. Kysymyksenä oli voidaanko kaavan ongelmakohtia ratkaista sovittelussa vai onko sovittelu lähinnä laajennettu valmistelu- ja tiedon kokoamisprosessi kaavoittajalle. Käytännössä päädyttiin jälkimmäiseen. Todettiin, ettei se, että ratkaisu on saavutettu sovittelulla, voi olla peruste kaavoitusratkaisulle.

Sovitteluprosessissa eniten kannatusta saaneissa ratkaisumallissa molemmat kiistanalaiset puutalot olisi suojeltu, ja uudisrakennus olisi rakennettu ainoastaan piha-alueelle. Myös Turun museokeskus ja Meidän Turku ry kannattivat tätä vaihtoehtoa. Tontin omistava Skanska Oy ei kuitenkaan pitänyt toisen puutalon korjaamista mahdollisena, ja lopulta se purettiin. (Www23.) Jälleen tontin omistajan kanta voitti.

Vaikka maankäytön suunnittelussa onkin siirrytty entistä vuorovaikutuksellisempaan suuntaan ja tutkijat korostavat kansalaisvaltaisuuden lisäämisen tärkeyttä kaupunkisuunnittelussa, ovat rakennettuun ympäristöön liittyvät ratkaisut useimmiten lähtöisin päättävistä elimistä (Kivilaakso 2017a: 205 < ks. Koivula 1982b: 39; Häkli 1997: 44-48). Kun osallistuminen tapahtuu kulttuuriperinnön auktorisoidun diskurssin avaamassa maailmassa, eivät viranomaisten ja asukkaiden maailmat kohtaa (Karhunen 2014: 241).

Osallistavuus ja eri toimijoiden välinen vuorovaikutus olisi kuitenkin tärkeää myös kulttuurisen kestävyuden kannalta. Olisi tärkeää hyödyntää yhdyskuntasuunnittelussa ne myös merkitykset, joita paikoissa toimivat ihmiset itse näille paikoille antavat. (Kivilaakso 2017a: 207 < ks. Siivonen 2009: 71–72.) Myös karakterisaatioprosessissa painotetaan yhteisöllistä ja demokraattista osallistumista suunnitteluun (Fairclough).

Vuorovaikutuksen onnistumisessa – ja erityisesti ristiriitatilanteissa - keskeistä on toimiva viestintä. Aura Kivilaakson mukaan asukkaiden ja asiantuntijoiden väliset ristiriidat johtuvat useimmiten juuri viestinnällisistä ongelmista. Kulttuuriympäristönäkökulman vahvistaminen päätöksenteossa, kuten kaavoituksessa, vaatisi kulttuuriympäristön asiantuntijoilta uudenlaisia viestintätaitoja. Oman ammattikielensä lisäksi heidän tulisi osata puhua suuren yleisön tavoittavalla yleistajuisella kielellä sekä tiiviillä ja ratkaisukeskeisellä päättäjien kielellä. Ratkaisuna Kivilaakso näkee asiantuntijaviestinnän kehittämisen vuorovaikutteisemmaksi ja keskustelevammaksi. Tärkeää olisi päästä vastakkainasettelusta yhteisymmärryksen tavoitteluun. (Kivilaakso 2017b.) Rakennusperintökysymyksissä paraskaan viestintä ei silti vähennä tontin tai rakennuksen omistajan valtaa.

Asiatuntijaviestinnän lisäksi myös tiedotusvälineillä on kaavoituksessa ja rakennussuojelussa tärkeä ja näkyvä rooli. Turunmaan sairaalan kaavaehdotuksen vuorovaikutusraportissa paikallismedian rooleja kuvataan näin: ”Julkisen Turunmaan sairaalan kehittäminen ja sen perustelut ovat olleet esillä lähinnä ruotsinkielisessä paikallislehdessä, Åbo Underrättelse- rissa. Muut paikallismediat ovat uutisoineet kulloistakin kaavoituksen vaihetta em. konflik- tista käsin”. Kaupunkisuunnittelun mukaan laajasti uutisoitu konflikti antoi sairaalan käyt- täjille käsityksen, että sairaalan säilyminen oli uhattuna. (Vuorovaikutusraportti: 48.) Kukin katsoo konfliktia omasta näkökulmastaan – minun ja muiden kansalaisaktiivien mielestä uhattuna olivat ennen kaikkea Kaskenkatu 15a:n jugend- ja empiretalo.

9.4 Muita keinoja pelastaa vanha arvokas puutalo

Usein vanha talo rapistuu purkukuntoon, kun sen omistajan rahkeet, rahat tai kiinnostus eivät riitä kunnossapitoon. Omistaja voi nähdä suojelukohteen taloudellisena taakkana (Mattinen 2006: 122). Rahalla ja taloudella oli ratkaisevan suuri merkitys myös Kaskenkatu 15a:n ta- pauksessa: Vuokraisäntäni Antti Eurannon (sähköposti 13.5.2018) mukaan asumista ei olisi voinut enää jatkaa ilman rakennusten perusteellista korjausta; kyse olisi ollut miljoonare- montista. Jugendrakennus olisi pitänyt paaluttaa, ja asumismukavuutta parantaa keskusläm- mityksellä, paremmalla lämpöeristyksellä ja ajanmukaisilla pesutiloilla. Vuokrista ei jäänyt rahaa korjauksiin, eikä vuokria voitu korottaa puuttuvien mukavuuksien takia. Lisäksi kallis kiinteistövero vei suuren osan vuokratuloista. Lisähaasteensa toi se, että kiinteistön omisti perikunta, ja taloudelliset riskit vaatimaan korjaushankkeeseen olivat liian suuret. Kun talo vuonna 2011 tyhjjeni asukkaista, se rapistui nopeasti entisestään (ks. Kuvaliite 6).

Yksityiset kiinteistönomistajat voivat näin joutua tilanteeseen, jossa rahaa ja resursseja talon pelastamiseen ei ole, vaikka tahtoa kenties olisikin. Mattisen (2006: 123) mukaan myös yk- sityisomistuksessa oleva kiinteistö on kuitenkin osa yhteistä kulttuuriperintöä ja yhteistä kaupunkikuvaa tai kulttuurimaisemaa. Osa kyselyyni vastanneista toivoikin valtion tai kau- pungin ottavan tarvittaessa enemmän vastuuta rakennussuojelusta ja kunnossapidosta. Eräs lautakunnan jäsen ehdotti seuraavaa:

Erityisen suojelun ja kunnossapidon tarpeessa olevia rakennuksia pitäisi ostaa kunnalle tai valtiolle, mikäli niiden omistajat eivät halua tai pysty suojelua toteuttamaan. Myös yksityisten toteuttamaa suojelua pitäisi tukea enemmän. Kiistanalaisissa tapauksissa kuntien valtaa on vä- hennettävä, mutta myös valtion pitää osallistua suojelun rahoittamiseen. (TYKL/spa/194: lau- takunnan jäsen 2.)

Ympäristöministeriö osoittaakin ELY-keskuksille määrärahaa jaettavaksi avustuksina rakennusperinnön hoitoon. Avustuksia voidaan myöntää ”yksityisille omistajille ja rakennusperinnön hoitoa edistäville yhteisöille kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen”. (Www24.) Lisäksi Museovirastolta voi hakea entistämisavustuksia.

Myös Kaskenkatu 15a:n suuren, ruostuneen peltikaton kunnostamiseen haettiin avustusta ELY-keskuksesta. Rahaa ei kuitenkaan saatu, ja katto jatkoi ruostumistaan. Jos avustuksiin budjetoitaisiin valtion ja kuntien suunnalta enemmän rahaa, ja omistajia kannustettaisiin ja opastettaisiin enemmän avustusten hakemisessa, saattaisi moni vanha talo pelastua. Kyse on jälleen arvovalinnoista: mitkä ovat valintakriteerit ja ehdot, ja mikä rakennusperintö nähdään avustuksen arvoisena?

Aina eivät kiinteistöjen omistajat edes haaveile korjaamisesta tai suojelusta, vaan rakennukset päästetään purkukuntoon tarkoituksella – huolimatta siitä, että laki velvoittaa pitämään ne kunnossa. Tyhjillään seisovat puutalot saattavat myös ”yllättäen” palaa. Ne saattavat myös päätyä vallatuiksi, mistä on sekä onnistuneita että epäonnistuneita esimerkkejä. Yksi onnistuneista on Oranssi ry, helsinkiläinen nuorten kansalaisjärjestö, joka mahdollistaa omaehtoista kulttuuri- ja asumistoimintaa. Yhdistys aloitti toimintansa vuonna 1990 ottamalla haltuunsa käytöstä poistettuja tiloja, ja muokkaamalla niistä asumiseen ja kulttuuritoimintaan sopiviksi. (Www25.)

Port Arthurin säilymisessä yksi ratkaisevista tekijöistä oli taloyhtiöiden yhtiöjärjestyksen sisältämä ”lunastuslauseke”. Sen mukaan naapurin myydessä asuntonsa ulkopuoliselle, oli yhtiön muilla osakkailla oikeus lunastaa asunto ostohintaan. (Www26.) Tämä esti rakennusfirmoja ostamasta Portsan taloja itselleen, asunto kerrallaan. Samasta syystä asuntojen koko on Portsassa suurentunut. Vuodelle 1980 päivätyssä suojeluasemakaavassa lähtökohtana olikin kellarien ja ullakoiden kunnostaminen asuintilaksi, mikä nosti aluetehokkuuden noin 2,5 kertaiseksi. Lisäksi 1980-luvulla saatiin kaupungin suosituksesta valtion perusparannuslainaa Turun puutaloalueiden korjaamiseen. (Laaksonen 2016: 149.)

”Portsan mallin” kaltainen ostojärjestys voisi toimia myös muualla. Kaskenkatu 15a:n naapurini pohtii vastaavaa: ”Jos saataisiin jotenkin yleisesti muutettua taloyhtiöiden hallintoon ja omistusoikeuksiin liittyviä sääntöjä niin ettei rahalla olisi mahdollista saada enemmistö-

valtaa, niin moni talo saattaisi säästyä (TYKL/spa/194: asukas 5). Portsaa pidettiin onnistuneena esimerkkinä myös siitä, miten demokratia saa ihmiset tuntemaan vastuuta välittömästä läheisyydestään. Toinen naapurini ehdottaakin: ”Aletaan pitämään niitä kunnossa, tyhjiin taloihin asukkaita, annetaan ihmisille enemmän autonomiaa asuinalueidensa kehittämisessä ja ylläpidossa” (TYKL/spa/194: asukas 7).

Kun tontin omistajalla on varaa ja kiinnostusta, voi kaavakiistan ratkaisu olla myös rakennuksen pysyvä tai tilapäinen siirto. Vuonna 2017 Turun Puistokatu 7:ssä moni hieraisi silmiään, kun 1800-luvun suojeltu puutalo matkasi autonlavalla evakkoon tontin toiselle laidalle siksi aikaa kun tontille rakennettiin parkkiluola. Toinen suojelluista puutaloista purettiin hirsi kerrallaan ja pystytettiin myöhemmin uudelleen. (Hägg: 2017a.) Joskus talot ovat muuttaneet kauaskin synnyinsijoiltaan. Kaskenkatu 15a:n jugendtalo olisi ollut muutto-operaatioon hankalan suuri ja kallis.

9.5 Rakennusperinnön säilyttämisestä taloudellista hyötyä?

Yksi rakennussuojelun ja -rakennusperinnön säästymisen keskeisistä kysymyksistä kuuluu: miten löytää vanhalle rakennusperinnölle rahalla laskettava arvo? Keskustelu kulttuuriperinnöstä ja rahasta voi tuntua jopa ”alentavalta”, ikään kuin mikään ei olisi ”pyhää”. Talouden kielellä puhuttaessa on kuitenkin puhuttava myös euroista, vaikka kulttuuriperinnön muusta arvosta olisi miten vahvoja todisteita. (Mäntysalo & Schmidt-Thomé 2008: 5.)

Myös kulttuurihistoriallisella arvolla on hintansa, ”arvon hinta”, joka määräytyy yksityisillä markkinoilla tai kansallisvarallisuutena. Hinta voi olla sekä välitöntä että välillistä, ja se voi realisoitua heti tai vasta pitkänkin ajan kuluttua. (Mattinen 2006: 121; Lehtovuori 2009: 20.) Pohjoismainen museoväki käynnisti vuonna 2005 *Economics and Built Heritage* –projektin, tavoitteenaan herättää keskustelua siitä, mitä yhteiskuntataloudellisia arvoja ja merkityksiä kulttuurihistoriallisesti arvokkailla rakennuksilla ja ympäristöillä voi olla (Www28). Syntyi myös saman niminen verkosto, jonka piirissä kulttuuriperintöön ja talouteen liittyvää keskustelua käydään edelleen. Panu Lehtovuori tiivistää hankkeen tulokset näin: 1) suojelun yhteiskunnalliset hyödyt ylittävät sen suorat kulut; 2) suojelu on harvoin bisnestä, ja arvoihin pitää lukea myös julkinen hyvä; 3) tarvitaan monia soveltavia tapaustutkimuksia; ja 4) rakennusperinnön taloudellisen arvon määrittämisellä on merkitystä päätöksentekotilanteissa. Talouslaskenta voi tällöin tuottaa tietoa muun argumentoinnin tueksi. (Lehtovuori 2009: 20.)

Rakennusperinnöllä on myös paljon työllistäviä vaikutuksia. Rakennusperintöstrategian (2001: 42) mukaan rakennusperintö tukee työllisyyttä suoraan korjaamisen työvoimavaltaisuuden ansiosta. Osaavat restauroijat ja korjausrakentamisen ammattilaiset ovat rahan arvoisia, ja yhteistyö oppilaitoksen kanssa voi olla erinomainen ratkaisu niin vanhan rakennuksen, sen omistajan kuin tulevaisuuden osaamisenkin kannalta.

Kaskenkatu 15a:ssakin vanha empiretalo saa nyt toimia korjausrakentamisen opetuskohteena. Sitä on vuodesta 2017 alkaen peruskorjattu tontin omistavan Eschnerska Frilasarettet -säätiön ja Turun ammatti-instituuttiin yhteistyöprojektina, ja työt on tehty opiskelijatöinä korjausrakentamisen opintokokonaisuudessa. Säätiö saa projektin avulla talon kuntoon ja voi samalla osallistua nuorten kouluttamiseen. (Turun ammatti-instituutti: 2017.) Tässä tapauksessa rahoitus huonoon kuntoon päässeeseen empiretalon kunnostamiseen saatiin tontin yksityiseltä omistajalta, Eschnerska Frilasarettet -säätiöltä (Stolpe: 2017).

Välillisesti rakennusperintö tukee työllisyyttä esimerkiksi kulttuurimatkailun ja muun rakennusperintöä hyödyntävän palvelutoiminnan, kuten majoitus- ja ruokailupalveluiden kautta. Ihmiset haluavat asua kulttuurihistoriaisesti arvokkaissa ympäristöissä ja sellaisiin hakeutuu myös yritystoimintaa. Tämän merkitys on huomattava, sillä kulttuurimatkailu on yksi maailman voimakkaimmin kasvavista teollisuudenaloista. (Rakennusperintöstrategia 2001: 42; Mattinen 2006: 123.) Myös Aura Kivilaakson mukaan matkailua edistävät, maisemalliset luonto- ja kulttuuriperintöarvot liittyvät tiiviisti kaupalliseen ja julkiseen hyötyyn ja edistävät myös taloudellisesti kestävästä kehityksestä. Rakennusperinnön taloudellisen merkityksen arvioiminen näyttäisi mahdolliselta, mutta Kivilaakson (2017a: 174) mielestä aiheesta tarvittaisiin lisää tutkimusta.

Vanhojen rakennusten taloudellisia arvoja toi esiin myös Kaskenkadun puutalojen tukiryhmän arkkitehti Riikka von Martens:

Vanhojen rakennusten merkitystä kaupungin tyylin ja brändin luojana ei olla esimerkiksi Turussa lainkaan ymmärretty. Turku on Suomen ensimmäinen pääkaupunki ja Varsinais-Suomen (Varsinaisen Suomen) sydän. Usein ei ymmärretä että vanhojen rakennusten hyödyntäminen uudella tavalla voi olla myös taloudellisesti oikein kannattava investointi ja markkinointivaltti.

Kulttuuriperintö on huomattu imago- ja vetovoimatekijäksi myös silloin kun kaupunkia halutaan kehittää luovuuden sijana: se tarjoaa houkuttelevia kohtauspaiikkoja ja asumismahdol-

lisuuksia (El Haroyny 2008: 42). Myös kulttuurin ja historian tuotteistaminen etenee: vanhat rakennukset tarjoavat puitteita kulttuuri- ja taidetapahtumille, ja ne voivat toimia myös historian elävöittämisen näyttämöinä (Mattinen 2006: 123). Myös Kaskenkatu 15a:n rakennukset toimivat omalaatuisina ja kiinnostavina kohtaamispaikkoina. Omana aikanaan vuokra-
laisten joukossa kukoisti ”vaihtoehtokulttuuri” – taloudellisesti vaatimaton, mutta henkisesti rikas elämäntapa, jossa pärjättiin ilman peruskorjausta ja moderneja mukavuuksia.

Kuva 22 (ylhäällä): Vallaton tila! -valokuvanäyttely vallatuista taloista Euroopassa. Kaskenkatu 15a:n empiretalon ”Hiilipirtissä” syyskuussa 2009. ”Yhteiskunnallista sanomaa, alakulttuureja ja yhteisöllisyyttä” (www.29.fi). Kuvaaja: Terhi Arell 2009.

Kuvat 23 ja 24: (oikealla ja alla): ”Teetä ja kahvia” sekä ”Huomenna valloitan maailman”. Seinänaapurini päästivät jugendtalon viimeisinä vuosina luovutensa valloilleen. Rakennuksen kohtalo näytti selvältä, joten vuokranantajatkaan eivät juuri asettaneet rajoituksia. Kuvaaja: Terhi Arell 2011.

10. VIELÄ YKSI NÄKÖKULMA – JA JOHTOPÄÄTÖKSET

10.1 Katse talon sisään

Käsittelin edellisessä luvussa rakennusperinnön säilyttämiseen ja suojeluun liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia eri näkökulmista. Joskus suojelu onnistuu, joskus voiton vie painajaisten puskuhankuri. Kaskenkatu 15a:ssa molemmat asiat tapahtuivat samalla tontilla. Empiretalon peruskorjauksessa seinärakenteet säästettiin, mutta sisältäpäin taloa ei hevin tunnista samaksi. Onneksi tavoitteena on kuitenkin säilyttää myös vanhaa tunnelmaa, ja käytössä on nykyvaatimusten ohella perinteisiä materiaaleja ja tekniikoita. Vanhoista uuneista on talon muodonmuutoksessa säilynyt vain yksi. (ks. Kuvaliite 7.)

Mitä itse asiassa suojeltiin, kun empiretalo sai uudessa asemakaavassa suojelumerkinnän? Suojeltiin tarpeeksi? Voiko talon ”henkeä” suojella? Näitä kysymyksiä mietin myös vieraillessani Meidän Turku ry:n mukana Puistokatu 7:n suojellussa 1800-luvun puutalopäiväkodissa, siinä joka kävi evakossa tontin laidalla ja palasi peruskorjattuna entisille sijoilleen. En nähnyt sisällä muuta vanhaa kuin yhden ajan patinoiman puuoven¹². Kaikki muu oli uutta – valkoista, harmaata, terästä. Katonrajassa kulki jättimäisiä ilmanvaihtoputkia, ja koko ullakkokerros oli yhtä ilmanvaihtojärjestelmää suurine koneineen. Siirtohankkeen rahoitti tontin omistava Heikki Salmela, Hesburgerin perustaja, ja yhteistyötä tekivät Hartela Oy, restaurointiyritys Restart Oy ja Museovirasto. ”Hankkeessa tarkastellaan, kuinka paljon rakennuksen antikvaarinen arvo muuttuu siirron vuoksi”, kertoo Hartelan vastaava mestari. (Hägg: 2017b.)

Sisätilojen suojelu on yksi kulttuuriperinnön vaalimisen ajankohtaisia kysymyksiä, mihin sekä Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma että Rakennusperintöstrategia velvoittavat. Asialla on kiire, sillä sisätilat ovat usein niin julkisissa kuin yksityisissä rakennuksissa uhanalaisia laajamittaisen korjaustoiminnan takia. Niitä yhdenmukaistetaan muoti-ilmiöiden ja ylikansallisten sisustusmallien mukaisiksi, ja vauhti vain kiihtyy (Www27: 14–16.) Opetusministeriön vuonna 2003 julkaisemassa *Sisätilojen suojelu* selvityksessä todetaan, että jopa suojeltujen rakennusten korjaustöissä on vallalla uudisrakentamispainotteinen työtapo. Myös historiallisissa rakennuksissa seurataan uudisrakentamiseen tarkoitettuja rakentamismääräyk-

---

¹² Meille kerrottiin, että myös koristemaalauksia oli tallella, mutta ne oli kätkeyty uusien seinälevyjen taakse piiloon.

siä. Lisäksi turvallisuus- ja terveellisyysvaatimukset menevät sisätilojen säilyttämisen ja esteettisyyden edelle. (Www27: 6.) Opetusministeriön julkaisua uudempia virallisia selvityksiä ei ole aiheesta tehty.

Myös tiukentuneet energiatehokkuusvaatimukset ovat nykyään haasteena. Ympäristöministeriön vuonna 2018 julkaisemassa oppaassa kehoitetaan huomioimaan ensisijaisesti, ettei kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia kunnostettaessa niiden arvo heikkene. Toimivat ja energiatehokkaat korjaustavat voidaan valita vasta arvojen tunnistamisen jälkeen. Arvot säilyttävä ja energiatehokas korjaus edellyttää oppaan mukaan monialaista asiantuntemusta. (Nöjd & Nieminen 2018: 11.) Opas on kuitenkin vain ohjeellinen, ei velvoittava. Suojelluilla rakennuksilla on enemmän suojaa, sillä maankäyttö- ja rakennuslain mukaan energiatehokkuuteen liittyviä vaatimuksia ei sovelleta siltä osin, kuin ”rakennuksen luonne tai ulkonäkö muuttuisi energiatehokkuutta koskevien vähimmäisvaatimusten noudattamisen vuoksi tavalla, jota ei voida hyväksyä (MRL 132/1999, 117 g §)” (Nöjd & Nieminen 2018: 18-19).

Ensisijaisesti sisätilojen suojeleminen tapahtuu kuitenkin rakennusperintölailla (498/2010), jota voidaan harkinnanvaraisesti käyttää myös asemakaava-alueella: ”Suojeleminen voi koskea myös rakennuksen osaa, rakennuksen kiinteää sisustusta taikka muuta rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta”. (3 §). Käytännöt maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisessa sisätilojen suojelemaan vaihtelevat hieman kaupungeittain-/kunnittain. Verrattuna lain säätämishetkeen [1999] käytännöt ovat kehittyneet, ja lähivuosina lakia uudistetaan. (Salmela: 2019, sähköposti.) Toivottavasti uudessa laissa sisätilat huomioidaan riittävän hyvin.

Ilmapiiiri on muuttumassa myönteisemmäksi vanhojen interiöörien säilyttämiselle. Sisätiloja koskeva tietopohja on kuitenkin vielä puutteellinen, eivätkä kaavoitusta varten laadittavat rakennusinventoinnit tavallisesti sisällä tietoa sisätiloista. Lainsäädäntökin tarjoaa sisätilojen suojelelulle vain rajalliset mahdollisuudet. Opetusministeriön vuonna 2002 asettama työryhmä esittikin MRL:n ja rakennussuojelulain muuttamista niin, että suojeleminen vastaisivat myös sisätilojen suojeleminen tarvetta, ja että rakennusvalvonnalla olisi paremmat mahdollisuudet ottaa kantaa myös sisätilojen suojelemaan. Keskeisen tärkeää asenteiden muokkaamisessa on koulutus ja valistus, sillä edeltävien sukupolvien arvostuksia ja tyylinäkemyksiä usein väheksytään. (Www27: 6, 11.) Tämä näkyy myös Turussa, niin vanhan rakennuskannan purkamisessa kuin säilyneiden talojen sisätiloissakin. Joitakin vuosikymmeniä sitten

kakluuneja purettiin urakalla, ja 2000-luvulla valkoinen väri on peittänyt alleen vanhan rikkaan värimaailman. Eri aikakausista kertovat sisätilat voivat kuitenkin olla kerrostuneisuudessaan arvokkaita (Www27: 14).

Vielä piipahdus jugendtalon sisätiloissa

Sisätilojen säilyneisyys ja autenttisuus oli keskeistä myös Kaskenkatu 15a:n arvoissa. Meille entisille asukkaille niin arvokas vanhan talon ”henki” ja ajan patina olivat paljolti tallella, koska peruskorjausta ei ollut tehty. Turun museokeskuskin arvosti jugendtalon harvinaisen alkuperäisiä sisätiloja, hyvästä syystä: 1960-lukua vanhempia autenttisia sisätiloja on Suomessa vain vähän jäljellä. Uhanalaisuus koskee niin maan vanhinta rakennusperintöä kuin 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun interiöörejä ja porrashuoneita. (Www27: 9.) Tämä teki Kaskenkatu 15a:n jugendtalonkin koristeellisista porrashuoneista niin arvokkaita.

Entäpä jos Panu Savolaisen ja Riikka von Martensin ”vaihtoehtoinen visio” Kaskenkatu 15a:n tulevaisuudesta olisi saanut tuulta siipiensä alle, ja jugendtalo olisi kunnostettu sairaalan käyttöön potilashotelliksi ja toimistotiloiksi? Vaikka katto olisi uusittu ja entistäminen palauttanut rappukäytävien loiston, mitä olisivat nykyaikaiset ilmastointi- ja esteettömyysvaatimukset tehneet sisätiloille, ja minne olisi rakennettu tyyliin sointuva hissi? Miten olisi käynyt jugendtalon hengen? Autenttisuus olisi peruskorjauksessa menetetty, kuten kävi empietalossa ja Puistokadun päiväkodissa. Tämä vaikutti myös museokeskuksen päätökseen olla lopulta esittämättä myös jugendtalon suojelua. Rakennussuojelun kysymyksiin ei usein ole helppoja vastauksia.

Jugendtalosta pihapiireineen olisi saanut hienon talomuseon – esimerkin harvinaisen autenttisenä säilyneestä 1910-luvun turkulaisesta pihapiiristä. Opetusministeriön selvityksessä todetaankin, että rakennuksen muuttaminen museoksi tai hoitaminen nähtävyytenä ja pedagogisena kohteena on pisimmälle viety suojelukeino. Tällöin rakennuksen historia halutaan ”pysäyttää” rakennuksen merkityksen kannalta tärkeään vaiheeseen ja korjaustöissä noudatetaan äärimmäisen säilyttävää, konservoivaa linjaa. (Www27: 26.) Kaskenkadun kotimuseossa olisi varmasti riittänyt kävijöitä. Ajan patinoineen se olisi sopinut hienosti myös kulttuuritapahtumien näyttämöksi. Satavuotinen historia omistajasuvun ja vuokralaisten kotina olisi kuitenkin katkennut.

10.2 Räsymatto valmistuu: yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Tutkielman alkumetreillä vertasin aineistoani vanhaan puutalon räsymattoon, joka on kudottu eri ikäisistä ja värisistä materiaaleista. Kutomastani matosta tuli pidempi kuin olin suunnitellut, sillä kuteita löytyi aina vaan lisää – välillä ovista ja ikkunoista tulvien. Vaati työtä ja kärsivällisyyttä saada sotkuiset kuteet aina uudelleen järjestykseen ja valita niistä parhaat, niin että kutominen saattoi jatkua. Mattoon jäi varmasti riitasointuja – ehkä reikiäkin – mutta nyt on aika levittää se nähtäväksi.

Ajatuksia tutkimusprosessista

Valitsin opinnäyte-kudelmani aiheeksi entisen kotini Kaskenkatu 15a:n, koska sen rakennukset – satavuotias jugendtalo ja pian Turun palon jälkeen rakennettu empiretalo – joutuivat purku-uhan alle ja halusin saada niiden tarinat talteen. Minusta tuli myös rakennuksia puolustaneen kansalaisaktiiviryhmän jäsen, ja päädyin mukaan vuosia kestäneeseen suojelutaiteluun. Sen aikana kaavoittamisen käytännöt ja kiemurat tulivat tutuiksi ennen kaikkea osallisen näkökulmasta. Samaan aikaan sain ja keräsin aineistoa pro gradu -tutkielmaani varten.

Lähdin tutkielmassani liikkeelle tontin rakennuksista, mutta tutkimusprosessin edetessä niistä tuli kuin aikakoneita kaupungin historiaan ja yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin. Taistelu minulle rakkaiden rakennusten puolesta laajeni käsittelemään Turussa vuosikymmeniä kestänyttä ja yhä edelleen jatkuvaa keskustelua ja kamppailua arvokkaan rakennusperinnön puolesta.

Olen tällä aikamatkalla yhä: kiinnostukseni Turun historiaa ja sen rakennus- ja kulttuuriperintöä kohtaan on syventynyt entisestään, ja katselen vanhoja rakennuksia vieläkin tarkemalla silmällä kuin tutkielmaa aloittaessani. Etnologinen katseeni kohdistuu talon ulkokuoren lisäksi myös sen sisätiloihin: onko talon hengelle annettu elintilaa, vai onko se ajettu pakoon historiasta piittaamattomalla peruskorjauksella ja vaihtuvilla muotitrendeillä? Keitä talossa asuu ja mitkä ovat heidän arvonsa?

Tutkimusprosessin myötä oma asemani on siirtynyt puretun jugendkotini asukkaasta, asemakaavanmuutoksen osallisesta ja suojelutaitelun aktiivista kohti asiantuntijuutta. Omaan tutkimusaineistooni ja aiempaan tutkimukseen perehdyttyäni minun on nyt hieman helpompi ymmärtää myös ”vastapuolen” – tontin uuden omistajan, kaavoittajan ja päättäjien enemmistön – näkemyksiä, vaikka olenkin yhä monista asioista eri mieltä. Kaavakiistan aikana eri osapuolten arvot joutuivat usein törmäyskurssille.

Kaskenkatu 15a:n rakennuksiin ja niissä elettyyn elämään liittyvät arvot nousivat heti tutkielmani alussa keskiöön. Matkan varrella olen käyttänyt valitsemiani tutkimusmenetelmiä parhaani mukaan. Muistitietotutkimusta olen soveltanut Kaskenkatu 15a:n asukkaiden muistoihin liittyvissä osioissa, tuoden esille heidän kokemuksiaan ja arkeaan vanhoissa taloissa. Myös autoetnografia on kulkenut matkassa mukana – milloin näkyvämmiin, milloin sukeltaen strategioiden, ohjelmien ja pykälien taakse piiloon. Omat tutkimuskäytäntöni sekä asemani asukkaana, aktivistina ja tutkijana olen pyrkinyt tuomaan selkeästi esille. Toivottavasti olen myös onnistunut herättämään tunteita ja kylvämään muutoksen siemeniä. Ruohonjuuritasolla tekemäni, lähidemokratian toteutumiseen ja kaupunkisuunnitteluun linkittyvä tutkimukseni, joka tuo kaupungista esiin ”pienempiä kertomuksia”, kuuluu myös yhteiskuntaetnologian piiriin. En tiedä, paljonko sovelsin ”taistelevan tutkimuksen” metodeja, mutta ainakin olin taisteleva tutkija. Itseymmärrystä omaan elämäni kytkeytyvä tutkielma varmasti ainakin lisäsi – ja auttoi minua saamaan Kaskenkadun elämänvaiheeni ”kansien väliin”. Samalla nuo vanhat rakennukset ja niissä eletty elämä tulivat entistä paremmin dokumentoiduksi, mikä oli yksi tutkielmani tavoitteista.

Yhteenvetoa: tärkeimmät arvot

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni koski Kaskenkatu 15a:n rakennusten tärkeimpiä arvoja ja merkityksiä eri osapuolten näkökulmasta. Asukkaille arvokkaimpiin asioihin kuuluivat kyselyvastausten perusteella talon ”henki” ja tunnelma. Tähän kuuluivat olennaisesti tulisijat – kakluunit ja hellat – sekä asuntojen ja porraskäytävien kauniit, käsintehdyt yksityiskohdat. Elävä tuli ja historian läsnäolo olivat olennainen osa talon henkeä. Tärkeimpiin arvoihin kuului myös vihreä pihapiiri vanhoine puineen, lintuineen ja eläimineen. Ne olivat olennainen osa paikan tunnelmaa, ja pihapiirin luonnosta nautittiin kaikilla aisteilla. Kodin hengen ja vihreän pihapiirin lisäksi aineistosta nousi esille kolmaskin tärkeä arvo: naapurit ja yhteisöllisyys. Eri aikoina yhteisöllisyys on ilmennyt eri tavoilla, mutta aina on löytynyt asukkaiden keskinäistä kanssakäymistä ja huolenpitoa, joskin myös ongelmia ja ongelma-asukkaita.

”Ulkopuolisten” ryhmien – kaavoittajan, lautakuntien jäsenten, Turun museokeskuksen, kansalaisaktiivien ja tiedotusvälineiden – arvojen tiivistäminen on hankalampaa. “Kansalaisaktiivit” näkivät tontin vanhoissa rakennuksissa paljon tärkeitä arvoja, vaikkei kaikilla ollutkaan paikkaan henkilökohtaista suhdetta. He halusivat, että molemmat vanhat rakennukset suojellaan. Myös museokeskus näki molemmissa puurakennuksissa kulttuurihistoriallisia arvoja. Se toi esille myös alkuperäisinä säilyneitä sisätiloja, mutta päätyi lopuksi esittämään ainoastaan empiretalon suojelua. ELY-keskuskin esitti empiretalon suojelua, pitäen sitä tärkeänä kaupunkikuvan kerroksellisuudelle. Ympäristönsuojelutoimisto puolestaan

nosti esiin korttelialueen puuston merkittävyyden sekä kaupunkikuvallisesti että luonnon monimuotoisuuden kannalta. Kaavoitusarkkitehti Iina Paasikivi toi selvityksessä esille muun muassa empiretalon iän ja säilyneisyyden, mainiten myös asutushistorian vuokralaisineen. Kaavoittajalle tärkein tavoite oli kuitenkin Turunmaan sairaalan toiminnan turvaaminen ”alkuperäisessä kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa sairaalassa”. Kaavoittajalle naapuritontin käyttöarvo oli lähellä nollaa, mikä erosi suuresti kansalaisaktiivien ja ainakin useimpien jugendtalon asukkaiden ja näkemyksistä.

Yhteenvetoa: miksi – ja milloin – vanhat puutalot pitäisi säilyttää?

Toisessa tutkimuskysymyksessäni selvitin, mitä vanha rakennusperintö merkitsee vastaajille kaupunkitasolla, ja mikä tekee vanhoista taloista kiinnostavia ja säilyttämisen arvoisia. Vastauksissa vanhat rakennukset ovat itsearvoisesti tärkeitä: niillä on olennainen rooli kulttuurihistorian ja arkkitehtuurin todistuskappaleina. Ne myös tuovat kaupunkiin tunnelmaa ja ”henkeä”, ovat kauniita ja kestäviä, elävöittävät kaupunkikuvaa ja kertovat ajasta, jolloin tekijät saattoivat olla ylpeitä kättensä työstä. Eräälle vastaajalle vanhat talot olivat merkkejä turkulaisuudesta, syy miksi monet tulevat kaupunkiin. Myös talojen mukanaan kantamia tarinoita arvostettiin. Eräs vastaaja halusi säilyttää jokaisen yli satavuotiaan talon, toisen mukaan purkamisen pitäisi olla poikkeustapaus, koska erilaisia tyylejä edustavia puutaloja on jäljellä niin vähän. Kolmas käänsi kysymyksen nurinpäin: milloin tehorakentaminen voisi olla sallittua?

Museoviranomaisten, muiden asiantuntijoiden ja tavallisten turkulaisten näkemyksiä toivottiin huomioitavan päätöksenteossa nykyistä enemmän. Käyttämästäni tutkimuskirjallisuudesta rakennusperinnölle löytyi samansuuntaisia arvoja ja merkityksiä: vanhat rakennukset ovat ”muistin paikkoja”, ne vahvistavat historiatietoisuutta, ovat muistoja menneestä elämästä ja liittävät kokijansa ympäristöön, paikallisidentiteettiä ja yhteisöllisyyttä vahvistaen. Jaan suurimman osan kyselyvastausten ja keskeisen tutkimuskirjallisuuteni sisältämistä arvoista ja ajatuksista. Todettakoon silti, että vanhojen puutalojen säilyttämiseen kenties kriittisemmin suhtautuvilta henkilöiltä, kuten Kaskenkatu 15a:n jugendtalon purkamista kannattaneelta ympäristö- ja kaavoituslautakunnan enemmistöltä en kyselyvastauksia saanut. Vastamattomuudenkin voi silti nähdä osana tutkimustulosta.

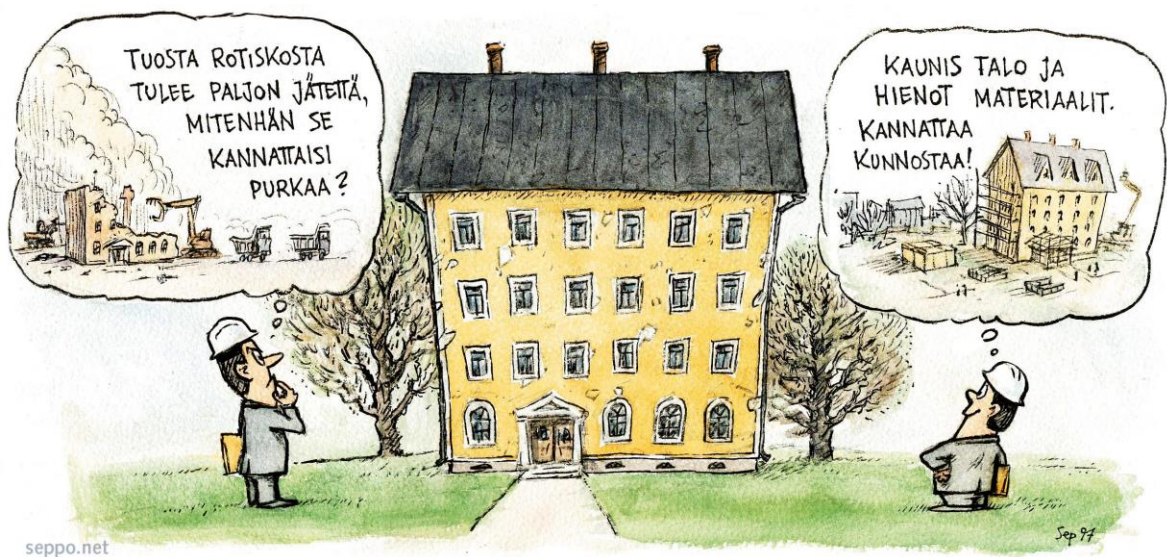
Johtopäätöksiä: mikä saa puskuaktorin pysähtymään?

Kulttuuriperinnöllä ja vanhoilla rakennuksilla on ihmisille merkitystä. Vuonna 2017 julkaistussa *Kulttuuriperintöbarometrissa* 87 prosenttia suomalaisista pitää kulttuuriperinnön säi-

lyttämistä erittäin tai melko tärkeänä asiana itselleen. Vastaajista 80 prosenttia ajattelee, että kulttuuriperinnön vaaliminen säilyttää korvaamattoman tärkeitä arvoja. Valittaessa 3–5 kaikkein tärkeintä vaalittavaa asiaa rakennettu ympäristö nousi kärkeksi viidenneksellä vastaajista. Voittajaksi nousi luontoympäristö, joka on myös puutalopihapiireissä vahvasti läsnä.

Vanhaa rakennusperintöä puretaan nykyään paljon vähemmän kuin 1950–1970-lukujen hurjimman purkuaallon aikana, mutta silti vanhat talot jäävät yhä liian usein taloudellisen voiton tavoittelun jalkoihin, ja puskutraktori saapuu. Monen mielestä Turun tauti elää yhä. Nykyään päättäjät vetoavat usein myös tarpeeseen tiivistää kaupunkirakennetta. Tällöin yksittäiset puutalot ovat usein lainsuojattomia, vaikka puutaloalueiden suojeleminen onkin Turussa paremmalla mallilla. Rakennusten sisätiloilla on kuitenkin hyvin vähän suojausta, etenkin jos rakennusta ei ole suojeltu. Tähän työhön alla oleva lakiuudistus toivottavasti tuo parannuksen.

Aineistoni valossa ongelmaksi koettiin tiedon puute: useimpien kyselyvastaajieni mielestä tavallisilla kaupunkilaisilla ei ollut riittävästi tietoa rakennussuojeluun liittyvästä lainsäädännöstä, mutta mikä vielä ongelmallisempaa: tietoa ei näyttänyt olevan myöskään kaikilla päättäjillä. Tähän tulisi saada pikainen korjaus. Kuten toinen Kaskenkatu 15a:n kansalaisaktiivien arkkitehdeistä toteaa: ”Kaupunkisuunnittelu tulisi avata yleiseksi keskustelun aiheeksi yhteiskunnassa, tehdä siitä arkipäivää ja kansantajuista. Yleinen tietous ympäristömme asioista takaa parhaimman tuloksen kaupunkia kehitettäessä tasapainoisesti”. Tiedotusvälineillä on tässä oma tärkeä roolinsa. Myös lisää kulttuuriympäristökasvatusta tarvittaisiin kaiken ikäisille.

Piirros 7: Kulttuuriympäristökasvatusta kuvittajan keinoin (1997).

Piirros: Seppo Leinonen, www.seppo.net.

Ympäristöministeriö järjesti huhtikuussa 2019 ”Rakennusperinnön ja korjausrakentamisen ajankohtaispäivän”. Paljon lupaavaa on Suomessa onneksi tekeillä niin sisätilojen kuin korjausrakentamisenkin alueella. Museovirastolla on käynnissä ”Museoviraston korjausohjeiden kehittäminen” –hanke (2018-2021) ja Tampereella arkkitehtuurin opiskelijat voivat syksystä 2019 lähtien suuntautua myös rakennusperinnön hoitoon. Myös vähähiilinen kiertotalous ja korjausrakentaminen olivat esillä seminaarissa.

Kaavaprosesseihin sisältyvä vuorovaikutus näyttää sekä oman aineistoni ja kokemuksieni että tutkimuskirjallisuuden perusteella sisältävän ongelmia. Prosessi on nykyään kuntalaista kuuntelevampi kuin menneinä vuosikymmeninä, ja lakisääteinen vuorovaikutteisuus toteutuu, mutta se ei useinkaan vaikuta tehtäviin kaavaratkaisuihin. Todellista kuuntelua ja tasavertaisia kohtaamisia ei riittävässä määrin tapahdu, vaikka kuulemistilaisuuksia järjestetään. Vuorovaikutus tapahtuu vallalla olevan, viranomaisten käyttämän kulttuuriperinnön auktorisoidun diskurssin AHD:n ehtoilla. Tarvittaisiin enemmän vaihtoehtoisia osallistamis- ja vuoropuhelumenetelmiä, joilla osallisten ääni saataisiin paremmin kuuluviin ja huomioituksi myös päätöksenteossa. Menetelmiä on jo olemassa, mutta ongelmana on ollut saadun tiedon soveltaminen käytäntöön. Maankäyttö- ja rakennuslakia uudistetaan parhaillaan – toivottavasti uusi laki tukee vuorovaikutuksen toteutumista entistä paremmin.

Keskeistä vuorovaikutuksen onnistumisessa on toimiva viestintä. Aura Kivilaakson mukaan asukkaiden ja asiantuntijoiden väliset ristiriidat johtuvat useimmiten juuri viestinnällisistä ongelmista. Kulttuuriympäristönäkökulman vahvistaminen päätöksenteossa, kuten kaavoituksessa, vaatisi asiantuntijoilta uudenlaisia viestintätaitoja: heidän tulisi osata puhua oman ammattikielensä lisäksi suuren yleisön tavoittavalla yleistajuisella kielellä sekä tiiviillä ja ratkaisukeskeisellä päättäjien kielellä. Jos kaavoituskiistoissa vastakkainasettelua eri osapuolten välillä pystyttäisiin lieventämään entistä paremmalla vuorovaikutuksella ja viestinnällä, olisi kiistoihin helpompaa löytää tyydyttävä ratkaisu.

Moni vanha rakennus voisi myös säästyä, jos rakennusperinnön kunnossapitoon voisi saada helpommin avustuksia ja neuvontaa. Tontin tai rakennuksen omistajan valta on suuri. Tästä syntyy usein ristiriitoja, sillä arvokas rakennusperintö voidaan nähdä myös kansallisvarantona ja osana yhteistä kaupunkimaisemaa. Olisi tärkeää, että omistaja voisi saada taloudellista korvausta kunnossapidon tai suojelun kustannuksista, mikäli hänen omat varansa eivät siihen riitä. Hyvä ylläpito ja historiaa kunnioittava korjaaminen maksaa, mutta toisaalta, hoi-

dettu rakennusperintö on rahan arvoista: se on kaupungille tärkeä vetovoimatekijä lisätesään viihtyisyyttä ja houkutellessaan puoleensa niin asukkaita, kulttuuria kuin kulttuurimatkailijoitakin.

Lainsäädäntö, suojeluun sitoutunut omistaja ja kansanliikkeet ovat kaikki suojelupolitiikan onnistumisessa keskeisiä. Ruohonjuuritasolla tärkeää työtä tekevät alan yhdistykset, kuten Rakennusperinteen ystävät ry ja Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura. Turussa erityisesti Meidän Turku ry ja Turun kulttuuriympäristöyhdistys Puu ja Talo ry ovat puolustaneet aktiivisesti vanhojen puutalojen säilyttämistä ja pitäneet yllä rakennusperintöön liittyvää arvokeskustelua, monien rakennusliikkeiden ja päättäjien harmiksi asti. Myös Kaskenkatu 15a:n suojelukiistaa seurattiin turkulaismediassa vuosien ajan.

Keskustelu vanhasta rakennusperinnöstä ja sen arvoista jatkuu. Uusia kaavanmuutoksia on tekeillä eri puolilla Turku: Österbladin tontti, Torinkulma, Pizzeria Denniksen puutalo korkeiden naapuriensa välissä. Turussa ei ole yli 100-vuotiaita rakennuksia yhtään liikaa.

Tutkielmani otsikko ”Pelastus vai puskutraktori?” muuntui kaavaprosessin aikana muotoon ”Pelastus ja puskutraktori”: entinen jugendkotini katosi kaupunkimaisemasta, mutta 188-vuotias empiretalo säilyi. Siitä ei tule suojelutiimimme ehdottamaa Café Eschnerskaa, vaan Eschnerska Frilasarettet -säätien toimisto. Aika näyttää, mitä jugendtalon paikalle nousee.

Rakennusperintöön ja -suojaeluun liittyvälle tutkimukselle on paljon tarvetta. Ajankohtaisia aihepiirejä olisivat muun muassa sisätilojen suojelu, vuorovaikutteisuuden kehittäminen sekä rakennus- ja ilmastosuojelun yhteys. Itseäni kiinnostaisi tietää lisää myös suojelun toteutumisesta Turussa museokeskuksen sr-suojelutavoitelistoilla olevissa kohteissa ja suojelukaavojen alueilla. Kaavamuutokset ja poikkeusluvut jyräävät liian usein arvokkaan talon.

Nykyinen suojeltu kotini Piispankadun liepeillä säästy 1970-luvulla puskutraktorilta, purkamista vastustamaan nousseen Piispankatuliikkeen ansiosta. Kansalaisaktiivisuus kannattaa, mutta myös asiantuntijoita, virkamiehiä, kiinteistöjen omistajia ja tiedotusvälineitä tarvitaan yhteisiin talkoisiin arvokkaan rakennusperinnön hyväksi. Yhteistyö kannattaa aloittaa mahdollisimman varhain – jo kauan ennen kuin puskutraktori saapuu.

Joskus talon pelastamiseen riittää yksi henkilö, jolla on näkemystä katsoa tulevaisuuteen: Turun Taidemuseon kupeessa sijaitseva 1700-luvun Iso-Puolalan puutalo pihapiireineen säästy 1900-luvun alulla kaupungin ”kehittämislta”, kiitos kaupunginarkkitehti Alex. Ny-

strömin, Kaskenkatu 15a:n jugendtalon suunnittelijan. Nyt rakennushelmeä hoitaa Rakennusperinnön ystävät ry osaamisella ja rakkaudella, monenlaisia kursseja järjestäen ja tiedotustoimintaa harjoittaen.

Vanhoilla taloilla on arvokkaita ja jännittäviä tarinoita kerrottavanaan, jos vain pysähdymme katsomaan ja kuuntelemaan. Ja huolehdimme yhteisvoimin ja yhteiskunnan tuella siitä, että talot asukkaineen voivat hyvin. Ettei kävisi kuten Kaskenkadun jugendtalossa – tai Kirsi Kunnaksen runossa:

*Että on kylmä, sanoi talo
kun sammui lampusta valo.
Että on pimeä
kun ollaan ilman nimeä, sanoi lukossa ovi.
Ei nyt naurukaan sovi,
on tukossa joka kolo,
tyhjää täynnä koko olemassaolo.*

- Kirsi Kunnas: Tiitiäisen pippurimylly (58)

*Kuva 25: Heijastus vesilätäkössä. Naapuriasuntoni keittiön lattia, talon jo seistyä tyhjillään.
Kuvaaja: Terhi Arell 2012.*

10. EPILOGI

Visio rakennusperinnöstä tulevaisuuden Turussa

Vaikka lamput vanhassa jugendkodissani sammuiivat, en halua päättää tutkielmaani Kirsi Kunnaksen kolkkoihin sanoihin. Kysyin informanteiltani lopuksi, miltä Turku ja Kaskenkatu 15a näyttäisivät vuonna 2050, jos he saisivat päättää. Vastauksista sorvaamassani koosteessa tulevaisuuden Turussa on kerroksellisesti rikas, merkityksiä pursuava ja tiivis kaupunkiympäristö, jossa kaikki yli 100 vuotta vanhat rakennukset on suojeltu. Myös suurin osa ennen 1950-lukua rakennetuista taloista on pystyssä ja hyvässä kunnossa. Tämän on mahdollistanut perusteellisiin selvityksiin tehty suojelun vaihekaava, jota myös noudatetaan.

Rakennuskannassa näkyvät kaikkien aikakausien kerrostumat. Vanhojen talojen vieressä on sopivia täydennysrakennuksia ja uusia tarpeita varten on muokattu vanhoja rakennuksia uuteen käyttöön. Vanha ja uusi tulevat keskenään sopuisasti toimeen elävänä, käytettävänä kaupunkiympäristönä. Turusta tulee mieleen Berliini, jossa historia on läsnä, mutta kaupunki ei silti ole jumiutunut siihen, vaan vanhaa ja uutta on yhdistetty jopa samoissa rakennuksissa upealla tavalla. Kaupungin kaavoitusosastolla onkin töissä taiteilija, joka on perehtynyt uuden ja vanhan yhdistävään kaavoittamiseen.

Visiossa Turun kävelykatuja on lisätty, mikä tuo vanhan rakennuskannan paremmin esiin. Vanhat huonokuntoiset talot Österbladin tontilla ovat kunnostettuina keskustan hienoimpia rakennuksia, ja suosittuja paikkoja kahviloille ja pienille liikkeille. Rakennusten sisätiloja on kehitetty palvelemaan myös uusia käyttötarkoituksia ja vanhoissa rakennuksissa toimii yritysten lisäksi yhdistyksiä. Niistä löytyy myös kaupunkilaisille asuntoja.

Vanhoja rakennuksia ylläpidetään ja huolletaan niiden omilla ehdoilla, ja ne sopivat hyvin ympäristöönsä. Vihreyttä kaupungissa on paljon lisää ja myös kaupungin monista puroista on kunnostettu vehreitä. Viihtyisyyttä on lisätty muuttamalla asfalttialueita kiveyksiksi, ja jokirannan taloja on elävöitetty entisestään. Autojen ylivalta keskusta-alueella on päättynyt.

Vanhentunut Turunmaan sairaala on siirtynyt uusiin, ajanmukaisiin tiloihin entiselle teollisuusalueelle Kupittaaan puiston viereen. Sairaalan tiloihin on rakennettu vammaisten palvelutalo ja huoltoaseman tontille on noussut vanhusten palvelutalo.

Kaskenkatu 15a:n vanhat rakennukset seisovat paikoillaan hienosti entisöityinä. Jugendtalo on asuinkäytössä ja empiretalossa toimii Café Eschnerska. Siellä on myös pieni lähikauppa

ja pienimuotoisia harrastustiloja lähistön asukkaille. Tontin koko vanha rakennuskanta on kunnostettu, mutta joiltakin osin myös muokattu ja täydennetty hulvattomin ideoin.

Omassa visiossani Kaskenkatu 15a:n vanhat jalopuut kurottavat entistäkin korkeammalle. Keidasmaisella pihalla tuoksuvat taas syreenit, ja siellä hoidetaan marjapensaita ja hedelmäpuita. Onpa pihalle ilmestynyt myös muutama viljelylaatikko ja citymehiläisten pesä. Piha-
piirissä kukoistaa taas yhteisöllisyys: naapuriapu ja jakamistalous toimivat, ja vanhoista rakennuksista huolehditaan talkoilla. Ammattiapua ja taloudellista tukea kunnossapitoon saa Turun kaupungilta, jonka politiikassa vanha, arvokas rakennusperintö ja luonnon monimuotoisuus ovat nyt johtotähtiä. Yli 100-vuotiaat rakennukset ovat kaupungin erityisessä suojeluksessa.

Jugendtalon tunnelmallinen, avara ullakkotila suurine kattoikkunoineen toimii kesäisin kulttuuritilana, jossa asukkaat järjestävät ullakkokonsertteja, teatteriesityksiä ja runotapahtumia. Niistä ensimmäisessä on kunniavieraana runoilija ja vanhojen talojen ystävä Heli Laaksonen, joka lausuu ullakon hämyssä vanhan runonsa ”Jokane vanh talo”:

Jokane vanh talo

*O hyvän toivo niämi.
Jokane vanh akkuna huuta:
Mul o ollu onni mukan!
Jokane vanh ovi juhli:
Olen kohtalon lempilaps!*

*Tuli ei viäny
myrsky ei hävittäny
sota ei painanu polvilles
Ei uure mailman
uus tuul puhaltanu
kartalt karoksi.*

*Hyvä tuuri tarttu.
Jokane ko rakasta
vanha talo
saa palan siit ilost.
Piän tilkku onnettare
silkkihame helmast
o sil tyyny al ain.*

Heli Laaksonen 2014

LÄHDELUETTELO

Painamattomat lähteet

Turun yliopisto, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkisto, museologian MUSE-kokoelma.

MUSE/spa/13:

Rakennetun ympäristön dokumentoinnin lähtökohtia -kurssin opiskelijoiden ja opettajien keväällä 2008 keräämä ja tuottama aineisto:

Asukashistoriat (lähteenä talonkirjat):

- Söderlund, Pia 2008: *Kaskenkatu 15:n asutushistoriaa 1910-40-luvuilla*. Essee. 24.5.2008
- Löppönen, Titta 2008: *Kaskenkatu 15a asukashistoriaa 1950-1993*. 18.5.2008

Haastattelut:

- Informantit 1 ja 2: Kaskenkatu 15a, huoneisto 7. Antti ja Liisa Eurannon haastattelu. 25.4.2008. Haastatellut ja kirjakielelle litteroinut Sirkku Pihlman.
- Informantti 3: Kaskenkatu 15a. Haastattelu 25.4.2008 tämän kotona. Haastatellut ja kirjoittanut haastattelun pohjalta Sirkku Pihlman, Turun yliopisto, museologia.
- Informantit 4 ja 5: Kaskenkatu 15 asuinrakennuksessa asunnon 15 keittiössä. 28.4.2008. Haastateltavat Terhi Arell ja Outi Pajunen. Haastattelija Petra Gyllenberg.

Palovakuutukset

- Lindberg, Bodil 2008: Kaskenkatu 15 A, Turku. Palovakuutukset 1800-luvulta Turun kaupungin III:a kaupunginosa 10 korttelissa, koskien tontin nro 2 toista puolikasta (Palovakuutus nro 262/1608)

Muu materiaali

- Euranto, Antti 2008: Kaskenkatu 15a historiikki. Antti Eurannon antama kirjoitus tontin historiasta.

Turun yliopisto, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkisto,

TYKL-kokoelma. Sitomaton primaariaineisto.

TYKL/spa/194:

Kyselyvastaukset:

- Kaskenkatu 15:n asukkaat (2012 ja 2015): asukkaat 1–11.
- kansalaisjärjestöt ja Kaskenkadun puutalojen tukiryhmä (2012 ja 2015): aktiivit 1–8
- ympäristö- ja kaavoituslautakunta sekä rakennuslautakunta (vuosilta 2012 ja 2015): lautakunnan jäsen 1–4
- kaava-arkkitehti (vuodelta 2015): arkkitehti 1

Muistelukirjoituksia: asukkaat 4, 6, 9 ja 10.

Pro gradu –tutkielmat:

- Eskelinen, Tarja 2007: *Taistelu kaupunkitilasta. Diskurssianalyysi kaupungin-osan suojelupyrkimyksistä Vancouverin Strathconassa ja Turun Port Arthurissa*. Pro gradu –tutkielma, Turun yliopisto.
- Väyrynen, Tatu 2015: *“Täs viehättää se et täs elää niinki siin historiassa”*. *Port Arthur, portsalaisuus ja symbolinen järjestys – uskontotieteellinen näkökulma asuinalueeseen ja asuinalue-identiteettiin*. Pro gradu –tutkielma, Turun yliopisto.

Helsingin yliopisto, Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos.

- Rousku, Joni 2014: *Olen aina halunnut asua täällä. Suomalainen vanha puutalo asuinunelmien kohteena, lohduttajana ja minuuden peilinä 1967–2013*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. [online] <http://hdl.handle.net/10138/135243> [7.5.2019]

Turun kaupunginarkisto

Rakennuspiirustukset (tontti III-10-2 ja III-10-2a):

- Piirustus 1: 1830-luvun rakennukset nykyisen Kaskenkatu 15a:n ja Turunmaan sairaalan tonteilla.
- Piirustus 2: Empiretalon rakennuspiirustukset 1831.
- Piirustus 3: Jugendrakennuksen piirustus vuodelta 1912.
- Piirustus 4: Piharakennus vuodelta 1922.
- Piirustus 5: Jugendtalon pohjapiirustukset 1912.

Turun museokeskus

- Kuva 9: Kaskenkatu 12–14. Kuvaaja: C.J. Gardberg 1958.

Turun kaupunki, Kaupunkiympäristötoimialan arkisto

Diarionumero: 15280-2008 (alla olevat neljä asiakirjaa):

- **Asemakaavanmuutoksen selostus**, joka koskee 11. päivänä syyskuuta 2013 päivättyä, 19.11.2013 muutettua (lausunnot) ja 5.2.2014 muutettua asemakaavakarttaa. ”Turunmaan sairaala - Åbolands sjukhus” (14/2009) [online] http://ympto.turku.fi/ympakaavi/sivut/Kaavoitus/sivut/Asemakaavoitus/sivut/kuvien_naytto.php3?Diario=111&kuvan_nimi=Muiست_selostus&kuvan_tyyppi=Muiست_selostus_tyyppi&taulukon_nimi=muistutusten_kasittely&tunniste=Tunniste [18.4.2019]

Asemakaavanmuutosehdotus, kartta:

- ”Turunmaan sairaala – Åbolands sjukhus” (14/2009): 2014 [online] http://ympto.turku.fi/ympakaavi/sivut/Kaavoitus/sivut/Asemakaavoitus/sivut/kuvien_naytto.php3?Diario=15280-2008&kuvan_nimi=Lop_kartta&kuvan_tyyppi=Lop_kartta_tyyppi&taulukon_nimi=voim_t&tunniste=Di11 [18.4.2019]
- **Vuorovaikutusraportti:**
Turunmaan sairaala. Uusi asemakaavanmuutosehdotus 11.9.2013, muutettu 19.11.2013 lausuntojen perusteella, 5.2.2014 vähäisiä merkintöjen korjauksia.
Asemakaavatunnus 14/2009 [online]
<http://ah.turku.fi/kv/2014/0519006x/Images/1295942.pdf> [20.4.2019]
- **RHS: Rakennushistoriaselvitys** 2010. Turunmaan sairaala lähiympäristöineen. Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.
http://ympto.turku.fi/ympakaavi/sivut/Kaavoitus/sivut/Asemakaavoitus/sivut/selvitysten_naytto.php3?ID=30&selvitys=selvitys_pdf&selvitys_tyyppi=selvitys_pdf_tyyppi&taulun_nimi=selvitykset&pdf_nimi=turunmaa_valmistaitto_100519.pdf&tunniste=id [3.5.2018]

Diarionumero 7836-1997

- *Asemakaavanmuutosluonnos* (VII) 7 kaupunginosan 14. korttelin tontit 2004 ja 5 sekä Koulukadun ja Eerikinkadun katualueiden osat (os. Eerikinkatu 33, Koulukatu 7) ”Eerikinkatu 33” (4/2000) (Ks). (Tutkielmassa Ww23).
<http://ah.turku.fi/ksylk/2013/0212002x/2870698.htm> [27.4.2019]

Rakennushistoriaselvitys

Turunmaan sairaala lähiympäristöineen. Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

- Kuva 8: Turunmaan sairaala ja lähiympäristö.
- Kartta 1: Paikannuskartta.

Turun Sanomat:

- Kartta 2: Kaskenkadun kiistakohteet Turun Sanomien mukaan, 17.8.2011.

Kirjoittajan oma arkisto:

Muistelukirjoituksia Kaskenkatu 15a:ssa asumisesta:

- asukas 4: muistiin kirjattu puhe, aiheena Kaskenkatu 15:n jugendtalo
- asukas 6: Muistelmia Kaskenkadulta
- asukas 10: Elämää 1800-luvun kaupunkipuutalossa
- asukas 9: Muistelukirjoituksia ym. materiaalia (vuosilta 2011, 2012, 2018)

Muut aineistot:

- Lahtinen, Rauno 2010: *Arkkitehti Alexander Nyström (1869-1926)*. Kirjoitus Turun Kirjakahvilassa pidettyä yleisilaisuutta varten.
- Kurri, Kaarin 2011: *Alex Nyström*. Koottuja tietoja arkkitehti Alexander Nyströmistä. Turun Museokeskus.
- Von Martens, Riikka ja Savolainen, Panu 2012: *Kaskenkatu 15: Visio uuden ja vanhan rakentamisen kohtaamisesta*. Kaupunkikuva- ja kerrosalatutkielma.
- Laaksonen, Heli 2014: Johane vanh talo -runo
- Leinonen, Seppo 1997: Piirros purkamista ja kunnostamista pohtivista työmiehistä.

Sähköpostit:

- arkkitehti 1 (2010)
- Paasikivi, Iina: kaavoitusarkkitehti (Turunmaan sairaala -kaavanmuutos). 25.10.2010
- lautakunnan jäsen 1 (2012)
- Salmela, Ulla: Museovirasto, yli-intendentti. 18.3.2019
- Savolainen, Panu. 3.5.2019

Lausunnot, päätökset, vastaselitykset (saatu Puu ja talo ry:ltä sähköpostitse):

- Ympäristöministeriön lausunto 22.11.2016 (YM1/532/2016)
- Ympäristöministeriön päätös 14.9.2016 (YM 4/531/2015)
- Museoviraston lausunto 20.11.2014 (Ympäristöministeriön päätöksessä 14.9.2016)
- ELY-keskuksen lausunto 25.9.2015 (VARELY/ 347/07.01/2014)
- Puu ja Talo ry:n vastaselitys Turun hallinto-oikeudelle 19.1.2017 (01426/16/5406)

Valokuvat (kuvaaja kaikissa Terhi Arell):

- Kuva 1: Kaskenkatu 15a:n vanha jugendkotini Kaskenkadun suunnasta nähtynä. Sivu 2.
- Kuva 2: Näkymä Kaskenkatu 15a:n pihapiiristä. Sivu 19.
- Kuva 3: Näkymä keittiöstäni. Sivu 29.
- Kuva 4: Näkymä jugendkotini eteisestä olohuoneeseen. Sivu 29.
- Kuva 5: Suojeltu Piispankatu 11. Sivu 39.
- Kuva 6: Näkymä Kaskenkadulta. Sivu 47.

- Kuva 12: Talousrakennus pihan perällä. Sivu 59.
- Kuvat 13 ja 14: Vanha tammi etupihalla ja tuttu kyyhkypari makuuhuoneen ikkunan takana. Sivu 60.
- Kuvat 15 ja 16: Keittiön hella ja tuli makuuhuoneen kakluunissa. Sivu 65.
- Kuva 17: Vintille johtavat portaat. Sivu 70.
- Kuva 18: Suuri vinttitila vesiämpäreineen. Sivu 70.
- Kuva 19: Näkymä entisestä olohuoneestani. Sivu 83.
- Kuvat 20 ja 21: Jugendtalon purku kesällä 2018. Sivu 94.
- Kuva 22: Vallaton tila! –valokuvanäyttely vallatuista taloista Euroopassa. Sivu 108
- Kuvat 23 ja 24: Teetä ja kahvia /Huomenna valloitan maailman. Sivu 108.
- Kuva 25: Heijastus vesilätäkössä. Sivu 118.

Muuta:

- Kartta 3: Kuva ”vaihtoehtokaavasta”. Von Martens, Riikka ja Savolainen, Panu 2012: *Kaskenkatu 15: Visio uuden ja vanhan rakentamisen kohtaamisesta*. Kaupunkikuva- ja kerrosalatutkielma.
- Piirros 7: Kulttuuriympäristökasvatusta kuvittajan keinoin. Seppo Leinosen piirros 1997. www.seppo.net

Eurantojen kotiarkisto

- Kuva 7: Eurannot juhlimassa vappua. Sivu 50.
- Kuva 10: Lahtisten perhettä joulunvietossa vuonna 1923. Sivu 56.
- Kuva 11: Eurannot joulunvietossa vuonna 1940. Sivu 57.

Ohjelmat ja strategiat:

Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma, Turku [online]
http://archinfo.fi/wp-content/uploads/2014/02/Apoli_Turku_pdf_2_.pdf [22.4.2019]

Kaupunkistrategia Turku 2029 [online].
https://issuu.com/turunviestinta/docs/kaupunkistrategia2029_tuloste [22.4.2019]

Rakennusperintöstrategia 2001: Valtioneuvoston päätös 13.6.2001. Osaamista, vastuuta ja voimavaroja rakennusperinnön hoitoon. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto [online]. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/43197/Kulttuuriymp%c3%a4rist%c3%b6strategia_2014.pdf?sequence=1 [4.5.2018]

Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020. Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Ympäristöministeriö 2014 [online].
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/43197/Kulttuuriymp%c3%a4rist%c3%b6strategia_2014.pdf?sequence=1 [18.4.2019]

Turun kaupungin rakennusperintöohjelma (tutkielmassa Www4):
 Turun kaupunki. Ympäristötoimiala, kaupunkisuunnittelu 2015 [online]
<http://ah.turku.fi/kh/2015/0427011x/Images/1375559.pdf> [3.5.2018]

Kirjallisuus ja muu aineisto:

Arell, Terhi 2011: *Rakennuskulttuurin arvot törmäyskurssilla Kaskenkadulla*. Alakerta. Turun Sanomat 7.2.2011

Anderson, Leon 2006: Analytic Autoethnography. *Journal of Contemporary Ethnography* 35:4, 373-395.

Aronsson, Peter 2005: Kulturarvets berättelser – industriarvets mening. - Annika Alzén & Birgitta Burell (red.) *Otydligt. Otympligt. Otagligt. Det industriella kulturarvets utmaningar*. Stockholm: Carlssons.

Arvastson, Gösta & Ehn, Billy (toim.) 2009: *Etnografiska observationer*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bendix, Regina 2000: Heredity, Hybridity and Heritage from One Fin de Siècle to the Next. – Anttonen, Pertti J. & Siikala, Anna-Leena & Mathisen, Stein R. & Magnusson, Leif (eds.) *Folklore, Heritage Politics and Ethnic Diversity. A Festschrift for Barbro Klein*, 104-122. Botkyrka, Sweden: Multicultural Centre.

Bergroth, Tom et al. 1990: *Först kom skomakaren. Hantverkmuseet på Klosterbacken 50 år*. Åbo landskapsmuseum.

Berner, Anna-Sofia 2015: Idylli vai pula-ajan röttelö – Purkaisitko tämän talon? Kun kaupunkreja hautaa tiivistää, pitää valita, kumpi puoli on oikeassa. *Helsingin Sanomat* 22.5.2015.

Chang, Heewod 2008: *Autoethnography as Method*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.

Drake, Knut 1995: *Menneisyys, nykyisyys, tulevaisuus*. Turku: Turun maakuntamuseo.

Ehn, Billy 2011: Doing-It Yourself: Autoethnography of Manual Work. *Ethnologia Europea* 2011, Vol. 41 (1): 53-63

El Haroyny, Elisa 2008: *Historiallinen puukaupunki suojelukohteena ja elinympäristönä. Esimerkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe*. Oulu: Oulu University Press.

Ellis, Carolyn & Bochner, Arthur P. 2000: Autoethnography, personal narrative, reflexivity. Researcher as Subject. – Norman K. Denzin and Yvonne S. Lincoln (edited) *Handbook of Qualitative Research*, 733-768. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Ellis, Carolyn & Adams, Tony E. & Bocher, Arthur P. 2006: Analyzing Analytic Autoethnography – An Autopsy. *Journal of Contemporary Ethnography* 35:4, 429-449.

Ellis, Carolyn & Adams, Tony E. & Bocher, Arthur P. 2011: Autoethnography – An Overview. Forum: *Qualitative Social Research*. Volume 12, No. 1, Art. 10

Fairclough, Graham: *The new English Heritage Characterisation Team* [online] http://www.pcleu.de/project/gis/lanc/new_ct.php?PHPSESSID=991d2065c72630a69cb68532e1273604 [15.3.2019]

- Fingerroos, Outi 2003: Refleksiivinen paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa. *Elore* 2/2003. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry [online] http://www.elore.fi/arkisto/2_03/fin203c.html
- Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina 2006: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. – Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä*, 25–48. Tietolipas 214. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Fingerroos, Outi & Koskihaara, Niina & Lillbroända-Annala, Sanna & Lundgren, Maija 2017: Yhteiskuntaetnologia – arkinen mutta kriittinen katse maailmaan. – Outi Fingerroos, Niina Koskihaara, Sanna Lillbroända-Annala & Maija Lundgren (toim.) *Yhteiskuntaetnologia*, 7–26. Tietolipas 255. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Heimo, Anne 2016: *Näkökulmia muistitietotutkimukseen*. KEMUn starttipäivä 14.10.2016. [online] [http://www.kasvhistseura.fi/dokumentit/1610160112_heimo_kemustarttipaiva_14102016_\(1\).pdf](http://www.kasvhistseura.fi/dokumentit/1610160112_heimo_kemustarttipaiva_14102016_(1).pdf) [29.4.2019]
- Heino, Jari 2011: Turunmaan sairaalan laajennus voi vaatia kolmen talon purkua. *Turun Sanomat*, 10.2.2011.
- Heino, Jari 2017: KHO sinetöi Kaskenkadun jugendtalon purkuluvan. *Turun Sanomat*, 30.8.2017. [online]: <https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/3672980/KHO+sinetoi+Kaskenkadun+jugendtalon+purkuluvan> [22.3.2018]
- Hieta, Hanneleena 2016: Kyselyt arkistohoidollisesta näkökulmasta. – Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson, Helena Ruotsala & Ana-Maria Åström (toim.) *Kirjoittamalla kerrotut. Kansatieteelliset kyselyt tiedon lähteinä*, 59–79. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.
- Hieta, Hanneleena & Hovi, Tuomas & Ruotsala, Helena 2015: Kulttuuriperintö. – Jaana Kouri (toim.) *Askel kulttuurien tutkimukseen*, 311–322. Scripta Aboensia 3. Turku: Turun yliopisto.
- Hintsanen, Timo 2011: Kaavoituskin on työtä hyvinvoinnin eteen. *Turkuposti* 2/2011. Kaupunkisuunnittelu 2001. Kaavoituskatsaus: 2
- Holmila, Marja 2008: Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Huuhka, Satu 2019: *Rakennusten kiertotalous ja korjausrakentaminen*. Alustus, Rakennusperinnön ja korjausrakentamisen ajankohtaispäivä 10.4.2019 [online] [https://www.ym.fi/fi-FI/Ministerio/Rakennusperinnon_ja_korjausrakentamisen_\(49324\)](https://www.ym.fi/fi-FI/Ministerio/Rakennusperinnon_ja_korjausrakentamisen_(49324)) [7.5.2019]
- Hägg, Milla 2017a: Puutalo lähti Puistokadulle. *Turun Sanomat*, 17.1.2017
- Hägg, Milla 2017b: Ainutlaatuinen operaatio: 1800-luvulla rakennettu kokonainen puutalo siirrettiin yöllä Turussa. *Aamulehti*, 18.1.2017.
- Häkli, Jouni 1997. Näkyvä yhteiskunta: kansalaiset ja kaupunkisuunnittelun logiikka. – Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela & Sirpa Tani (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 37–52. Tampere: Vastapaino.

- Ikkala, Marja-Leea & Joutsalmi, Sinikka 2010: *Museoviraston rakennushistorian osaston aikakauskirja 3*. Helsinki: Museovirasto.
- Johansson, Liisa 2012: Turunmaan sairaalasta ei saa tulla kiistakapulaa. Lukijoilta. *Turun Sanomat*, 29.5.2012
- Kaipainen, Jouni 2015. Maaseudun kulttuuriperinnön hyödyntäminen. *Maaseudun uusi aika* 3/2015.
- Kairamo, Maija 2005: *Restaurointitappeja aikaraiteella. Puoli vuosisataa rakennussuojelua ja restaurointia Suomessa*. Lisensiaatintutkimus. Espoo: Teknillisen korkeakoulun Arkkitehtiosasto.
- Karhunen, Eeva 2010: Rakennusperintö ja arjen arvot. Nylundin yleinen sauna aineettomana kulttuuriperintönä. – Outi Tuomi-Nikula et al. *Mitä on kulttuuriperintö?*, 267–289. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karhunen, Eeva 2014: *Porin Kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö*. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja - ser. C osa - tom. 379. Turku: Turun yliopisto
- Kivilaakso, Aura [sine anno]: *Rakennusperintö suojelun kohteena*. Suomen rakennustaiteen museo. <http://www.mfa.fi/files/mfa/Rakennussuojelu/Rakennussuojelu.pdf> [7.5.2018]
- Kivilaakso, Aura 2010: Arvokeskustelua elämän ja suojelun ympäristöissä. Kulttuuriset elinkaaret rakennusperinnön arvon muuttajina Puu-Käpylässä ja Pihlajamäessä. – Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää, Aura Kivilaakso (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?*, 214–238. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kivilaakso, Aura 2011: *Puu-Käpylän kaavoituskiihstä - Kulttuuriympäristöön kohdistuvien asenteiden muuttumisesta 1960-luvulla* [online]. [http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Hoida_ja_suojele/Kulttuuriympariston_suojelu/Kaavasuojaelu/PuuKapylan_kaavoituskiihsta_Kulttuuriymp\(37759\)](http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Hoida_ja_suojele/Kulttuuriympariston_suojelu/Kaavasuojaelu/PuuKapylan_kaavoituskiihsta_Kulttuuriymp(37759)) [4.4.2018]
- Kivilaakso, Aura 2017a: *Suojelevat sanat. Puu-Käpylä kaavoituskiihstä esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön asiantuntijaviestinnästä*. Turku: Turun yliopisto.
- Kivilaakso, Aura 2017b: *Abstrakti ja altis kulttuuriperinnön käsite*. Lectio. [online] <https://journal.fi/elore/article/view/79306/40208> [15.3.2019]
- Koivula, Jukka 1982: Rakennussuojelun ongelmat eri kaavatasoilla. – *Rakennussuojeluympösymposium Suomessa ja Unkarissa 1981*, 39–43. Kaupunkiliiton julkaisuja C49. Helsinki: Kaupunkiliitto.
- Korkiakangas, Pirjo 2005: Muistoista tulkintaan. Muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa. – Pirjo Korkiakangas, Pia Ohlsson & Helena Ruotsala (toim.) *Polkua etnologian menetelmiin*, 129–147. Helsinki: Ethnos ry.
- Korkiakangas, Pirjo & Olsson, Pia & Ruotsala, Helena & Äström, Anna-Maria 2016: Kirjoittamalla kerrottua. – Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson, Helena Ruotsala & Anna-Maria Äström (toim.) *Kirjoittamalla kerrotut. Kansatieteelliset kyselyt tiedon lähteinä*, 7–39. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.

- Kortelainen, Kaisu 2008: *Penttilän sahayhteisö ja työläisyys. Muistitietotutkimus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1178. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kulttuuriperintöbarometri 2017*. Helsinki: Museovirasto ja ympäristöministeriö. CC BY 4.0.
- Kunnas, Kirsi 1992: *Tiitiäisen pippurimylly*. Helsinki: WSOY.
- Kurri, Kaarin 2015: Sata vuotta rakennussuojelua. *Turun kaupungin rakennusperintöohjelma*, 27-28. Turku: Turun kaupunki.
- Kärki, Pekka 2010: Rakennussuojelu museotoimen tehtäväkentässä. – Susanna Pettersson ja Pauliina Kinanen (toim.) *Suomen museohistoria*, 47-61. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laaksonen, Mikko 2013: *Turun seudun arkkitehtuuriopas*. Turku: Kustantaja Laaksonen.
- Laaksonen, Miko 2016: *Turun puutalot*. Turku: Kustantaja Laaksonen.
- Lahtinen, Rauno & Laaksonen, Hannu 2006: *Kävely jugendtalojen Turussa*. Turku: Turku-seura – Åbosamfundet ry.
- Lahtinen, Rauno 2009: *Turun puretut talot*. Turku: Kustannusosakeyhtiö Sammakko.
- Lahtinen, Rauno 2018: *Turun puretut talot 5*. Turku: Kustannusosakeyhtiö Sammakko.
- Latvakangas, Eeva 2012: *Turku muuttuva kaupunki. Osa II*. Turku: Turun Sanomat.
- Lehtonen, Heikki 1990: *Yhteisö*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Lehtovuori, Panu 2009: Rakennettu kulttuuriympäristö ja talous – mihin meillä on varaa? *Icomos. Suomen osaston jäsentiedote 1/2009*. Kaupunkimaisen jatkuvuus ja muutokset. [online] http://www.icomos.fi/media/ICOMOS_1_2009%20koko_lehti.pdf [7.5.2019]
- Lillbroända-Annala, Sanna 2010: *Från kåk till kulturarv: en etnologisk studie av omvärderingen av historiska trädadsområden i Karleby och Ekenäs*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Lillbroända-Annala, Sanna 2017: Etnologi kaupungissa – kaupunki etnologiassa. – Outi Fingerroos, Niina Koskihaara, Sanna Lillbroända-Annala & Maija Lundgren (toim.) *Yhteiskuntaetnologia*, 101–122. Tietolipas 255. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lindén, Jean 2011: Åbosjuka eller modern sjukvård? Åbolands sjukhus utvidgning väcker starka känslor. *Debat i går. Åbo Underrättelser*, 11.2.2011.
- Lolax, Da 2019: Åbolands sjukhus på väg att bli del av ÅUCS. *Åbo Underrättelser*, 15.1.2019.
- Mattinen, Maire 2006: Rakennussuojelun arvoja etsimässä. – Marja-Leena Ikkala & Marja Terttu Knapas (toim.) *Museoviraston rakennushistorian osaston aikakauskirja 1*, 121-124. Helsinki: Museovirasto, rakennushistorian osasto.
- Miettunen, Hannu 2015: 1897 tehty jättiläiskaava muutti Turun keskustan aikapommiksi.

Turun Sanomat, 11.5.2015

MRL, Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132 [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> [4.4.2018]

Mäntysalo, Raine & Schmidt-Thomé, Kaisa 2008: Introduction. – Mikko, Makki, Raine Mäntysalo & Kaisa Schmidt-Thomé (eds.) *Economics and built heritage – towards new European initiatives*, 5–16. Helsinki: Teknillinen korkeakoulu.

Nermes, Maarit & de Anna, Pauliina 2019: *Kuka kuntaa kaavoittaa? Tapaus Turku*. Turku: Nomerta Kustannus Oy.

Niskanen, Riitta 2010: Ja jumala loi kaupungin. – Marja-Leena Ikkala ja Sinikka Joutsalmi (toim.) *Museoviraston rakennushistorian osaston aikakauskirja* 3, 31–43. Helsinki: Museovirasto. Rakennushistorian osasto.

Nyman, Kaj 2001: *Talojen kieli*. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK, Kustantajat Sarjala Oy.

Nöjd, Kari & Nieminen, Jyri 2018: *Energiätehokkuuden parantaminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen korjaushankkeessa*. Suomen ympäristö 6/2018. Helsinki: Ympäristöministeriö. [online] <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161268> [18.3.2019]

Osallistuminen yleis- ja asemakaavoituksessa. Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2007. Helsinki: Ympäristöministeriö. [online] https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/41516/OH1_2007_Osallistuminen_yleis-ja_asekaavoituksessa.pdf?sequence=1 [28.4.2019]

Paasikivi, Iina 2015: Rakennussuojelu ja maankäytön suunnittelu. – *Turun kaupungin rakennusperintöohjelma*. Turun kaupunki, ympäristötoimiala, kaupunkisuunnittelu [online]. <http://ah.turku.fi/kh/2015/0427011x/Images/1375559.pdf> [3.5.2018]

Paasivaara, Leena & Nikkilä, Juhani 2010: *Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia*. Helsinki: Kirjapaja.

Rajala, Ossi 2010: Helsinkiläiset yrittävät pelastaa Turun Kaskenkadun. *Turun Sanomat* 2.11.2010

Rakennusperintölaki eli Laki rakennusperinnön suojelemisesta 4.6.2010/498
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498> [4.4.2018]

Ranta, Sirkka-Liisa 1999: *Kirkonkylä Päijänteen kainalossa*. Kuhmoisten keskustajaman muutos 1900-luvulla. Kansatieteellinen arkisto 44. Helsinki: Suomen muinaismuisto-yhdistys.

Reed-Danahay, 2001: *Autobiography, Intimacy and Ethnography*. – Paul Atkinson, Amanda Coffey, Sara Delamont, John Lofland, & Lyn Lofland (toim.) *Handbook of Ethnography*, 407-425. London: Sage.

- Rubin, Anita (2004): *Tulevaisuudentutkimus tiedonalana*. TOPI – Tulevaisuuden-tutkimuksen oppimateriaalit. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto [online]. <https://tulevaisuus.fi/kasitteet/kasitteita-a-h/> [1.3.2019]
<https://tulevaisuus.fi/filosofiset-perusteet/muuttuvat-arvot/arvon-maaritelma/> [1.3.2019]
- Ruotsala, Helena 2005: Matkoja, muistoja, mielikuvia – kansatieteilijä kentällä. – Pirjo Korkiakangas, Pia Ohlsson & Helena Ruotsala (toim.) *Polkuja etnologian menetelmiin*, 45–76. Helsinki: Ethnos ry.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto* [online]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus> [29.4.2019]
- Samuel, Raphael 1994: *Theatres of memory. Volyme 1. Past and Present in Contemporary Culture*. London: Verso.
- Savolainen, Panu & von Martens, Riikka 2011: Uudisrakentaminen ei ole suojelun vastakohta. Lukijoilta. *Turun Sanomat*, 17.2.2011.
- Savolainen, Panu 2010: Kaskenkadun puutaloista ainakin toinen säilytettävä. *Turun Sanomat*, 6.11.2010.
- Siivonen, Katriina 2008: *Saaristoidentiteetit merkkien virtana. Varsinaissuomalainen arki ja aluekehitystyö globalisaation murroksessa*. Turun yliopisto, Kansantieteellinen arkisto 51. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Siivonen, Katriina 2015: Elävä kulttuurin suojelu. – Anna Kanerva ja Ritva Mitchell (toim.) *Elävä aineeton kulttuuriperintö. Hankkeen loppuraportti*, 153–165. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäatiö Cuporen verkkojulkaisuja 28. [online] https://www.cupore.fi/images/tiedostot/elavaaineetonkulttuuriperinto_loppuraportti.pdf [14.4.2019]
- Silfverberg, Kari 2002: Puu-Vallilan tarina. – Ella Korhonen ja Sarianne Tikkanen (toim.) *Tanssiva katusulku – kestävän kehityksen tositarinoita Helsingin seudulta*, 36–41. Helsinki: Rakennusalan kustantajat.
- Sivula, Anna 2013: Puuvillatehtaasta muistin paikaksi. Teollisen kulttuuriperintöprosessin jäljillä. – Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää, Aura Kivilaakso (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?*, 161-191. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sjöberg-Pietarinen, Solveig 2004: *Museer ger mening. Froluftmuseera Klosterbacke och Amuri som representationer*. Åbo: Åbo Akademi University Press
- Smith, Laurajane 2006: *Uses of heritage*. Abingdon ; New York: Routledge
- Stolpe, Malid 2017: Omstritt trähus i bedrövtligt skick – byggjobbare skakar på huvudet. *Svenska Yle*, 3.1.2017.
- Suomen perustuslaki: 11.6.1999/731 [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> [22.4.2019]
- Suoranta, Juha & Ryyänen, Sanna 2014: *Taisteleva tutkimus*. Helsinki: Into Kustannus Oy.

- Tieteen termipankki [online] <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Folkloristiikka:muistitieto-tutkimus> [29.4.2019]
- Turun ammatti-instituutti 2017: Turun ammatti-instituutti peruskorjaa Gustav Sandbergin puutalon. *Turun ammatti-instituutin verkkosivut*, 2.1.2017 [online] https://www.turkuai.fi/uutinen/2017-01-02_turun-ammatti-instituutti-peruskorjaa-gustav-sandbergin-puutalon [28.4.2019]
- Tuominen, Laura 2001: Arvot ja arvottaminen. – Irma Lounatvuori ja Lauri Putkonen (toim.) *Rakennusperintömme. Kulttuuriympäristön lukukirja*, 182-184. Ympäristöministeriö ja Museovirasto. Helsinki: Rakennustieto Oy
- Tuomi-Nikula, Outi ja Karhunen, Eeva (toim.) 2007: *Kotina suojeltu talo: Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Pori: Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja 13.
- Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura 2013: Kulttuuriperintökysymysten äärellä. – Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää ja Aura Kivilaakso (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?*, 12-27. Tietolipas 243. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Turun Sanomat 2011: Suojeluaktiiveilta vaihtoehtokaava pelastamaan Turun Kaskenkadun puutalot. *Turun Sanomat*, 17.8.2011. [online] <https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/248681/Suojeluaktiiveilta+vaihtoehtokaava+pelastamaan+Turun+Kaskenkadun+puutalot> [7.5.2019]
- Ukkonen, Taina 2000: Muistitieto tutkimuksen kohteena ja aineistona. *Elore* 2/2000. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. [online] http://www.elore.fi/arkisto/2_00/ukk200.html [11.4.2019]
- Uotinen, Johanna 2010 a: Aistimuksellisuus, autoetnografia ja ruumiillinen tietäminen. *Elore*, vol. 17 – 1/2010. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. [online] http://www.elore.fi/arkisto/1_10/katsart_uotinen_1_10.pdf [5.3.2019]
- Uotinen, Johanna 2010 b: Kokemuksia autoetnografiasta. – Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma, Sinikka Vakimo (toim) *Vaeltavat metodit*, 178-189. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Uusitalo, Sinikka 1982: *Turun kaupungin historia 1918-1970: 2. Nide*. Turku: Turun kaupunki.
- Vahtikari, Tanja 2013: *Kulttuuriperintö tapahtuu suhteessa menneisyyden materiaaliin jälkiin* [online]. <https://alusta.uta.fi/2013/03/26/kulttuuriperinto-tapahtuu-suhteessa-menneisyyden-materiaaliin-jalkiin/> [16.2.2019]
- Vanha-Similä, Maria 2017: *Yhtiöön, yhtiöön! Lapsiperheiden arki Forssan tehdasyhteisössä 1950-1970-luvuilla*. Helsinki: Kansatieteellinen arkisto ja Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Virtanen, Timo J. 2012: Etnolo(g)ien kaupunki: urbaani arkielämä tutkimuskohteena. *Tutkimuskatsauksia* 3/2012. Turun kaupunki: Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö.

Westergren, Christina 2003. Inledning – Bo G. Nilsson, Dan Waldetoft & Christina Westergren (red.) *Frågelista och breättargädje. Om frågelistor so forskningsmetod och folklig genre*, 5-7. Stockholm: Nordiska museet.

Yleiskaava 2029: Kaavaselostus, luonnosvaihe.

Turun kaupunki, 5.11.2018 [online]

https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//yleiskaava_2029_luonnos_selostus_24.8.2018_paiv_9.11.2018.pdf [18.4.2019]

Ympäristöministeriö: Lainsäädäntö ja ohjeet maankäytössä ja rakentamisessa

http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet

Internet- ja muut sähköiset lähteet:

Www1: Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta

<http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/index> [4.4.2018]

Www2: Kulttuuriympäristömme, yleisiä käsitteitä

http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Tutki_ja_tutustu/Kasitteita/Yleisia_kasitteita [18.4.2019]

Www3: Kulttuuriympäristömme, rakennetun kulttuuriympäristön käsitteitä

http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Tutki_ja_tutustu/Kasitteita/Rakennetun_kulttuuriympariston_kasitteita [18.4.2019]

Www4: Turun kaupungin rakennusperintöohjelma. Turun kaupunki, ympäristötoimiala, kaupunkisuunnittelu 2015 [online]. <http://ah.turku.fi/kh/2015/0427011x/Images/1375559.pdf> [4.4.2018]

Www5: YLE, Elävä arkisto

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/10/21/amurin-tyolaisidylli-joutui-vaistymaan-urbanisaation-tielta> [4.4.2018]

Www6: Meidän Turku ry

<http://www.meidanturku.com/> [4.4.2018]

Www7: Rakennusperinteen Ystävät ry

<http://www.tuuma.net/yhdistys.php> [4.4.2018]

Www8. YLE, Elävä arkisto

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/01/08/puu-kapylaa-uhkasi-purkutuomio> [4.4.2018]

Www9: YLE, Elävä arkisto

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/08/26/puu-vallila-pelastui-purkamiselta> [4.4.2018]

Www10: Annikinkatu Tampereella

<http://www.annikinkatu.net/historia.html> [4.4.2018]

Www11: Ympäristöministeriö, Rakennussuojelua ja maisemansuojelua koskeva lainsäädäntö

http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ ja_ohjeet/Rakennussuojelua_ ja_maisemansuojelua_koskeva_lainsaadanto [4.4.2019]

Www12: Museovirasto, rakennettu kulttuuriympäristö
<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto/rakennusperintolailla-suojelu> [4.4.2019]

Www13: https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ ja_kaavoitus/Elinymparisto/Kulttuuriymparisto/Kulttuuriympariston_hoidon_keinot/Rakennussuojelu [4.4.2019]

Www14: Maailmanperintösopimus
<https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/kansainvalisia-sopimuksia> [4.4.2018]

Www15: Faron sopimus voimaan Suomessa
http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/faron-sopimus-voimaan-suomessa [4.4.2018]

Www16: Euroopan neuvosto ja kulttuuriperintö
<https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/euroopan-neuvosto- ja-kulttuuriperinto> [4.4.2018]

Www17: Farön sopimusta valmistellaan
<http://blogi.nba.fi/faron-sopimuksen-ratifiointia-valmistellaan> [4.4.2018]

Www18: Turkuseura - Åbosamfundet ry
<http://www.turkuseura.fi> [4.4.2018]

Www19: Nettiadressi ”Pelastakaa Kaskenkatu 15:n puutalot Turussa!”, allekirjoitukset
<https://www.adressit.com/allekirjoitukset/kaskenkatu15/> [4.4.2018]

Www20: Nettiadressi ”Pelastakaa Kaskenkatu 15:n puutalot Turussa!”
<https://www.adressit.com/kaskenkatu15> [4.4.2018]

Www21: Nettiadressi ”Pelastakaa Kaskenkatu 15:n puutalot Turussa!”, keskustelut
<https://www.adressit.com/keskustelu/10997> [4.4.2018]

Www22: *Characterisation of the places of today.* <https://www.towerhamlets.gov.uk/Documents/Planning-and-building-control/Strategic-Planning/Local-Plan/Evidence-base/Evidence-base,-core-strategy,-Sep-2009/Urban-Structure-and-Characterisation-Study-pages-52-63.pdf> [15.3.2019]

Www23: Asemakaavanmuutosluonnos ”Eerikinkatu 33” (4/2000), diaarinumero 7836-1997 (613, 616, 627). Tiivistelmä. <http://ah.turku.fi/ksylk/2013/0212002x/2870698.htm> [27.4.2019]

Www24: Avustukset rakennusperinnön hoitoon
<https://www.ely-keskus.fi/web/ely/avustukset-rakennusperinnon-hoitoon> [15.3.2019]

Www25: Oranssi ry
<https://oranssi.net> [28.4.2019]

Www26: Portsaseura ry
<https://www.portsa.fi> [18.4.2019]

Www27: Sisätilojen suojele
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80647/tr18.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [22.4.2019]

Www 28: Economics and Built Heritage -julkaisu [online]
<http://lib.tkk.fi/Reports/2008/isbn9789512293971.pdf> [7.5.2019]

Www29: Vallaton tila! –valokuvanäyttely [online]
<https://takku.net/article.php/20090821111820299> [8.5.2019]

KYSELY 1: KASKENKATU 15A:N ASUKKAAT

Turun yliopisto
KYSELY Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Kansatiede

Pro gradu -tutkielma, Terhi Arell

Gradun aihe:

Pelastus vai puskutraktori?

Arvot törmäyskurssilla osoitteessa Kaskenkatu 15, Turku

YLEISTÄ

Kyselyvastausten arkistointi ja käyttö

Kyselyn avulla kerätty aineisto tallennetaan Turun yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkistoon, ja sitä käytetään vain tutkimustarkoitukseen. Kyselystä saadut tiedot tuodaan tutkielmassa esille anonymisti.

Vastaamisohjeita

Vastaathan mahdollisimman kattavasti ainakin kyselyn ensimmäisiin osioihin 'Asumiskokemuksesi' sekä 'Kaskenkatu 15:n nykyinen tilanne'. Jos aikasi riittää, voit mielellään vastata myös osioon 'Vanhat puutalot ja muut kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset Turussa'.

Vastaamiseen kuuluva aika riippuu siitä, miten syvällisesti ehdit/haluat sukeltaa muistoihisi Kaskenkadulta, ja vastaatko myös kyselyn Turku-osioon. Tarkat muistikuvat, kertomukset ja mielipiteet antavat arvokasta tutkimusaineistoa, mutta lyhyetkin vastaukset ovat tervetulleita!

Mikäli koet, ettei sinulla ole riittävästi tietoa Kaskenkatu 15:n nykyisestä tilanteesta, saat lisätietoja osoitteesta: <http://www.koivuharju.fi/puujatalo/kaskenkatu.htm>. Sivuille on kerätty mm. aiheeseen liittyviä artikkeleja, kaavasuunnitelmia ja rakennushistoriaselvitys.

Kyselyn lopussa on lisää vastaustilaa. Pidempiä tarinoita voit myös lähettää erillisessä viestissä. Voin myös tarvittaessa lähettää kyselystä paperiversion.

Palautathan kyselyn **20.4.2015** mennessä kyselyn lopusta löytyvään osoitteeseen. Kiitos paljon osallistumisestasi!

KYSELY

Kaskenkatu 15:n entisille asukkaille

Henkilötiedot: nimi, syntymävuosi, toimi/ammatti tms.

__ Hyväksyn, että antamiani vastauksia käytetään tutkimustarkoituksissa ja kysely arkistoidaan Turun Yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkistoon, jossa se on tutkijoiden käytössä arkiston käytösääntöjen mukaisesti.

Milloin, miten ja miksi päädyit Kaskenkatu 15:n taloon asumaan? Kuinka pitkään asuit siellä?

Missä talossa ja asunnossa asuit?

ASUMISKOKEMUKSESI

Mitä hyvää oli mielestäsi Kaskenkatu 15:ssä asumisessa? Luettele muutamia asioita, joita pidät kaikkein tärkeimpinä ja arvokkaimpina. Jäitkö pois muutettuasi kaipaamaan jotakin?

Entä mikä asumisessa oli huonoa? Mitkä asiat tuntuivat kaikkein ikävimmiltä?

Ole hyvä ja kuvaile suhdettasi omaan asuntoosi, rakennuksiin ja pihapiiriin. Nouseeko mieleesi tärkeitä muistoja tai yksityiskohtia?

Voitko kuvailla suhdettasi Kaskenkatu 15:ssä asuneisiin naapureihin? Mitä hyvää ja mitä ikävää on jäänyt mieleesi?

Oliko asukkaiden kesken yhteisöllisyyttä? Minkälaista?

Minkälainen oli suhteesi talon omistajiin? (keitä he olivat asumisaikanasi?)

Oliko sinulla kanssakäymistä muiden lähitalojen asukkaiden/ihmisten kanssa? Minkälaista?

Jos asuit pitkään Kaskenkatu 15:ssä, tapahtuiko talojen ja pihapiirin tilanteessa ja elämässä sinä aikana muutoksia? Minkälaisia?

Muistuuko mieleesi erityisiä/hauskoja/jännittäviä/surullisia tarinoita tai sattumuksia liittyen Kaskenkatu 15:n elämään tai asukkaisiin? Kiitos jos voit jakaa ne kanssani!

Millainen on oman kodin ihanteesi? Miltä osin se toteutui Kaskenkatu 15:ssä?

KASKENKATU 15:N NYKYINEN TILANNE

Turunmaan sairaalan omistava Eschnerska Frilasarettet -säätiö on ostanut Kaskenkatu 15:ssä sijaitsevan tontin, tarkoituksenaan laajentaa sairaalan toimintaa alueelle. Lisäksi suunnitteilla on mm. palveluasumista. Tontin vanhat rakennukset uhkaavat jäädä uudisrakentamisen jalkoihin.

Miltä sinusta tuntui, kun kuulit tontin omistajanvaihdoksesta ja Turunmaan sairaalan laajentamissuunnitelmista?

Mitä ajattelet tilanteesta nyt?

Mitä tontin vanhoille rakennuksille (2-kerroksinen jugendtalo, kadunvarren empiretalo sekä pihan perällä oleva talousrakennus) pitäisi mielestäsi tehdä?

Entä mitä pitäisi tehdä tontille muuten (pihapiirissä kasvavat puut ym.)?

Jos vanhat rakennukset päätetään purkaa, mitä ajattelet?

Jos vanhat rakennukset tai jokin niistä säästetään, millaisia käyttömahdollisuuksia näkisit niille jatkossa?

Olisiko suojele hyvä vaihtoehto? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.

Jos sinä saisit päättää, miltä näyttäisi Kaskenkatu 15:n vanhojen rakennusten ja tontin tulevaisuus?

Mitä mieltä olet vaihtoehtoisesta kaavaluonnoksesta (arkkitehdit Panu Savolainen ja Riikka von Martens), jossa vanhat rakennukset säilytetään ja ne kunnostetaan palvelemaan Turunmaan sairaalan toimintoja? Lisätietoja luonnoksesta: http://www.koivuharju.fi/puujatalo/dokumentit/kaskenkatu15tiedote_170811.pdf

Haluaisitko itse vielä asua Kaskenkatu 15:ssä, jos se olisi mahdollista? Millä ehdoilla?

VANHAT PUUTALOT JA MUUT KULTTUURIHISTORIALLISTE ARVOKKAAT RAKENNUKSET TURUSSA

(Tähän osioon vastaaminen ei ole välttämätöntä, mutta toivottavaa!)

Mitä kaupungin vanha rakennusperintö merkitsee sinulle? Mikä tekee vanhoista rakennuksista kiinnostavia tai arvokkaita?

Mitä mieltä olet Turun aiemmasta ja nykyisestä politiikasta liittyen vanhojen puutalojen ja muiden kulttuurihistoriallisesti erityisten rakennusten säilyttämiseen/purkamiseen?

Milloin vanha rakennus tulisi mielestäsi säästää, vaikka tehokkaampi rakentaminen paikalle olisi mahdollista?

Tarvitaanko yhteiskuntaan/kaupunkiin lisää pelisääntöjä vanhojen rakennusten kohtalosta päätettäessä?

Millaisin menettelytavooin ja perustein historiallisten rakennusten kohtalosta tulisi tehdä ratkaisuja?

Kenellä/keillä tulisi olla valta?

Ovatko kansalaisen vaikuttamismahdollisuudet mielestäsi riittävät? Jos eivät ole, millaisia parannuksia haluaisit?

Onko sinulla mielestäsi riittävästi tietoa aiheeseen liittyvästä lainsäädännöstä?

Jos olet nähnyt Jouko Aaltosen dokumenttielokuvan 'Taistelu Turusta', mitä ajatuksia se sinussa herätti?

Rauno Lahtinen on kirjoittanut kirjat 'Turun puretut talot' (osat 1 ja 2) – jos olet tutustunut teoksiin, mitä ajatuksia ne sinussa herättivät?

Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät opetukset menneiltä vuosikymmeniltä?

Onko 'Turun tauti' totta vai tarua? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.

Turussa on joitakin kaavalla suojeltuja puutalokortteleita, mutta myös paljon kulttuurihistoriallisesti arvokkaita puutaloalueita ja yksittäisiä puutaloja ja muita rakennuksia vailla suojaa. Pitäisikö suojattomien alueiden/rakennusten turvaa parantaa? Jos mielestäsi pitäisi, onko sinulla ehdotuksia keinoista, jotka voisivat auttaa vanhoja ja/tai purku-uhan alaisia rakennuksia säilymään?

Onko sinulla vielä muita aiheeseen liittyviä mielipiteitä tai ehdotuksia? (Kaskenkatu 15 tai Turun rakennusperintö yleisemmin)

Paikka ja päivämäärä:

.....

Ole hyvä ja palauta kysely osoitteeseen:

terare@utu.fi

Paperiversion voit postittaa osoitteeseen:

Terhi Arell

[xxx]

KIITOS PALJON VASTAUKSESTASI!

LISÄÄ TILAA vastaamiseen, jos se loppui jossain kohtaa kesken:

KYSELY 2: KANSALAISAKTIIVIT JA ASIANTUNTIJAT

Turun yliopisto
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Kansatiede
Pro gradu -tutkielma, Terhi Arell

Gradun aihe:

Pelastus vai puskutraktori?

Arvot törmäyskurssilla osoitteessa Kaskenkatu 15, Turku

YLEISTÄ

Kyselyvastausten arkistointi ja käyttö

Kyselyn avulla kerätty aineisto tallennetaan Turun yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkistoon, ja sitä käytetään vain tutkimustarkoitukseen. Vastaukset tuodaan tutkielmassa esiin pääosin anonymisti. Järjestöjen edustajat, asiantuntijat ja virkamiehet voivat halutessaan esiintyä myös omalla nimellään. Ole hyvä ja rastita kyselyn alussa sinulle sopiva vaihtoehto.

Vastaamisohjeita

Vastaamiseen kuluu aikaa 15 – 90 minuuttia, riippuen siitä miten syvällisesti haluat kutakin kysymystä pohtia. Tarkat ja perustellut mielipiteet antavat arvokasta tutkimusaineistoa, mutta lyhyetkin vastaukset ovat tervetulleita!

Mikäli koet, ettei sinulla ole riittävästi tietoa tapauksesta Kaskenkatu 15, saat lisätietoja osoitteesta: <http://www.koivuharju.fi/puujatalo/kaskenkatu.htm>. Sivuille on kerätty mm. aiheeseen liittyviä artikkeleja, kaavasuunnitelmia ja rakennushistoriaselvitys.

Kyselyn lopussa on lisää vastaustilaa. Kyselyn voi myös tulostaa ja palauttaa postitse. Palautathan kyselyn **5.4.2015** mennessä kyselyn lopusta löytyvään osoitteeseen.

Kiitos paljon osallistumisestasi!

TURUN VANHAN RAKENNUSPERINNÖN SÄILYTTÄMINEN ja tapaus Kaskenkatu 15

Henkilötiedot: nimi, syntymävuosi, toimi/ammatti tms.

Olen jäsen seuraavassa ryhmässä/ryhmissä:

- kansalaisjärjestö. Mikä: .....
- Turun museokeskus
- asiantuntija. Alani on: .....
- tavallinen kansalainen
- muu. Mikä: .....

Hyväksyn, että antamani vastauksia käytetään tutkimustarkoituksissa ja kysely arkistoidaan Turun Yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkistoon, jossa se on tutkijoiden käytössä arkiston käytösääntöjen mukaisesti.

Minut saa mainita tutkielmassa ja sen lähdeviitteissä omalla nimelläni

Haluan esiintyä anonyymisti

KYSELY

Mitä kaupungin vanha rakennusperintö merkitsee sinulle? Mikä tekee vanhoista rakennuksista kiinnostavia tai arvokkaita?

Mitä mieltä olet Turun aiemmasta ja nykyisestä politiikasta liittyen vanhojen puutalojen ja muiden kulttuurihistoriallisesti erityisten rakennusten säilyttämiseen/purkamiseen?

Milloin vanha rakennus tulisi mielestäsi säästää, vaikka tehokkaampi rakentaminen paikalle olisi mahdollista?

Tarvitaanko yhteiskuntaan/kaupunkiin lisää pelisääntöjä vanhojen rakennusten kohtalosta päätettäessä?

Millaisin menettelytavoin ja perustein historiallisten rakennusten kohtalosta tulisi tehdä ratkaisuja?

Kenellä/keillä tulisi olla valta?

Ovatko kansalaisen__/kansalaisjärjestöjen__/museolaitoksen__/asiantuntijoiden__ vaikuttamismahdollisuudet mielestäsi riittävät? Jos eivät ole, minkälaisia parannuksia haluaisit?

Millainen on mielestäsi hyvä menetelmä osallistaa kansalaisia maankäyttö- ja rakennuslain hengessä? (lisätietoja laista: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=78023&>)

Onko sinulla mielestäsi riittävästi tietoa aiheeseen liittyvästä lainsäädännöstä?

Miten kauas tulevaisuuteen koet vaikuttavasi rakennusperintöön liittyvässä toiminnassasi?
Mitkä ovat tärkeimmät motiivisi toimia?

Turussa on joitakin kaavalla suojeltuja puutalokortteleita, mutta myös paljon kulttuurihistoriallisesti arvokkaita puutaloalueita ja yksittäisiä puutaloja ja muita rakennuksia vailla suojaa. Pitäisikö suojattomien alueiden/rakennusten turvaa parantaa? Jos mielestäsi pitäisi, onko sinulla ehdotuksia keinoista, jotka voisivat auttaa vanhoja ja/tai purku-uhan alaisia rakennuksia säilymään?

Jos olet nähnyt Jouko Aaltosen dokumenttielokuvan 'Taistelu Turusta', mitä ajatuksia se sinussa herätti?

Rauno Lahtinen on kirjoittanut kirjat 'Turun puretut talot' (osat 1 ja 2) – jos olet tutustunut teoksiin, mitä ajatuksia ne sinussa herättivät?

Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät opetukset menneiltä vuosikymmeniltä?

Onko 'Turun tauti' totta vai tarua? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.

Jugend- ja empiretalot osoitteessa Kaskenkatu 15

Turunmaan sairaalan omistava Eschnerska Frilasarettet -säätiö on ostanut osoitteessa Kaskenkatu 15 sijaitsevan tontin, tarkoituksenaan laajentaa sairaalan toimintaa alueelle. Lisäksi suunnitteilla on mm. palveluasumista. Kyseisellä tontilla olevat v. 1912 rakennettu 2-kerroksinen jugenditalo ja v. 1831 rakennettu puinen empiretalo uhkaavat jäädä uudisrakentamisen jalkoihin.

Mitä ajattelet Kaskenkatu 15:n vanhojen rakennusten ja pihapiirin arvoista saamasi tiedon perusteella?

Kannatanko Turunmaan sairaalan lisärakentamista alueelle, vaikka vanhat rakennukset jouduttaisiin purkamaan pois tieltä? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.

Kannatatko vanhojen rakennusten säilyttämistä? Jos kannatat, niin pitäisikö mielestäsi kaikki rakennukset säilyttää tai vain jokin niistä? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.

Jos vanhat rakennukset tai jokin niistä säästetään, millaisia käyttömahdollisuuksia näkisit niille jatkossa?

Olisiko suojele hyvä vaihtoehto? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.

Koetko ristiriitaa säilyttämisen ja uudisrakentamisen suhteen? Ole hyvä ja perustele.

Mitä mieltä olet vaihtoehtoisesta kaavasta (arkkitehdit Panu Savolainen ja Riikka von Martens), jossa vanhat rakennukset säilytetään ja ne kunnostetaan palvelemaan Turunmaan sairaalan toimintoja? (lisätietoja osoitteessa http://www.koivuharju.fi/puujatalo/dokumentit/kaskenkatu15tiedote_170811.pdf)

Onko sinulla vielä muita aiheeseen liittyviä mielipiteitä tai ehdotuksia? (Kaskenkatu 15 tai Turun rakennusperintö yleisemmin)

Ole hyvä ja palauta sähköinen kysely osoitteeseen:
terare@utu.fi

Paperiversion voit postittaa osoitteeseen:
Terhi Arell
[xxx]

KIITOS PALJON VASTAAMISESTA!

.....

LISÄTILAA vastaamiseen, jos tila loppui jossain edellä kesken:

KYSELY 3: LAUTAKUNNAT JA KAAVA-ARKKITEHTI

Turun yliopisto
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Kansatiede
Pro gradu -tutkielma, Terhi Arell

Gradun aihe:

Pelastus vai puskutraktori?

Arvot törmäyskurssilla osoitteessa Kaskenkatu 15, Turku

YLEISTÄ

Kyselyvastausten arkistointi ja käyttö

Kyselyn avulla kerätty aineisto tallennetaan Turun yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkistoon, ja sitä käytetään vain tutkimustarkoitukseen ARKISTON SÄÄNTÖJEN MUKAISESTI. Vastaukset tuodaan tutkielmassa esiin pääosin anonyymisti. Halutessaan vastaajat voivat myös esiintyä myös omalla nimellään. Ole hyvä ja rastita kyselyn alussa sinulle sopiva vaihtoehto.

Vastaamisohjeita

Kysely on jaettu kolmeen osaan (A, B ja C). Vastaamiseen kuluu aikaa noin 20-60 minuuttia, riippuen siitä miten syvästi haluat kutakin kysymystä pohtia. Tarkat ja perustellut mielipiteet antavat arvokasta tutkimusaineistoa, mutta lyhyetkin vastaukset ovat tervetulleita!

Mikäli koet, ettei sinulla ole riittävästi tietoa tapauksesta Kaskenkatu 15, saat lisätietoja osoitteesta: <http://www.koivuharju.fi/puujatalo/kaskenkatu.htm>. Sivuille on kerätty mm. aiheeseen liittyviä artikkeleja, rakennushistoriaselvitys ja vaihtoehtoinen kaavaluonnos.

Kyselyn lopussa on lisää vastaustilaa. Kyselyn voi myös tulostaa ja palauttaa postitse. Palautathan kyselyn 30.3.2012 mennessä kyselyn lopusta löytyvään osoitteeseen.

Kiitos paljon osallistumisestasi!

TURUN VANHAN RAKENNUSPERINNÖN SÄILYTTÄMINEN ja tapaus Kaskenkatu 15

Henkilötiedot: nimi, syntymävuosi, toimi/ammatti tms. (HUOM. Voit vastata myös nimettömästi)

Olen jäsen seuraavassa ryhmässä:

- ympäristö- ja kaavoituslautakunta
- rakennuslautakunta
- kaupunginvaltuusto
- muu (mikä?): .....
- ei mikään ryhmä

Minut saa mainita tutkielmassa ja sen lähdeviitteissä omalla nimelläni

Haluan esiintyä anonyymisti

HUOM. huomioithan roolisi myös yksityishenkilönä, vaikka mahdollisella puolueellasi olisikin jokin kanta liittyen kyselyn aiheisiin.

KYSELY

Osa A: Suhteeni rakennussuojeluun ja sen tavoitteisiin Turussa

Mitä kaupungin vanha rakennusperintö merkitsee sinulle? Mikä tekee vanhoista rakennuksista kiinnostavia tai arvokkaita?

Mitä mieltä olet Turun aiemmasta ja nykyisestä politiikasta liittyen vanhojen puutalojen ja muiden kulttuurihistoriallisesti erityisten rakennusten säilyttämiseen/purkamiseen?

Milloin vanha rakennus tulisi mielestäsi säästää, vaikka tehokkaampi rakentaminen paikalle olisi mahdollista?

Tarvitaanko yhteiskuntaan/kaupunkiin lisää pelisääntöjä vanhojen rakennusten kohtalosta päätettäessä?

Onko sinulla mielestäsi riittävästi tietoa aiheeseen liittyvästä lainsäädännöstä?

Millainen on mielestäsi hyvä menetelmä osallistaa kansalaisia maankäyttö- ja rakennuslain hengessä? (lisätietoja laista: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=78023&>)

Miten kauas tulevaisuuteen koet vaikuttavasi arkisessa työssäsi (ympäristö- ja kaavoituslautakunnassa/ rakennuslautakunnassa/ valtuustossa/ muussa virassa)?
Mihin asti vastuusi ulottuu?

Turussa on joitakin kaavalla suojeltuja rakennuksia ja puutalokortteleita, mutta myös paljon kulttuurihistoriallisesti arvokkaita puutaloalueita, yksittäisiä puutaloja ja muita rakennuksia vailla suojaa. Pitäisikö suojattomien alueiden/rakennusten turvaa parantaa? Jos mielestäsi pitäisi, onko sinulla ehdotuksia keinoista, jotka voisivat auttaa vanhoja ja/tai purkuuhan alaisia rakennuksia säilymään?

Jos olet nähnyt Jouko Aaltosen dokumenttielokuvan 'Taistelu Turusta', mitä ajatuksia se sinussa herätti (keskeisimmät ajatukset)?

Rauno Lahtinen on kirjoittanut kirjat 'Turun puretut talot' (osat 1 ja 2) – jos olet tutustunut teoksiin, mitä ajatuksia ne sinussa herättivät (keskeisimmät ajatukset)?

Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät opetukset menneiltä vuosikymmeniltä, liittyen vanhojen rakennusten purkamiseen uudisrakentamisen tieltä?

Onko 'Turun tauti' totta vai tarua? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.

Osa B: Uudisrakentamisen ja säilyttämisen ristiriita Kaskenkatu 15:ssä

Turunmaan sairaalan omistava Eschnerska Frilasarettet -säätiö on ostanut osoitteessa Kaskenkatu 15 sijaitsevan tontin, tarkoituksenaan laajentaa sairaalan toimintaa alueelle. Lisäksi suunnitteilla on mm. palveluasumista. Kyseisellä tontilla olevat v. 1912 rakennettu 2-kerroksinen jugenditalo, v. 1831 rakennettu puinen empiretalo sekä talousrakennus uhkaavat jäädä uudisrakentamisen jalkoihin.

Mitä ajattelet Kaskenkatu 15:n vanhojen rakennusten ja pihapiirin arvoista saamasi tiedon perusteella?

Koetko, että sinulla on tontista ja rakennuksista riittävästi tietoa päätöksenteon pohjaksi?

Kannatatko Turunmaan sairaalan lisärakentamista alueelle, vaikka vanhat rakennukset jouduttaisiin purkamaan pois tieltä? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.

Kannatatko vanhojen rakennusten säilyttämistä? Jos kannatat, niin pitäisikö mielestäsi kaikki rakennukset säilyttää tai vain jokin niistä (jugenditalo, empiretalo, talousrakennus)? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.
Jos vanhat rakennukset tai jokin niistä säästetään, millaisia käyttömahdollisuuksia näkisit niille jatkossa?

Olisiko suojele hyvä vaihtoehto? Ole hyvä ja perustele mielipiteesi.

Koetko ristiriitaa säilyttämisen ja uudisrakentamisen suhteen? Ole hyvä ja perustele.

Mitä mieltä olet vaihtoehtoisesta kaavaluonnoksesta (arkkitehdit Panu Savolainen ja Riikka von Martens), jossa vanhat rakennukset säilytetään ja ne kunnostetaan palvelemaan Turunmaan sairaalan toimintoja? (lisätietoa: http://www.koivuharju.fi/puujatalo/dokumentit/kaskenkatu15tiedote_170811.pdf)

Osa C: Rakennusperintö ja kaupunkimiljöön tulevaisuuden Turussa

Miten itse haluaisit tulevaisuudessa osallistua rakennusperinnöstä ja kaupunkisuunnittelusta käytävään keskusteluun ja päätöksentekoon? (esim. luottamustoimet, kansalaisjärjestöt, yleisötilaisuudet, nettifoorumit, muuta?)

Visio: jos sinä saisit päättää, miltä rakennusperintö ja kaupunkimiljöön näyttäisivät vuonna 2050?

a) Turussa yleisesti:

b) Kaskenkatu 15:ssä:

Ole hyvä ja palauta sähköinen kysely 30.3.2012 mennessä osoitteeseen: terare@utu.fi

Paperiversioon voit postittaa osoitteeseen:

Terhi Arell

[xxx]

KIITOS PALJON VASTAAMISESTA!

.....

LISÄTILAA vastaamiseen, jos tila loppui jossain edellä kesken:

KUVALIITE 1: Oma asunto 15a C15

*Kuva 1: Vinttihuoneeseen vievät portaat.
Kuvaaja: Terhi Arell 2011.*

*Kuva 2: Keittiön kulmakaappi kauniine listoineen.
Kuvaaja Terhi Arell 2009.*

Kuva 3 (yllä): Yleisnäkymä keittiöstä korkeine kaappeineen, joista toinen toimi talvella myös jääkaappina. Kuvaaja: Terhi Arell 2009.

Kuva 4 (vas.): vessanpytty, jonka rautainen vesisäiliö oli kiinnitetty korkealle seinälle, ja joka vedettiin ilmassa roikkuvasta narusta. Kuvaaja: Terhi Arell 2009.

Kuvat 5 ja 6 (alla): Yksityiskohtia kakluuneista. Kasvot esittävät nunnaa tai erään tarinan mukaan Paavo Ruotsalaista, joka oli sukua uunintekijälle. Kuvaaja: Terhi Arell 2008.

Kuva 7 (alla): vinttihuoneen seinään upotettu kerrossänky. Kuva: Terhi Arell 2011.

KUVALIITE 2: Jugendtalon porraskäytävä

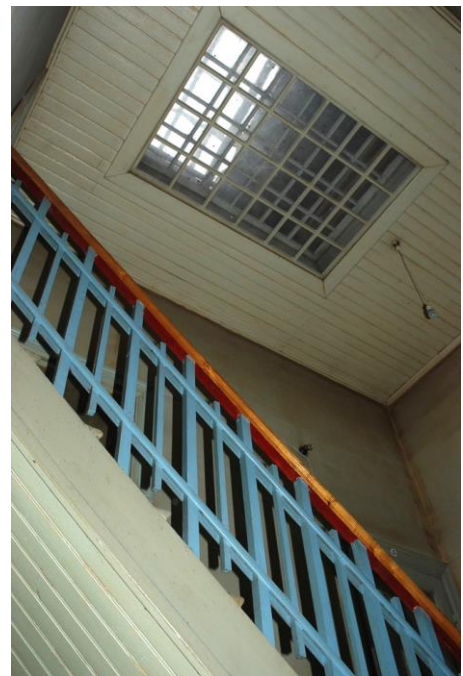
Kuva 1: porraskäytävä, jonka seinässä on litteä kakluuni ja lattialla punavalkeat Viktoria-laatat. Kuvaaja: Terhi Arell 2009.

Kuva 2: Rappukäytävän kaiteet, jotka toiseen kerrokseen asti on tehty rautaudasta, ja vinttiin vievät kaiteet puusta. Kuvaaja: Terhi Arell 2009.

Kuvat 3 ja 4: Rappukäytävän puinen jugend tyylinen koristekaide ja rapisseen seinämaalista näkyviä vanhoja koristemaalauksia. Kuvaaja: Terhi Arell 2009.

Kuva 5: Vintille vievät portaat. Ylhäällä step-kattoikkuna, jossa on 24 lasiruutua. Turun Taidemuseolla oli vastaavan tyyppiset ikkunat ennen remonttia. Kuvaaja Terhi Arell 2009.

KUVALIITE 3: Kaskenkatu 15a:n asukaita ja elämää (sivu 1)

*Kuva 2: Jim korjaa rapistunutta räystästä ja kuivattaa pyykkiä.
Kuvaaja: Terhi Arell 2007.*

*Kuva 3 (vas.):
Talon sympaattinen koira-asukas Mona.
Kuvaaja: Terhi Arell 2009.*

Kuva 1: Mäkisen pieni kuorma-auto koivu-, leppä- ja sekapuuklapeineen mahtui juuri peruuttamaan talon ja bensa-aseman tontin muurin väliin, lähelle puukellarin ikkunaa. Kuvaaja: Terhi Arell 2008.

Kuva 4 (yllä): Eurannon lasten Elinan ja Eemelin leikkimökki, kesäistä pihamaat, marjapensaita ja punainen riippukeinu. Kuvaaja: Terhi Arell 2007.

Kuva 5: Eurannon lapset ja vuokralainen Alma pelaamassa mölkkyä. Kuva: Terhi Arell 2009.

Kuva 6: Pro gradun kirjoittaja Terhi Arell ja kirjahyllyn aarteet. Kuvaaja: Saara Salonen 2010.

KUVALIITE 3, Kaskenkatu 15a:n asukkaita ja elämää. (sivu 2)

Kuva 7: Simo menossa puusepäntööställeen empietalossa osoitteessa Kaskenkatu 15a. Kuvaaja: Terhi Arell 2008.

Kuva 8: Eurannon perhe: Liisa, Elina, Juha-Eemeli ja Antti. Kuvaaja: Terhi Arell 2010.

Kuva 9 (oik.): Omassa asunnossani 1930-luvulla lapsena asuneen Risto Lahtisen vesivärimaalaukset löytyivät jugendtalon ullakolta, oman vinttihuoneeni katon päältä, kun taloa tyhjennettiin vuonna 2011. Kuvaaja: Terhi Arell 2011.

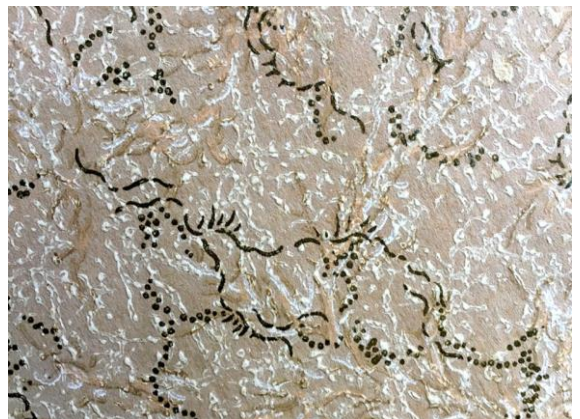
Kuva 10: Entisiä ja yhä talossa asuneita vuokralaisia Eurannoilla kylässä, muistelemassa menneitä. Vasemmalta Anne, Jukka, Terhi, Paul, Eija, Harry ja Liisa. Kuvaaja: Terhi Arell 2010.

Kuva 11: Erkki Eurannon Volvo Duett vuodelta 1964 siirtyi Simon omistukseen. Kuvaaja: Terhi Arell 2008.

KUVALIITE 4: Tapettien helmiä vuosikymmenten saatossa

Tapetit jugendtalosta, paitsi kirkkaan vihreä empiretalosta. Kuvaaja: Terhi Arell 2018.

KUVALIITE 5: Empiretalo ennen vanhaan
Kuvaaja kaikissa: Terhi Arell (kuvausvuodet suluissa).

Kuva 1: Empiretalo pihan puolelta (2009).

Kuva 2: Punainen uuni (2009).

Kuva 3 ja 4 (yllä ja oik.): Lämpöä tupaan kakluunin ja hellan yhdistelmällä (2011).
Kuva 5 ja 6: (alla) Suuri kivimankeli talon kellarissa sekä käyttäytymisohjeita (2010).

KUVALIITE 6: Jugendtalon rappio

*Kuva 1: Jugendtalo purkua odottamassa.
Kuvaaja: Terhi Arell 2018.*

Kuva 2: Vanhat jyrkät hirret ovat rappiosta huolimatta yhä hyvässä kunnossa. Kuvaaja: Terhi Arell 2018.

Kuva 3: Talonvahti ja tyhjä koti, alakerran asunnon seinä. Kuvaaja: Terhi Arell 2018.

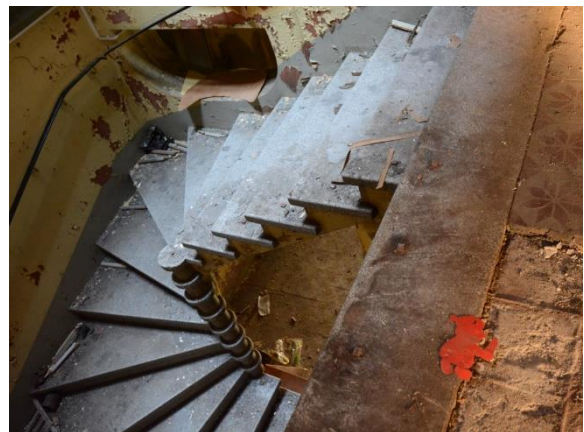

Kuva 4: Porraskäytävän rapistunut koristehevonen Kuvaaja: Terhi Arell 2018.

*Kuva 5 (vas.): Rappukäytävässä näkyy sekä kos-
teuden että vandaalien aiheuttama tuho. Ku-
vaaja: Terhi Arell 2018.*

*Kuva 6 (alla): Joulutonttu muistuttaa paremmista
ajoista. Rosvot veivät talosta rautakaiteetkin.
Kuvaaja: Terhi Arell.*

KUVALIITE 7: Empiretalon uusi tulevaisuus

Kuva 1: Empiretalo piha puolelta. Kadunvarteen jää alkuperäinen julkisivulaudoitus, mutta pihan puolella näyttää uudelta. Sinne on lopuksi tulossa lasiveranta, jonka ikkunat ovat peräisin jugendtalosta. Kuvaaja: Terhi Arell 2019.

Kuva 2: Yksi empiretalon alkuperäisistä kakluuneista on säästetty. Kuvaaja: Terhi Arell 2019.

Kuva 3 (vas.): Empiretalosta kunnostetaan nyt nykyajan vaatimukset täyttäviä toimistotiloja, mutta "vanha henki" halutaan säilyttää. Remontti tehdään Turun ammatti-instituutin opiskelijaprojektina, maksumiehenä Turumaan sairaalan ja tontin omistaja, Eschnerska Frilasarettet –säätö. Työmaajohtaja Antti Sandberg kertoi, että projekti kestää noin kolme vuotta. Keskellä kuvaa näkyy jugendtalosta tänne siirretty kaakeliuuni, ja lattialla jugendtalon ikkunankehysiä, joista on tulossa kuistille ikkunat. Kuvaaja: Terhi Arell 2019.

Kuva 4: Vanhoja suurista tuohilevyistä tehtyjä eristeitä näkyy empiretalon julkisivulla Kaskenkadun varressa, kivijalan yläpuolella. Kuvaaja: Terhi Arell 2019.

KUVALIITE 8: Otteita talonkirjasta

30		Porras ja huoneiston Trappa och lokalens N:o 6. 15.	
Mistä ja milloin muuttanut taloon	Suku- ja kaikki ristimänimet, naimut tai naimaton (leskimies tai leskivaimo), vaimo ja 15 vuotta nuoremmat lapset	Sääty, arvo, virka tai ammatti	Syntymäpaikka, syntymävuosi, -päivä, -kuukausi (ikä)
Varifrån och när inflyttat till gården	Till- och alla förnamn, gift eller ogift (änking eller änka), hustru och barn under 15 år.	Stånd, titel, tjänst eller yrke	Födelseort, år, dag och månad (ålder)
Vipurista 1/10-18	Lahtinen Konsta Antero naimut (Lahtinen) Laila Maria	Veiston apettaja Vaimo	Pymällylä 1822/87
"	" Reino Konsta naimaton	Pöytä	" 1828/10
"	" Hilka Laila	Tytär	" 1925/13
" 17. VI. 1895	" Riitta Antero	Pöytä	Vipuri 1926/14
P.R. Kasarmilla 24/5-35	" " naimut	Keuhkonkylä	" "
Vehmasalla 12/12-44	Honka, Erski Viljo naimaton	Keuhkonkylä	Vehmas 1922/20
Suutarink. 5B ovi 2	Verko, Annitski Elisabet naimaton	Liikcapulainen	Pymällylä 1823/23
Kasari 2. 11. 177. 1946	Murto, Pekka Kustaa naimaton	Opiskelijä	Turku 1910/21
Kaironi 10. 11. 16. 30/5-48	Rautala Eera Emma Margareeta naimaton	Spulvoja, oppilas	Pymällylä 1824/28
Sotakorke 17. 6. 1905	Mattila Emma Elda naimaton	Korvakkola	Kilkonen 1866/19
" 16. 6. 1905	" Anneli Kaarina naimaton	Laborantti	Turku 1861/19
" 16. 6. 1905	Nurmi Marko Elwan naimaton	Lapsi	" 31.1.63
Kivimäentie 11 21/10-1974	Papanaru Vassilia	Eläköläinen	Karala 1822/22

Kuva 1 (yllä): "Omaan" asuntooni C15 muutti vuonna 1918 Lahtisten perhe, jotka omistivat kiinteistön yhdessä Eurantojen kanssa. Kuva: Antti Euranto, Eurantojen kotiarkisto.

6		Porras ja huoneiston Trappa och lokalens N:o 3.	
Mistä ja milloin muuttanut taloon	Suku- ja kaikki ristimänimet, naimut tai naimaton (leskimies tai leskivaimo), vaimo ja 15 vuotta nuoremmat lapset	Sääty, arvo, virka tai ammatti	Syntymäpaikka, syntymävuosi, -päivä, -kuukausi (ikä)
Varifrån och när inflyttat till gården	Till- och alla förnamn, gift eller ogift (änking eller änka), hustru och barn under 15 år.	Stånd, titel, tjänst eller yrke	Födelseort, år, dag och månad (ålder)
Hämeenl. N. 22. 1/6-24	Lundin Kerkki Piilo naimat	Pöytä	Margalahti 1821/91
"	(Leijomark) Ellen Hilto naimaton	Vaimo	Turku 1822/91
Uusimaa 13. 19/6-25	Melander Maria Melanderina naimaton	Pöytä	" 1822/63
Västerby 14. 9/6-22	Leijomark Emma Miina	Liikcapulainen	" 1822/99
Hämeenl. 45. 4/6-26	Westerlund Jakobson Josefina Villalminna Leeli	Opiskelija	Naantali 1826/60
Karunmaa 8 24-26	Melander Venui Frankina naimaton	Opiskelija	Karuna 1923/04
Kasari 2. 11. 177. 1946	Kivela Väinö Viljo	Metaliteijomis	Turku 1822/65
Jättämä 11 21/10-1974	Grönroos Kerttu Antton	Spulvoja	Huopilahti 1923/02
Paimio 11 21/10-1974	Kiemela Jaakko	"	Siinäjäni 1822/99
Suutarink. 5B ovi 2	Jokinen Henri Valdemar naimat	Metaliteijomis	Turku 1822/02
" 200-06	" Kerttu Hilja Emerentia	Vaimo	Yläne 1922/02
"	" Kerkki Valdemar naimaton	Pöytä	Turku 1922/26
Kilvink. 39. 6	Fredriksson Larina Peranna Pöytä	Spulvoja	Karuna 1922/02
Karunmaa 8 24-26	Karunmaa Ida Lovisa naimaton	Liikcapulainen	Turku 1822/94
Suutarink. 5B ovi 2	Mattsson Maria Villalminna	Spulvoja	Karuna 1822/02
Suutarink. 5B ovi 2	Sindqvist Selma Kathalin	Spulvoja	Turku 1822/65

Kuva 2 (yllä): Empiretalon asunto nro 3:n asukkaita 1920-luvulla. Kaikki listan vuokralaiset ovat luterilaisia (rajautuu ulos kuvasta). Kuva: Antti Euranto, Eurantojen kotiarkisto.